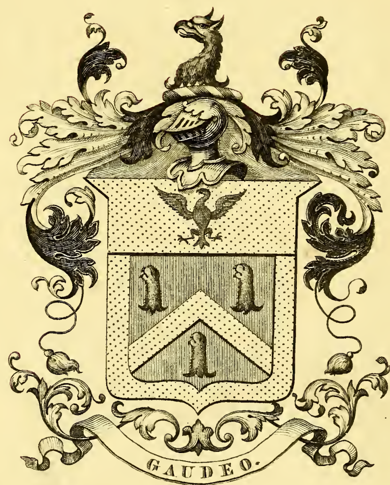

GAUDEO.

HEDENDAAGSCHE HISTORIE;

OF,

TEGENWOORDIGE STAAT

VAN

GROENLAND,

EN

STRAATDAVIDS,

MET BETREKKING TOT DERZELVER LIGGING, BEWOONERS, GEBOUWEN, ZEDEN, GEWOONTEN, GODSDIENST, REGEERING KOOPHANDEL, LANDBOUW, LANDZIEKTEN, PLANTEN, DIEREN, EN ANDERE ZAAKEN TOT DE NATUURLYKE HISTORIE DIER LANDEN BEHOORENDE;

BENEVENS,

EENE UITVOERIGE BESCHRYVING

VAN DE

WALVISCH- EN ROBBEN - VANGST:

Met Plaaten en Kaarten.

III. DEEL.

Te AMSTELDAM,
By W. VERMANDEL en J. W. SMIT.
MDCCLXXXVI.

HET AGTSTE BOEK
DER
GROENLANDSCHE HISTORIE,
VERVATTENDE

Het vierde tydmerk van de Zendinge der Broeder-Kerk, dat is, van de twede Visitatie *in 't jaar* 1752, *tot de opregtinge van de twede Zendinge in het jaar* 1758.

HET TWINTIGSTE JAAR
1752.

INHOUD.

§. 1. *Men oordeelt ene nieuwe* Visitatie *der Zendinge nodig te zyn, en daartoe biedt zig de Bisschop* Johannes van Watteville *aan, die ook, verzeld door den Missionaris* Stach, *dezelve dadelyk aanneemt.*

§. 2. *Deszelfs reis naar Groenland.*

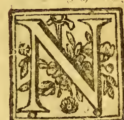
§. 3. *De Groenlanders hebben, door ene buitengewone koude, ys, en stormagtig weder, veel gebrek geleden. Het werk des heiligen Geestes heeft eenen onverhinderden voortgang gehad.*

HET

HET AGTSTE BOEK
DER
GROENLANDSCHE
HISTORIE.

§. 1.

NAardien nu een aanzienelyk hoopje van Groenlanderen door de predikinge van 't Evangelie tot Jesus Kristus gebragt, by een vergaderd, en door den H. Geest tot eene Gemeente gemaakt was; en dewyl ze tevens in zodanige in- en uitwendige orde gebragt waren, dat men ze, by alle hunne gebreken en misslagen, ene in der daad levendige, bloeijende en vrugtbare plante, die de hemelsche Vader zelve geplant had, noemen kon; des men ook reden had te hopen, dat de Heer ook in 't vervolg het nat maken met zynen zegen tot wasdom bekronen zoude; zo had men op het Synode, in 't jaar 1750 te *Barby* in *Saxen* gehouden, nodig geoordeeld, deze gemeente door enen daartoe benoemden dienaar der kerk te laten bezoeken, ten einde derzelver inrichtingen te bevestigen, en, waar het nodig zy, naar het voorbeeld van andere Gemeenten en zendingen te verbeteren, doch voor al te onderzoeken, of van de ziftingen en ongeregeldheden, die enige jaren herwaards in verscheidene Gemeenten veld gewonnen hadden, doch tans gelukkig uit den wege geruimd waren, ook aldaar een onkruids-zaat ingekropen zy, 't welk door gene schriftelyke vermaningen en wederleggingen zou kunnen uitgeroeid worden, (*) maar de tegenwoordigheid vereischen van enen

(*) Ik moet egter voor af erinneren, dat, door ene byzondere

enen der aanzienelykste en in 't algemeen geachte dienaren der kerk, die in staat zy, om het nodige met geest en kragt te verrichten.

De Eerwaarde Broeder *Mag. August Gotlieb Spangenberg*, onlangs van zynen post in *America*, in welken hy vele jaren had gestaan, en waar hy, door de aldaar zynde Gemeenten van *Moren* en *Indianen* te bestieren en van tyd tot tyd te bezoeken, vele ondervinding verkregen had, tot het Synode gekomen zynde, boodt zig hiertoe aan. Dan terwyl hy zig tot de afreis gereed maken wilde, werdt zyne egtgenoot ziek en eindigde haren getrouwen en gezegenden dienst, te *Herrnhut* in 't voorjaar 1751. Hierdoor werdt deszelfs afreis vertraagd, tot het te laat was, en kort daarna keerde hy weêr terug naar deszelfs post in *America*.

De Bisschop *Johannes van Watteville*, in 't jaar 1750. uit *Noord-America* en *West-Indien*, alwaar hy de Gemeenten der *Indianen* en *Moren* in betere orde gebragt had, terug gekomen zynde, nam, met toestemming zyner Gemalin, Gravinne *Benigna van Zinzendorf*, en derzelver Ouderen, het besluit, om ook in dit jaar de *Visitatie* van onze Gemeente in *Groenland* op zig te nemen, en verzogt om den Missionaris *Matthæus Stach*, die zig toen in het huis van den *Ordinarius* te *Westminster* ophieldt, tot reisgezel te hebben. Deze had by de *Compagnie* van *Hudsons Bay* aanzoek gedaan, om het *Evangelie* te mogen verkondigen onder de tot derzelver Factoryen of Handels-kantoren behorende wilde *Americanen*, doch tot hiertoe te vergeefs; en wagte tans met verlangen op den uitslag van den koophandel, welken ettelyke tot de verenigde Broeders in Engeland behorende kooplieden, met voorweten van den *Board of Trade and Plantations*, onder de *Eskimaux* in *Terra Labrador* stonden te ondernemen. Doch naardien dit voornemen wegens verscheidene zwarigheden toen nog uitgesteld werdt, zo nam hy de bezoek-reis naar zyn oud geliefd *Groenland* met vreugde aan, en haaste naar *Barby* te komen, waar hy den Bisschop *Johannes* nog meende te vinden. Dan hem daar niet vindende, maakte hy haast, om den-

dere genade en bewaring des Heilands, men weinig of niets van dezen valschen geest onder de Groenlanderen en de overige Gemeenten van heidenen gevonden heeft.

denzelven over *Stettin* te volgen, en had ook het geluk over de ooft-zee in zo veel uren te komen, als hy den vorigen herfft dagen op dezelve toegebragt had, vondt ook het Groenlandfche fchip tot het vertrek gereed liggen.

§. 2.

Zy vertrokken den 28ften April met het fchip *Brigitta*, Kapt. *Lars Peterfen*. De Heer *Broen*, die in de plaats van den Heer *Drachart* naar *Godhaab* beftemd was, bevondt zig met deszelfs vrouw en hare zufter op het zelve fchip. In hope, dat het velen niet onaangenaam zyn zal, zal ik het dag-verhaal van deze reis, en tevens de gehele *vifitatie* zo kort doenlyk hier mede delen, en zulks met de eigene woorden van den Biffchop *Johannes*, overgenomen uit een aan deszelfs Heer Schoon-vader toegezonden berigt.

„ Ene grote menigte van fchepen, van welken wy vier en feftig telden, terwyl wy velen inhaalden en voorby zeilden, liep den eerften May met ons van *Helfingör* uit. Langs de Zweedfche kuft zeilende hadden wy reeds den 2den May *Schagen* in *Jutland* op zy, en kwamen dus uit het zogenaamde *Katte-gat* in de Noord-zee. Wy zagen ene grote menigte van haringen, waarvan de by een vergaderde hopen zig als kleine golven vertoonden. Den 4den zagen wy de kuft van *Noorwegen*, en zeilden *Lindesnæs* voorby. Den 6den raakte *Noorwègen* ons uit het gezigt; den 9den zeilden wy het eiland *Fairhill* by *Hitland* voorby, en kwamen dus in de *Weft-zee*. 's Middags zagen wy het eiland *Fulö*. De drie laatfte dagen hadden wy een fchonen ooften wind gehad, met welken wy ten minften honderd duitfche mylen gevorderd waren. Den 14den hadden wy eenen vry zwaren ftorm, zodat wy vier en twintig uren voor bylegger dryven moeften. Het woord van heden, uit *Handel.* XXVII: 23. *Den zelven nagt heeft by my geftaan een Engel Gods, wiens ik ben, welken ook ik diene*; had in deze omftandigheid veel indruk op ons. Den 18den zeilden wy op de hoogte, waar het verzonken land van *Buff* gelegen heeft. Hier omtrent is altoos ene holle en onftuimige zee, en gewonelyk mift: weshalven de fchippers ook hier de meefte vreze voor ftorm heb-

ben. Den 21sten, zynde Pinkster-dag, kregen wy een harden storm uit het noord-oosten, die de drie feest-dagen aanhieldt, en slegts nu en dan ettelyke uren een weinig bedaarde, doch die ons niet ophieldt, maar in tegendeel ter bevordering van onze reis diende. Naar onze gissing waren wy niet verre van *Statenhoek*. Den 23sten vonden wy de twe naar *Disko* bestemde schepen, die agt dagen vroeger dan wy vertrokken waren, en spraken met dezelven. Des nagts moesten wy weer voor bylegger dryven. Den 24sten zeilden wy voorby *Kaap Farewell*, en kwamen dus in de *Straat Davis*.

Den 25sten zagen wy voor 't eerst ys, en zeilden tusschen enige stukken heen. Den 27sten kregen wy tegenwind met labber koelte. Wy laveerden heen en weêr, en hadden tot den eersten Juny zulk een zwaren mist, dat wy dikwils nauwelyks zo ver als de langte van 't schip zien konden. De mist verdwynende bevonden wy ons naby een groot ys-veld, des wy wenden moesten. Den 2den kregen wy een gunstigen zuiden wind, dien wy egter niet lang gebruiken konden, alzo wy den 3den vroeg dermaten van ys omringd werden, dat wy nog oost- nog west- nog noord-waards enige opening of einde van 't ys ontdekken konden, en nergens dan zuidwaards open water zagen. Den 4den waren wy van alle kanten met ys bezet. Tot den middag laveerden wy tusschen het ys heen en weêr. Wy zeilden toen langs een ys-berg, die in grootte en gedaante zeer wel leek naar het eiland *Hween* tusschen *Seland* en *Schonen*. Eindelyk ontdekten wy weêr in 't zuid-westen open water, de schipper waagde tusschen de ys-velden heen te zeilen, en kwam 'er gelukkig door; vervolgens laveerde hy by tegen wind, mist en sneuw, tot den 11den heen en weêr, en zogt het ys te ontwyken, 't geen wy in den beginne slegts aan de noord-oost- maar naderhand ook aan de west- en zuid-west- zyde hadden, en dat ons gedurig nauwer insloot. Van vier uren 's namiddags tot tien uren 's avonds, zeilden wy tusschen de grote ys-velden en veel duizend kleine stukken heen, en kwamen eindelyk, onder bescherming der heilige Engelen, door ene zeer kleine opening in ruimer water, zeilden egter nog de gansche nagt tot den volgenden namiddag tusschen kleine ys-velden en stukken van ys heen. 't Is in der daad ene grote weldaad van God, dat men in dezen tyd van 't jaar genoegsaam gene nagt in de Straat heeft.

Den

Den 12den Juny vroeg zag men voor 't eerft land, en tegen negen uren konden wy de met fneuw bedekte kruinen der bergen zeer klaar zien, waren 'er egter nog omtrent twaalf of vyftien mylen van daan. Tegen tien uren vertoonde zig een zonderling verfchynfel aan den hemel, te weten drie Neven-zonnen en tevens fes kringen, naaft en rondom dezelven. Niemand van 't fchips-volk had oit iet dergelyks voorheen gezien. Wy hadden toen ene zagte koelte uit het weften, maar naderhand ene ftyve koelte uit het zuiden. Te ver naar 't noorden zynde moeften wy den 13den vroeg terug laveren. Tegen agt uren wendden wy naar het land. Dewyl wy den ftroom tot ons voordeel hadden, kwamen wy tegen tien uren omtrent de uiterfte eilanden. Aldaar kwam de eerfte wilde en vervolgens ook twe Groenlandfche Broeders by ons, konden egter wegens de ftyve koelte niet aan boord komen. Ik zag met verwondering, hoe de Groenlanders in hunne *Kajaken*, by zulken harden wind en holle zee, als de Eendvogels op het water omzworven, en wel zo fnel, dat zy 't fchip gedurig voorby kwamen, fchoon ze dikwerf half onder water waren. Dus zeilden wy tusfchen *Kangek* en de *Kookörnen*, door het zogenaamde Noorder-gat, *Bals-Rivier* in. De wind gedurig toenemende en byna een ftorm wordende, moeften wy het ene zeil na het ander innemen, des niettemin liep het fchip voor een half zeil het ene eiland na het andere als een pyl voorby. Myn hart fmolt en de tranen kwamen my in de ogen, toen ik ons geliefde *Nieuw-Herrnhut* gewaar werd. Het woord van heden: *Op den berg Zions zal ontkominge zyn, en hy zal ene heiligheid zyn*; *Obad.* vf. 17. " *'t Is ook een van 's Heren bergen;* " als mede het woord des Heilands uit *Matth.* XXIII. *gelykerwys ene henne hare kiekenen byeen vergadert onder de vleugelen*; hadden een zonderlingen indruk op myn gemoed, en waren zeer toepasfelyk op onze aankomft by deze kale en onvrugtbare bergen. En het eerfte woord, dat de Broeders zelven, om dat ze het leusboekje niet hadden, op het nieuwe-jaar hadden getrokken, was het volgende uit *Jef.* LVI: 8. *De Heer Heer, die de verdrevenen Israëls vergadert, fpreekt: ik zal tot hem nog meer vergaderen neffens die, die tot hem vergaderd zyn.* (*) 's Namid-

(*) Het tekften-boekje van dit jaar kregen de Broeders in *Groenland*

middags kwamen wy by harden wind en regen in den haven. Nauwelyks was het anker vast gemaakt, of onze Broeder *Bek* kwam aan boord. De anderen waren niet te huis. Ik wilde juist op het dek gaan, wanneer hy de trap af kwam, niet wetende of ook iemand van de Broeders mede gekomen zy. Dus liep hy my in de armen, zo dat ik hem omhelsde, zonder dat hy my kende, doch wanneer hy my beschouwde, was hy als opgetogen, en begon als een kind te schreijen: deze ontroering van vreugde veroorzaakte, dat hy de koorts, uit welke hy zo even opgestaan was, terstond verloor. Ondertusschen werdt het schip met een touw aan de rots, in welke grote ringen van yzer gemaakt zyn, vast gebonden, en de storm nam dermaten toe, dat wy in een boot met een touw naar het land moesten getrokken worden. Dus betraden wy, in den name van den Here Jesus, den Groenlandschen bodem, en wandelden een goed kwartier gaans over land naar *Nieuw-Herrnhut.*"

§. 3.

Dan eer ik van deszelfs arbeid onder de Groenlanderen spreek, zal het niet ondienstig zyn te berigten, hoe het dezen winter by hen gesteld was. Want het was een der zwaarsten jaren, die oit geweest zyn. De koude, die van February tot Paaschen zonder merkelyke verandering aanhield, zo dat de *Fiorde* weer toegevrozen en vervolgens dermaten met ys bezet was, dat men dikwils geen *Kajak* in 't water brengen kon, deze koude, zeg ik, was niet alleen ongemeen fel, maar daarenboven was het weder zeer veranderlyk, en dermaten van storm-winden, sneuw en regen verzeld, dat de Groenlanders zelden uitvaren konden, en wanneer ze uitvoeren, waren zy genoegzaam geen dag buiten levens-gevaar, en bragten bevroze handen en aangezichten, maar zelden een vogel, naar huis, schoon by

land eerst met dit schip. Wanneer zy 't van vreugde over de aankomst van *Johannes* openden, troffen ze het volgende woord: *Geloofd zy de God, die zynen Engel gezonden en zyne knegten verlost heeft.* Dan. III: 28. „Die hunne zielen gewillig waag-„den in zynen dienst."

by alle deze gevaren flegts een jong Groenlander in een yffelyken ftorm door de golven weggefleept, en niet dan na drie maanden in zyn Kajak weêr gevonden werdt, zynde van de raven en voffen half opgegeten. By zulk eenen van hevig weêrligt verzelden dwarlwind, was op den 8ften January het woonhuis en de zaal van de Broeders zo na aan 't inftorten, dat het gelyk een fchip by hevigen ftorm trilde en kraakte. Weinig dagen te voren hadden in een zwaren ftorm, dergelyken nog niemand oit gezien had, de golven hunnen nieuwen en grootften boot aan ftukken geflagen, fchoon hy verre op het land aan ene zuil vaft gemaakt was, en de Broeders, om denzelven te redden, zig met de Groenlanders zo verre waagden, dat de golven hen dikwils over het hoofd heen floegen. Zy hadden naderhand verfcheide weken, terwyl het nog fel koud was, aan deszelfs herftelling te werken.

Doch dit was geenzins de grootfte nood: hierop volgde binnen kort ene geweldige koude, in welke de Groenlanders in groot gebrek geraakten, zo dat ze in gevaar waren, om van honger en koude te vergaan, gelyk daardoor ook op andere plaatfen vele wilden het leven dadelyk verloren hebben. Onze Broeders lieten de Groenlanders beurtelings by menigte in hunne kamers komen, ten einde dezelven zig ter dege verwarmen konden; en hadden ze denzelven tevens fpek kunnen geven, om te branden, het zoude hen (den Broederen) zo veel te aangenamer geweeft zyn. Intuffchen deelden ze onder ettelyke arme huisgezinnen gedroogde haringen en, dezen op zynde, hunnen voorraad van erweten uit, vermaanden ook de vermogende Groenlanders, hunne harten niet te fluiten voor derzelver arme en noodhebbende Broeders en Zufters, maar zo lang mede te delen, als zy wat hadden, zonder bezorgd te zyn tegen den morgen: en deze vermaning was, ten minften by de Avondmaals-leden, van zulk ene goede uitwerking, dat ze niet behoefde herhaald te worden. Nu en dan bragten egter de mannen enige weinige vogelen te huis, en tegen Paafchen enen zee-hond. Ook vingen de vrouwen en kinderen zomtyds, hoewel zelden, enige weinige en kleine viffen onder het ys, waar mede zy zig zo lang onderhielden, tot dat 'er in den beginne van Maart zo veel opening in 't water kwam, dat ettelyken naar de eilanden varen konden. Dan de meeften kwamen fchielyk terug, alzo daar, wegens het flegte weder, nog

minder dan hier te doen was, terwyl de overigen, wanneer de koude weer op nieuws begon, ten dele door het ys, 't welk zig, binnen en buiten het land, zo ver als men zien kon, uitstrekte, ten dele door enen storm, waardoor de meesten hunne boten verloren, zo lang afgesneden werden, tot dat men ze afhalen kon.

By zulke zware omstandigheden konden ook de gewone vergaderingen zelden in derzelver orde gehouden worden; want by slegt weêr kon geen mensch uitgaan, en by goed weder ('t geen egter zeer zeldsaam was) vloog een ieder zeewaards. Hoe zeldsaam egter de gelegenheden waren, om elkander te stigten, men bespeurde nogtans geen gebrek ten aanzien van den inwendigen wasdom der genade, die alomme en in alle omstandigheden hare kragt betoonde. Het was gelyk de Heiland, *Marc.* IV: 26, 27. zegt: „*Alzo is het Koningryk Gods*, *gelyk of een mensch het zaat in de aarde wierpe*; *en voorts sliepe en opstonde nagt en dag*; *en het zaat uitsprote*, *en lang wierde*, *dat hy zelve niet wiste hoe*; om dat het namelyk in ene goede aarde gevallen was, waar het woord gehoord, verstaan, in een eerlyk en goed hart bewaard, en met geloof gemengd werdt."

§. 4.

Het slegte weder had ondertusschen het bezoeken onder de wilden niet t' enemaal doen uitstellen. In January geschiedde een dergelyk bezoek naar *Kangek*. Men vondt nog altoos ettelyken, die het woord met oplettenheid hoorden en toestemden, schoon weinigen zulke harten en oren hadden, als de Heer tot zyne leer vereischt. Hierby word aangemerkt, dat zy deze spreekwyze: *Hy heeft ons verlost*; gewonelyk zo opvatten: als of Kristus slegts voor ons *Europeänen* gestorven zy: weshalven men niet vergeten moest de woorden, *voor U lieden*, 'er by te voegen; doch deze woorden vereischen ook, volgens den Katechismus, (*) louter gelovige harten. Zeker oud grysaart beklaagde zig, dat hy zulks niet meer leren kon; men zeide hem, dat hy 't niet behoefde te leren, maar slegts te geloven: want om zig als een verdorven mensch, hoedanig

(*) Te weten, die van *Luther*.

nig hy zig zelven gevoelde, tot den Heiland te wenden, en hem om genade en ene volkomene afwaffching van zonden te bidden, daartoe werdt geen hoofdbreken, geen diepzinnig denken en van buiten leren vereifcht, maar enkel en alleen het gevoel van de hoge noodzakelykheid en een opregt verlangen naar redding.

„ Des zondags (wordt 'er gezegd) had ik een hartelyk gefprek met onze Groenlanders: vervolgens kwamen ettelyke wilden in de Predikatie, in welke getoond werdt, hoe zalig men hier reeds in den tyd zyn kan, wanneer men in den Heiland gelooft en hem boven alles bemint. Naderhand vroeg ik zommige mans-perfonen, die reeds lang overtuigd en getroffen zyn geweeft, welke de hinderpalen zyn, die hen beletten, om zig aan den Heiland, die zo veel aan hen gedaan had, over te geven. In den beginne wilden zy 'er niet aan, eindelyk zeiden ze zo veel, dat men zeer klaar befpeurde, hoe zy, gelyk andere menfchen, zig door wellufť, hoogmoed en gierigheid, of ook door vreze voor fmaad, en door de bekommeringen dezes levens, laten bedriegen, zo dat het woord onder de doornen verftikt wordt. Ik zeide, dat, by aldien ze maar den Heiland, die hen zo duur gekogt had, boven alles beminnen *wilden*, het bloed des Heilands zoude zig wel haaft zo kragtdadig aan hunne harten bewyfen, dat ze de wellusten, den hoogmoed, en de gierigheid, met vreugde zouden kunnen laten varen, als zaken, voor welke de Heer aan 't kruis geftorven was.

Den 24ften Jannuary bezogten wy vyf huizen, die verder naar 't noorden lagen. In een dier huizen was myn hart regt brandende en myn mond geopend, om dat in het zelve ettelyke begerige zielen voorhanden waren. In een ander huis waren zy in tegendeel allen t' enemaal ongevoelig, en fchoon ze myne woorden verftonden, zy deden egter als of ze gene oren hadden. Het waren arme en zo wel in- als uitwendig deerniswaardige menfchen.

Den 25ften bezogten wy fes andere huizen, en hadden gelegenheid, om den heidenen hunnen Schepper en Verloffer in deszelfs kruis-geftalte onder het oog te brengen. Den meeften, die voorleden jaar van *Statenhoek* herwaards gekomen waren, was 't meer om brood en naalden, dan om den Heiland te doen. Doch het fcheelde niet veel, of het was enen van hen, welken ik een verlangen naar de onvergankelyke fpys toewenfchte, en die zig daarover in een

een geſprek met my in liet, gegaan, als eertyds der Samaritaanſche vrouwe by de fonteine. Ettelyke oude *Kangermers*, die, 't geen ze *geloof* noemen, te oppervlakkig begrepen hebben, begeerden, wat van God te horen. Ik zeide: „ dat God alles geſchapen heeft, is u lieden reeds bekend, dan ik zal u nog meer zeggen, namelyk, dat de Heiland der ganſche wereld ook zyn bloed voor u lieden geſtort heeft, indien gy nu dit niet aan uwe harten gewaar wordt, dan zal uw geloof u niets baten. " Zommigen verwonderden zig, anderen zeiden volgens hare oude gewoonte en onverſchilligheid: „ Wy geloven wel zeer! " Des nagts bleven wy by den broeder van *Anna*, deze is de enigſte van des zaligen *Samuels* maagſchap, die nog niet by ons is; hy zal 't egter, naar alle gedagten, niet lang meer onder de wilden kunnen houden, want in dat huis zyn ze genoegſaam allen overtuigt, en wanneer ze weêr verflauwen, worden ze door de vlytige aanſpraak van onze Groenlanderen, die gedurig by hen aankomen, van tyd tot tyd op nieuws weêr opgewekt. Dewyl het ſlegt weder ſcheen te willen worden, haaſtten wy den 26ſten naar huis, en bragten twe zielen mede, die een verlangen hebben, om by ons te wonen, en den Heiland te leren kennen. "

By een ander bezoek in April, 't welk voornamelyk gedaan werdt om der gedoopten wille, die zig toen wegens den onderhoud te *Kangek* ophielden, vondt men weinig wilden, om dat de meeſten, van wegens honger, verder naar 't zuiden getrokken waren, en nog weiniger vondt men, die geopende harten en oren hadden. Ene ongedoopte vrouws-perſoon, die eertyds by de Broeders reeds gewoond had, kreeg van de haren verlof, om weêr naar hare leraars te trekken, terwyl de anderen, onder welken ook ettelyke bekommerde zielen waren, naar 't zuiden trokken. Van dezen kogt men derzelver oude huizen, om het houtwerk tot brandhout, waarvan men geen groten voorraad had, te gebruiken.

By het derde bezoek in de *Kookörnen* ontdekten ze het ſchip, durfden zig egter, wegens de ſtyve koelte, niet uit de eilanden wagen, en kwamen eerſt den dag na de aankomſt van B. *Johannes* te huis, (*) gelyk uit het

(*) Zy hadden den Groenlander *Nathanael* in een Kajak naar het

het vervolg, naar de orde van het dagverhaal, blyken zal.

§. 5.

Na my (dus fchryft *Johannes*) door onze Broeders te hebben laten berigten nopens den toeftand der Groenlanderen zedert het laatfte fchip, bezogt ik met *Matthæus Stach* alle onze Groenlanders in hunne tenten, en ik werd ook van hen heden en de volgende dagen vlytig in myne kamer bezogt, zy konden hunne blydfchap over onze aankomft niet uitdrukken.

's Avonds hield ik de gewone vergadering. Ik fprak Duitfch, en liet de voorftellen na elkander door een der Broederen in 't Groenlandfch vertalen, gelyk ik in 't vervolg van myn verblyf altoos heb laten doen. Het getal der tegenwoordig zynde Groenlanderen beliep omtrent honderd en vyftig, de overigen waren ten dele nog niet van de haring vangft terug gekomen, ten dele bevonden zy zig op hunne gewone zomer-plaatfen in den *Zond* of in de eilanden. Ik kan niet uitdrukken, wat myn hart gevoelde by 't gezigt van ene Gemeente des Heilands uit dit volk: de tederheit van 't hart deedt menig traantje over de wangen rollen. Ik zag wel haaft, dat men zig geen volkomen denkbeeld van de Groenlanderen maken kan, al ziet men ettelyken van hen buiten hun land, om dat ze dan ganfch niet regt in hun fchik zyn. Naar 't my toefchynt, hebben ze vele overeenkomft met de Amerikaanfche wilden en dezelve verwe van 't aangezigt, des ik niet denken kan, dat zy ergens anders dan van de Noord-Amerikaanfche kuft naar Groenland gekomen zyn. Ten aanzien van natuur,

het fchip gezonden, om te zien, wie meê gekomen zy. Hy berigtte, dat hy *Matheferfoak* (dat is den groten *Matthæus*, om dezen van anderen, die denzelven naam dragen, te onderfcheiden) gezien had, en nog iemand, die een zeer lieftallig voorkomen had. Wanneer hy hen op hunne te huis reis ontmoette, riep hy hen met blydfchap deze woorden toe: *Johannes Afferfok tikerarpafe:* " *Johannes de liefhebbende* is gekomen om u te bezoeken. Door dezen bynaam is hy na dien tyd van andere naamgenoten door de Groenlanders onderfcheiden geworden.

tuur, inborst, en levenswyze verschillen zy merkelyk van de *Irokois* in *Canada*, ten welken opzigte zy met de wilden in *Hudsons-Bay* wel meer overeenkomst hebben. Onze Groenlanders zyn van een *phlegmatisch-sanguinisch temperament*, of van natuur koudvochtig en bloedryk. De Irokois in tegendeel *melancholisch-cholerisch* of zwaarmoedig en oplopende van aart. De laatsten zyn ook deftiger en niet zo onnozel en beuzelagtig als de meesten Groenlanders, schoon 'er ook onder dezen in der daad mannelyke, ernstige en deftige lieden gevonden worden.

's Avonds bleven wy Duitschen nog een geruimen tyd by elkander, en naderhand las ik het dagverhaal van dit jaar door, ten einde een grondig begrip te krygen van den toestand der Groenlandsche. Gemeente tot hiertoe.

Den 14den Juny hield ik de vroeg-vergadering over de woorden: *Ik ben gekomen om vuur op de aarde te worpen* enz. Daarna bezag ik het land rondom *Nieuw-Herrnhut.* In zulk een bar land zou men niet ligtelyk een zo aangenaam plaatsje verwagten. Het land bestaat uit louter kale rotsen, tusschen welken niet dan zeer weinig aarde, of liever zand, gevonden wordt. Niet te min is alles omtrent het huis, in den tuin enz. zeer ordentelyk, en op het land rondom de plaats, waar eertyds geen grasje groeide, ziet men tans het schoonste gras in het zand en tusschen de stenen groeijen, des *Nieuw-Herrnhut* een tuin des Heren in de ysselykste wildernis kan genoemd worden. (*)

Terwyl wy het land zagen, kwamen onze Broeders *Böhnisch*, *Sörensen* en *Ballenhorst* van de *Kookörnen* te huis. De vreugde, die wy gevoelden, wanneer wy elkander zagen, en de tranen, die daarby gestort werden, kan ik niet beschryven. Ook kwamen vele Groenlanders te huis, en ik hield nogmaals ene leer-reden over het woord van gisteren. Vervolgens hadden wy een ernstig gesprek nopens de gesteldheid der Gemeente alhier, en dit gesprek is de grondslag geweest van alle volgende *conferentien*, (of overwegingen en zamenspraken der bestierders en mede-arbeiders) en heeft ene gezegende uitwerking gehad.

Den 15den Juny regende het den ganschen dag. Tot een bywerk nam ik voor, gelyk ik in *St. Thomas* gedaan had,

(*) Ik spare de breedvoerigere beschryving van deze plaats voor het laatste boek.

had, het Kerk-boek uit de naam-lyften der gedoopten, der Avondmaals-leden, der getrouwden en overledenen, benevens een korte fchets van het leven en de hoedanigheden der overledenen in orde te brengen. Dit was my ene aangename bezigheid, waarby ik tevens alle dag-verhalen van den beginne af doorlas, ten einde een volkomen denkbeeld te krygen van het werk dezer zendinge. Onder dezen arbeid was ik egter geen half uur zonder bezoek van Groenlanderen, die my met hunne vriendelyke manieren van doen (want hunne woorden verftond ik niet) dikwils zeer verkwikten. De vergadering der Groenlanderen hield ik, zo als reeds gemeld is, en 's nagts hadden wy tot een uur *conferentie*.

Den 16den deed ik op het fchip en vervolgens by den Koopman en Miffionaris een aangenaam bezoek, bezag de volkplanting en de inrichting der Groenlanderen. 's Namiddags ontdekten wy een fchip buiten de eilanden, en kort daarna bragt een Groenlander een brief van fchipper *Jacob Benzen* aan de Broeders, met verzoek om hem te hulp te komen. Zy voeren terftond met hun boot naar buiten, en ettelyke vrouwe-boten en *Kajaken* mede nemende, boegfeerden ze het fchip den 17den hier binnen in de haven. Zy waren allen nat door den regen. Het fchip was veertien dagen voor ons van *Kopenhagen* vertrokken, en zoude naar de zuider-volkplanting *Friedrichshaab* zeilen, maar had in twe ftormen, by 't verzonken land van *Bus*, en op Pinxteren by *Statenhoek*, door welken wy ook belopen werden, deszelfs boten verloren en nog meer fchade geleden. De roef en pomp, met een woord al wat op het dek was, was door de ftortingen der zee weggefpoeld, zo dat ze niet een enig water-emmer behouden hadden. Dus waren zy eindelyk genoodzaakt hier in te lopen, om hulp te krygen. Het fchip is door ettelyken onzer Groenlanderen by *Kangek* op ene plaats gebragt, waar het ankeren kon, voor deze en andere toegebragte hulp toonde zig de fchipper zeer erkennende.

Den 18den Juny werden de Zondags-vergaderingen in de tot hiertoe gewone orde gehouden. 's Voormiddags hield ik de Koor-vergaderingen, in welken ik myn hart en zin duidelyk en volkomen uitdrukken en aan elk koor in 't byzonder verklaren kon. 's Namiddags werdt de gewone predikatie gehouden over *Jef.* LIII. *Waarlyk hy heeft onze krankheden op zig genomen* enz. In deze vergade-

dering waren ook zommigen van 't scheeps-volk tegenwoordig. 's Avonds was de *Liturgie* van alle gedoopte Groenlanderen, in welke de *Litaney* gebeden wordt. In deze vergadering bespeurt men ene gansch byzondere genade, zy heeft een zeker θεῖον, 't geen zig zeer kennelyk en onderscheiden openbaart. Men kan de Groenlandsche Gemeente in haren aandagt niet, zonder een gevoel van eerbied, zien bidden; en deze vergadering is hen lieden ook zo dierbaar, dat zy, voornamelyk om deze by te wonen, des zondags drie, vier, ja vyf mylen ver reizen, om naar huis te komen, en dikwerf in de nagt weêr vertrekken. Ten besluite bad ik met hen knielende, en onder vele tranen. Het slot der Litaney: „ *Heer Zebaoth* enz. (*) door de koren by beurten (of by wyze van ene *Antiphonia*) in 't Groenlandsch gezongen wordende, laat zig als een byzonder frai en zeer verheven gezang horen, en de Groenlanders, vooral de Zusters, zingen inderdaad beter, dan men 't verwagten zoude. Na de *Liturgie* werdt bekend gemaakt, dat de Avondmaals-leden deze week tydig te huis komen zouden, alzo men ter beproeving en toebereiding tot het aanstaande Avondmaal met hen spreken wilde. De vreugde, die deze aankondiging by hen verwekte, kon men uit hunne ogen lezen.

Den 20sten voeren drie Broeders naar *Kangek*, om hout, dat zy daar gekogt hadden, af te halen. Wy overigen bezogten enige vremde Groenlanders, en spraken veel van den Heiland met hen. Zy hadden hunne tenten omtrent duizend schreden van ons huis opgeslagen, 't geen my niet onaangenaam was, want zy storen ons daardoor minder, dan men van zulke woeste menschen verwagten zoude. Myn hart was omtrent deze lieden even eens gesteld als omtrent de Indianen by myn bezoek te *Neskopeko* aan de *Susquehannah*.

Den 21sten kwamen vele Groenlanders te huis. Ik maakte een begin met hen ten aanzien van het Avondmaal te spreken. Hierby werdt myn hart regt verkwikt. Zy drukten zig nopens hunne gemeenschap en verkering met den Heiland zeer gevoelig uit, en ten opzigte van het Avondmaal duidelyker en grondiger, dan ik het van hen verwagt had.

Den

(*) Zie pag. 222. het 7de boek.

Den 22ften woonde ik de oeffeningen by, die de jongelingen in hunne *Kajaken* maken; 't is in der daad wonderlyk te zien, op hoe velerly wyzen zy met de *Kajaken* omflaan, en zig zelven weêr oprigten, hoe zy al roeijende onder het water varen, weêr naar boven komen, en meer dergelyke oeffeningen. Onze Broeders zetten alle jonge lieden van jongs op hiertoe aan, ten einde ze gewend worden in de *Kajakken* te varen, en deze oeffeningen zo veel mogelyk leren. Want wie 't niet in de jeugd geleerd heeft, die leert zulks naderhand niet ligt of in 't geheel niet. Dit heeft my niet minder behaagt, dan dat ze de hunnen allengskens van de rendier-jagt afwennen, en tot de zeehond-vangft aanzetten, waardoor zy veel nut verfchaffen. Onze *Matthæus* en *Johanan*, die in Europa geweeft zyn, zyn brave *Verwervers* geworden, beiden reeds getrouwd, fchikken zig weêr, ten aanzien van het uitwendige, in de Groenlandfche levens-wyze zeer wel, en gaan ten opzigte van het inwendige gezegend voort. By verfcheidene gelegenheden wordt men met genoegen aan hen gewaar, dat zy andere Gemeenten bezogt, en daarmede hun voordeel gemaakt hebben.

Van onze Groenlanderen kwamen heden negen vrouweboten te huis, in zommigen waren tien tot twaalf menfchen. Men zag ze met vergenoegen roeijende aankomen, en zig verblyden, dat ze weêr by hunne leraren waren. In de vergadering der Avondmaals-leden verkreeg iemand, die ene wyl uitgefloten was geweeft, vergevinge zyner afwykinge en werdt onder het ftorten van vele tranen weêr aangenomen.

Den 23ften werden twintig Broeders en Zufters, die op nieuws als aanftaande Avondmaals-leden in voorflag zyn gebragt, elk afzonderlyk gefproken, daarna deed ik aan hen allen te famen ene aanfpraak van de onuitfprekelyke genade, die hen de Heiland in het Sacrament zynes ligchaams en bloeds befchoren had. Hunne ogen konden niet lang droog blyven. Ook zagen en fpraken wy de genen, die in voorflag gekomen waren, om gedoopt en aangenomen te worden.

De 24fte, zynde het feeft van *Joannes den Doper*, was een zeer gezegende dag voor *Nieuw-Herrnhut*, op welken ons onze dierbare Heiland zyn wandelen in 't midden zyner gemeente op ene zeer genadige en kragtdadige wy-

ze deedt gevoelen. Na het gewone morgen-gebed werdt de eerste vergadering der Groenlanderen, waarvan meer dan drie honderd tegenwoordig waren, te half tien uren gehouden. Na ene uitvoerige leerreden over den doop, beantwoordden de Dopelingen de hen gedane vragen met een week en gelovig hart. By de drie mans-personen verrichtte ik met *Matthæus Stach* de opleggingc der handen, en wy verklaarden hunne zielen vry van alle magten des Satans en der duisternis, als zielen, die den Heiland van regts wegen, en als een eeuwig loon van zyn bitter lyden en sterven toebehoorden. Hierop verrichtten wy den doop in den naam der heilige Drieëenheid, en de dopelingen, als mede allen die tegenwoordig waren, gevoelden, hoe krachtdadig de drie getuigen op aarde, de Geest, het Water, en het Bloed, zig in dit ogenblik bewezen. De overigen arbeiders gaven hen hunnen zegen met opleggingc der handen en den kus des vredes. Onmiddelyk daarna werdt ook ene Groenlanderin volgens dezelve orde gedoopt. Hunne namen zyn: *Ignatius*, *Johannes*, *Salomon* en *Elisabeth*.

Het Groenlandsche Doop-formulier luidt dus: *N. N. Koiaukit Atatab Niarnablo Annerner, ublo Ajunginnerum Akkanut, Jesub Tokkoanut:* dat is: Ik doop u in den name des Vaders, en des Zoons, en des heiligen Geestes, in Jesus dood.

Zo voor- als na den middag bezogt ik in alle tenten, waar van 'er toen omtrent veertig waren, daarna werdt nog met zommigen gesproken, die gisteren avond eerst aangekomen waren.

Ook hield ik 's namiddags de Predikatie, die, zo als gewonelyk, van voorstel tot voorstel, door Broeder *Johan Bek* vertaald werdt. Ik verhaalde de geschichte van *Joannes den Doper*, en voor al hoe hy het Lam Gods, dat de zonden der wereld weg draagt, aangewezen had. Ten besluite werden drie leerlingen met den kus des vredes in het getal der genen, die eerlang stonden gedoopt te worden, aangenomen, en in een gebed der kragtdadige toebereidinge des heiligen Geests tot den doop aanbevolen.

Kort daarna vergaderde de gansche Gemeente tot het liefde-maal, waartoe wy het brood uit *Kopenhagen* mede gebragt hadden. 'Er werdt veel gesproken van onze reis, van de Gemeenten in *Europa*, en onder de heidenen in *Zuid-* en *Noord-America* enz. Ver-

Vervolgens hield ik voor de Avondmaals-leden ene uitvoerige leer-reden over het heilig Avondmaal.

Omtrent zeven uren was de gewone avond-vergadering, in dezelve werdt van de vreugde gesproken, door welke *Joannes* reeds in de buik zyner moeder over het kindeken Jesus bewogen werdt. Hiervan maakte ik ene toepassing op onze kinderen, en op onze harten in 't algemeen.

Eindelyk hielden wy het maal des Heren en ten besluite werden agt Broeders en twaalf Zusters bevestigt ter genietinge van het naaste Avondmaal.

Hoe 't my by dit eerste Avondmaal met de Groenlandsche Gemeente geweest zy, kan ik niet beschryven.

Den 25sten, zynde zondag, werden de vergaderingen zo als gewonelyk gehouden. Alleenlyk werdt, in stede van de kinder-vergadering, een gezegend liefde-maal gehouden met alle onze gedoopte kinderen, die een getal uitmaakten van vier en veertig jongens en vier en dartig meisjes. Wy Katechizeerden ze, en zy antwoordden vry wel. Ik verhaalde hen wat van de kinderen aan de over-zyde van het grote water, en liet elk zynen naam zeggen. Vervolgens bragten de moeders hare zuigelingen op de armen, en kregen ook haar deel van 't liefde-maal van gisteren. Van dezen waren 'er ses en twintig. Ik begon ene afzonderlyke vergadering met dezelven, die men in 't vervolg voortzetten zal, en in welke voor de kinderen ettelyke vaarsen zullen gezongen, als mede een woord van vermaning aan de moeders gesproken worden. Ik kuste en zegende deze kinderkens. Zy waren by deze gelegenheid zo stil en zoet als Engelen. (*) De predikatie hield ik over de woorden: *Maar een der krygsknechten doorstak zyne zyde met een speer, en terstont kwam daar bloed en water uit.* De zaal was zo vol van Groenlanderen, dat 'er geen enkel plaatsje over was.

In de *Liturgie* der gedoopten, werdt uit de Litany van het leven, lyden en sterven des Heren Jesus gezongen, en ten besluite badt de Gemeente knielende. Vervolgens namen

(*) 't Is ene ongemene vreugde, zulk een hoopje van kleine Groenlandsche kinderkens te zien, en men heeft vele aangename voorbeelden, van hoe zig de Heer een lof uit den mond der jonge kinderen en zuigelingen toebereidt.

men wy van de meeſten, die nu weêr voor enige dagen ten behoeve van hunnen onderhoud vertrekken moeten, een hartelyk afſcheid. Onze Broeders merken het als iet buitengewoons aan, dat ons geheel volk in deze dagen by een is gekomen, en dat ook niet een der Avondmaals-leden agter gebleven is, terwyl zulks in den zomer zeer bezwaarlyk geſchieden kan, alzo het dan de tyd is, in welken zy zig voor het ganſche jaar verzorgen moeten, zynde de zomer alhier zeer kort. Daarentegen zyn ze des winters meer, en de Zuſters genoegſaam altoos, te huis.

Heden vonden wy goed de woorden *Communie* en *Communicant* in de Groenlandſche taal over te nemen, om dat de omſchryving, van welke men zig tot hiertoe in de vertaling der gemelde woorden bediend had, onvoegſaam was, en by de genen, die nog niet tot het Avondmaal konden toegelaten worden, vele verwarring veroorzaakte. Ook paſſen de gemelde twe woorden in de buiging der taal zeer wel.

Behalven de gewone bezigheden ſpraken wy den 26ſten met verſcheidene Zuidlanders, waarvan 'er enige boten vol in onze buurt gekomen zyn. Den 27ſten ſpraken wy met eenen ouden man, die twederly vel had, te weten bruine en witte ſtrepen over het ganſche lighaam; ook was 'er een Groenlander van de ooſt-zyde, die ons van de landſtreek aldaar veel verhaalde. Zyne landſpraak verſchilde van die, welke hier geſproken wordt, en hy kon onze Broeders niet ten vollen verſtaan. Des moeſten ze enige Groenlanders uit het zuiden te hulp nemen, die van den Heiland met hem ſpraken. 's Namiddags ging ik een ſtuk ooſtwaarts over verſcheidene bergen en valleyèn tot op den zogenaamden *Rypen-berg*, waar onze Broeders des winters vele Patryzen tot hun voedſel krygen, doch niet zonder grote moeite en gevaar.

Den 28ſten begonnen zy turf te ſteken; dit en het hout zoeken behoren onder de moeijelykſte bezigheden, die zy in den zomer hebben. In de eerſte jaren hadden ze den turf na by hun huis. Tans moeten zy denzelven ene myl en nog verder halen. Ik voer met hen. Wy vonden ook wat hout, en kwamen 's avonds weêr te huis.

Den 29ſten ſpraken wy na de vroeg-vergadering met enige vremde Groenlanderen, waar van 'er in deze dagen velen aangekomen zyn. Na dat wy een uur lang met hen geſproken hadden, begon onze Groenlander *Andreas* hen

zulk ene Evangelifche en grondige Predikatie te houden, dat ik, na my dezelve ftilletjes door onze Broeders van woord tot woord te hebben laten vertalen, dermaten bewogen werd, dat ik my niet van tranen onthouden kon. Hy fprak van onzes Scheppers menfchwordinge, lyden, fterven en liefde tot hen, zo gevoelig, in zulken zamenhang, en zo gepaft naar de begrippen der onkundige Groenlanderen, als ik het noit had kunnen verwagten, en ik wenfchte wel, dat velen in *Europa*, die met onkundigen te fpreken hebben, zulke gaven bezaten,

De weduwe *Louife*, die een geruimen tyd van de melaatsheid gekwelt geweeft is, ging zalig uit den tyd, en het huis haars aardfchen tabernakels werdt heden begraven. De ganfche Gemeente vergaderde ten dien einde op de zaal. Ik hield de lyk-reden, en fprak van het verlangen der gelovigen, om ontbonden te worden en met Kriftus te zyn. Daarna werdt het lyk door vier Broeders uitgedragen. De Groenlanders hielden ene vry goede orde, volgden gepaart, en fchaarden zig in een kring rondom de begraafplaats.

De zalige *Louife* was reeds voor haar doop door de melaatsheid aangetaft, met welke meer Groenlanders gekwelt zyn. Zy was in 't voorleden jaar gedoopt, en werdt naderhand in zo verre herfteld, dat ze in de vergaderingen komen kon, 't welk haar gene geringe vreugde veroorzaakte. Onder hare hevige en langdurige fmarten had zy zig getrooft met de fmarten, die de Heiland voor ons heeft uitgeftaan, en hare ontbinding reeds een geruimen tyd met een blymoedig hart en innig verlangen te gemoet gezien.

Den 30ften voeren wy met onze en elf Groenlandfche boten uit, om den turf af te halen. Wy zogten ook naar hout en eyeren, die in dezen tyd geen gering gedeelte van de levens-middelen onzer Broederen uitmaken.

Den 1ften July voeren zy weêr met negen vrouwe-boten uit, om turf te halen. *Henoch* en *Abraham*, die voor enige dagen door den koopman naar *Friederichshaab* gezonden waren, om op de gemelde volkplanting de tyding te brengen, dat hun fchip hier aangekomen was, kwamen in hunne *Kajaken* gelukkig te huis. Heden en gifteren zyn hier tien boten van Zuidlandets aangekomen, die naar 't noorden willen. 't Is in der daad gene geringe zaak, dat

ze hier gewonelyk ene wyl uitruſten, en ons dus gelegenheid verſchaffen, om hen het Evangelie te prediken.

Den 2den July, zynde zondag, was de Predikatie over de woorden: *Ziende op den overſten leidsman en voleinder des geloofs Jeſus.* 'Er waren vele vremde Zuidlanders onder het gehoor. In ene leer-reden voor de Avondmaalsleden over de woorden: *Want zo dikwils als gy dit brood zult eten, en dezen drinkbeker zult drinken, zo verkondigt den dood des Heren, tot dat hy komt.*; werdt ook geſproken van de vrugt der verkeringe met de arme Zuidlanders, waarvan 'er tans zo velen op een bezoek hier zyn, en van de verkondiging van 't Evangelie aan dezelven.

Den 3den haalden de Broeders het overige van hunnen voorraad, dat nog in 't ſchip gebleven was, van boord. Het landen en loſſen by de klippen, waar de ſtroom gewonelyk zeer ſterk is, is een gevaarlyke arbeid. Ook begonnen ze den turf, die meer dan twintig boten vol uitmaakt, klein te maken, en op de rotſen te drogen.

Dewyl ik gaarn de levens-wyze en andere omſtandigheden van *Groenland*, voor zo verre die in de nabyheid konden beſchouwd worden, wilde leren kennen, en ook genoegſaam alle onze Groenlanders in deze dagen op de nering uit waren, zo voer ik den 4den met enige Broeders naar de *Kobe-Fiorde.* Aldaar bezagen wy het riviertje, waar de Salm gevangen wordt, en gingen tuſſchen de bergen op de hoogte, tot dat wy de *Amaralik-Fiorde* zien konden. Wy ſliepen des nagts in ene Groenlandſche tente. Dezelven zyn veel gemakkelyker en beter ingericht, dan die in de Boſſchen van *Penſylvanien* gebruikt worden.

Den 5den gingen wy linkswaards over de bergen, tot dat wy den arm van Bals-rivier zien konden, die naar *Piſſikſarbik* loopt. Wy zagen ook de *Kook-Fiorde* en aan alle kanten ontelbare met ſneuw bedekte bergen en ysvelden.

Den 6den 's morgens te een uur roeiden wy weêr te rug en kwamen te negen uren te huis.

Den 7den werdt een dogtertje van den Miſſionaris *Böhniſch* gedoopt en *Agnes* genaamd. De grootmoeder van het kind, die tevens vroed-vrouw is, bragt het in de zaal, en de Groenlanderin *Judith* hieldt het ten doop. Daarna bezogten wy enige zieken, als mede de vremden Groen-

lan-

landeren en vonden in ettelyke tenten opene oren. Hunne vragen en uittingen waren zeer eenvoudig, en hun aart over 't geheel was ganfch niet ongefchikt tot het Koningryk Gods. 's Avonds fprak ik over het woord van dien dag: *En ik zal menfchen op u vermenigvuldigen* enz. *Ezech.* XXXVI: 10. In deze vergadering waren ook vele vremden tegenwoordig. In de *Conferentie* van heden werdt gehandeld van den maandelykfen Gemente-dag, van het vieren van den zondag, zowel in den zomer als des winters, van de aanneminge tot leden der gemeente, van den doop, van de nodige voorzigtigheid by 't winnen der ongelovigen enz.

Den 8ften bragt *Boas* het lyk van zyn dogtertje, dat in de Kookörnen drie mylen van hier overleden was, om het by de gelovigen te begraven. Ik hield de lyk-reden, en fprak van de zaligheid der kinderen, die in het bloed van Jefus gewaffchen voor den Throon des Lams in witte kleeren wandelen. Daarna fpraken wy met de gedoopten, die nog niet tot het Avondmaal toegelaten zyn, want 'er was reeds een menigte volks tot den morgenden Gemeentedag aangekomen.

Den 9den, zynde Zondag, kwamen nog vroeg ettelyke boten vol te huis. Te negen uren hield ik ene leer-reden van de gemeenfchap van het volk des Heren in de ganfche wereld, en van het oogmerk der gemeente-dagen. Vervolgens werden vertaalde brieven van de *Indianen* in Noord America voorgelezen. In het twede en derde deel van den Gemeente-dag werdt een dag-verhaal van de Indianen te *Gnadenhutten* in *Penfylvanien* gelezen en tevens vertaald, 't welk ik door vele mondelinge berigten ophelderde, die den Groenlanderen aangenaam waren. Tuffchen het twede en derde deel werden de ongetrouwde Broeders en aankomende jongelingen na ene korte aanfpraak in hunne *Claffen* verdeeld, en vervolgens onder ene byzondere kragtige betoninge des Geeftes gepredikt over de woorden: *Om dat gy het woord myner lydfaamheid bewaerd hebt*, enz; vervolgens werdt ook aan de ongetrouwde Zufters en aankomende jonge dogters derzelver *Claffen* bekend gemaakt. Na het derde deel werden twe jongelingen gedoopt. En daarna vergaderde de Gemeente tot hare Zondags-*Liturgie*, in welke heden, om dat het tevens een Gemeente-dag was, het volgende voorkwam. 1.) Hield ik ene leer-reden over de woorden: *Zyt zeer begerig na de*

redelyke onvervalschte melk enz. In welke ik vooral de gedoopten, die nog gene Avondmaals-leden zyn, hartelyk bad, dat zy zig toch met ene innige begeerte bedienen zouden van het voedsel, dat hen onder de Predikinge van het Evangelie door den heiligen Geest, als ene onvervalschte melk aangeboden werdt, ten einde hunnen inwendigen mensch daardoor te voeden, tot dat zy door den heiligen Geest zouden toebereid zyn, om, in het heilige *Sacrament*, des lighaams en des bloeds van den Here Jesus deelachtig te worden. Deze erinnering was nodig, alzo velen, die 'er nog niet bekwaam toe zyn, ontydig om het Avondmaal gedagt hadden. 2.) Werdt bekend gemaakt, dat 'er dagelyks een morgen-gebed voor alle gedoopten zoude gehouden worden, doch dat de avond-*Liturgie* niet dan voor de Avondmaals-leden zyn zoude. 3.) Werdt onze geliefde Broeder *Johan Sörensen* na ene korte redenvoering, in welke ik den Groenlanderen de kerkelyke bedieningen overeenkomstig hunne vatbaarheid verklaarde, tot Diaken der Broeder-kerk ingewyd en tevens ingezegend ter waarneminge van de huishoudelyke zaken. 4.) Werdt gemeld, dat wy in 't vervolg onze Groenlandsche Broeders, die de Heiland daartoe bekwaam had gemaakt, meer dan tot hiertoe geschied was, in het houden der vergaderingen als onze mede-helpers gebruiken wilden. Eindelyk werdt nog een stuk uit de *Litany* gebeden, en hiermede deze dag des Heren, een voor de Groenlanders byzonder gezegende dag, besloten.

Den 10den July hielden wy, behalven de gewone lighamelyke en geestelyke verrichtingen, ene zamenspraak met ettelyke vremde Groenlanders. En dewyl men van deze lieden de eerste narigt van de Oost-kust, of van het zogenaamde oude verlorene Groenland, kreeg, zo bragt ik den inhoud van hun verhaal in geschrifte (*).

Den 11den July voer ik met enige Broeders twe mylen aan de andere zyde van Bals-rivier naar *Kanneisut*. 't Is een stuk van 't vaste land, dat niet zulke grote bergen heeft, maar slegts rotsige heuvelen, en tusschen dezelven uitgestrekte vlaktens met beken, binnen-wateren en schone grasryke plaatsen, zo dat het zig in den zomer regt aange-

naam

(*) Dezelve is reeds in het vierde boek §. 10. mede gedeeld.

naam en vrugtbaar vertoont. Doch in dezen tyd van 't jaar is 'er ene zo yffelyke menigte van *Moskiten*, of grote muggen, dat het ten dien opzigte hier veel erger is, dan in *St. Thomas* en in de *Jerfeys* aan de *Delaware*. In deze ftreek hadden onze Broeders in vroegere jaren de befte jagt van rendieren: maar na dat de Groenlanders zo vele fnaphanen bekomen hebben, is deze jagt alomme dermaten verminderd, dat een rendier tans iet zeldfaams is. Op de gemelde plaats is ook ene ryke Salm-vangft, zo dat de Broeders dikwerf in enen trek vier tot fes honderd kleine Salmen (ene foort van Forellen) gevangen hebben. Hier vonden wy ook ettelyken onzer Groenlanderen.

Den 13den July werdt het lyk van de ongetrouwde Zuster *Maecba* uit den *Zond* herwaards gebragt en begraven. Zy was met haar broeder *Laban* in 't jaar 1747. by de Broeders gekomen, in 't jaar 1750. gedoopt, en by 't laatfte Avondmaal beveftigd, om het eerftvolgende Avondmaal mede te genieten. Den laatftledenen zondag woonde ze hier nog alle vergaderingen by. Op de terug reis klaagde ze over hoofd-pyn, en zeide, dat zy naar alle gedagten zoude henen gaan, 't geen zy met vreugde te gemoet zag. Zy verloor ten eerften de fpraak, en hare ziel ging over tot de Gemeente, die boven is.

In de *Conferentie* op den 15den July werdt van de Groenlandfche mede-arbeiders gefproken. Ik ben van begrip dat 'er te weinige aangefteld worden.

Zondag den 16den hielden wy, behalven de gewone vergaderingen, tot welke de Groenlanders by menigte gekomen waren, voor 't eerft ene zamenfpraak met de Groenlandfche mede-arbeiders. 'Er waren elf Broeders en twaalf Zufters. Wy maakten hen het oogmerk dezer byeenkomft bekend, en tevens waartoe zy geroepen en verplicht werden. Zy verkregen binnen kort ene gewenfchte bedrevenheid, en maakten allerly nuttige aanmerkingen en erinneringen, waaruit men zag, dat zy zeer wel in hun beroep paffen. De Predikatie was over de woorden: *Het bloed der befprenginge fpreekt beter dingen dan dat van Abel.* Vervolgens werden drie paar aan elkander verloofd, in de *Litany* gemeld, en in de gedagtenis der Gemeente bevolen. Daarna werdt het aanftaande Avondmaal aan de Avondmaals-leden bekend gemaakt.

Den 17den lieten wy onzen *Matthæus Kajarnak* voor het eer-

eerſte maal de vroeg vergadering houden. Hy ſprak hartelyk, nadrukkelyk en grondig.

Den 18den deed ik weêr een togtje, ten einde het land hierom ſtreeks te bezien. Eerſt zeilden wy twe mylen tot aan *Kangek*. Dit is het uiterſte land zeewaards, waar menigmaal ettelyke honderden van Groenlanders des winters wonen; het zyn merendeels Zuidlanders, die vlytig door de Broeders bezogt worden: en by deze gelegenheid heeft de Heiland zeer velen van hen tot een loon van zynen arbeid en bitter lyden gekregen; gelyk 'er ook van alle tans te *Nieuw-Herrnhut* wonende Groenlandſche huisgezinnen weinig of gene zyn, die niet ten minſten enen winter aldaar gewoond hebben, en 'er door de Predikinge van 't Evangelie zyn opgewekt geworden. Ik telde veertien grote *Groenlandſche* winter-huizen. Wy namen wat hout, dat de Broeders van de vertrekkende Groenlanders gekogt hebben, in ons vaartuig, en roeiden langs het land heen, tot aan het *Hoop*- of *Haab-eiland*, waar de Volkplanting *Godhaab* van 't jaar 1721. tot 1729. geſtaan heeft, en kwamen door den *Nepiſet-Zond* terug. Dit is ene *nauwte* of een eng *zee-gat*, dat tuſſen het vaſte land en de eilanden loopt, waar de ſtroom van beide kanten indringt, en door derzelver ſnelheid vele zee-honden invoert. Daarenboven is het aldaar zo ondiep, dat men genoegſaam alomme den grond zien kan, zo dat het teffens voor de visſchery zeer bekwaam is. Uit dien hoofde houden zig hier ook des zomers en in den herfſt zeer vele Groenlanders op, en men heeft opgemerkt, dat de zeehond-vangſt in den Zond veel gezegender en bekwamer geworden is, na dat zig zo vele Groenlanders in die rivier met'er woon neêr gezet hebben, dan dezelve eertyds geweeſt is. Wy bezogten twe zieke Groenlanders, en kwamen 's avonds te elf uren te huis, na ten minſten zes mylen gevaren te zyn.

Den 19den en 20ſten hadden onze Broeders met den turf te doen.

Den 21ſten July begonnen de Groenlanders reeds tegen den Zondag te vergaderen. Uit de Kookörnen kwamen drie en uit den Zond vyf boten. De laatſten bragten het lyk van den jongeling *Koenraad* mede. Hy was den 6den January dezes jaars gedoopt. Ene ziekte in 't hoofd, in welke hy tot vreugde van alle gelovigen, die by hem waren, van den Heiland geſproken heeft, baande den weg tot

tot zyne voleindinge. De lyk-reden was over zyn bemind vaarsje:

Des Heeren bloed-gerechtigheid
Is 't bruilofts-kleed, voor my bereid,
Daarin ik wil voor God beftaan,
Als ik ten hemel in zal gaan.

's Avonds werdt aan de Avondmaals-leden bekend gemaakt, dat morgen het Avondmaal zal gehouden worden, en tevens ene daarop toepaffelyke en gezegende redevoering gehouden.

Den 22ften fpraken wy nog eens met hen, die deze reis tot het Avondmaal ftonden toegelaten te worden, en gaven hen te kennen, wat de Heiland hen heden voor ene grote genade toegedagt had. Zy weenden van vreugde. By het liefde-maal zag ik alle Avondmaals-leden een voor een, en fprak zommigen van hen kortelyk aan. Naderhand werdt het lyk van de zalige zufter *Regina*, huisvrouw van *Nathan*, die eerft den 28ften November laatftleden gedoopt en na dien tyd ongeftoord in de genade voortgegaan was, begraven. Vervolgens werdt den Avondmaalsleden de vergevinge der zonden verkondigd en eindelyk het Avondmaal toegediend. Twintig leden, die by het laatftleden Avondmaal de bevefliging ontvangen hadden, genoten het voor 't eerfte maal, en werden ten dien einde met oplegginge der handen ingezegend, en tien perfonen ontvingen den kus des vredes, ter verzekering, dat zy by 't aanftaande Avondmaal deelgenoten van het zelve zyn zouden. By twe zieken werdt hun aandeel in de tente gebragt. Onze harten fmolten en de ogen weenden: en dewyl myn vertrek nadert, gevoelde ik zulk ene aankleving aan de Groenlandfche Gemeente, met welke ik tans twemaal Avondmaal gehouden heb, dat ik het niet uitdrukken kan.

Zondag, den 23ften July, werdt in het Groenlandfch morgen-gebed uit de *Litany* van het leven en lyden des Heilands gezongen. Daarna hadden wy een gezegend gefprek met onze Groenlandfche mede-arbeiders, en bevalen hen het opzigt op ons volk, wanneer het zelve van huis is. De Broeders werden in 't byzonder belaft, alle avonden ene vergadering in hunne tenten te houden, en 'er

niet

niet alleen onze Groenlanders, maar ook de heidenen, wanneer zy komen wilden, toe te laten. Zy namen zulks gewillig en met ootmoed aan. Vervolgens hielden wy de koor-vergaderingen in de gewone orde. Voor het koor der getrouwden hield ik ene trouw-reden, en na een gebed werden drie paar door *Stach*, *Bek* en *Böniſch* in den egt verbonden; van deze lieden hebben wy ene gegronde hoop, dat ze den Heiland en ons tot ene ware vreugde verſtrekken zullen. Het koor der getrouwden is hier het voornaamſte, en heeft de beſt gegronde lieden. Het beſtaat tans uit agt en veertig paar. Van weduwenaren zyn 'er ſlegts twe, maar over veertig weduwen. Onder dezen zyn vele welgeſtelde zielen, maar ook zommigen, die weinig grond hebben, en nog met allerly overblyffelen van het wilde wezen beſinet zyn: men heeft egter reden te hopen, dat zy eindelyk op de verdienſten des Heilands, waardoor hare harten doch ingenomen zyn, zalig zullen uit den tyd gaan. Het koor der ongetrouwde Zuſters beſtaat ook uit meer dan veertig perſonen. Deze zyn van zulk eenen werkzamen, levendigen en onbevreesden aart, dat men in den eerſten opſlag denken zoude, dit zou beter voor mans-perſonen paſſen. Doch dit heeft zynen grond in hare levenswyze, alzo zy allerly arbeid verrigten moeten, die in andere landen niet dan van mannen gevergt worden, by voorbeeld: roeijen, zware laſten dragen, huizen bouwen enz. Zy zyn ook zeer bekwaam om van de waarheid by wilde vrouwen te getuigen, dus hebben zy reeds vele wilde vrouwen en door deze ook hunne mannen gewonnen. Van ongetrouwde Broeders zyn 'er omtrent dartig, waarvan 'er niet meer dan twaalf volwaſſen zyn. Onder dezen zyn 'er beveſtigde perſonen.

Na de Predikatie over de woorden: *Gy zult myne getuigen zyn*; werdt ene vrouw en een jongeling gedoopt, daarna werdt ene weduwe onder de genen, die eerlang gedoopt ſtaan te worden, aangenomen. In de vergadering der getrouwden ontvingen, volgens ene door de Broeders eertyds reeds aangenomene loffelyke gewoonte, vyf paar Groenlandſche egte-lieden, den kerkelyken zegen tot derzelver voor hunnen doop reeds aangegaan huwelyk.

Den 24ſten hielden de drie giſteren getrouwde Broeders een afſcheids liefde-maal met de ongetrouwde Broeders, en de drie Zuſters deden het zelve met de haren. In ene

huis-

huishoudelyke *Conferentie* werdt aangetekend, 't geen onze Broeders en Zufters alhier voor 't aanftaande jaar uit *Europa* nodig hadden.

Den 25ften kwam onze Groenlanderin *Tabea* met twe kooplieden uit het Noorden terug. Haar man heeft haar reeds voor een geruimen tyd verftoten, en zy had tans ene reis gedaan, om haren zoon te halen, nademaal hy, gelyk alle kinderen, volgens ene oude en ftandvaftige gewoonte der Groenlanderen, aan de moeder behoort: zy had haar oogmerk gelukkig bereikt.

Dewyl het den 26ften, na enige dagen geregend te hebben, goed weder fcheen te zullen worden, zo voeren vele Groenlanders naar de plaatfen hunner neringe. Tot hiertoe hadden wy wekelyks ten minften eenmaal fneuw gehad, en zulk ene koude, dat men een pels zeer wel verdragen kon. De vroeg-vergadering werdt weêr door enen Groenlandfchen mede-arbeider gehouden. De Groenlanlanders zien gaarn, dat Broeders uit hun volk nu en dan ene vergadering houden.

Den 28ften voeren de Broeders uit, om hout te zoeken. Na de avond-vergadering hadden wy *Conferentie* met de Groenlandfche mede-arbeiders, in welke ons zommige Broeders, die deze dagen naar buiten geweeft waren, verhaalden, hoe 't met de aldaar gehoudene vergaderingen gegaan zy, hoe wel zy 't hadden, wanneer zy dus voor den Heiland by een kwamen, en dat 'er ook verfcheide vremden tegenwoordig geweeft waren.

Den 30ften, zynde Zondag, konden de koor-vergaderingen wegens den fterken regen niet gehouden worden. Ik hield derhalven ene algemene leer-reden van het eigenaardig merkteken der byzondere koren, en hoe zig elk derzelven de namen, die den Heiland in de heilige Schrift toegevoegd worden, by voorbeeld: *Vrind*, *Broeder*, *Bruidegom*, *Man* enz. kon te nut maken. In de Predikatie werdt van het gefprek gehandeld, dat *Mofes* en *Elias* met den Heiland over deszelfs lyden gehouden hebben.

Den 31ften en enige volgende dagen befteedde ik myne ledige uren aan het doorlopen van het Groenlandfche Gezang-boek, ten welken einde ik my elken regel van woord tot woord liet vertalen, om te zien, of de zin wel getroffen zy. De Deenfche Katechifeerder *Berthel Larfen*, die in de taal ene byzondere bedrevenheid verkregen heeft, was, zo veel het zyne bezigheden toelieten, by dezen arbeid te-

tegenwoordig, 'er werden verſcheide verbeteringen gemaakt.

Den 1ſten Auguſtus ſchreven ettelyken onzer Groenlanderen naar *Europa*. Zommigen ſchreven eigenhandig, anderen zeiden 't geen zy wilden geſchreven hebben, en lieten het in 't Hoogduitſch vertalen. Het opſtel van myne *viſitatie* en verrichtingen alhier, 't welk onze Duitſche Broeders van my verzogt hadden, werdt in ene *Conferentie* voorgelezen, en vele ophelderingen 'er by gevoegt.

Den 2den nam ik vriendelyk afſcheid op de volkplanting. Daarna hield ik met onze Duitſche Broeders en Zuſters het afſcheids liefde-maal. Wy hadden een aangenaam geſprek van 's Heilands goedertierene oogmerken nopens *Groenland*. En dewyl wy zedert enige dagen met zeer vele Zuidlanders geſproken hebben, zo kwamen wy op de gedagten, of het niet noodzakelyk zy, ene zending verder naar 't Zuiden, of zelfs naar de Ooſt-kuſt aan te leggen. (*).

Den 3den werden onze zaken aan boord gebragt. Tot hiertoe waren weinig Groenlanders te huis geweeſt, doch tans begonnen ze weêr allengskens tot den Zondag en tevens tot den Gemeente-dag te vergaderen.

Den 5den hadden wy een bezoek van zommige kooplieden, die ons een verhaal deden van verſcheidene wreedheden, door de Groenlanders in 't Noorden gepleegd. Onder anderen is de bekende *Angekok* en moordenaar *Tettamak* door zyne eigene bloed-verwanten vermoord. Deze man werdt in 't jaar 1746, wanneer *Bek* en *Sörenſen* de gevaarlyke reis in hun boot uit het Noorden naar *Nieuw-Herrnhut* deden, door het getuigenis van den Heiland getroffen: hy verzelde ze als loots, en deedt hen by de wilde en moordzieke Groenlanderen vele dienſten. Het volgende jaar trok hy met meer huisgezinnen, die op de gemelde reis door het Evangelie gewonnen waren, naar de Broeders, en was dikwerf zeer aangedaan. Dan nademaal 'er

(*) Dit waren goede wenſchen, (*pia deſideria*) waartoe men toen nog geen weg of middel zag. En geen menſch zou toen geloofd hebben, dat *Matthæus Stach*, ſes jaren daarna, ene nieuwe zending twintig mylen Zuidwaards ſtigten zoude, en dezelve binnen vier jaren zo ver brengen, als *Nieuw Herrnhut* in de eerſten veertien jaren.

'er hier omftreeks op zyn leven toegelegd werdt, vertrok hy, begon zyn vorig handwerk weêr te oeffenen, en kreeg zynen verdienden loon. (*) In de Groenlandfche *Conferentie*, heden gehouden, gaven ons de mede-arbeiders een uitvoerig berigt van de gefteldheid des lands in 't zuiden. Onze Groenlanders zyn genoegfaam alle daar van daan. Onze eerfteling, de zalige *Samuel Kajarnak*, heeft door deszelfs bezoek na zynen doop tuffchen drie en vier honderd zielen naar zig getrokken, die allen hun vaderland verlaten hebben en tans in *Nieuw-Herrnhut* wonen. Niet te min geven zy dikwerf hun wenfch en verlangen te kennen, dat de Broeders ook naar hun land met het Evangelie komen mogten, alzo daar nog vele onkundige heidenen zyn, die aan 't Evangelie zouden gehoorzaam worden, en dewyl in ganfch *Groenland* nergens zo vele menfchen wonen als daarom ftreeks.

Den 6den Auguftus was de laatfte Zondag, dien ik in Groenland vieren kon, en tevens de maandelykfe Gemeente-dag. Onze Groenlanders waren byna allen tegenwoordig. Wy lazen narigten uit *St. Thomas*. Ten befluite van de predikatie beval ik de Groenlandfche Gemeente, en het ganfche volk dezes lands, in een gebed aan hunnen Schepper en Verloffer. Ene weduwe en ene jonge dogter werden gedoopt, en voor het overige alles zo gehouden als op de Gemeente-dagen gewonelyk gefchied. In de *Litany* werdt by de woorden: „ *Over uwe getuigen en gezanten te land en ter zee uwe ogen houden* " enz. ons aanftaand vertrek in het gebed der Gemeente bevolen. Dit veroorzaakte een ganfch byzonder zugten onder onze Groenlanders. Vervolgens ontvingen drie paar egte-lieden, die voor derzelver doop in het huwelyk getreden waren, den kerkelyken zegen.

Den 7den Auguftus werdt de Kerk-hof volgens myn ontwerp in betere orde gebragt, en de graven werden met aarde en zoden belegt. Ik was 'er ene wyl tegenwoordig, en de Groenlandfche zufters (want de mannen doen in 't geheel geen land-arbeid en hebben 'er ook gene gefchiktheid toe) arbeidden zo yverig, en met zo veel blydfchap, dat het ene vreug-

(*) Zyne kinderen, die gedurende deszelfs verblyf alhier, grondiglyk opgewekt werden, zyn allengskens by de gelovigen terug gekomen en bekleven.

vreugde was aan te zien. Zy hadden tevens zeer aangename geſprekken van het ontſlapen en de opſtandinge, daar anders de vreze voor den dood, en de afkeer van een graf onder de Groenlanders zo groot is, als ergens onder enig ander volk. Ik deed nog eens een bezoek op de volkplanting, en nam affcheid van den Miſſionaris en den Koopman, met verzoek, dat zy dezelve vriendſchap, die ze my getoond hadden, ook met myne Broeders, die hier blyven, wilden onderhouden, en niets tot een aanſtoot voor de Groenlanders laten opkomen.

Den 8den was ik, gelyk enige dagen herwaards, met kies-pyn gekwelt. Dit is het enigſte geweeſt, dat ik in deze ruwe lugtſtreek geleden heb. Wy ſpraken met drie vremde Groenlanderen, die geopende oren hadden. Twe van hen hadden in den Zond ene redenvoering van eenen Groenlandſchen mede-arbeider bygewoond, en kwamen herwaards, om nog meer te horen. De derde, die een hupſch ongetrouwd jongman was, verzogt, hier te mogen wonen.

Den 9den kon het ſchip, dat reeds lang klaar lag om te vertrekken, wegens tegen wind niet uitlopen. Dus vervolgden wy den arbeid aan het gezang-boek, waarmede wy heden ten einde kwamen. Het beſtaat tans uit de *Litanyen*, ettelyke *Liturgien* en meer dan honderd gehele liederen en enkele vaarſen, waarvan de Groenlanders de meeſten door het gedurig gebruik van buiten geleerd hebben. Onze Groenlanders waren zedert voorleden zondag nog genoegſaam allen by een, en wilden ons vertrek afwagten. Dan dewyl zulks zo lang vertraagde, en 't my niet ruim was, dat zy zo veel tyds van hunne weinige zomer-dagen verliezen zouden, zo verzogt ik ze naar de plaatſen hunner neringe te varen. Voor my was het gemakkelyker geweeſt, op eenmaal van hen allen afſcheid te nemen, ondertuſſchen had het ook eenen byzonderen en gevoeligen zegen, nu ik my met het ene huisgezin na het andere vergenoegen kon. Van wederzyden werdt een vloed van tranen geſtort, maar voor al zal ik de laatſten geſprekken met *Petrus*, *Nathanaël*, *Matthæus* en *Andreas*, (*) en derzelver verklaringen van hun hart en zuivere aan-

(*) Deze zyn allen nu reeds by den Here. En in 't algemeen melde ik niet gaarn den naam van iemand, zelfs niet van den beſten Groen-

aanklevinge aan den Here en zyne zaak noit vergeten. Ik fta dikwils verbaaft over al 't geen de Heiland, by alle gebreken en misflagen, aan dit volk in der daad reeds gedaan heeft.

Den 10den werden op de Volkplanting twe kooplieden onder Priefterlyke inzegening met Groenlanderinnen getrouwd. Ons huis was 'er verzogt, en drie Broeders woonden deze plechtigheid by. In de *Conferentie* met de Groenlandfche mede-arbeiders ontvingen wy aangename narigten van verfcheidene wilden in den zond, die in de vergaderingen komen, en zig geheel en al aan den Heiland overgeven willen, waartoe zy reeds voor lang een eifch by zig zelven gevonden hebben. By deze gelegenheid moet ik nog melden, dat onze liederen by de vremden van velen zegen zyn, Onlangs verhaalde de koopman, dat hy, op ene reis ten dienfte van den koophandel, vyftien mylen van hier, in ene tente, die ene wyl hier omtrent geftaan had, gekomen zy, in welke de kinderen vele liederen, die ze, hier zynde, van de onzen hadden geleerd, met velen aandagt gezongen hadden, en hem dus gelegenheid gegeven, om hen iets tot ftigting te zeggen.

Den 11den Auguftus fprak ik veel met den Here over *Groenland*, waar ik nu agt weken zo vergenoegd doorgebragt heb. Heden kwam 'er veel ys in de *Fiorde*, en uit de eilanden bragten de Groenlanders narigt, dat de zee 'er vol van was. Had de wind uit het zuiden, die het ys naar binnen dryft, enige dagen langer aangehouden, wy hadden zo haaft nog niet aan ons vertrek durven denken. Dan de wind liep heden naar het weften en 's avonds naar 't noorden, en dreef dus het ys merendeels weêr naar de zee. De wind dus tot ons vertrek gunftig zynde, hield ik 's avonds de affcheids-reden, en eindigde met het vaarsje: Heer Jefus, uwe dood, enz. (*).

Den 12den 's ogtents vroeg werden wy aan boord geroepen. De Groenlandfche Gemeente vergaderde juift tot het morgen-gebed, en ik nam na ene korte redenvoering een

Groenlander, die nog in de tyd en dus niet buiten alle gevaar, maar aan allerly verzoekingen bloot geftelt is, gelyk verftandige ouders niet verdragen kunnen, dat men hunne kinderen, die nog in leven zyn, pryft en roemt.

(*) Zie pag. 150.

een teder affcheid. Deze Gemeente is doch gewiffelyk volgens het woord van heden uit *Num.* VIII: 16. een volk van *gegevene des Heren*, die hy uit deze natie als eerftelingen verkozen heeft tot een loon van zyn bitter lyden en fterven, fchoon in zig zelven

Een ellendig bloed,
Een wezen, dat arm is, aan ere en goed:

Maar niet te min *zyn volk*,

Een volk, daar Jefus meê kan pronken.
Wyl Hy 't zo duur verworven heeft;

En 't geen ik Hem, zynen Vader, en den heiligen Geeft, in een affcheids-zegen en onder een vloed van tranen heb aan bevolen.

By myn affcheid beftondt het getal der tans in leven zynde gedoopte inwoners uit drie honderd, terwyl 'er drie en vyftig ontflapen waren. By myn verblyf zyn 'er tien, en zedert het vertrek van 't fchip in 't voorleden jaar tot nu toe agt en feftig gedoopt, daarentegen zyn 'er zeventien ontflapen. Het getal der Avondmaals-leden beliep honderd en twintig, en dat der gezamentlyke inwoneren drie honderd en dartig, daar benevens had men van een goed getal vremden reden te hopen, dat zy ook dezen herfft herwaards komen zouden.

Eer ik aan boord ging, bezogt ik nog den zieken Groenlandfchen Broeder *Jofeph*, dien ik tot deszelfs ontbindinge inzegende. Onze Groenlanders waren gedurig rondom ons, en toonden op allerly manieren hunne tedere liefde en dankbaarheid. By 't aan boord varen, waren de klippen vol van vrouwen en kinderen, en wy werden door ene menigte van mannen in *Kajakken* verzeld. Te agt uren zeilden we uit den haven, en te negen uren voorby ons huis, begroetten de volkplanting met eer-fchoten, en te tien uren namen onze Broeders, als mede de Groenlanders, by *Kangek* affcheid van ons. De ftyve koelte bragt ons fchielyk in de opene zee, doch kort daarna kwamen wy aan 't ys, en moeften in de nagt tuffchen het zelve en het land laveren. Den 13den vroeg vonden wy ene opening naar het zuidweften, door welke wy gelukkig heen zeilden, en dus het land

land uit het gezigt verloren, hadden egter nog tot den avond toe gedurig grote ys-bergen ter zyden van ons. Den 16den hadden wy een korten, maar zwaren, ftorm. Den 21ften dagt ik veel aan *St. Thomas*, waarheen heden voor twintig jaren de eerfte zending gefchiedde. Den 22ften was de wind zeer veranderlyk, tegen den middag kregen wy enen ftorm uit het Zuid-ooften en naderhand uit het N. O., die tot den 27ften, en dus vyf dagen en nagten, zonder tuffenpozing aanhieldt, waardoor wy zeventig mylen naar *America* toe gedreven werden. De zee was tevens zo hol, dat wy niet, zonder gevaar van weggenomen te worden door de ftortingen, zouden hebben durven wenden. Dus moeften wy voor weêr en wind dryven, en het fchip aan 't beftel van Hem overlaten, die de heerfchappy voert over de winden en de golven der zee. Het volk heugde niet, zulk enen hevigen en zo lang aanhoudenden ftorm beleeft te hebben. Daarenboven vreesden ze, tegen de hen onbekende *Americaanfche* kuft te zullen dryven, 't geen zy onfeilbaar verwagtten, by aldien het weêr nog enen dag zo bleef. Uit dien hoofde hielden ze buitengewone gebeden, en elk van hen beloofde naar zyn vermogen iets voor de armen. Tot myne grote verwondering werd ik in 't geheel niet zee-ziek; en eindelyk vond ik my met myne reisgezellen bewogen, den Vader, die in de hemelen is, in den name van zynen Zoon om ene verandering aan te roepen. Den 27ften begon de ftorm tegen den middag te bedaren, en den 28ften kregen wy beter weêr, en zagen enen fchonen regenboog: de zee was egter ettelyke dagen nog zeer onftuimig. Den 29ften bevonden wy ons op de hoogte van 55. *gr.* 43. *min.* en dus feftig duitfche mylen zuidelyker, dan wy wezen moeften. Den 4den *September* werden wy door een der fchepen van de Noorder-volkplanting ingehaald, en den 8ften door het twede. By den zwaren ftorm waren ze nog in de *Straat* geweeft, en hadden hem niet gehad. Zy berigtten ons, dat na den vorigen harden winter vele Groenlanders op de Noorder-volkplanting geftorven waren, en de *Europeanen* aan den fcheurbuik zeer gezukkeld hadden. Den 11den zeilden wy voorby het verzonken land met een gunftigen wind. Den 15den raakten wy door een nieuwen ftorm van de twe andere fchepen af, waarop den 16den eensklaps ene kalmte volgde. De zee was egter zeer hol, en dreigde het fchip fchadelyker te zyn dan de ftorm. Den 17den hadden wy weêr ftorm, waar-

door hier en daar iets aan ſtukken brak. Dit duurde tot den 19den. De wind werdt ons gunſtig, maar zo hard, dat wy weêr byliggen moeſten tot den 21ſten, wanneer wy onverwagt het eiland *Fulo* zagen. Den 23ſten zeilden wy met ſtormagtig weêr om *Hitland*. Den 26ſten kwamen wy onverwagt zo na aan *Noorwegen*, dat wy tuſſchen het *Lith van Bergen* en het eiland *Uitſcheers* heen zeilen moeſten. De wind dreef ons naar het land toe, en wy namen het beſluit een haven te zoeken; doch te laat zynde moeſten wy de nagt in de bogt heen en weêr laveren: terwyl werdt de wind gunſtiger, zo dat wy den 27ſten *Lindesnæs* voorby, en vervolgens langs de kuſt van *Noorwegen* zagtjes heen zeilden. Den 1ſten *October* kwamen wy in 't *Cattegat*, en den 2den ene goede myl van *Helſingör* ten anker. Hier zagen wy den 3den ene grote vloot van honderd ſchepen den zond uit zeilen. Wy moeſten wegens den ſterken ſtroom ſchielyk weêr ankeren, en den 4den October voeren wy met den Kaptein in deszelfs boot aan 't land, en kwamen tegen den avond gelukkig te *Kopenhagen* aan."

§. 6.

Uit dit dag-verhaal zal men zig een tamelyk volkomen denkbeeld kunnen maken van de in- en uitwendige geſteldheid der Groenlandſche Gemeente. Dan het verhaal van dit jaar daardoor reeds vry wydlopig geworden zynde, zal ik tans zwygen van het wederzydſch bezoek der Broederen en der wilden, van het intrekken der Groenlanderen en derzelver inrichting in hunne winter-huizen, van de gezegende Avondmalen, Gemeente-dagen, Doop-handelingen enz.; en dit merkwaardig jaar eindigen met een kort berigt van het leven zommiger zalig ontſlapenen Groenlanderen.

Kort na het vertrek van 't ſchip begon onder de Groenlanderen ene ziekte te woeden, die met hevige hoofd-pynen en ontſteking op de borſt, of in de zyde, verzeld was, (*) waar-

(*) Zommigen werden door hevige pynen in de oren aangetaſt, waarby zy ten eerſten het gebruik hunner zinnen verloren en ſterke trekkingen hadden. Dergelyke ziekten zyn, na een har-

waardoor niet alleen veele opgewekte heidenen in de naburige eilanden, maar ook omtrent dartig onzer gedoopten, onder welken zig zommigen onzer bekwaamften mede-arbeiders bevonden, naar de euwigheid gingen. Van 't midden der maand Auguftus tot omtrent het midden van October was de ziekte op het hevigfte, zo dat 'er eens drie lyken te gelyk te begraven waren, des het dikwils gebeurde, dat de leraars by 't komen van de begravinge, ten eerften weêr geroepen werden, om den affcheids-zegen aan een ftervende meê te delen. Zy hadden dus genoeg te doen met de zieken te bezorgen. aan welken ze niet alleen geneesmiddelen gaven, maar voor welker bediening en voedfel zy ook zorgen moeften, terwyl de meeften van hen zelven insgelyks enige aanvallen dier ziekte moeften ondergaan. De bediening der zieken werdt egter enigzins daardoor verligt, dat de Groenlanders, die toen nog in den Zond hun verblyf hadden, de meefte zieken terftond naar huis bragten, terwyl de genen, die niet zonder gevaar over de *Fiorde* te brengen waren, vlytig bezogt werden.

De heidenen maakten by deze omftandigheid hunne eigene aanmerkingen, en konden niet wel begrypen, dat het fterven meeft onder de *Nookleet* (*) plaats had, en zeiden eindelyk, dat hiervan ongetwyfelt dit de reden zyn moeft, dat ze te veel in den Heiland geloofden en aan hem dagten; en zekere fpotfter, die niet meer onkundig was, zeide: men zag nu, dat zy 't te ver met het *Suarangoak* (†) dreven, en hetzelve al te zeer aankleefden. Dan de beurt kwam ook aan haar. De heidenen egter, die een vaft

harden winter en groten hongers-nood, zeer gemeen onder de Groenlanderen.

(*) *Nook* betekent by de Groenlanderen de punt of uithoek van een land. Dewyl nu *Nieuw-Herrnhut* op zulk enen uithoek ligt, zo noemen ze de Broeders *Nookleet*, dat is, Bewoners van den Uithoek.

(†) Is het my geoorloofd dit woord te vertalen? De betekenis van 't zelve is: *het Lammetje*. De Spot-geeft komt over alle zulke lieden, zelfs onder de botte Groenlanderen, die meer weten dan geloven, die overtuigt en getroffen zyn, maar zig niet van ganfcher harte aan den Heiland overgeven willen, en den heiligen Geeft wederftaan.

vast besluit genomen hadden, om zig geheel en al aan den Heiland over te geven, lieten zig geenzins te rug houden, de Broeders vlytig te bezoeken, en ter zyner tyd herwaards te komen om te blyven, schoon ze anders en gewonelyk ene plaats, waar slegts twe of drie menschen schielyk na elkander sterven, als ene besmette plaats vlieden; en ontvingen de Broeders, zo dra dezelven weêr uitvaren konden om te bezoeken, met vele vreugde en toegenegenheid.

§. 7.

Ik zal slegts van zommigen der dartig ontslapenen iets melden, zo als dezelven elkander gevolgd zyn.

1.) *Geertruid* ene eerwaarde weduwe en Vroedvrouw der Groenlandsche Gemeente, die dit amt met getrouwheid en onder veel bidden en smeken voor den Here waargenomen heeft. Men zag in haar het beeld van ene begenadigde Zondaresse en liefderyk hart jegens de Broeders en Zusters; haar einde beantwoordde alzins aan haar stigtelyk gedrag en bestaan.

2.) *Catharina*, anders *Okutsut*, ene bejaarde ongetrouwde Zuster, van welke onder het jaar 1742, wanneer zy gedoopt werdt, meermaals gesproken is. Zy getuigde met levendigheid en yver onder haar volk. Na dat zy tot het heilig Avondmaal toegelaten was, heeft men wel ene meerdere bedaardheid, maar ook tevens een inniger omgang met den Heiland by haar bespeurd. Zy was de vierde persoon, die binnen veertien dagen uit één huisgezin ontsliepen. Kort voor haar einde, liet ze nog haar voedsterling, het dogtertje van *Simon* en *Sarah*, *Maria* genaamd, by zig brengen, 't welk ze met ene byzondere tederheid kuste, en door zeer kennelyke gebaarden (want spreken kon ze niet meer) aan *Judith*, zynde de zuster van 's kinds moeder, aanbeval.

3.) *Nathanael*, een onzer eersten gedoopten Avondmaalsleden en mede-arbeideren. Hy bezat enen levendigen geest, een in 's Heilands lyden verliefd hart, en was een gezegend verkondiger van 's Heilands verdiensten en deszelfs wonden, zo dat door zyn getuigenis vele zielen tot den Here Jesus gebragt zyn. In al 't geen hem opgedragen werdt, was hy vlytig en getrouw. Ten aanzien van zyne

huis-

huisselyke omstandigheden, die vry zwaar waren, zag men hem altoos wel te vrede en geduldig. In zyn aart en gedrag was ene zekere eerwaardigheid, die de liefde en agting van alle menschen, zo wel van Heidenen als Kristenen, Europeänen en Groenlanderen naar zig trok. Daarbenevens had hy van zig zelven zeer geringe gedagten, eerde en beminde zyne broeders van harten. In een brief, dien hy dit jaar heeft laten schryven, drukt hy zig nopens de gesteldheid van zyn hart dus uit: „ Ik kus u van „ harten en in liefde, om dat de Heiland my gezaligd „ heeft. Uit en door my zelve heb ik gene zaligheid. In„ dien hy my zyn bloed niet liet gevoelen, myn hart zou „ gene vreugde hebben, en ook niets goeds kunnen den„ ken. Hy heeft my uit genade in de gemeenschap der „ genen gebragt, die zyn vleesch eten en zyn bloed drin„ ken, daar over verheug ik my met vele tranen. Ik heb „ myn hart geheel en al aan hem gegeven, en myne ogen „ zal ik nu niet meer van hem afwenden. Ik heb den Hei„ land en zyne wonden zeer lief. Ook weet ik, dat ik een „ zondaar ben en wensche, dat myn hart dit zo bestendig „ gevoelen moge: want myn verlangen is, dat het altoos „ regt week zy. Ik bid, als een arm kind, dat hy 't altoos „ met zyn bloed besproeije. "

Zyne ziekte was het zydwêe, waarvan het wel scheen, dat hy gelyk voor een jaar, weêr op komen zoude; dan door ene onverwagte stik-zinking werdt onze hoop eensklaps verydeld. By zyne begraffenis was 'er ene algemene beweging, een ieder, die zig maar verroeren kon, zogt zyne liefde voor den ontslapenen, door stenen en zoden aan te brengen, te betuigen, en zommige heidenen, die door zyn getuigenis getroffen, en toen juist op een bezoek tegenwoordig waren, hielpen vlytig aan 't graf arbeiden, terwyl dit anders geen arbeid is, dat voor Groenlandsche manspersonen past. De lyk-reden werdt gehouden over 1 *Thess.* IV: 13. *Doch, Broeders ik wil niet, dat gy onwetende zyt van de genen die ontslapen zyn, op dat gy niet bedroeft zyt, gelyk als de anderen, die geen hope hebben.*

4.) *Ketura*, de weduwe van den zaligen *Jonathan*, een getuige der waarheid, van welken onder het voorleden jaar gesproken is. Zy werdt voor negen jaren gedoopt, en voor vier jaren tot het Avondmaal toegelaten. Zy kon van de haar geschiedde genade niet lang zwygen, en werdt binnen kort ene mede-arbeidster onder hare kunne. Men

heeft by haar als iet byzonders aangemerkt, dat zy by 't getuigenis van den Heiland, en wanneer ze met ons of de Groenlanderen van haar hart ſprak, zeer ligt in tranen uitborſt, ſchoon ze by en nopens alle natuurlyke zaken zeer levendig en vrolyk was. 't Geen ze onder de openbare predikinge, ofte in de verkering, hoorde, kon ze zeer wel behouden, en wiſt zulks ook op ene byzonder duidelyke en vatbare wyze by de Groenlanders te pas te brengen. Zy had een teder hart jegens den Heiland en voerde enen voorbeeldigen wandel onder haar volk. Zy is dikwils aan den oever des doods geweeſt, en voor al ſtondt ze voor ettelyke jaren zeer hevige pynen aan de oren uit, die veroorzaakt werden door een wurmpje, dat het gehoorvlies doorknaagd had, en waarby ze ook het gehoor verloor, terwyl ze egter onder alle pynen zeer geduldig was. (*)

5.) *Jacob*, een onzer eerſten bekenden te *Kangek*, werdt in 't jaar 1745 op de volkplanting gedoopt, en kwam by 't vertrek van den *Miſſionaris* met 'er woon by ons. Tot het H. Avondmaal was hy nog niet toegelaten. Dat hy egter het ware leven uit God en enen innigen ommegang met den Heiland gehad hebbe, daarvan getuigen zyne laatſte geſprekken van het eten van 't vleeſch des Menſchen-zoons, en het drinken zyns bloeds. Hy maakte een Teſtament, waarby hy zyne twe gedoopte kinderen aan de opvoeding en verzorging der Broederen overgaf, latende aan de verkiezing zyner vrouw, of ze blyven wilde, alzo hy (naar zyn zeggen) by haar nog geen ganſch hart voor den Heiland beſpeurd had. Wanneer hy in ene ylheid geſproken had van ene menigte van kleine viſſchen, die zig voor de roof-viſſchen aan den oever tragten te verbergen, en nog plaats genoeg voor anderen over lieten; zo paſte hy 't naderhand, toen men 't hem verhaalde, toe op den toevlugt van arme zondaren naar de geopende zyde van den Here Jeſus, waaromtrent hy zig zeer aangenaam uitdrukte. Wanneer men hem den affcheids-zegen gaf, zong hy zelve

(*) Wanneer haar toen onder de hevigſte pynen berigt werdt, dat ettelyke Groenlanderinnen, onder welke zy ene bloed-verwante had, tot het H. Avondmaal zouden beveſtigd worden, werdt ze dermaten verblyd, dat ze hare pynen vergat, en dien avond nog het H. Avondmaal zelve bywoonde.

zelve nog mede, en ontfliep kort daarna zagt en zalig.

6.) *Matthæus Kajarnak*, zoon van den zaligen *Samuel*, en een der vier eerftelingen, die hier gedoopt zyn. Kort na zynen doop moeft hy met zyn vader naar 't zuiden vlugten, en bleef na deszelfs terug komft nog ettelyke jaren by zyne vrienden, waardoor hy ene gelegenheid werdt tot de redding veler Zuidlanderen. In 't jaar 1747 deedt hy een bezoek naar *Europa*, werdt tot het H. Avondmaal toegelaten, kwam in 't jaar 1749. terug, en werdt naderhand als dienaar der Gemeente en als mede arbeider met zegen gebruikt. In het begin dezes jaars trouwde hy, en gaf hope van een zeer voorbeeldig huwelyk te voeren. In 't voorjaar, wanneer de ftrenge koude verminderde, waarop gewonelyk hete koortfen volgen, lag hy aan het zyd-weê zo gevaarlyk, dat wy alle hope reeds opgaven. Maar hy zoude nog, eer hy ontfliep, het zo even gemelde gezegend bezoek met ons genieten. Van dit bezoek fchryft hy dus: „ Wy hebben ons zeer verblyd over het bezoek van *Johannes Afferfok*. Toen hy het eerfte maal op onze zaal „ fprak, werden myne ogen niet droog, zo naby gevoelde „ ik den Heiland. Ik kan met waarheid zeggen, dat ik „ zeer vergenoegd ben, en veel meer dan toen ik by U „ lieden was. De Heiland heeft na dien tyd veel aan „ myn hart gedaan. Ik kan my zeer over hem verbly- „ den, wanneer ik my hem met zyne wonden voor „ ftel. Zo ellendig ik ook ben, ik weet egter niets te „ doen, dan hem dankbaar te zyn. Het genoegen in en aan „ den Heiland is toch onuitfprekelyk groot, en gevolgelyk „ zal myn genoegen ook niet ophouden. Ik denk 'er nog „ dikwils aan, dat ik U gezien heb, doch nu zal ik U wel „ niet meer zien, eer wy by den Heiland komen. Zyne „ geopende zyde is het huis, waar wy zullen by een ko- „ men."

Hy was vrolyk van aart, en levendig van geeft, had een week en gefmolten hart, en was ons allen tot verwondering. Zyn einde was ftigtelyk. Het Lam, en deszelfs wonden, waren 't alleen, waarvan hy in zyne ziekte fprak en waarover hy zig verheugde. Wanneer hy eens door iemand gevraagd werdt, hoe hy 't had? gaf hy een teken door den vinger in de hand te fteken, om te kennen te geven, dat hy over de wonden des Heilands dagt. Kort daarna kwam de fpraak weêr, en hy begon Duitfch te fpreken: „ Ach ik heb den Heiland zeer lief, ik ben zeer ver-

 blyd,

„ blyd, dat ik haaſt by hem wezen zal: zult gy my niet „ haaſt volgen? " Daarna verzogt hy, dat men Duitſche en Groenlandſche vaarſen voor hem zingen zoude. Eindelyk kuſte hy de hand van den Miſſionaris, en zeide: *ik heb U zeer lief.* Toen ſcheen het, als of zyn adem weg blyven wilde, hy ſloeg egter onverwagt nog eens de ogen op, zag rondom, en begon te zingen: *Slaap in Jeſus armen*, verder kon het zyne tong niet brengen. Dit waren zyne laatſte woorden, die men tot aan 't einde vervolgde:

Denk ſteeds aan zyn bloed,
En aan zyn erbarmen,
Aan de Zyde-vloed,
Aan de Geeſſel-ſtriemën,
Die uw trouwſte Heer
Van de harde riemen
Leedt op 't lyf zo teêr,

En onder het vaars:

De Geeſt des Heilands heilig U,
Gy gaat in zyne armen nu!
Zyn ligchaam, ganſch voor u verwond,
Maak u aan lyf en ziel gezond;

ontſliep hy zo zagt, dat men 't nauwelyks gewaar werdt. Men zal noit zynen naam zonder de tederſte aandoening onder ons kunnen noemen, ſchoon het altoos den ſmart over het verlies van hem vernieuwen zal. Doch wy gunnen hem zyne ruſt van harten.

Zo wek dan Kriſtus Vriendin niet,
Stoor niet die eedle Ziel,
Die zo verliefd de wonden ziet,
Als 't hoogſt', dat haar geviel.

7.) *Thereſia*, de weduwe van den zaligen *Daniel Simek.* Zy met haar huisgezin waren onder de eerſte vrugten van des zaligen *Samuels* en zyner huisvrouwe getuigenis. Schoon ze met haar man wel haaſt weêr vertrok, lieten de kinderen haar egter gene ruſt, tot dat ze weêr in 't jaar 1743. hier met 'er woon kwamen. Na dat zy tot het H. Avondmaal toegelaten werdt, heeft men ene grote veranderiug en

enen

enen diepen indruk van 's Heilands verdienften by haar befpeurd. In hare ziekte verklaarde ze, zo veel hare gezwollene keel zulks gedoogde, met vele blymoedigheid, dat haar hart onveranderlyk aan Jefus kleefde, en dat ze aan niets dan aan zyne wonden dagt; verhaalde ook, dat de Heiland zig in deszelfs kruis-geftalte aan haar geopenbaard hebbe. Zy beval haren geeft in zyne handen. Haare vyf kinderen, die ze nalaat, zyn allen van goede verwagting, een derzelver is getrouwd met *Johanan*, die in *Europa* geweeft is.

De laatftgemelde drie perfonen ontfliepen binnen vier en twintig uren, en werden te gelyk begraven. Kort daarna ftierf ook een ongedoopt man, die by zyne gedoopte vrinden reeds vier jaren had gewoond, doch altoos ongevoelig gebleeven was, in zyne ziekte toonde hy egter een verlangen naar zynen zaligmaker.

8.) *Jonas*, een aankomend jongeling, die eerft dezen zomer gedoopt was, werdt ziek naar huis gebragt. Een der Miffionariffen by hem geroepen zynde, kon hy niets meer zeggen, dan: " Ik verlange zeer by den Heiland te komen ". Hy verzogt, dat men hem zyn lykkleed, te weten zynen beften pels, aandoen zoude, en gaf kort daarna zeer zagt den geeft.

9.) *Mofes*, was een van de eerften inwoneren, vertrok egter fchielyk weêr onder de wilden, en voer honderd mylen ver naar 't Noorden met hen, vondt egter nergens ruft, eer hy zig in 't jaar 1747 geheel en al aan den Heiland overgaf, en gedoopt werdt. Hy fprak weinig en hakkelde zeer. Dan in zyne ziekte was hy yverig in 't fpreken, en betuigde, gene vreze voor den dood te hebben, maar zig in tegendeel te verheugen, dat hy haaft by den Heiland komen zoude, en was over niets bekommerd, dan dat het nog te lang duren mogt. Hy is tans in de ruft. Na deszelfs begraffenis bezogten ettelyke Broeders den Koopman, wiens dogtertje van vier jaren, (een zoet en aangenaam kind, dat zyne ouders dikwerf door het zingen der fchoonften Groenlandfche vaarfen had opgewekt) overleden was. Een van hen werdt by een ouden zieken Groenlander geroepen, die bitterlyk begon te fchreijen: „ Ik heb den Predikant wel beloofd, dat ik een eigendom des Heilands wilde worden, maar naderhand ben ik genoegfaam altoos onder de wilden geweeft, en fchoon ik menigmaal, met mynen zoon op het land alleen zynde,

van den Heiland geſproken en gezongen heb, ik heb hem egter dikwils weêr vergeten. En daarom ben ik nu niet verzekerd, dat hy my zal aannemen. " enz. Na dat hem de Miſſionaris door het woord van God vertrooſt, en naar den vrind van arme zondaaren, die zyn bloed voor hem geſtort heeft, gewezen had, werdt de oude gryzaard zeer getrooſt en blymoedig, en ging weinig dagen daarna, met een vertrouwend geloof in den Heiland, naar de eeuwigheid. 't Was dezelve oude man, die op deszelfs dringend verzoek in 't jaar 1742, door den Heer *Dracbart* gedoopt werdt.

10.) *Ruth*, ene oude weduwe, werdt uit den *Zond* ziek herwaards gebragt. De weinige woorden, die ze nog ſpreken kon, want hare ziele haaſte, om ontbonden te worden, waren deze: „ Gy zult miſſchien denken, dat ik den Heiland „ t' enemaal vergeten heb, om dat ik dezen zomer zo wei- „ nig by u lieden heb kunnen komen: dan ik kan u ver- „ zekeren, dat ik ook by myn afzyn enen zaligen om- „ megang met hem gehad heb, en kan met vreugde tot „ hem henen gaan. "

11.) *Anna*, de weduwe van *Samuel Kajarnak*. 't Is waar, zy evenaarde haar man niet, zy is egter by alle aanlokkingen en aanporringen der wilden (want na haar man's overlyden woonde zy ettelyke jaren by hare twe broeders) niet alleen bewaard gebleven, maar de Heiland heeft haar ook, als ene beloning van hare getrouwe ſtandvaſtigheid, de vreugde laten beleven, dat ze haren jongſten Broeder met vier kinderen, als mede den zoon van haren oudſten broeder met vrouw en kinderen, door haar getuigenis tot ons gebragt heeft, waarvan ook de meeſten reeds gedoopt zyn. (*)

12.) *Zachæus*, werdt in 't jaar 1746. gedoopt, en genoot op deszelfs ziek-bedde voor het eerſte en laatſte maal het H. Avond-maal, 't welk ene uitnemende vreugde by hem verwekte. Volgens het verhaal der Groenlanderen heeft hy de laatſte nagt ongemeen blymoedig geſproken. Onder anderen heeft hy de woorden der inſtellinge van het H. Avondmaal dikwerf begonnen te bidden, en de omſtaanden hebben dezelven moeten vervolgen. (†)

§. 8.

(*) Haar oudſte Broeder is in 't vervolg ook gekomen en gedoopt.

(†) Gewonelyk zegt men: *dat men in de nagt droomt van 't geen*

§. 8.

„ Wat zullen wy zeggen, (dus schryven de Broeders in een tyd, wanneer ze drie lyken te begraven hadden) dat onze getrouwe en goede Heiland zo rykelyk begint te oogsten? Wy gunnen wel onze Broeders en Zusters zeer gaarn de euwige rust in zyne armen, wy gevoelen egter onze aankleving aan hen lieden, en een smart over het verlies van zo vele getrouwe en stigtelyke leden, ja van zo vele gezegende mede-arbeiders, een smart, die men ons niet euvel duiden kan. Wy hebben tans enen zonderlingen tyd. Zy gaan zo gaarn, zo zalig en blymoedig uit den tyd, dat we ons verwonderen moeten, en velen kunnen nauwelyks hun uurtje inwagten. Door deze zalige gesteldheid hunner harten wordt onze smart over derzelver verlies hier in den tyd merkelyk verzagt. Onze getrouwe Heer begint ons ook reeds het getal der ontslapenen te vergoeden, gelyk dan heden nog agt zielen herwaards gekomen zyn, om by ons te wonen. 't Is in der daad een wonder, dat nog iemand in dezen tyd het besluit kan nemen, om by ons te komen, alzo men over al weet, dat hier genoegsaam alle dagen iemand sterft. Doch de heidenen begrypen zelven, dat het ware Kristendom ene wezentlyke gelukzaligheid mede brengt. En dus moet ook het stigtelyk einde hunner landsgenoten tot een getuigenis verstrekken, en, 't geen ze van zommigen derzelven met een aangedaan hart gehoord hebben, bevestigen, en hen overtuigen,

Dat Jesus ryk geen' phantasy,
Noch slechts een yd'le droom maar zy,
Als veelen het te lasteren trachten.

geen, waarmede men op den dag bezig geweest is. Geen wonder derhalven, dat een gelovig Groenlander, die op zyn ziek-bedde een deelgenoot wordt van 't hoogste goed, dat ware Kristenen in den tyd hebben, zo innig verheugd wordt, dat ook in de hitte der koorts blykt, waarvan het hart vervuld geworden zy, toen Jesus by hem inging en het Avondmaal met hem hieldt.

HET EEN EN TWINTIGSTE JAAR

1753.

INHOUD.

§. 1. *De geschiedenis van 't voorleden jaar in 't kort geschetst.*

§. 2. *Narigt van een bezoek onder de Heidenen te* Kangek.

§. 3. *Een Groenlander, die reeds lang overtuigt geweest was, maar altoos wederstaan had, wordt met zyn geheel huisgezin gelovig.*

§. 4. *De wilden komen in groter getal ten bezoek, en velen van hen worden door het woord van God getroffen.*

§. 5. *Het nut der Groenlandsche mede-arbeideren onder de geraakte heidenen. Twe van hen doen ene reis naar 't Noorden, om by de hunnen het Evangelie te verkondigen, en ontwyken enen Zeerover.*

§. 6. *De nering der Groenlanderen is gezegend. Zy en de Leraars worden in verscheide gevaren bewaard.*

§. 7. *Het verlies van twe huisgezinnen, in 't byzonder van een man, die met een schip naar Holland voer, en deszelfs lotgevallen.*

§. 8. *Vermeerdering der inwoneren met een getal van seven en seftig personen. De ongetrouwde Broeders bouwen een huis voor zig, en de Hoofden der huisgezinnen doen ene* Collecte *ter onderhouding van de lampen op de zaal.*

§. 9. *Twe en dartig worden gedoopt, en seventien gaan uit den tyd, waarvan vyf zeer aanmerkelyk zyn.*

§. 10.

§. 10. *Zommige narigten van verfchillenden aart. Stigtelyke brief van een Deenfchen Miffionaris.*

§. 1.

BY 't begin dezes jaars werdt de belofte, die by 't intreden van het voorleden jaar gegeven werdt: *Ik zal tot hem nog meer vergaderen*; aandagtig overmogen, en de Heer, die het Hooft zyner Gemeente is, werdt in ene vergadering, in welke de aanmerkelyke gebeurteniffen des voorleden jaars herinnerd werden, ('t geen anders en gewonelyk in de nagt voor het nieuwe-jaar gefchied, doch deze keer, wegens enen yffelyken ftorm, niet gefchieden kon) gedankt en geprezen voor de vermeerdering der Gemeente met twe en vyftig gedoopten, fes en dartig Avondmaalsleden, zeven paar nieuwe Egte-lieden, en vyftien paren, die reeds getrouwd waren geweeft, doch welken de zegen der kerk tot hunnen Kriftelyken Egt in het afgelopen jaar medegedeelt was. Veertig zielen waren naar de euwigheid gegaan, en het getal der tans in leven zynde gedoopten beliep drie honderd en zeventien, behalven een aanmerkelyk getal van leerlingen. Voor de byzondere genade, onderhouding en befcherming, die de ganfche Gemeente en elk lid in 't byzonder ondervonden had, en vooral voor de gezegende *Vifitatie*, werdt den Here een vrolyk dank-lied, verzeld van vele zondaars-tranen, gezongen, onder ene innige inwagting van nieuwe blyken zyner genade, die ook in dit jaar niet agter wege gebleven zyn, terwyl de harten tot derzelver ontvanginge wel toebereid waren.

§. 2.

Men vergat egter geenzins de andere fchapen, die in den ftal der fchapen nog niet gebragt waren, in tegendeel men dagt ten eerften om dezelven te bezoeken en nader te brengen, waarby tevens de nog t' enemaal ruwe heidenen nieuwe gelegenheid kregen, om 't geen tot hunnen vrede diende te horen. Tegen het einde van 't voorleden jaar had men nog een bezoek van dien aart te *Kangek* en de naburige eilanden gedaan, waarvan in het Dagverhaal het volgende gemeld wordt:

„ Den

„ Den 12den December kwamen wy te *Kangek*; en namen onzen intrek by onzen bekenden *Kainäk*. De menschen ontvingen ons vriendelyk, ik sprak met hen, en toonde hen, hoe lief de Heiland ze had, en hoe gaarn hy hen de zaligheid in zyn bloed schenken wilde. Ons ter rust begevende zongen wy Groenlandsche vaarsen. Den 13den, eer de mannen uitvoeren, sprak ik van 's Heilands dorst aan 't kruis, en 's avonds over de woorden; *komt herwaards tot my alle* enz. Hier by merkte ik aan, dat de Heiland zig schielyk aan een mensch, die daarover treurt, dat hy hem niet eer gekend en bemind heeft, openbaart, en denzelven met zyn bloed verkwikt. Den 14den sprak ik over de woorden: *Hy is een licht tot verlichtinge der Heidenen*. Naderhand hadden wy een grondig gesprek met onzen waard en deszelfs vrouw. Toen ik hen onder anderen zeide: „ Gy lieden komt, zo als ge zyt, den Heiland doch toe, en ik ben verzekerd, dat hy u en de uwen tot een eigendom zal krygen en met zyn bloed dopen; vroeg de vrouw: „ *Hannese* gelooft gy dat in ernst van ons?" ik antwoordde: ja, en gy zult niet eer van de ongerustheid uwer harten verlost worden. Hierop begonnen ze beiden te schreijen. Den 15den sprak ik van den honger en dorst der zielen naar den Heiland, en hoe hy zig aan dezelven bewyze. Daarna voer ik verder en bezogt nog vyf huizen. Ik sprak met de huislieden van hunnen Schepper, en hoe hy wegens hunne zonden een mensch geworden zy, en ze door zyn bloed verlost had. Zommigen wilden het als een verdichtsel aanmerken; dan wanneer ik ze vroeg: wat haar hart gevoelde, of dat niet verlegen zy, en het toestemmen moest, schoon zy zulks door het vernuft onderdrukken wilden? werden ze stil en beschaamd. (*) Dit was van zo veel uitwerking, dat een van hen den volgenden morgen begeerde nog meer van

(*) In het oude (*Luthersch*) lied, zo God de Heer niet by ons was enz. word gezegt: *Het vernuft worstelt tegen het geloof*. Wie de duisternis meêr dan het licht bemint, die vindt ligtelyk tegenwerpingen, waardoor de stemme van 't hart en 't geweten, die door het Evangelie is opgewekt, verdooft wordt; zo hy al niet t' enemaal in het oordeel valt, dat hy niet meer verwaardigd wordt, het licht te zien, dat alle menschen verlicht. Geen Groenlander is hiertoe te lomp en bot.

van die zaak te horen. Naderhand ging ik over land tot twe andere huizen. Zommigen van de genen, die ik hier vond, waren nog onwetende, en anderen fpotters. Ik bad ze met een wemoedig hart, den tyd, in welken hen de verzoening verkondigd en aangeboden wordt, niet te verzuimen. Hierdoor werden zommigen oplettende, anderen in tegendeel zeiden: „ Wy kunnen zulke dingen niet begrypen, en zyn 't niet gewend. ”

§. 3.

Van een ander bezoek in dezen winter meldt men het volgende: „ Dewyl 'er door een ftorm uit het zuiden zo veel ys in de Fiorde gebragt was, dat we onze Broeders *Sörenfen* en *Ballenhorft*, die voor twaalf dagen naar *Kangek* gevaren waren, niet zo fchielyk te huis verwagten konden, zo zonden wy den 20ften January twe *Kajakken* met levens-middelen naar hen toe. Zy kwamen egter ganfch onverwagt in een yflelyk weêr te huis, en bragten enige buiten mede, die we reeds lang en hartelyk gewenfcht hadden, te weten onzen van 't jaar 1741 reeds bekenden en zedert enige jaren gevoelig getroffenen *Kainäk* met deszelfs ganfche huisgezin. Zy zagen yflelyk uit, zynde door den ryp, die by de fterke koude door de uitwafeming der zee veroorzaakt wordt, t' enemaal met ys bedekt. Dan het ftrand krielde van menfchen, dewyl allen over de aankomft van nieuwe aankomelingen tot het koningryk Gods verheugd waren.

Onze Broeders hebben in alle huizen te *Kangek* bezogt, en naar hongerige en bekommerde harten omgezien, maar deze reis weinigen gevonden. By zommige Zuidlanders, die 'er eerft voorleden herfft gekomen zyn, hebben ze befpeurd, dat het woord van 's Heilands lyden een gevoel in 't hart verwekt heeft. Onze *Zipora* heeft hare vrienden, die ze onder de gemelde lieden gevonden heeft, nadrukkelyk aangefproken. *Kainäk* en deszelfs huisgezin waren het eigentlyk oogmerk dier reis, en de Heiland heeft het ons eindelyk laten bereiken, zo dat we ons 'er over verblyden en hem danken kunnen.

Deze man was een der eerften Zuidlanders, die met de Broeders in 't jaar 1739 bekend werden, en hy was niet

zonder aandoening gebleven. Dan van goeden huize (*) en onder de Groenlanders in zulken aanzien zynde, dat zy hem als een Vorſt agtten, kon hy een geruimen tyd niet beſluiten, om het weinigje van eer en aanzien, dat hy zig verbeelde te bezitten, te verlochenen en zig aan den Heiland over te geven. Want de navolginge van den Here Jeſus gaat ook by den Groenlanderen met ſmaad en beſpottinge verzelt. Dus trok hy, nu naar 't Zuiden, dan naar 't Noorden, zonder egter van de ongeruſtheid zyns gemoeds ontſlagen te kunnen worden. Hy was dezelve heiden, van welken, zedert het jaar 1744 meermaals geſproken is; die *Kuanak* kreupel geſlagen had, die het op 't leven zommiger gedoopten had toegelegt, en gedreigt, het huis der Broederen in brand te ſteken, om dat ze ene vrouws perſoon, die hy met geweld tot zyne vrouw hebben wilde, op hare vlugt in beſcherming genomen hadden, ſchoon 't hem naderhand gelukte dezelve vrouwsperſoon te ontvoeren. En dezelve vrouw was ook de oorzaak, dat hy in 't vervolg zo dikwerf onder het gehoor van 't Goddelyk woord kwam, waardoor het vonkje, dat reeds lang als onder de aſch by hem lag, en 't welk hy zo gaarn wilde, maar niet kon, uitbluſſchen, gedurig meer aangeblazen werdt. Dewyl hy nu meer dan eens om den doop verzogt had, zonder egter te hebben kunnen beſluiten, van woon-plaatſe te veranderen, zo konden de Broeders het niet langer uitſtellen, in hope dat het zig met zyne uitwendige omſtandigheden van zelve ſchikken zoude, zo dra hy door 's Heilands bloed luſt en kragt verkrygen zoude, om door te breken. Zy hadden derhalven voorgenomen, om hem tegen den Gemeente-dag van den 19den January, zynde de gedenk-dag der Groenlandſche zending, af te halen. Dan hunne terug reis door enen ſtorm belet wordende, werdt hy dien dag, ſchoon afwezig, onder het getal der genen gerekend, die eerlang ſtonden gedoopt te worden, des zyne verwagting van eerlang gedoopt te worden verzekerd werdt. Dit veroorzaakte zodanige vreugde by hem, dat hy ten eerſten mede voer, ten einde den heiligen doop te verzoeken, welke

(*) Dat wil zeggen, wanneer men van zynen vader, van zynen groot- en over-groot-vader roemen kan, dat het vaardige en bekwame lieden geweeſt zyn in 't vangen van zee-honden.

ke genade hem ook kort daarna mede gedeeld werdt. Hy moest wel naar huis terug varen, kwam egter genoegsaam alle zondagen met de zynen tot een bezoek, en had den volgenden Gemeente-dag het genoegen, den doop van zyne vrouw by te wonen. Hy werdt *Isaac* en zy *Sarah* genaamd. Zo dra men de winter-huizen verlaten kon, trok hy met de meesten zyner huisgenoten, die in de twintig personen uitmaakten, naar zyne leraars, en zag van tyd tot tyd den een na den anderen deelgenoten der genade des H. doops worden. Ondertusschen werdt hy op zyne woonplaats vlytig bezogt, en nademaal de bekering dezes mans vele opmerking en ene nieuwe beweging veroorzaakte; zo had men ene wyl vele begerige toehoorders, die hem zogten te volgen.

§. 4.

Den ganschen winter door ontbrak het ons gene week, en in den zomer genoegsaam geen dag, aan bezoek van vrenden uit de buurt, en dikwerf ver uit het Zuiden en Noorden. De meesten woonden de algemene vergaderingen by, en 't geen ze daar niet regt begrepen hadden, (want ene predikatie voor gelovigen is gewonelyk te verheven voor de wilden Groenlanderen) werdt hen by 't bezoeken der Groenlandsche huizen nader door de gedoopten verklaard en aan 't hart gebragt, zo dat velen met ene heimelyke ongerustheid en verlegenheid heen gingen, 't geen dan tyd hebben moest, om in de stilte te werken. Dus zeide een van hen, wiens vrouw en kinderen byzonder begerig waren: „ Ik bid u, spreekt my toch niet zo „ veel van den Heiland, want anders mogt ik ook nog ge- „ lovig worden, en zulks is nog niet myne mening, want „ ik moet nog eens op den koophandel naar 't Noorden va- „ ren, en ik vreze, dat myne vrouw en kinderen my gene „ rust zullen laten, terwyl ik reeds zelven buiten dat on- „ rustig genoeg ben. " Een ander zeide tot een der Missionarissen, die in een huis te *Kangek* ene vergadering houden wilde: „ Hoort, gy moet van die zaak zwygen, want „ ze maakt my benauwd. " Waarop hem geantwoord werdt: „ indien gy niet horen wildt, gaat dan uit, want „ de anderen willen horen. " Een derde, die zig by zy-

ne vrouw verontschuldigen wilde, dat hy by de gelovigen niet kon gaan wonen, gaf 'er deze reden van, dat hy voor ettelyke jaren derzelver leer gelasterd had.

In het voorjaar was 'er weêr naar gewoonte groot gebrek onder de heidenen, zo dat velen by onze Groenlanders kwamen, om spys te kopen. Velen, wier harten voorheen geraakt waren, bleven by deze gelegenheid by hen, en schoon zommigen weêr vertrokken, men had intusschen zo veel gewonnen, dat zy het Evangelie gehoord hadden en niet ledig heen gingen.

Ettelyke kooplieden, die den winter enige mylen naar 't Noorden gewoond en den heidenen iets tot stigting gezegt hadden, trokken ook by derzelver terug komst ettelyke huisgezinnen naar dit gewest, om dat ze nader by 't Evangelie zyn wilden. Deze lieden kwamen van tyd tot tyd tot een bezoek, en lieten hunne namen aantekenen, ten blyke dat ze voornemens waren, hier te eniger tyd met'er woon te komen.

§. 5.

Ten aanzien van zulke in de nabyheid wonende heidenen, kwam het den Missionarissen zeer wel te stade, dat ze Groenlandsche mede-arbeiders hadden, die zig boven anderen, welke de genade ook geenzins verzwegen, verpligt rekenden. onder de heidenen te getuigen en ze tot het geloof op te wekken. Onder dezen gaf *Daniel*, een nog in leven zynde (*) vrymoedige getuige, meermaals te kennen, dat hy niet rusten kon, eer hy zyne broeders en andere bekende vrinden in 't Noorden tot het genot der zaligheid zoude genodigd hebben. Men kon hem, van wegens de velerly dreigende gevaren zo van buiten als van binnen, hiertoe niet aanraden, doch op deszelfs gedurigen aandrang moest men hem met den zegen der Gemeente en in gezelschap van enen anderen Groenlandschen mede-arbeider, *Jonas* genaamd, laten varen.

Kort daarna werdt men ten hunnen opzigte zeer bekommerd.

(*) Doch hy is na myn vertrek, in 't jaar 1762, overleden.

merd. Want een huisgezin, dat uit Noorden kwam, verhaalde, dat ze door een zeerover van hunne kinderen waren beroofd geworden, en zelven met flagen en ftotingen met de fnaphanen zeer kwalyk behandeld, om dat ze de kinderen niet hadden willen overgeven. En toen zy zig niet langer hadden weten te helpen, hadden ze de namen der Miffionariffen en des Koopmans uitgeroepen, en met de hand naar het land gewezen, als of dezelven in de nabyheid waren. Hierop had men ze laten varen, maar nog enige reizen naar hen gefchoten. Zy hadden ook bemerkt, dat 'er in het fchip nog meer geftolene Groenlanders moesten voorhanden zyn. Des het te vrezen was, dat onze twe Groenlanders, zynde een paar zeer wakkere jonge mannen, ook zouden weggevoerd zyn. Dan zy kwamen kort daarna behouden en vergenoegd te huis, ettelyken hunner bloed-verwanten mede brengende. Zy waren feventig mylen naar 't Noorden gevaren, en hadden alomme, waar ze menfchen vonden, doch vooral by hunne bloed-verwanten, het woord der verzoeninge met vrymoedigheid verkondigd, en op zommige plaatfen gewillige en begerige zielen ontmoet, fchoon het hen ook aan fmaad niet ontbroken had. „ Wy hebben (zeiden ze) nu ook ondervonden, hoe 't is, wanneer men zig een geruimen tyd „ van zyne broeders afwezig in 't midden van ongelovigen „ bevindt. Wy waren als de onnozele kinderen jegens hen, „ en konden ons in 't geheel niet meer in hunne manieren „ en zaken vinden. " De broeder van den enen was met zyn huisgezin reeds op den weg geweeft, om herwaards te komen, doch in de handen van den Zeerover gevallen zynde, die hem van zynen gehelen huisraat als mede van de *Kajakken* beroofd had, was hy van 't voortzetten zyner reis afgefchrikt, liet zig egter nog bewegen, zynen broeder te volgen. Doch dit waren niet de enigfte buiten dezer reis, in de volgende jaren kwamen nog velen, die by deze gelegenheid uit den mond hunner land-genoten gehoord hadden, hoe zalig men by den Here Jefus leven kan.

§. 6.

Ondertusschen was het grootste gedeelte der Groenlandsche Gemeente onder opzigt van een Missionaris op de haringvangst geweest, en had het Pinkster-feest, dat gewonelyk in dezen tyd valt, in het open veld met velen zegen gevierd. Naderhand begaven ze zig naar den Zond op de zeehond-vangst, (*) en waren zo vlytig en gelukkig, dat ze den Koopman ene aanzienelyke party zeehonds-spek leveren konden, zonder zig zelven te benadelen.

Het aangenaamste in dezen was, dat ze gezond en by zo vele gevaren bewaard gebleven waren. De zomer was zeer slegt, stormagtig en koud, geen maand zonder sneuw; in January was ene felle koude, in Juny reeds vorst weêr, en in Augustus ene menigte van dryf-ys. Velen waren omgeslagen, doch niet meer dan een om het leven geraakt. Van enen, die op de jagt was, had een hevig wind, de *Kajak* van 't land in de zee gedreven. Hy sprong op een stuk ys en roeide met de handen naar de *Kajak*. Ondertusschen brak het ys allengskens aan stukken, en toen hy de *Kajak* ingehaald had, en met den enen voet in dezelve stapte, brak het overige ys onder den anderen voet t' enemaal. Een ander moest in February met zyn *Kajak* op een stuk ys vlugten, en 'er de gansche nagt in zyne natte klederen zitten, want by 't uitstappen was hy tot onder de armen in 't water gevallen. Het ys dreef met den stroom zeewaards, zo dat hy gene redding zag. Eindelyk verdeelde zig het ys zo, dat hy 'er kon tusschen varen en naar het land komen. Kort voor de kersdagen zag een der Europeäansche Broederen, die op het land was om Eidervogelen te schieten, een omgeslagen *Kajak* dryven, en zondt 'er zyne twe Groenlanders, die in hunne *Kajakken* de vogelen uit het water haalden, naar toe. Deze bragten enen armen jongeling, die op de volkplanting te huis hoor-

(*) Een van hen had ook in den zomer enen jongen walvisch, die vyf en twintig voeten lang was, geschoten, 't geen hier omtrent iet zeldsaams is.

hoorde en genoegfaem dood gevrozen was, aan land, deden hem hunne droge klederen aan, en bragten hem tot de zynen.

In den zomer werden de Miffionariffen en hunne huisgenoten met allerly ziekten bezogt. De meeften waren bedlegerig ten dele aan de roos, ten dele aan keel-ziekten en ene foort van hete koortfen. Des in dit jaar het bezoeken naar buiten niet dan zeer fpaarfaam en met de heen en weêr varende Groenlanderen gefchieden kon. Op ene dezer reizen gebeurde het, dat ze onder het vallen van veel fneuw van den weg afdwaalden, en toen zy eindelyk aan land kwamen en nauwelyks uit het vaartuig geftapt waren, brak de vrouwen-boot, door de zwaarte der zee-honden, waarmede hy geladen was, aan ftukken, zo dat elk zag, hoe getrouw de Engel des Heren zyne hand over hen lieden gehouden had.

§. 7.

By het intrekken in de winter-huizen werden twe huisgezinnen vermift, die door de Broeders wel niet gedoopt, doch ene wyl onder derzelver opzigt en beforging geweeft waren. Het ene was de weduwe van den in 't voorleden jaar zalig ontflapenen *Jacob* met hare kinderen, die weêr naar de volkplanting trokken.

Het andere huisgezin was voorleden jaar van de volkplanting *Friedrichsbaab*, waar de man, *Jacob* genaamd, in twift geraakt was, vertrokken, en wilde met deszelfs heidenfche landsgenoten naar 't Noorden trekken, maar zy lieten zig door hunne gelovige bloed-verwanten overreden, om hier te blyven. In dit jaar wilden ze egter hunne reis naar 't Noorden vervolgen. De man werdt ondertusfchen door enen Hollandfchen walvis-vanger tot ene reis naar *Europa* overreed, en liet zyne vrouw en kinderen, tot zyne terug komft, in de verzorging der Broederen aanbevelen. Zo dra men hiervan verwittigd werdt, haaftede men om hem weêr af te halen, dog te laat. Deze man in Holland voor geld getoond wordende, meenden enige vrinden aldaar uit deszelfs manieren van doen te moeten befluiten, dat hy door de Broeders gedoopt en miffchien met lift of gewelt ontvoerd was. De omftandigheden dezer ontdekking verdienen wat breedvoeriger aangemerkt te wor-

den. Zy noemden hem eerst de namen der Missionarissen. Dan nademaal deze by de Groenlanderen niet dan by derzelver doop-namen bekend zyn, zo verstondt hy ze niet. Doch wanneer een der vrienden de wyze van het lied *des Heeren Bloed-Gerechtigheid* enz. begon te zingen, zong de Groenlander terstond mede, en vervolgde enige vaarsen op dezelve wyze. Om nu tevens gewaar te worden, of hy van de Duitsche dan Deensche zendinge was, zongen ze de wyze van 't lied:

Myne weide zy, o liefste Heere!
Daar ik 's hemels goed in smaak,
U te leeven, U alleen ter Eere,
En uw aanzicht tot vermaak.
Ben ik wel geen Held, veel uit te werken,
Uw' genade kan genoeg my sterken.
Handel met my naar uw' lust,
Tot myn hart in 't uwe rust.

Ene wyze, die in de gewone lieder-boeken niet bekend is. Van deze zong hy ook enige vaarsen mede. Ondertusschen waren 'er meer aanschouwers vergaderd. Dezen sprak de Groenlander aan; schoon men nu van zyne aanspraak niets dan de woorden Jesus Kristus verstaan kon, uit zyne gebaarden moest men egter opmaken, dat hy, in de gedagten een hoop van heidenen voor zig te hebben, hen de veragtinge der wereld en de liefde des Heilands aanpryzen wilde, want hy wees dikwerf met een veragtend gelaat op de zaken, die in 't vertrek voorhanden waren, sloeg met de hand op het hart, en viel op zyne knien. Een ieder stondt 'er verbaast over. Doch dewyl men 'er in de stad van begon te spreken, en het volk van 't schip misschien vreesde, dat hen deswegen rekenschap mogt afgeeischt worden, werdt hy weêr aan boord gebragt. Ondertusschen was 'er de Missionaris *Stach*, die zig toen te *Herrnhut* ophielt, van verwittigd geworden. Hy haastte wel ten eersten, om naar *Amsterdam* te komen, ten einde dezen man uit zulk enen zeldsamen en voor een redelyk schepsel onvoegsamen toestand te verlossen; dan hy kwam te laat, alzo hy reeds gestorven en op den kerkhof te *Nieuwendam* begraven was. Uit velerly omstandigheden kon de Missionaris opmaken, dat hy de reis vrywillig gedaan had, dat dezelve hem tot zegen had verstrekt, en, daar hy

hy zig met de heidenen weêr ingelaten had, tot reddinge zyner ziel uitgevallen was. Zyn nagelaten huisgezin heeft zig vervolgens naar hunne eigene bloed-verwanten begeven, en is met dezelven verder naar 't Noorden vertrokken.

§. 8.

Had men dus fes menfchen verloren, men bevondt, dat dezelven door feven en feftig nieuwe aankomelingen, en dus meer dan tienvoudig waren vergoed geworden, terwyl deze zulk eene goede hope gaven, dat ettelyken, die vele jaren in de nabyheid gewoond en de onderwyzing genoten hadden, reeds onder het getal der genen, die eerlang ftonden gedoopt te worden, gekomen waren. Dien volgens werden in den herfft, volgens de gewoonte, de inwoners, gedoopten en ongedoopten, zo velen als 'er konden, en begeerden onderwezen te worden, (en dit begeerden ze allen) in twe en vyftig gezelfchappen ingericht, waarvan een en twintig uit mans- en een en dartig uit vrouws-perfonen beftonden. Met de gedoopten begon men op nieuws ene Katechifatie, en de kinderen werden behalven hunne fchool-uren, in welken elke kunne in 't byzonder onderwezen werdt, dagelyks allen te gelyk gekatechifeerd. De ongetrouwde Broeders en aankomende jongelingen bouwden voor zig een eigen huis, ten einde ze in den winter afzonderlyk wonen en flapen konden. Dit huis werdt door den Katechifeerder na een liefdemaal met ene redenvoering en een gebed ingewyd, hy nam ook de byzondere opzigt over het zelve op zig, en gelyk hy de jongelingen te onderwyzen had, zo droeg hy ook zorg, dat ze tydig van een *Kajak*, en zodanig werktuig als tot derzelver ambagt nodig was, voorzien werden, 't geen den zulken, die genen vader of Heer hadden, uit de huishouding bezorgt werdt.

Des zondags en in de week werden de gewone vergaderingen met nieuwe genade voortgezet, en niet ligtelyk of zonder de uiterfte noodzakelykheid van de Groenlanderen verzuimd. Dan nademaal de vergaderingen by de zeer korte winter-dagen 's morgens en 's avonds by ligt moeten gehouden worden, ten einde de Groenlanders op den dag niet belet werden, in het zoeken van levens-middelen, zo

werdt hen voorgeftelt, hoe billyk het zy, dat zy het fpek, 't welk men tot hiertoe ter onderhouding van de lampen van hen lieden gekogt had, zelven, elk naar zyn vermogen, bezorgden. Hiertoe waren ze ook zeer gewillig, en bragten zo veel by een, dat men 'er nog wat aan zommige armen van mede delen kon.

§. 9.

Van de nieuwe inwoneren werden de onkundige zielen allengskens de ene na de andere verlicht, en met een opregt verlangen naar de zaligheid in 's Heilands bloed vervuld, 't geen de ene meer, de andere minder, doch genoegfaam allen, en dikwerf niet alleen met woorden, maar ook met tranen, te kennen gaven, zo dat 'er nopens de opregtheid van hun verlangen geen twyfel over bleef. Dienvolgens werden in dit jaar twe en dartig zielen der Gemeente door den heiligen doop ingelyft. *Ifaak Kainak* was de eerfte, en *Maria Therefia Arnakok*, de dogter van zyne zufter, de laatfte.

Tot het H. Avondmaal werden agt en twintig gedoopten toegelaten, en fes paren in den Egt verbonden. Van de feven en feftig nieuwe inwoneren zyn vyf perfonen ongedoopt geftorven, die egter het Evangelie met zegen gehoord hadden. Onder de zeventien gedoopten, die in hunne euwige woningen ingegaan zyn, verdienen de vyf volgende voor al aangemerkd te worden:

1.) *Hedwig*, was in 't jaar 1746 gedoopt, 1750 tot het Avondmaal toegelaten en eerft in dit jaar in den Egt getreden. Haar gang in dezen tyd was eenvoudig, nederig en tevens vrolyk, des aan weinige afwiffelingen onderworpen. By de haring-vangft te *Piffikfarbik* werdt ze door hevige kolyk-pynen, verzelt met brakingen van gal, aangetaft. Wanneer men dagt, dat ze niet meer fpreken kon, begon ze te zingen:

Ach, Lam, myn's hartens lieflykheid!
Gy hebt een bed, zo zacht,
Uw' armen zondaars toebereid;
Daaraan word nu gedacht.

Men

Men fpreekt, en zingt, en fpeelt 'er van:
Doch voelt meer, dan men zeggen kan
Van uwer Zyde zaligheid,
Eere zy haar gezeid!

Wees met den vinger om hoog en vroeg de omftanders, of ze dan niet zien konden, dat de Heiland met zyne wonden 'er tegenwoordig was, en op haar wagtte. Dit waren hare laatfte woorden, waarop ze fchielyk en zagt ontfliep. Haar ontzield lighaam werdt naar *Nieuw-Herrnhut* gebragt en aldaar begraven.

2.) *Beata*, ging, na drie dagen in barens-weê en een harden arbeid, zonder egter verloft te worden, toegebragt te hebben, in hare ruft. Dit is onder de Groenlanderen iet zeldfaams. Ene andere, by voorbeeld, (te weten de weduwe van den onlangs ontflapenen *Mofes*) liep van 't viffchen op het ys naar huis, en, ziende dat 'er vremden in 't huis waren, begaf ze zig in een Groenlandfch proviant-huisje, alwaar ze van een welgefchapen zoontje verlofte, 't welk ze zelve kort daarna ten doop bragt.

3.) *Thomas*, werdt in zyn *Kajak* door enen zee-hond omver gehaald, (*) enige dagen daarna gevonden en alhier begraven. Hy was in 't jaar 1743 met zynen broeder *Nathanaël* herwaards gekomen, het volgende jaar gedoopt en in 't jaar 1750 tot het H. Avondmaal toegelaten. Zyne twee huwelyken voerde hy zo als het enen geeftelyken Priefter betaamde. Van geeft was hy levendig en in zynen ommegang aangenaam. Dan 't geen, waardoor hy de meefte agting en genegenheid naar zig trok, was de gevoeligheid van deszelfs hart omtrent het lyden en fterven van zynen God en Zaligmaker, als mede de vreugde, die hy had, wanneer hy van 's Heilands wonden hoorde fpreken en zingen.

4.) *Helena*, was ene der eerften opgewekten, en ook ene der eerften inwoneren van *Nieuw-Herrnhut*, zy vertrok egter met haren zaligen man *Laban* fchielyk weêr naar 't Noorden, en kwam in 't jaar 1743, toen ze nergens ruft vonden terug. Zedert dat ze gedoopt en tot het H. Avond-

maal

(*) Dit omverhalen gefchiedt, wanneer de lyn, aan welken de blaas vaft gemaakt is, om de *Kajak* of het lighaam vaft raakt, zo dat de Groenlander mede onder het water getrokken wordt.

maal toegelaten werdt, heeft ze een ſtil en vergenoegd leven in ommegang met den Heiland gevoerd, en, in hare langdurige jicht-ziekte, allen, die haar bezogten, verblyd met haar vergenoegd gelaat en ſtigtelyke geſprekken van haar innig verlangen om ontbonden te worden.

5.) *Boas*, anders *Okkoniak*, een der allereerſten Inwoneren, op wiens volkomene bekering men twaalf jaren wagten moeſt. Hy kwam in 't jaar 1738 met zynen zwager *Samuel Kajarnak* tot ons. Dan de moordenaren zynen broeder *Innungeitſok* in 't jaar 1739 vermoord hebbende, en 't ook op zyn leven toeleggende, werdt hy door *Samuel* naar 't Zuiden in zekerheid gebragt. In 't jaar 1740 kwam hy terug, voer egter kort daarna met zynen broeder *Tuſſillartok* verder naar 't Noorden. Dan door de ongeruſtheid van zyn hart werdt hy weêr hier naar toe getrokken. Hy verweerde zig egter tot 1749, eer hy zig t' enemaal van de wilden los maakte, in dezen tyd moeſt zyne zalige zuſter *Anna* zig gedurig by hem ophouden. Eindelyk kwam hy nader, en de koſten reeds lang overwogen hebbende, gaf hy zig ook zonder verdere bedenkinge den Here en der Gemeente over, werdt 1750 gedoopt, 1752 tot het H. Avondmaal toegelaten, en kort daarna tot zyn in 't heidendom aangegaan huwelyk ingezegend. Hy had een teder gevoel van den Heiland, ene ongeveinsde broederliefde, een nederig hart en zeer geringe gedagten van zig zelven. In zyne ziekte was hy een ieder tot ſtigting, en men kon hem zonder tranen van vreugde niet aanzien. 'Er vertoonde zig iets van het beeld van Jeſus in zyn gelaat, en daar hy anders van enen zeer zagten en ſtillen aart was, waren zyne uitdrukkingen van 's Heilands wonden, die hy nu haaſt, na een gevoelig geloof, hoopte te zullen aanſchouwen, des te nadrukkelyker. Wanneer zyn broeder benevens ettelyke bekende vrinden, die nog onder de wilden wonen, hem op zyn ziek-bedde bezogten, prees hy hen de zaligheid, die hy gevonden had, zo zielroerende aan, dat ze met tranen beloofden, dezelve ook te zullen zoeken. Hy bleef by zyne kenniſſe tot aan 't einde, en riep dikwerf: *Ach hoe ſchoon! hoe aangenaam!* en gevraagd wordende: wat dan? antwoordde hy: *myn Heiland! zyne wonden!* en dus ontſliep hy met een lachend wezen, allen aanwezenden tot een onuitwiſſchelyken indruk.

§. 10.

§. 10.

Van by-zaken zal ik nog het volgende aanmerken: Het fchip kwam hier den 14den Juny aan, en vertrok weêr in Auguftus, om naar *Friedrichshaab* te zeilen, kwam egter binnen drie weken terug, na in ftorm en ys veel gevaar uitgeftaan en allerly fchade geleden te hebben, zonder egter ter beftemder plaatfe te hebben kunnen inlopen. Des moeft de Zuider-volkplanting hare levens-middelen van hier laten halen, en by die gelegenheid kwam de Miffionaris dier volkplanting, de Heer *Buch*, herwaards tot een bezoek.

In dit jaar kwam ook een der bedienden van den koophandel terug van ene reis, die hy zuidwaards gedaan had, met oogmerk om de ooft-kuft van Groenland te ontdekken. Hy zal miffchien enige mylen verder dan de zalige Heer *Egede* geweeft zyn, en had ook verfcheidene ter neringe bekwame plaatfen, als mede vele menfchen, maar tevens zo veel ys ontmoet, dat men 'er, zyns oordeels, niet ligtelyk in een ander tyd van 't jaar dan in de maand September zou kunnen landen.

Voor drie jaren waren twe gedoopte huisgezinnen van ene andere volkplanting, met een hartelyken brief van derzelver Miffionaris ter aanbevelinge aan de Broeders, by hunne bloed-verwanten te *Nieuw-Herrnhut* gekomen, en voorleden jaar weêr terug gekeerd met een getuigenis van hun goed gedrag, benevens een brief aan den Miffionaris. Dit gaf gelegenheidt tot het volgende antwoord, dat ik, met uitlating van onnodige by-zaken, wegens deszelfs ftigtelyken inhoud, uit het Deenfch vertaald mede delen zal.

„ In onzen gemeenzamen Heiland opregtelyk beminde Vrind en Broeder!

Voor uwen zeer aangenamen brief met de gedoopte Groenlanderen, die voorleden herfft hier aan kwamen, ben ik u ten uiterfte verpligt en velen dank fchuldig, waarvan ik my tans op het vrindelykfte en hartelykfte kwyten wil, terwyl ik gelegenheid heb, om deze weinige regelen, door

enige

enige Groenlanderen, die naar uwe buurt varen, te bevorderen.

Het was my in der daad ene stoffe van vreugde en van opwekkinge tot lof en prys van den Here, wanneer ik niet alleen uit uwen aangenamen brief, maar ook uit het mondeling berigt der Groenlanderen vernam, dat de getrouwe Heiland de beloften zyner genade dagelyks vervult, en de verkondiging van het Evangelie van zynen bloedigen dood aan vele zielen zegent, die de getrouwe Vrind der zielen zelve tot zig trekt en naar zig toe lokt, als een loon voor den angst en nood, die hy voor hen heeft uitgestaan, en dat hy u geliefde Broeders ook dagelyks naby is met de zalige vrugten zyns bloedigen doods.

Wat my armen aangaat, ik kan mynen Ontfermer prysen, dat ik weet en geloof, dat het met myne gansche zaligheid aankomt op Jesus den gekruisten te kennen en in hem gevonden te worden, en dat ik ene gerechtigheid heb, niet uit de werken en de uitwendige vroomheid, maar uit het gelove in Jesus Kristus, waarmede ik alleen tot de wederopstandinge der doden komen kan. Dit is ook 't geen ik den armen Groenlanderen gedurig tragt te verkondigen, naar de genade en kragt, die my de getrouwe Heiland zelve daartoe schenkt, te weten den onnaspeurelyken rykdom van 's Heilands genade voor allen, die zig als arme en verloorne zondaren tot hem wenden, en de verzoening, die hy door zyn lyden en het vergieten van zyn bloed te wege heeft gebragt, in het geloof aannemen willen. Dit eenvoudig woord des kruises heeft hy ook voorleden winter aan ettelyke zielen gezegend; die ik ook, niet zonder gevoel hunner harten, dat ze enen Heiland nodig hebben, tot den doop aangenomen heb, en deze maken met de weinige kinderen, die van de voorheen gedoopten geboren zyn, vyf en dartig zielen uit. De barmhartige Heiland, die begonnen heeft, om ze tot de zalige kennisse zyner genade te leiden, openbare zig verder als de Heiland en Zaligmaker aan hunne arme harten. Hy doe ze ondervinden de kragt zyns bloeds, om ze te begenadigen, te heiligen, te reinigen, en in tydt en euwigheidt volkomen zalig te maken.

In 't voorjaar van 1752 *woedde in onze buurt ene algemene ziekte onder de Groenlanderen, aan welke niet alleen meer dan de helfte der gedoopten, maar ook ene ongelooflyke menigte van heidenen zeer schielyk gestorven zyn. Deze ziekte*

te duurde den ganſchen zomer, doch tegen den herfſt verſpreidde ze zig verder Noordwaards, waar ook de meesten zullen geſtorven zyn. De mynen, die by my op het land wonen, heeft de ontfermende Heer tot nog toe geſpaard.

Nu geliefde Vriend en Broeder, groet uw ganſche huisgezin, en allen die den Here Jeſus lief hebben, van my, hunnen armen doch door des Heilands genade met een opregt hart liefhebbenden Broeder. De Genade van onzen Here Jeſus Kriſtus *zy met u allen, en doe uwe zielen de zalige vrugten zyns bloedigen doods dagelyks genieten. Gedenkt ook aan my, wanneer gy u voor 's Heilands voeten in 't ſtof neder werpt, en bidt voor my. Dit vertrouwe ik van u, (ach dat ik u zien en ſpreken kon) en in deze hope eindige ik met hartelyke groeteniſſe van my en mynen Amts-broeder, terwyl ik onder toewenſching van heil en zegen naar ziel en ligbaam blyf enz."*

HET TWE EN TWINTIGSTE JAAR

1754.

INHOUD.

§. 1. January. *Menigte van ontslapenen in dit jaar. Berigt van het vieren der Zon- en Feest-dagen der eerste Maand, en den dagelykschen gang.*

§. 2. February. *Feest der voorstellinge van het kindeken Jesus in den Tempel. Tien personen worden gedoopt. Gedagtenis van ettelyke ontslapenen.*

§. 3. Maart. *Felle koude, gevaar by de kostwinninge. Weldadigheid der gelovigen. Het werk der genade onder de opgewekte heidenen. Feest van's Heilands Menschwordinge.*

§. 4. April. *De heidenen worden bezogt, het Paasch-feest in zegen gevierd, veertien gedoopt en drie paar getrouwd. Kwade gevolgen van het bezoek zommiger Walvisvangeren.*

§. 5. May. *De bezigheden ter kostwinninge geven goede aanleiding de heidenen te bezoeken. Onder de Groenlanderen ontstaat ene besmettelyke ziekte. Aanmerkingen daar omtrent en gedagtenis van ettelyke ontslapenen.*

§. 6. Juny. Johan Bek *volgt de zieken Groenlanders op de haring-vangst, wordt zelve ziek en van* Matthæus Stach *bezogt. Te* Pissiksarbik *wordt een Kerk-hof aangelegt.*

§. 7. July. *Terug-komst der Groenlanderen. De ziekte vermindert. Vertroosting hierover uit* Europa.

§. 8. Augustus. *Begin van het visschers-kantoor. De Groenlan-*

landers worden onder hunnen arbeid bezogt, en ettelyke heidenen komen om te blyven.

§. 9. September. *Gods verzorging der arme weduwen en wees-kinderen. Vermeerdering der overtuigde heidenen, en derzelver beklyven.*

§. 10. October. *De intogt en inrichting der Groenlanderen. Verdeling en vrywillige verzorging der armen, en het daarby zorgvuldig in agt te nemen oogmerk. Gevaren en ongelukken op de zee.*

§. 11. November. *De Leerlingen vermeerderen en geven goede hope. De goede bewegingen onder de heidenen in de* Viffcher-Fiörde *worden door ettelyke toegezondene liederen onderhouden en verlevendigd.*

§. 12. December. *Bezoek onder de heidenen. Berigt van den laatften Gemeente-dag, het Nieuwe-jaar der Groenlanderen, de Kers-dagen, en de Nagt-waak van 't Nieuwe-jaar.*

§. 1.

Dit jaar is vooral daarom aanmerkelyker dan enig ander, dat de Heere, naar zyn den menfchen dikwils onnafpeurelyk raads-beftel, de Groenlandfche Gemeente dermaten bezogt, dat, behalven de ongedoopte leerlingen, omtrent feftig gedoopten uit den tyd in de zalige euwigheidt geroepen werden, 't geen nog voor nog na dien tydt in zulk een getal gefchied is. Hiervan zal by elke maand, (want gene, behalven January en December, waren zonder fterfgevallen) als mede van ettelyke uit- en inwendige omftandigheden der Groenlandfche Gemeente gefproken worden.

Het jaar werdt met het H. Avondmaal begonnen, 't welk deze reis van allen, te weten honderd fes en veertig perfonen, kon bygewoond worden, alzo zy allen naar 't ligbaam gezond, en naar de ziel dermaten gefteld waren, dat men reden had, om zig over hen te verblyden.

De in deze maand invallende Feeft- en Gedenk-dagen, te weten het feeft der verfchyninge van Kriftus, zynde

het feeſt der heidenen, en de 19de January, zynde de dag der eerſte zendinge naar Groenland, werdt met genade en vreugde gevierd. Op het eerſte, te weten den 6den January, was de voormiddags Predikatie over de woorden: *Zalig zyn de genen, die het woord Gods horen, en het zelve bewaren. Luc.* XI: 28. en de namiddags Predikatie over *Ephef.* II: 19, 20. *Zo zyt gy dan niet meer vremdelingen en bywooners, maar mede-burgers der heiligen en huisgenoten Gods; gebouwd op het fondament der Apoſtelen en Propheten, waarvan Jeſus Kriſtus is de uiterſte hoekſteen.* In de toepasſing werdt geſproken van de aanneminge tot den doop, van 't geen zulke nieuwe huisgenoten Gods te genieten hebben, en hoe ze zig behoren te bereiden tot den aanſtaanden doop en de overige te verwagtene heilgoederen van Gods huis. Daarna werden twe getrouwde mannen, een ongetrouwde, drie vrouwen, vyf weduwen en vyf ongetrouwde vrouws-perſonen, te ſamen ſeſtien uitmakende, aangenomen. Naderhand kwamen enige ongedoopten en gaven met tranen hunne droefheid daarover, dat hunne hope om aangenomen te worden niet vervuld was, te kennen, tevens verzoekende, dat men ze niet vergeten wilde.

Den 19den January was de maandelykſe Gemeente-dag. Na het voorlezen van narigten uit andere Gemeenten van heidenen werdt gepredikt over *Jerem.* XXIX: 11. *Want ik weet de gedachten, die ik over u denke, ſpreekt de Heer, gedachten des vredes* enz. Waarby de tranen zo van de toehoorders als van den leraar beter ſpraken dan de woorden.

Vervolgens werden vier perſonen, en kort daar na nog ene zieke in haar huis gedoopt. By het liefde-maal van dit feeſt werdt tot roem en prys van den Heiland erinnerd, hoe 't hier voor een en twintig jaren geſteld was, en wat na dien tyd aan dit volk was geſchied. Eindelyk werdt de Gemeente-dags-afdeling (dewelke gewonelyk een der Pſalmen of een hooftſtuk uit de Propheten is) voorgelezen en verklaard, ook werdt nog een weduwenaar tot den doop aangenomen, en dan met ene dankzegging knielende geeindigd.

De overigen drie zondagen dezer maand, namentlyk den 13den, 20ſten en 27ſten, werden naar gewoonte in diervoegen gevierd, dat na het morgen gebed (in 't welk des zondags een ſtuk uit de *Litaney* van 't leven, lyden, en ſter-

fterven des Heilands gebeden wordt) aan elk Koor ene korte vermaning werdt gehouden, en met de zuigelingen gezongen en gebeden. Ten aanzien der laatften wordt dikmaals aangemerkd, dat men ene byzondere nabyheid des Heiland, die uit den mond der zuigelingen zyn lof toebereidt, befpeurd had. De ftoffen tot de namiddags-Predikatien, waren genomen uit *Ephef.* V: 2. van de weder-liefde tot Kriftus, die ons lief heeft gehad tot in den dood; uit *Jef.* LI: 1. 2. van de holligheid des born-puts in 's Heilands geopende zyde, uit welke alle gelovigen gegraven zyn en hunne dagelykfe onderhouding hebben; en uit *Jef.* LXI: 10. van den mantel der Gerechtigheidt in Kriftus bloed. De laatfte algemene zondags-vergadering tot de *Litaney* was altoos met ene byzondere genade verzeld, en werdt niet ligtelyk door iemand verzuimd.

De vergaderingen op de werk-dagen konden niet altoos in behoorlyke orde gehouden worden, om dat 'er dikwils zulk eene fneuw-jagt viel, dat men niet uit het huis komen kon. Intusfchen hielden dan de Groenlandfche mede-arbeiders in hunne huizen ene korte vermaning en zing-vergadering, gelyk ook een van hen wekelyks een- of twemaal de vergadering op de zaal hieldt. Zulke ruft-dagen werden door de Broeders merendeels gebruikt tot oeffening in de taal, ter vertaling van het een of ander, en ter doorlezinge der uit Europa toegezondene ftigtelyke boeken en narigten. Dan de Groenlanders, die dikwerf voor zulke ftormen uitgevaren waren om vogelen te vangen, geraakten meermaals in de uiterfte levens-gevaar, te meer nu 'er weêr zeer veel ys in de Fiorde gedreven werdt. Velen moeften op onbewoonde eilanden vlugten, en 'er een of meer nagten blyven. Zommigen werden omgeflagen, en half dood gevrozen gered, en tot zig zelven gebragt; anderen moesten, na de nagt op een ftuk ys toegebragt te hebben, met hunne *Kajakken* ene grote myl ten dele over 't ys gaan, ten dele 'er tusfchen door varen, terwyl het ys dikwils onder hen brak, zo dat zy 'er dikwerf tusfchen raakten.

§. 2.

In February ging het in den zelven gezegenden gang voort, terwyl egter de uitwendige omstandigheden even slegt bleven. Den 2den February, zynde het feest der voorstellinge van het kindeken Jesus in den Tempel, op een zondag invallende, werdt dat feest gelyk de zondag gevierd, behalven dat, in plaats van de koor-vergaderingen, wegens het slegte weêr, ene Predikatie over het Feest-Evangelie uit *Luc.* II. gehouden werdt, en in de toepassing den weduwenaren en weduwen in 't byzonder zulk ene vreugde over de vertroostinge Israëls toegewenschd, als *Simeon* en *Hanna* eertyds ondervonden, wanneer ze het kindeken Jesus zagen en in hunne armen namen. Vervolgens werdt het H. Avondmaal gehouden.

Den 17den, zynde de Maandelykse gemeente-dag, werden, na ene Predikatie over 1 *Joh.* V: 6, 7. tien personen gedoopt. Zy beantwoordden de hen gedane vragen met ene bescheidene vrymoedigheid, en een vloed van liefdetranen. Na ene redenvoering over de aanneminge werden agt leerlingen, die hun verlangen dikwils te kennen gegeven hadden, tot den doop aangenomen, en over hen gebeden.

In 't algemeen bespeurde men in de gesprekken met de bestierders der gezelschappen, en de mede-arbeiders, dat de H. Geest zeer werkzaam was aan de harten der nieuwe inwoneren, en men werdt dikwils verblyd met aangename getuigenissen nu van dezen, dan van een anderen.

In de vorige maand waren vier kinderen, maar in deze slegts een geboren en gedoopt. Het zoontje van den Missionaris *Johan Bek*, dat ook in dezen tyd geboren werdt, werdt by den doop *Christian Renatus* genaamd.

Den 4den February ging een jongeling van veel geest en verwagting, na lang aan de uittering gezukkeld te hebben, zalig uit den tyd. Van dezen wordt 'er dus gesproken: Onze *Christian* was 1737 in 't Noorden geboren, hy kwam in 't jaar 1746 by ons, werdt het volgende jaar gedoopt, en 1750 tot het H. Avondmaal toegelaten. Hy was levendig van geest en schrander van oordeel, leerde in de school binnen kort Groenlandsch en Duitsch lezen en schryven, waardoor hy ons zo wel by de overzetting als in 't

naschryven van velen dienst was. Ook leerde hy wat van de Muzyk, en hielp ons daardoor het zingen in betere orde brengen. Daarbenevens verzuimde hy geenzins, zig in de Groenlandsche handteringe te oeffenen, en bekwaam te maken. Een ieder, die hem zag, moest zig over hem verwonderen, en wy hoopten te eniger tyd enen bruikbaren mede arbeider, vooral by de jeugt, in hem te zullen hebben. Zyne tedere gesteldheid van gemoed was het aangenaamste. Kwam hy zig by verrassing te ontgaan, hy was zelve de eerste, die zyn misslag aanklaagde, hy weende, hy bad om vergiffenis. Hy begreep ook het oogmerk van het byeen wonen der ongetrouwde Broederen zeer wel, en zo dra hy hoorde, dat ze een eigen huis bouwen zouden, verblydde hy zig als een kind, en bragt 'er zo vele hulp, als in zyn vermogen was, toe. In dezen aangenamen toestand zag men hem, vooral na de gezegende *visitatie* voor twe jaren, met blydschap voortgaan, na dat hy, door ene smertelyke ondervinding, wyser geworden was in 't goede Hieromtrent schreef hy toen onder anderen dus: „ Ik was naar ziel en lighaam in enen jammerlyken toestand. Want ik had het gemaakt, als lieden, die genen Heiland hebben. Dan de Heiland veragt geen mensch, hoe verwerpelyk ze ook zyn. Ik was uit de gemeenschap der Avondmaals leden uitgesloten. Doch toen bad ik den Heiland, dat hy zig myner ontfermen wilde. Eindelyk heeft hy my in genade aangezien, en my weêr tot de gemeenschap zynes lighaams en bloeds aangenomen, waardoor myn hart meer brandende en vergenoegd geworden is. Tans heb ik hem myn hart geheel gegeven, en zal myne ogen noit meer van hem afwenden. Myn hart is des Heilands, en met de gelovigen verenigd, en de Heiland is in 't midden van ons. "

In zyne ziekte zong hy dikwerf zyne beminde vaarsen:

O Hoofd vol bloed en wonden,
  Vol smarte, schimp, en hoon!
O Hoofd ten spot ombonden
  Met eene doornen-kroon!
Uw Glorie, Glans en Eere
  Schynt nu als uitgedoofd,
Ach, wat ik zulks waardeere!
  Ik groet U, dierbaar Hoofd.

 Hier

Hier mogt ik hutten bouwen:
Versmaa myn' armoê niet!
Heer laat myn' ziele aanschouwen,
Hoe gy uw bloed vergiet,
En hoe uw leên verkouden,
Toen Gy uwe oogen sloot.
Ach mogt ik 't Lyk eens houden
Op mynen arm en schoot!

Men kon hem noit zonder tranen van vreugde bezoeken. Toen hy bespeurde, dat zyne ontbinding naderde, vroeg hy meermaals, of 'er niet haast weêr Avondmaal zoude zyn, en na dat zyn verlangen den 2den dezer vervuld was, ging hy heden, in den ouderdom van 17 jaren, uit dit tranen-dal naar de Gemeente die boven is, terwyl wy den Heiland van harten dankten, dat hy ons hem geschonken en zo lang tot vreugde en gebruik gelaten had.

Den 10den werdt hy gevolgd door de ongetrouwde zuster *Selomith*. De roos, ontstaan uit een in 't aangezigt ontstoken puistje, baande haar den weg om henen te gaan naar den Heiland, dien zy lief had, en in welken ze geloofde, schoon ze hem nog niet gezien had.

Zy werdt den 12den gevolgd door den weduwenaar *Barsillai*, de oudste man in dit land. Hy was een verstandig en onder de Groenlanderen een aanzienelyk man, het hooft van een talryk huisgezin, waarvan genoegsaam allen met hem herwaards gekomen en ook gebleven zyn, schoon zyne kinderen, voor al zyne reeds lang voor hem gedoopte dogter *Bathseba*, zo als boven gemeld is (*), hem eigentlyk herwaards gebragt hebben. Toen hy nog onder de heidenen was, vroeg hy eens een der Missionarissen: „ Heb ge dan den God, waarvan gy zo veel spreekt, oit „ gezien? en kreeg tot antwoord: " Neen, ik heb hem „ nog niet gezien, maar ik heb hem van ganscher harte „ lief, en ik en alle gelovigen, zullen hem ter zyner tyd „ lighamelyk zien. " Dit vrymoedig antwoord moet een diepen indruk op zyn gemoed gemaakt hebben, alzo hy nog, na in 't jaar 1747 gedoopt te zyn, zig dikwils het zelve te binnen heeft gebragt. Over den stillen, maar blymoe-

(*) Zie het jaar 1746. §. 2.

moedigen, wandel van dezen ouden man, heeft men zig van harten kunnen verblyden; doch in zyne ziekte openbaarde zig eerst regt 't geen in 't diepste van zyn hart lag, want onder de hevigste kolyk-pynen was hy ongemeen wel te vrede, en zo dikwils als hy enige tusschenposing van de pynen had, zong hy de heerlykste vaarsen van zynes Gods en zaligmakers lyden en sterven: by voorbeeld:

Myne wonden Jesu! gy zyt de *mynen*,
My is, als waar uw verzoenend schynen
Voor *my* alleen.

Als mede.

Door uwen Geest sterk mynen moed,
Genees my door uw' wonden,
Besspreng my met uw kostlyk bloed
In myne laatste stonden,
En neem my uit het traanen-dal
Tot U, alwaar ik eeuwig zal
U lof en Eere geeven.

In deze maand ging ook *Abigail*, dezelve jonge dogter, die den 19den January, ziek zynde, in haar huis gedoopt werdt, naar de euwigheid. Zy maakte het getal van honderd gedoopten, die in *Nieuw-Herrnhut* ontslapen zyn, vol, en dit getal maakte juist het vierdedeel van alle zedert 1739 gedoopte Groenlanderen uit. Hunne gedagtenis is in zegeninge.

§. 3.

De felle koude, die de gansche vorige maand geduurd had, nam in Maart dermaten toe, dat glazen en stenen aan stukken sprongen. Daarenboven had men zulken geweldigen ys-gang, dat zelden iemand uitvaren kon, en wie 't niet te min waagde, (want door het toenemend gebrek werden de Groenlanders naar buiten gedreven) die geraakte by de minste verandering van den wind in levens-gevaar. De ongetrouwde Broeder *Loth* schoot by een dergelyk geval het leven in. Hy was op een eiland gevlugt, maar

den volgenden dag, wanneer hy naar huis varen wilde, werdt hy door het ys bezet, zyn vaartuig verbryzeld, en dus dreef hy met het ys weg, zonder dat men hem redden kon. Eindelyk werdt de *Fiorde* t' enemaal met ys dermaten bedekd, dat men van de eilanden drie mylen ver naar de volkplanting te voet gaan kon. Zo dra de vaart weêr open kwam, zag en hoorde men de grote ellende der arme heidenen, die, t' enemaal uitgehongerd, om spys kwamen. Zo lang de onzen wat hadden, deelden ze gewillig mede, en lieten niemand hongerig vertrekken.

By deze omstandigheden kon men aan geen bezoek onder de wilden denken, dan zy kwamen zelven in hunne *Kajakken*; schoon nu zulks niet dan om lighamelyk voedsel geschiedde, zy hoorden egter by die gelegenheid altoos iets, dat ook hunne zielen in dien nood te stade komen kon, en de vaart geopend zynde, kwam 'er een huisgezin om te blyven. Ondertusschen maakten zig de leraars in 't byzonder met de ongedoopten inwoneren te doen. Men bevondt, dat de meesten leergierig waren, en in de kennisse der waarheid en het verlangen naar den doop toenamen. Wanneer men met enen ouden weduwenaar sprak, verklaarde hy zig dus: „ Ik ben zeer slegt, en wanneer ik hoor, hoe ik den Heiland zal leren kennen, zo vergeet ik de woorden ten eersten weêr. Niettemin heb ik drie woorden opgemerkt, die my gedurig byblyven: 1.) Bemin-de Heiland, ik deug niet met al, ontferm u myner; 2.) Schenk my toch ook het geloof in u; 3.) en wasch my in uw bloed van myne verdorvenheid, en maak my zo als ik wezen moet om zalig te worden. " Kort daarna werdt deze man met vier andere leerlingen tot den doop aangenomen: dan met de anderen op de visschery zynde, is hy, nog voor den doop, in vertrouwen op de verdiensten en ontferminge des Heilands, uit den tyd gegaan.

Het H. Avondmaal werdt in 't begin der maand gehouden, en de gemeente-dag kwam op den 25sten Maart, zynde het feest der ontvangenisse des Heilands. Behalven de Predikatie over het Feest-Evangelie uit *Luc.* I: 26--38. vergeleken met de Gemeente-dags afdeling uit *Jes.* VII. werden 'er narigten voorgelezen van de gemeente der Indianen te *Pachgatgoch* in *Nieuw-Engeland*, en vervolgens vyf leerlingen aangenomen. En alzo het leerstuk van de verdiensten des Heilands, niet alleen voor zo ver hy naar zyne Goddelyke maar ook naar zyne menschelyke natuur, en dus

dus niet alleen als God, maar ook als *de mensche Kristus Jesus* befchouwd wordt, de grondflag der heiligmakinge onzer menfchelyke zielen en leden is; en, als zodanig, in de Broeder-kerk aanleiding gegeven heeft tot het vieren van het Feeft aller Koren op dezen dag, zo werdt ook hier den gelovigen Groenlanderen, naar derzelver verfcheidene kunne en jaren, des Heilands verdienftelyk aannemen en dragen van menfchelyke leden, als de bron van- en het middel tot-heiligmakinge van ziel en lighaam voorgefteld.

Kort daarna ging de weduwe *Rebecca*, de enige bejaarde, die in deze maand gedoopt werdt, met een innig verlangen om haren Heiland te aanfchouwen, zalig uit den tyd.

§. 4.

Eindelyk brak de koude in April, en het ys dreef weêr zeewaards van het land af. Onze Groenlanders, die, fchoon ze den armen mede gedeeld hadden, nog al vry wel hadden kunnen beftaan, terwyl op andere plaatfen velen van honger geftorven waren, konden nu weêr op de neringe uitvaren, en bragten ook ettelyke Heil-botten en Zee-honden naar huis, 't geen in dezen tyd iet zeldfaams is. Ook konden de Miffionariffen tans weêr naar de heidenen varen, by welken ze van de oude bekenden wel vriendelyk ontvangen en aangehoord werden, over 't geheel werdt het egter weinig ter harte genomen. Zy bemerkten in tegendeel, dat het woord by hen, die nog vremd en t'enemaal onkundig waren, meerder indruk veroorzaakte, dan by de oude bekenden, die het reeds gewend waren. Na alle huizen bezogt en allen, die zulks begeerden, van den weg der zaligheid, onderregt te hebben, voeren ze weêr naar huis, en bragten ene vrouws-perfoon tot een bezoek mede, en enen aankomenden jongeling, met toeftemming van deszelfs vader, om 'er te blyven.

Vervolgens vierden ze de Feeft-dagen der week voor het Paafch-feeft; lazen dagelyks een ftuk uit de lydens-gefchichte, fpraken met de Avondmaals-leden over het H. Avondmaal, hielden met dezelven op witten-donderdag, volgens *Joh*: XIII. het liefde-maal als mede het voetwasfchen, en in den nagt, in welken onze Heer verraden werdt, het H. Avondmaal. De dankzegging werdt, op goeden

vrydag 's morgens, op het aangezigt voor den Here liggende en hem onder vele tranen aanbiddende, gehouden. Ook kwamen ettelyke heidenen tot een bezoek, en woonden de verkondiging van den dood des Heren in de openbare vergadering, niet zonder aandoening, by: zommigen, wier bloed-verwanten hier reeds woonden, bleven alhier.

Den eerſten Paaſch-dag begaf zig de Gemeente des ogtents vroeg op den Kerk-hof, vernieuwde de gedagtenis der zedërt het laatſtleden Paaſch-feeſt ontſlapenen agtien Broeders en Zuſters, door dezelven by hunne namen te noemen, en bad, in hope van ene zalige opſtandinge, om de euwige gemeenſchap met hen en de ganſche gemeente, die reeds om den troon des Lams is. Op de zaal terug gekomen zynde, werdt in de leer-reden geſproken van ons deelgenootſchap aan 's Heilands ruſt in 't graf, en aan zyne opſtandinge. Daarna volgden de vermaningen aan elk der Koren afzonderlyk. 's Namiddags werdt nogmaals met tien tot den doop aangenomenen geſproken, en deze werden na de Feeſt-predikatie over *Rom.* VI: 3, 4. door den doop in 's Heilands dood begraven. Eindelyk was de *Litaney*, in welke een man, van wegens deszelfs kwade en dikwerf, maar te vergeefs, beſtrafte behandeling zyner eigene huisgenoten, uit de Gemeente uitgeſloten werdt. Den tweden Paaſch-dag was de Predikatie over het geſprek des verrezenen Heilands met de twe Emaus-gangeren, waarby hunne harten brandende waren, zeer gezegend. Daarentegen moeſt men den derden Feeſt-dag bezig zyn met het water af te leiden, dat door den velen regen, en het ſmelten van den diepen ſneuw veroorzaakt werdt, en overal in 't huis drong: vervolgens werdt het lyk van den aan ene uitterende ziekte zalig ontſlapenen jongeling *Johannes* begraven.

Ettelyke dagen daarna werden drie paar egte-lieden getrouwd, en vervolgens begaven zig de behoeftigſte huisgezinnen naar de eilanden, op de plaatſen hunner neringe, kwamen egter wederom op den tweden zondag na Paaſchen, op welken tevens de Gemeente-dag inviel en, na ene leer-reden over het Evangelie van den goeden Herder, die zig voor zyne ſchapen zelven in den dood heeft gegeven, vier perſonen gedoopt werden.

In de Predikatie kwamen 'er vele *Hollanders*, die zig zeer verwonderden znlk enen hoop gedoopte Groenlanderen

ren te vinden. 'Er waren veertien Walvis-vangers by een. Ses van deze fchepen waren wegens het ys in *Bals-Rivier* ingelopen, en lagen omtrent twe weken, ene myl van de volkplanting, voor anker. Agt van hen lagen buiten het land in 't ys bezet. Dergelyke omftandigheden zyn den Groenlanderen noit tot voordeel, want hoe zeer ze ook immer gewaarfchuwd worden, zy kunnen egter de aanlokkingen van zo vele nieuwigheden, voor al van ene hen ongewone koft, niet altoos wederftaan, des het geen wonder is, dat velen van hun hart afkomen. Dit gefchiedde ook by deze gelegenheid: want een, die in dit jaar eerft gedoopt was, liet zig uit verdriet, om dat men hem van een misbedryf had befchuldigd, overreden, om mede naar *Europa* te varen, en men had veel moeite om hem en het fcheeps-volk op andere gedagten te brengen.

Voor het overige waren de Matrofen zo wel als de *Commandeurs* zeer vriendelyk en beleefd jegens een iegelyk, en over vele zaken, die ze zagen en hoorden, zeer vergenoegd en aangedaan. Zy bragten ook een doden aan 't land, met verzoek, om denzelven ene kriftelyke begraffenis te vergunnen. Doch by deze gelegenheid werdt men, fchoon te laat, gewaar, dat 'er op de fchepen, ten minften op een derzelven, ene befmettelyke ziekte heerfchte. Ene menigte van Groenlanderen, Kriftenen en Heidenen waren reeds op alle fchepen geweeft, en hadden alle hoeken doorfnuffelt, terwyl ze op buitenlandfchen koft, vooral op erweten, waren onthaald geworden, en waarvan ze te rykelyker gegeten hadden, om dat ze ettelyke maanden herwaards vry wat uitgehongerd waren. Dienvolgens duurde het ook niet lang, of 'er begon eerft onder de wilden, en daarna onder de kriftenen, ene ziekte te woeden, aan welke, in een omtrek van ten minften zeven mylen, velen hun leven infchieten moeften.

§. 5.

In May moeften de Broeders reeds denken, om het nodig dryf hout in de eilanden op te zoeken, als mede om de rendier-jagt en de Salm-vangft. Dit gaf hen tevens gedurig gelegenheid, om de heidenen zo wel als hunne verftroide Gemeente te bezoeken, en hier of daar, waar

ze maar konden, ene buit voor den Heiland mede te brengen. Zulke toevallige bezoeken waren ter dier tyd gewonelyk de gezegendsten van allen, want vele wilden, die zig by een opzettelyk bezoek, tegen de waarheid verharden, werden dikwils, ter gelegenheid van een gesprek nopens uitwendige zaken, in hunne harten getroffen, 't geen dikwerf te ongestoorder werkte, om dat zy 't in den beginne niet zeer gade sloegen.

In 't begin kwamen ook vele wilden op een bezoek: dan zo dra zig de hete koortsen met hoest, oor-pynen en zydeweê by de onzen openbaarden, zo dat genoegsaam dagelyks iemand uit den tyd ging, vlugtten ze uit vreze voor den dood verre weg, en lieten zig zo schielyk niet weêr zien. De nieuwen egter, die eerst dezen winter of in 't voorjaar by de Broeders gekomen en nog niet gedoopt waren, hadden reeds by 't zalig ontslapen van ware Kristenen, en in 't midden van dezelven, zo veel leren kennen, dat ze om geen vlugten dagten, maar den dood zonder verschrikkinge te gemoet zagen. Aanmerkelyk was het, dat de sikkel eigentlyk de gedoopten en wel voornamelyk de bruikbaarste mede-arbeiders trof. De smart over hun verlies en de vreugde over hun zalig einde, veroorzaakten, om zo te spreken, een evenwigt der aandoeningen. Dan 't geen een langdurigen smart maakte, was, dat ook de bekwaamste huis-vaderen mede weggerukt werden, des het getal van weduwen en wesen, 't welk buiten dat reeds groot was, zeer vermeerderd werdt; gemerkt derzelver verzorging, en vooral die der zuigelingen, niet nalaten kon den Missionarissen vele bekommering, en den weinigen bekwamen Groenlanderen, die nog overig waren, velen arbeid te veroorzaken, schoon ze zig ook hierin op ene kristenen betamende wyze gedroegen.

De Missionarissen wisten intusschen niet, hoe ze deze grote scheur onder hun volk aanmerken moesten, of ze hierom het gezegde: *Zyne ziele was den Here aangenaam, daarom heeft hy gehaast hem —— weg te nemen;* dan wel om de spreuk: *Het is de tyd, dat het oordeel beginne van 't huis Gods*; zouden moeten denken. Het laatste scheen hen ten minsten het waarschynelykste te zyn, om dat ene zekere ongebondene vryheid, met ter zyde stelling van de uitwendige orde, veld gewonnen had, 't geen na deze grote scheur noit meer, ten minsten niet over 't geheel, gebeurd

is.

is. Hoe 't zy, zy bevalen zig en de hunnen aan den getrouwen Schepper en Verlosser hunner zielen, die hunne tranen, door enen overvloedigen troost aan hunne toevertrouwden, in vreugde wist te veranderen.

Het begin werdt gemaakt door het ontslapen van het dogtertje van den Missionaris *Johan Bek*, *Elisabeth* genaamd, een kind van drie jaren, dat den ouderen en Groenlanderen met deszelfs bevalligheid en aangenaam zingen tot vele vreugde was geweest. Zy was van de *Europeänen* de eerste en tot hiertoe de enigste, die te *Nieuw-Herrnhut* (want de vrouw van den Heer *Drachart* was 'er slegts op een bezoek) uit den tyd gegaan was. De woorden van den dag, op welken het vertrek zo veler zielen naar de euwige vreugde begon, waren aanmerkenswaardig; het waren de volgende: *Wederom enen kleinen tyd, en gy zult my zien. Joh.* XVI: 16. „ *Wy willen dan wagten.* " *Toen de Koning zig naar my toekeerde, gaf myn Nardus zynen reuk.* (*) *Hoogl.* I: 12. „ Hy zegent myne ziele. "

Hierop volgde *Petrus*, een der geachtste Groenlandsche mede-arbeideren. Hy was in 't jaar 1746 gedoopt, en vervolgens een deelgenoot van alle voorregten der kerk geworden. Onder de wilden was hy reeds een aanzienelyk man, niet alleen van wegens zyn talryk huisgezin, maar ook van wegens zyn verstand en deftigheid, en onze Groenlanders merkten hem aan als hunnen aanvoerder. Een ieder zag op hem, en wie zig niet ordentelyk gedroeg, dien wist hy door zyne zagte, maar tevens ernstige, manier van doen te regt te brengen. Had hy zelve ergens een misslag, hy badt met tranen om vergiffenis. En zo hy iets had, dat zyn gemoed bezwaarde, hy kon het niet lang verzwygen. De zaken der Gemeente lagen hem zeer na aan 't hart, en wanneer het zyns oordeels niet ging, zo als 't behoorde, zeide hy gewonelyk tot de Missionarissen: „ Ach geliefde Broeders! hoe moet het U en den Heiland „ nopens deze zaak zyn, daar ze my zo grieft. " Met de stoffe van 's Heilands lyden en sterven was hy dag en nagt in zyn gemoed werksaam, en 't geen hy daarvan tot zyn volk sprak, dat kwam uit het hart, en drong ook tot in de harten

(*) Volgens de vertaling van *Lutherus*, door den Autheur gevolgd, en door ons overgenomen, om dat hier het oogmerk van de aanhaling dezer plaats zulks vereischt.

harten. Hy had reeds lang met gedagten van zyne ontbinding omgegaan, en zal in 't begin van zyne ziekte (want hy was niet by zyne leraren tegenwoordig, maar te *Pissiksarbik*) wat angstvallig, maar op 't laatste zeer blymoedig geweest zyn, daar hy anders van natuur zeer stil was. Na een kort maar nadrukkelyk afscheids-gesprek met zyne vrouw en drie kinderen, ontsliep hy den 25sten May zagt en zalig. Hiervan wordt iets gevonden in een brief, welken zyne vrouw in 't volgende jaar geschreven heeft.

„ Toen myn man *Petrus* bespeurde, dat zyne ontbinding naderde, zeide hy my: „ Ik zal *Johannes Assersok* „ niet meer zien, maar by den Heiland zal ik my met hem „ verheugen, dat moet gy hem schryven. " Hy heeft my ook aanbevolen, dat ik my van ganscher harte aan den Heiland houden zal. En ik heb nu ook ondervonden, dat de Heiland myn man is, zo dat ik dikwerf zulk een verlangen naar hem bespeure, als ik dikwils naar mynen *Petrus*, toen hy in leven was, bespeurde. Ik heb mynen Heiland lief, om dat hy my eerst heeft lief gehad. Ik zal my hem geduriglyk voorstellen, en myn wil en gedachten zullen ook altoos tot hem gericht zyn, ten einde ik hem noit vergete. Myne misslagen zyn niet te tellen, maar ik verberg my dagelyks in zyne wonden. Myn hart heb ik aan het Lam gegeven, om het met zyn bloed te vervullen, en gelyk de kinderen groeijen, zo wil ik ook door zyn bloed groeijen. Deze myne woorden zyn geschreven, om van alle Broederen en Zusters in de Gemeente gehoord te worden. Dit zegt *Elisabeth*. "

Het eerste lyk, dat na hem begraven werdt, was *Johannes*, insgelyk een Avondmaals-lid. Zyne gemoeds gesteldheid is uit een brief van 't jaar 1752 te zien.

„ Ik denk dikwils om U lieden, om dat gy gunstelingen van den Heiland zyt, en ik wil met U te gelyk zalig zyn, en aan den Heiland en zyne wonden hangen. Ach, ik zoude een ellendig mensch zyn, byaldien ik niet Hem in myn hart gevoelde. Want 'er is niets groters en beters, dat my verblyden kan, dan hy. Ik vertrouw van hem, dat hy my onophoudelyk zal naby blyven, en ik zal niet ophouden, hem lief te hebben. "

Op den laatsten dag der maand werden vier lyken te gelyk begraven, die alle zedert den 25sten te *Pissiksarbik* ontzield waren, te weten twe eigene Broeders *Aaron* en *Philippus*, derzelver neef *Hendrik* en een kind *Daniel*. De

eerste

eerfte was insgelyks een der mede-arbeideren, en een byzondere vrymoedige getuige des Heilands, zo wel op de zaal als onder de wilden. Hy was de eerfte van zyn huisgezin, die in 't jaar 1746 uit het zuiden kwam en zyne drie broeders kort daarna naar zig trok. Zyn wandel was liefderyk en ftigtelyk. Voor twe jaren fchreef hy dus: „ Geliefde Broeders aan de overzyde der zee, die ik gedurig in myn hart kus. Ik kan zonder den Heiland en zyne wonden niet leven. Zyn bloed ontvonkt myn hart, en ik kan 't hem niet weigeren. Daarvoor dank ik hem, en bid, dat hy my dus beware, zo lang ik leven zal. " enz.

Zyn jongfte broeder *Philippus* was ene ftille en zalige ziel. De jongeling *Hendrik* had ons door zyne byzonder vrindelyke manieren en liefderyken wandel vele vreugde en tevens, om dat hy wel lezen en fchryven kon, vele hope gegeven, om haaft bruikbaar te worden. Dan het heeft den Here anders behaagt.

Daarenboven waren nog feven perfonen op andere plaatfen overleden, die niet ten eerften ter begravinge herwaards konden gebragt worden, want zo wel hier als in de naburige plaatfen was meer dan de helft der menfchen bedlegerig, en hadden het in 't uitwendige te flegter, om dat 'er niet alleen nog groot gebrek was, maar om dat ze ook, wegens den verren afftand en verftroijing, by 't flegte weêr niet genoeg konden bezogt en naar lighaam en ziel verzorgd worden, want, naar alle gedagten, zouden velen door ene tydige aderlating en andere middelen hebben kunnen gered worden.

§. 6.

Johan Bek was ondertusfchen den Groenlanderen, die te vroeg en enigzins in wanorde op de haring-vangft gevaren waren, achter na gevolgd. Hy vondt ze overal verftroid, en genoegfaam allen ziek. De vreugde over deszelfs onverwagte komft, (want ze hadden hem ziek te huis gelaten) maakte, dat de meeften zig by hem vergaderden, fchoon daardoor de ellende voor zyne ogen flegts vermeerderd werdt, vooral op het zien van zo vele kinderen, welken niemand voedfel verfchaffen kon. Naar het inwendige vond hy ze allen vry geduldig, en de meeften in een

innig verlangen by den Heiland te komen. Hy bezogt ze vlytig, en hieldt nu in deze, dan in ene andere tente, ene redenvoering ter opwekking, waartoe vele woorden dier dagen zeer gepast waren; by voorbeeld: *Ik weet myn Verlosser leeft*, enz. *Wy zullen hem zien, gelyk hy is. Hy zal ons vernederd lighaam veranderen:* en meer dergelyken. Dan hy bleef zelve niet lang gezond, alzo hy door ene dagelykse koorts dermaten verzwakt werdt, dat hy nauwelyks met een stok gaan kon. Ondertusschen hieldt hy met de weinigen, die by hem komen konden, het Pinksterfeest, over *Handel.* II. en werdt kort daarna verblyd door een bezoek van *Matthæus Stach*, die onlangs met het schip aangekomen was, en den tot hiertoe gewezen Katechiseerder *Ballenhorst* tot een bezoek naar *Europa* verzellen zoude, in wiens plaats *Matthæus Kunz*, geboortig uit Moravien, en die voor twe jaren in *Terra Labrador* geweest was, tot opziender van de jeugt aankwam. Nademaal 'er nu reeds drie lyken boven aarde stonden, en men nog meêr te gemoet zag, die niet wel zo ver ter begravinge konden vervoerd worden, terwyl men ze ook niet gaarn zo verstroid begraven wilde, zo zogten ze te *Pissiksarbik* ene tot een kerk-hof bekwame plaats uit, wyden denzelven den 12den Juny met een gebed in, en begroeven aldaar de drie eerste lyken, te weten:

1.) *Samuel*, een man, die in 't jaar 1745 als een wilde Leuw by de Broeders gekomen was, maar wel haast als een Lam was geworden. De zalige *Sophia*, (*) zyne vrouw, was reeds lang voor hem te *Kangek* gedoopt geworden, en men kan zeggen, dat deze haar man de voornaamste, maar geenzins de enige, buit geweest is, die ze, door haar getuigenis en getrouwe volhardinge, gewonnen heeft.

2.) *Sibylla*, ene weduwe, die reeds in 't jaar 1740, door het getuigenis van den zaligen *Samuel Kajarnak*, geraakt was, doch haren man, den bekenden *Angekok* en moordenaar *Tettamak*, twemaal naar 't noorden had moeten volgen, tot dat ze zig na deszelfs dood, in de vervulling van haren en harer drie kinderen wensch verblyden kon, door namelyk by de gelovigen te wonen, gedoopt te worden, en ter zyner tyd by den Heiland te komen.

3.) *Mar-*

(*) Zie 't jaar 1744. §. 2. en 1751. §. 7.

3.) *Martin*, een kind van een jaar.

De overige lyken waren reeds naar *Nieuw-Herrnhut* gebragt en daarenboven was een man, *Jofeph* genaamd, door een zee-hond omver gehaald en verdronken. Zyne twe zwagers waren kort te voren overleden, zo dat drie eigene zufters te gelyk weduwen en vele kinderen arme wefen werden.

Te *Nieuw-Herrnhut* had men genoegfaam dagelyks iemand te begraven, ja eens werden 'er drie lyken te gelyk begraven. Onder dezen waren in 't byzonder:

1.) *Veronica*, ene weduwe, die dikwerf over hare verdorvenheid weende, maar zig tevens verblydde enen Heiland te hebben, die zondaren aanneemt.

2.) *Maria Barbara*, ene gezegende mede-arbeidfter onder de vrouwen, ene getrouwe moeder en weldoenfter der armen, ene ziel, die met een teder hart aan den Heiland kleefde, en, gelyk *Maria*, al 't geen ze hoorde, behieldt en in haar hart overleide. In een van hare brieven fpreekt ze dus: „ Wanneer ik aan U denk, wenen myne ogen van liefde, en als ik uit de tyd ga, zal ik my in eeuwigheid met U verblyden, en wy zullen den Heiland met deszelfs wonden altoos aanfchouwen, en voor zyn aangezichte wandelen. Ik kus zyne wonden, om dat ik ze lief heb, en ik ben verblyd, fchoon ik zeer verdorven ben, want ik weet, dat de Heiland niet meer aan myne zonden denken wil. Ik groet U allen, en gy hebt my tot uwe Zuster. ".

3.) *Andreas*, een byzonder verftandig en bruikbaar mede-arbeider en getuige onder zyn volk. Zyne redevoeringen op de zaal hadden ene byzondere aangenaamheid en waren zielroerende; fprak hy met de heidenen, het gefchiedde met zulk ene hartelyke medogendheid over hunne onwetenheid en rampzaligheid, dat ze zelden zonder aandoening van hem gingen. Zyn eigen hart was week, en de byzondere genade, door welke de Heiland hem gezogt, en tot zyne zalige kudde, in de grafige weiden zyner verdienften, gebragt had, was hem zo groot, dat hy 'er zelden zonder tranen van fpreken kon. Dit was ook gewonelyk de ftoffe zyner redevoeringen aan deszelfs landsgenoten, die zo wel als de *Europeanen* hem vele liefde en agting toedroegen. „ Ik hang (dus liet hy voor twe jaren voor zig fchryven) den Heiland gedurig aan; en hy laat niets ontbreken, om ons hart, zelfs wanneer we onder de heidenen

verſtroid zyn, als een bron te onderhouden. Wy zyn van de ſtraffe vry, om dat de Heiland ze op zig genomen heeft. Ach laat ons toch alle dagen ons zeer in onzen Heiland verblyden. „

Van *Piſſikſarbik* kreeg men tyding, dat 'er weêr ettelyken ontſlapen, en op den kerk-hof aldaar begraven waren, de meeſten egter werden weêr gezond, en konden den nodigen voorraad van *Angmarſet* vergaderen. Ook bleven ze in ene goede orde by elkander, en volgden de twe mede-arbeiders, die de Miſſionaris, by deszelfs afſcheid, als opzienders over hen aangeſteld had.

§. 7.

In 't begin van July kwamen de meeſten van de haringvangſt terug, velen egter waren in de eilanden en den zond verſtroid, en konden van wegens de ziekte niet wel te huis komen. De arbeid aan den turf, die den Broederen in deze maand den meeſten tyd wegneemt, verſchafte hen gelegenheidt, om ze dikwerf te bezoeken. Op de tyding, dat het H. Avondmaal zoude gehouden worden, kwamen de meeſten naar huis, en men vondt, dat hunne zielen te meer daarna verlangden, om dat ze zedert May geen Avondmaal gehad hadden, en velen in hunne ziekte ondervonden hadden, hoe nodig het zy, in ene nieuwe gemeenſchap met den Heiland te komen. Aan de ziekte, die tans begint te bedaren, gingen nog de volgende perſonen uit den tyd.

„ *Carolina*, ene jonge dogter van veel verſtand, die binnen kort tot het H. Avondmaal ſtondt beveſtigd te worden. Zy was, toen ze ziek werdt, met hare moeder en overige bloed-verwanten in de eilanden: Zy toonde ene ongemene blymoedigheid, vertrooſtte hare moeder, hare broeders en zuſters, die om haar weenden, en zong, tot dat ze ontſliep.

2.) *Wilhelmina*, ene dier buiten, welke in 't jaar 1746 gemaakt werden, op de gevaarlyke zee-reis, die de Broeders uit het noorden naar *Nieuw-Herrnhut* deden. Zy was ene eerwaardige navolgſter van den Here Jeſus, die haren verwondden vrind, welken ze nog niet gezien had, als ene arme zondareſſe met een teder hart lief had, en, gelyk *Tabitha*, ene innige mededogendheid en dadelyk mede-

medelyden met alle nooddrustigen, vooral met arme kinderen, betoonde. Haar dogtertje van drie jaren volgde haar binnen een uur, en werdt met haar in haren arm begraven. Weinig weken daarna werdt ook het ontzield lighaam van haren man *Noah* begraven: hy was een stil en altoos vergenoegd navolger van den Here Jesus geweest en tevens een bruikbaar mede-arbeider onder zyn volk. Van dezen vind ik de volgende uitdrukkingen: „ Myn hart is vro-
„ lyk, om dat de Heiland zig myner aangenomen heeft.
„ Ik kan zyne wonden, schoon ik ze nog niet gezien heb,
„ geen ogenblik vergeten. De Here zy gedankt, dat my-
„ ne ziel in dezelven ene rust-plaats gevonden heeft. Van
„ nu af zal myne vreugde in den Heiland geen einde heb-
„ ben. "

Dit was de laatste, die zynen loop eindigde aan de besmettelyke ziekte, welke zedert drie maanden gewoed had. Doch tegen het einde van het jaar volgden hem zyne twe kinderen, des 'er ses personen uit een huisgezin stierven. Het getal der overledenen binnen de drie maanden beliep zeven en dartig, die allen, behalven twe of drie kinderen, aan de besmettelyke ziekte gestorven waren. Dit maakte inderdaad ene grote gaping; men gunde hen egter een geluk, waarna alle kinderen Gods reikhalzen, te weten by den Here in te wonen, en men verblydde zig, hoewel met tranen, dat 'er weêr zo velen der zonde en den jammer der aarde ontrukt en in de euwige veiligheid en rust by den Heiland overgebragt waren. De *Ordinarius* der Broeder-kerk zondt zyne gedagten hier omtrent uit *Engeland* in de volgende vaarsen herwaards:

Der wilden zalig heenen gaan,
Zo veeler in dit jaar,
Veroorzaakt men'gen vreugde-traan
By 's Lams verkoorne schaar.
Want het verschrikkelykste ding
Van wat men schriklyk heet (*)
Maakt eenen Wilden waereldling
Wanhopend, woest en wreed.
Dat nu een Wilde vrolyk scheidt,

En

(*) *Horribilium horribilissimum.*

En ſtervend zich verheugt;
Toont duidlyk zyn deelachtigheid
Aan onze heil'ge vreugd.

§. 8.

In de maand Auguſtus vertrok de koopman *Molzau* met deszelfs huisgezin van *Godhaab*, alwaar hy dertien jaren gewoond had, naar *Kopenhagen* terug. Hy had den Heiland lief, en was een byzonder vrind van de Broeders. Kort na deszelfs aankomſt te *Kopenhagen* is hy overleden, na hier den laatſten tyd nog ene zware ziekte uitgeſtaan te hebben, gelyk dan ook in dit jaar genoegſaam niet een enig Europeäan zonder de ene of andere ziekte gebleven was. Zyne plaats werdt door den tot hiertoe te *Friedrichshaab* gewezen koopman *Lars Dalager* bezet. Het ſchip was de vorige maand reeds naar de *Fiſcher-Fiorde*, agtien mylen zuidwaards van *Godhaab* vertrokken, alwaar een nieuw Handels-kantoor opgeregt werdt. Met het zelve ſchip vertrokken de Broeders *Matthæus Stach* en *Michael Ballenhorſt* naar Europa, en bezogten by die gelegenheid de in de *Fiſcher-Fiorde* wonende heidenen.

Onze meeſten Groenlanders begaven zig ook, na op den 4den Auguſtus den Gemeente-dag bygewoond te hebben, naar de *Kookörnen* op de Heilbot-vangſt, doch die dit jaar wegens den velen miſt en ſneuw zeer ſlegt was. De Broeders bezogten ze vlytig, te meer om dat zy gewend zyn, velen dier grote viſſchen van de Groenlanderen in dezen tyd te kopen, om dezelve te zouten, of te drogen, 't geen genoegſaam den derden deel hunner levens-middelen uitmaakt. Deze reis was 'er weinig te bekomen. By dergelyke bezoek-reizen, en wanneer men op de rendier-jagt ging, deedt zig dikwerf ene gelegenheid op, om de heidenen mede aan te ſpreken, ten minſten wanneer 'er met de gedoopten vergaderingen werden gehouden, in welken altoos enige heidenen kwamen en waarby men gelegenheid vondt, om het vonkje, dat reeds in hen lag, aan te blazen, of ook om nieuw zaad uit te ſtroijen.

Van *Disko* kwam een vry groot getal Groenlanders tot een bezoek. Van dezelven bleef'er ene weduwe; ook kwamen 'er uit de *Fiorde* drie ongetrouwde perſonen om te bly-

blyven. Behalven een klein kind ging ook een meisje na een korten maar vergenoegden levensloop zalig uit den tyd.

§. 9.

In September, zynde de befte tyd van de Zeehond-vangft der Groenlanderen in den Zond, had men veel ftormagtig weêr, waardoor deze beeften in grote menigte uit de zee tusfchen de eilanden gedreven werden, des deze vangft voor de Groenlanderen zeer wel uitviel, terwyl in tegendeel de Salm-vangft der Broederen daardoor t' enemaal bedorven werdt. Dan de fmart over dit verlies was gering, terwyl ze zig op ene andere wyze helpen konden. Zy dankten intusfchen den hemelfchen Vader voor deszelfs gaven, die hy den Groenlanderen zo rykelyk mede deelde, op dat niet vele arme weduwen en wefen honger behoefden te lyden, en, gelyk by de wilden gewonelyk gefchiedt, te vergaan. Doch dewyl ze zo vele armen te verzorgen hadden, konden ze maar weinig, en flegts de helft van 't voorleden jaar (dat egter nog fes en dartig tonnen uitmaakte) voor den koopman opbrengen.

Het ftormagtig weêr belette de Groenlanderen ook, zo talryk als anders, tot het vieren van den zondag te vergaderen, zo dat deze reis, zelfs by het H. Avondmaal en den daarop volgenden Gemeente-dag, niet meer dan de helft kon tegenwoordig zyn. Men bezogt ze derhalven vlytiger, en hieldt voor hen en de begerige heidenen vergaderingen. Een der mede-arbeideren, die enigen tyd op de rendier-jagt geweeft was, bragt, te huis komende, narigt van vele wilden, die hy in het boven gedeelte van Bals-Rivier gefproken had, en die zyn getuigenis gaarn aangehoord hadden. Ook kwam enige dagen daarna een ander uit de *Amaralik-Fiorde* te huis, en bragt enen dadelyken zegen van zyn getuigenis mede, te weten twe gehele huisgezinnen, waarvan het ene uit elf en het andere uit drie perfonen beftondt, die wel voor vyftien jaren enen ganfchen winter by de Broeders reeds gewoond hadden, doch naderhand gedurig weêr afgeweken waren, maar nu zig eindelyk en gewillig onder het zagte juk des Heilands begaven. Uit een dezer huisgezinnen overleedt ene vrouws-perfoon met

een innig verlangen naar den doop. Van *Pissugbik* werden weêr twe opgewekte vrouws-personen, door enen bedienden van den koophandel, tot de Groenlandsche Gemeente gebragt. Uit ene andere buurt kwamen twe eigene broeders, wier zusters hier reeds woonden, herwaards, om alhier te blyven. Dus trokken vele gedoopten hunne meeste bloed-verwanten naar zig toe, en zy, die slegts het besluit namen, om ene wyl by de gelovigen te wonen, de onderwysing mede te genieten, en daarvoor de Groenlandsche ydelheden te vergeten, konden, by de genade, die zig in de Groenlandsche Gemeente openbaarde, niet lang aarzelen, om zig hunnen Verlosser geheel en al tot een eigendom over te geven, schoon men by de meesten, al kwamen ze nog zo wild herwaards, bespeuren kon, dat de H. Geest hunne harten reeds, op de een of andere wyze enigzins had toebereid, hoewel ze dit voorbereidend werk niet wisten te noemen, eer zy, om zo te spreken t' enemaal ontdoid en ontwaakt waren, en by 't ligt van 's Heilands wonden zig zelven en de wonderbare leiding des Heren beter kennen konden.

De vrouw van den Missionaris *Böhnisch* was in deze maand van een zoon verlost geworden, die by den doop *Johannes* genaamd werdt. Twe kinderen en ene weduwe gingen zalig naar de euwigheid. De laatste, *Anna Catharina* genaamd, was een Avondmaals-lid en getrouwe navolgster van den Here Jesus; zy had met haren zaligen man *Leonhard* slegts kort, maar vergenoegd, in den huwelyken staat geleefd, en by hare eerste bevalling de tering gekregen, die den weg baande tot hare ontbinding, welke ze met verlangen te gemoet zag.

§. 10.

In October kwamen de Groenlanders allengskens weêr aan, om hunne winter-huizen te herstellen en te bewonen. Dienvolgens werden dan ook de algemene en byzondere vergaderingen in orde gebragt, en met de Groenlandsche mede-arbeideren werdt over het best der Gemeente geraadpleegt. Het voornaamste voorwerp in dezen tyd was de verzorging dier huisgezinnen, die hunne hoofden en verwervers verloren hadden. Waar een volwassen zoon was, die moest zyne moeder en deszelfs broeder en zusters

zoe-

zoeken te onderhouden. De overige kinderen werden in andere huisgezinnen verdeeld, ten einde ze tot de Groenlandsche handteringe zouden aangevoerd en opgeleid worden. Doch die by de huisgezinnen nog niet dienen konden, bleven by hunne moeders, en die verloren hebbende, werden ze by andere Groenlandsche vrouwen ter opvoedinge besteed, en deze moesten zig ook beurtelings der zuigelingen aannemen. (*) Men begrypt ligtelyk, dat dit, hoe gewillig ook immer de Groenlandsche huisgezinnen waren, en ten welken opzigte de ryken dikwerf door de armen beschaamd werden, den Missionarissen niet alleen vele moeite, maar derzelver huishoudinge ook vele buitengewone uitgaven veroorzaken moest, gemerkt 'er toch enige arme kinderen moesten gekleed, en voor vele jongelingen vaartuigen en gereedschap verschaft worden, ten einde de laatsten leren konden, om zelven te eniger tyd zig en de hunnen te verzorgen, en niemand ten laste te vallen, alzo onze Broeders geenzins van meninge en ook niet in staat zyn, om enen hoop van arme lieden, die men verzuimd heeft in derzelver jeugt tot den arbeid te gewennen en aan te zetten, op kosten van goede vrinden te onderhouden, maar liever, terwyl het nog tyd is, de nodige kosten doen willen, om dezelven bekwaam te maken, dat ze te eniger tyd met hunne eigene handen zig en de hunnen verzorgen kunnen.

'Er kwamen nog wel ettelyke heidenen om te blyven, doch dit waren ook behoeftige menschen, die door hunne bloed-verwanten moesten onderhouden worden. En dewyl zig onder de vyf personen, die in deze maand overleden, vier jongelingen (†) bevonden, die reeds begonnen

(*) In niets zyn de Groenlandsche Moeders zo gierig, als in dezen opzigte, om dat zy 't hare eigene zuigelingen niet willen laten ontberen. Hieromtrent is by ene heidinne geen medelyden te vinden: des 'er voor enen ongelukkigen vader niets anders over blyft, dan zyn van de moeder te vroeg beroofd kind, ten eersten levendig te begraven, om het niet enen langwyligen dood te zien ondergaan, alzo 'er geen ander voedsel te vinden is. Zo dat het al wat te zeggen is, wanneer ene gedoopte Groenlanderin tevens een vremd kind zuigt.

(†) Onder dezen was *Hoseas*, een jongeling van dertien jaren. Van dezen getuigt men, dat hy een teder hart jegens de won-

nen iets te verwerven, zo werdt de bekommering voor de overigen daardoor vermeerderd. Doch door vele ondervinding had men reeds geleerd te geloven en te hopen, waar niets te zien was, en de hope is ook nog noit beschaamd geworden.

Op den Avondmaals-dag werdt deze reis (gelyk naar het intrekken in de winter-huizen gewonelyk geschiedt, om dat men dan allen een voor een spreken, en, zo 'er iets voorgevallen is, uit den weg ruimen kan) het liefdemaal en 't voetwasschen gehouden, doch den zieken werdt den volgenden dag hun aandeel aan 't H. Avondmaal in derzelver huizen gebragt. Na de overige gedoopten gesproken te hebben, sprak men ook met de ongedoopten en nieuwe inwoneren, die ter onderwysing aangetekend en vervolgens ingericht werden. Het getal der laatsten beliep met groten en kleinen meer dan zeventig zielen.

Voor het overige voeren de Groenlanders vlytig op de zeehond-vangst uit, en schoon ze dikwerf van stormwinden beloopen werden, waarby velen hunne vaartuigen verloren, bleven ze egter allen onbeschadigd. Door een dier stormen werden de kooplieden, die met twe boten uitgevaren waren om spek in te kopen, tusschen *Godhaab* en de visschers-loge overvallen, waarby een der boten omgeslagen werdt, en een man het leven verloor. De overigen kwamen nog op de kiel van den omgeslagenen boot, en werden enige uren daarna ter nauwer nood gered.

§. 11.

Met het begin van November begonnen de gezelschappen weêr, die samen uit drie honderd vier en twintig personen bestonden, ook werdt de school met meer dan dartig kinderen voortgezet. Van de mede-arbeideren vernam men met vreugde, dat verscheidene ouders hunne kinderen, wanneer dezelven niet in de school waren, onder ene goede opzigt hielden: en van de nieuwe inwoneren hoorde

wonden des Heiland had, en altoos vergenoegd was; dat hy ook tot het lezen en schryven grote lust hadt, en als een schoolmeester was voor de kleine kinderen in het Groenlandsche huis. In zyne ziekte zong hy onophoudelyk, tot dat hy ontsliep.

de men, dat het hen hier zeer wel aanftondt, dat zy gene vergadering ligtelyk verzuimden, en zig in de gezelfchappen nopens het verlangen van hun hart in diervoegen uitdrukten, dat men reden had te hopen, dat zommige leerlingen eerlang zouden kunnen gedoopt worden. Dat dit getuigenis der beftierderen van de gezelfchappen gegrond was, bleek, wanneer men de lieden zelven fprak, des men dan ook den eerftvolgenden Gemeente-dag drie perfonen tot den doop aannemen kon, terwyl drie gedoopten by 't Avondmaal beveftigd werden, om het eerftvolgende mede te genieten.

Van *Kangek* kwamen 'er nu en dan zommige heidenen tot een bezoek, en uit den Zond werdt een huisgezin van vier perfonen afgehaald; die reeds lang begeerd hadden, om nader by de gelovigen te komen, doch hun oogmerk niet bereiken konden, dan na den jammerlyken dood van derzelver Huis-heer, die, van tovery befchuldigd zynde, door de heidenen vermoord werdt.

Ook verzogt ene gedoopte van de volkplanting verlof, om by hare vrienden, die hier wonen, te mogen blyven. Zy werdt egter terug gezonden, met dit befcheidt, dat men ze, volgens de gemaakte affpraak, zonder ene fchriftelyke toeftemming van haren zielzorger, niet aannemen kon.

In deze maand gingen twe kinderen naar de euwigheid. Het ene, een jongsken *Efra* genaamd, was een zeer aangenaam kind, aan welks hart de doop-genade zig op ene byzondere wyze openbaarde, en vele hope gaf van ene verblydende opgroeijinge. Hy was de laatfte, die in dit jaar uit den tyd ging.

Uit de *Fiffcher-Fiorde* kwamen enige overtuigde heidenen tot een bezoek. Een der aldaar wonende kooplieden zogt den Groenlanderen van nut te zyn, en badt om enige vertaalde liederen, die hy zulken onkundigen heidenen, in welken hy enige begeerte befpeurde om iets te leren, voorlezen wilde, om dat hy opgemerkt hadt, dat ze korte en in rym gebragte gebeden ligt van buiten leerden, en dat door dit middel hierom ftreeks vele heidenen in hun hart waren toebereid geworden tot ene volkomene omhelzing der waarheid. De Miffionariffen zonden hem derhalven enige vaarfen toe, die ligt te verftaan waren, en niet te min de voornaamfte waarheden van den kriftelyken Godsdienft behelsden; hierdoor werdt de grondflag gelegt

 van

van onze volgende en nadere kenniſſe met de aldaar wonende heidenen, en van onze aldaar tans bloeijende Heiden-Gemeente. De gemelde vaarſen waren de volgende:

Dank zy U, Jeſus, t' allen tyd,
Dat Gy menſch geboren zyt
Uit eene Maagd, o blyde maar!
Die zelfs verheugt der Eng'len ſchaar,
Hallelujah!

Die allen dingen gaf 't beſtaan,
Werdt menſch, nam knechts-geſtalte aan,
Op dat Hy 't vleeſch door 't vleeſch verwierf,
En 't ganſche menſchdom niet verdierf.

O Heiden-Koren!
Laat nu alle angſtigheid:
Om Heil te hooren
Weeſt willig en bereid.
Hy laat van 't kruis zyn woord verkond'gen,
En maakt ons vry van zonde en zond'gen.

O Wonder boven maaten,
Als men 't regt overlegt,
Dat zich heeft mart'len laaten
De Heer voor zynen knecht!
Hy heeft zich zelf, die Heer zo groot,
Voor ons verlooren menſchen
Gegeeven in den dood!

Ik kan U wel niets geeven
In myn behoeftig leeven;
Tracht echter ſteeds met luſt,
Heer! dat uw dood en lyden,
Tot lyf en ziel zich ſcheiden,
Gevoelbaar in myn harte ruſt'.

De heil'ge wonden van 't Lam Gods enz. (*)

De Geeſt des Heeren heil'ge my
Dat ik één geeſt ook met Hem zy,

Zyn

(*) Zie pag. 199. 2de Deel.

Zyn ligchaam, voor my ganfch verwond,
Bewaar my lyf en ziel gezond.

O Jefus Kriftus, Godes Zoon!
O dierbaare Verzoener,
Die zondaars aanneemt tot uw loon,
En zyn wilt hun Weldoener!
Ach, Lam Gods, heil'ge Heer en God!
Schenk, fchenk ons allen het genot
Van 't geen Gy hebt verworven.

1.

O Jefus! in uw Bloed
Begraaf ik zin en moed,
Kus uw' verwonde leden
Met traanen, doch in vrede.
Wilt in myn flaap my zeeg'nen.
Laat my geen leed bejeeg'nen.

2.

Zo ras het morgen-licht
Weêr fchynt in myn gezicht:
Zo ras ook weêr myn' ooren
Gefchikt zyn om te hooren:
Zo fchyne uw dood me in 't harte,
Het hoore uw' leer der fmarte.

3.

Wanneer ik dan opftaa,
Zo denk ik ftraks ook na,
Of geen onreinigheden
In Geeft, en ziel, en leden,
Nog zyn terug gebleeven,
Die droefheid kunnen geeven.

4.

Het kleed, voor my bereid,
Zy uw' gerechtigheid:
Zo zal ik by myn werken
Den ganfchen dag bemerken,
Dat my uw dood en lyden
Genaê geeft en verblyden.

Hem heb ik ingefloten
In 't binnenft' van myn hart,
Zyn bloed heeft Hy vergooten
Tot ftilling van myn' fmart,

En

En om my vry te maaken
Van eindelooze pyn.
Hoe kon een heft'ger blaaken
Van liefde op aarde zyn?

Heer Jesus, uwe dood enz. (*)

Wat denkt gy, hoe zou 't wezen?
Zoudt gy niet angstig vreezen,
Als Hy tans voor u tradt?
Ach, neen! met need'rig groeten
Viel ik aan zyne voeten,
En weende my van vreugde zat.

§. 12.

Dewyl zig dezen zomer in 't geheel gene Zuidlanders, die anders genoegsaam jaarlyks hier voorby en naar 't Noorden trekken, in de eilanden opgehouden hadden; en die uit het Noorden terug kwamen, hunne reis, van wegens de ziekte, ten eersten en zonder zig op te houden, vervolgden; zo had men 'er dit jaar gene onkundige heidenen te bezoeken en te onderwysen. Ondertusschen bezogt men doch de weinige oude inwoners der eilanden, om dat zig nog verscheidene zielen onder hen bevonden, die niet zonder aandoening waren. Van zulk een bezoek wordt het volgende gezegt:

Den 2den December voeren wy benevens enige Groenlanders naar de *Kookörnen* om de heidenen te bezoeken, en stapten op een eiland by drie huizen aan land. *Milluktuarak* ontving ons met vreugde in zyn huis. Wy spraken dagelyks met hem en zyne huisgenoten, en hielden alle avonden met de onzen ene vergadering, die de heidenen ook bywonen konden. Zommigen waren zeer oplettende, en aan hunne tranen kon men bespeuren, dat het woord van 's Heilands lyden hunne harten getroffen had. Dewyl het weêr slegt werdt, moesten wy vyf dagen by hen vertoeven, en zy werden ons niet moede, maar bewezen ons allerly vrindschap. Onze Groenlanders spra-

ken

(*) Zie pag. 150. 2de Deel.

ken ook veel met hen, 't geen niet zonder zegen was. Den 7den bevalen wy ze der genade des Heren, met vermaninge, dat zy zig dagelyks tot den Heiland, die ook hier buiten gaarn by hen zyn wil, wenden zouden, en hem om de zaligheid in zyn bloed fmeken. Vervolgens voeren wy naar *Kangek* en namen ons intrek by onzen ouden bekenden *Tuffillartok*, een zwager van den zaligen *Samuel.* Wy fpraken met hen allen, doch vooral liet zig zyn zoon *Siuana* in een grondig gefprek nopens deszels harts-gefteldheid met ons in. Den 8ften bezogten wy verder Noordwaards, en haalden enen onzer gedoopten af, die zynen zieken broeder den gehelen zomer tot aan deszelfs dood opgepaft, en by die gelegenheid zyne zufter gewonnen had, die tans ook met ons voer. Wy kwamen, fchoon met groot gevaar, en laat, tot onze vorige herberg, hielden den heidenen (by welken intuffchen enige kooplieden gekomen waren) ene redenvoering, en bevalen ze in een gebed aan hem, die ze door zyn bloed gekogt heeft. Den 9den traden we de terug reis aan. De bovengemelde *Siuana* voer met deszelfs ganfche huisgezin en nog twe ongetrouwde vrouwspersfonen met ons. 'Er zyn dezen winter niet meer dan zeven kleine huizen te *Kangek*, en in vergelyking met vorige tyden zeer weinig lieden. Zy, by welken zig een verlangen naar den Heiland openbaart, waren ten eerften by ons, om te zien en te horen, wat de Heiland onder zyn volk doet."

De laatfte gemeente-dag dezes jaars viel op den 15den December. 'Er werden brieven van de Negers in *St. Thomas*, als mede van de Indianen in *Penfylvanien* voorgelezen en met vele aandoening aangehoord. Tuffchen de vergaderingen bleven enige jonge lieden op de zaal en oeffenden zig in 't zingen. De Predikatie was over *Ephef.* I: 7. *In welken wy hebben de verloffinge door zyn bloed.* enz. En, na de gemeente-dags-afdeling gelezen en door aanmerkingen opgehelderd te hebben, werden fes leerlingen tot den doop aangenomen. Deze gezegende dag werdt, gelyk de zondag gewonelyk, met de *Litany* geeindigd.

De Groenlanderen ten tyde van den winterfchen zonneftand gewend zynde, elkander, ten blyke van hunne vreugde over de wederkering der zon, te vergaften, werdt op den 22ften den onzen verlof gegeven, om na de Zondags-

Pre-

Predikatie in vier huizen gemeenſame maaltyden te houden, waar egter alle by de heidenen gewone vermaken en dartelheden afgeſneden werden. (*) Dit is als 't ware der Groenlanderen Nieuw-jaar. Gelyk nu het feeſt van 's Heilands beſnydeniſſe en de gedagtenis van deszelfs name *Jeſus* by de meeſte kriſtenen op het gewone nienwe-jaar gevierd wordt, zo hebben de Broeders de gedagtenis der zielroerende geſchichte van den Apoſtel *Thomas*, volgens *Joh.* XX: 24--31. die op den 21ſten December valt, met dit der Groenlanderen nieuwe-jaar verbonden, terwyl by de maaltyden onzer gedoopten gewiſſelyk meer van 's Heilands wonden als van de Zon geſproken wordt. *Zalig zyn ze, die niet zullen gezien hebben, en nochtans geloofT hebben.*

De kers-dagen werden, zo als meermaals gemeld is, gevierd, en op den derden feeſt-dag werdt een liefde-maal aan alle leerlingen gegeven, en over het verlangen van hun hart met hen geſproken. Den 28ſten, zynde de dag der onnozele kinderen, werdt met vier en vyftig jongskens en vyf en dartig meisjes een liefdemaal en tevens ene regt opwekkelyke Katechiſatie gehouden. By het vieren der kersdagen waren ook ettelyke geraakte heidenen van *Kangek* tegenwoordig, die, volgens het getuigenis der medearbeideren, op nieuw zeer aangedaan waren.

De nagtwake van 't nieuwe-jaar werdt met ene redenvoering over *Pſ.* XIX: 1, 2, 3. begonnen, en voorts de gedagtenis van het werk des Heren, op deze plaats ter zyner eer vernieuwd. In dit jaar waren der Gemeente agt en veertig zielen door den H. doop ingelyft, agt en dartig heidenen met 'er woon herwaards gekomen, vier gedoopten tot het H. Avondmaal toegelaten, vier paar getrouwd, elf knegtjes en vyf meisjes geboren, en daarentegen zeven en vyftig zielen in hunne ruſte ingegaan. Voor dit alles, als mede voor de genezing zo veler zieken, terwyl genoegſaam

(*) Wanneer zommigen op een zeker tyd door de heidenen tot ene Groenlandſche vrolykheid genodigd waren, hadden ze hen geantwoord: „ Gy weet, dat wy een ganſch ander vergenoegen hebben, te weten den Heiland en zyn lyden. Dit behaagt ons, maar U lieden niet. Zulke zaken paſſen U lieden nog wel, maar ons niet meer. ”

faam niemand onaangeftoken gebleven was; voor de getrouwe verzorging des Hemelfchen Vaders by de uitwendige nooddruft, daar de meeften verwervers in den beften tyd van 't jaar bedlegerig waren; voor den gezegenden voortgang van 't Evangelie, en de kragtige betoninge des H. Geeftes aan alle zielen zo wel in de openbare vergaderingen, als in de byzondere leidingen; voor de ruft van buiten; voor de genadige leiding en bewaring by de veelvuldige bezoek-reizen zo wel der Miffionariffen als der mede-arbeideren onder de heidenen; voor den nog fteeds op het getuigenis onder de heidenen ruftende zegen; en voor alles, 't geen men zig by de volheid des harten niet terftond te binnen brengen kon, werdt by de verwiffeling des jaars de H. Drieëenheid onder een vloed van tranen en onuitfprekelyke zugtingen knielende gedankt, en om de aanhoudinge en vermeerderinge der genade en in 't byzonder der dagelykfe nabyheid van den Heer en het Hoofd der Gemeente in de klaarheid zyner wonden gebeden, en ten befluite het eerfte woord dezes jaars der Gemeente uit den Propheet toegeroepen: *Myn volk! gedenkt doch der omftandigheden, daar aan men bemerken kan, hoe gunftig de Heer U lieden zy.*

HET

HET DRIE EN TWINTIGSTE JAAR

1755.

INHOUD.

§. 1.

IN 't voorleden jaar was *Michaël Ballenhorst*, die in 't jaar 1747 met het nieuwe huis naar *Nieuw-Herrnhut* geko-

gekomen, en, de taal zeer fchielyk geleerd hebbende, tot Katechifeerder aangefteld was, tot een bezoek naar *Europa* gereift. Eerft begaf hy zig naar *Engeland*, alwaar zig toen de *Ordinarius* der Broeder-kerk bevondt: hy werdt te *Londen* in de kerk der Broederen tot Diaken ingezegend, en bezogt vervolgens de overige Gemeenten in *Duitfchland*. Te *Herrnhut* werdt hy met de jonge dogter *Dorothea Teicher*, geboortig uit *Moravien*, in den egt verbonden, en tradt vervolgens de terugreis naar *Groenland* aan. To't reisgezel werdt hem *Peter Rudberg* meê gegeven, en kwam na ene zee-reis van fes weken te *Nieuw-Herrnhut* aan.

Het fchip vertrok binnen kort verder, om by den zogenaamden *Zuiker-Top*, dartig mylen noordwaards van *Godhaab*, ene nieuwe volk-planting aan te leggen, alwaar in 't vervolg *Berthel Larfen*, die zedert feftien jaren, als *Deenfche* Katechifeerder, te *Godhaab* geftaan had, tot onderwyzing der heidenen geplaatft werdt. Op de terug reis liep het fchip in *Bals-Rivier* weêr in, en nam *Johan Sörenfen*, die tot hiertoe als Diaken by de Broeder-zendinge geftaan had, benevens deszelfs vrouw en vier kinderen, naar Europa terug. De zo evengemelde vier kinderen hadden op derzelver aanhoudend verzoek verlof gekregen, om in de kinder-huizen der Broeder-kerk te komen, terwyl de bovengemelde *Ballenhorft* de uitwendige zaken der Gemeente-Diaconie tot de terug komft van den zo even gemelden *Sörenfen* waarnam, en tevens deszelfs plaats als de naafte mede-arbeider der twe Miffionariffen vervulde, waarby hy te gelyk den mede gekomen *Rudberg* in de taal onderwees, en denzelven in het opzigt over de Groenlandfche jeugt zogt in te leiden.

§. 2.

Wat de Groenlandfche Gemeente aangaat, zy ging in dit jaar haren gewonen gang, zonder merkelyke verandering, en had zegen. De uitwendige arbeid werdt naar de tyden van 't jaar en het weder gefchikt, terwyl zig ten dezen opzigte ook in de ver afgelegenfte en onvrugtbaarfte gewesten der wereld de wonderbare hand en wyze voorzienigheid van den Schepper openbaart. Want de winter in dit jaar zo zagt zynde, dat het in January dikwerf re-

gende, en niet kouder dan in den zomer was, was 'er aan zee-vogelen gebrek, alzo die niet dan by de felſte koude tuſſchen de eilanden komen, terwyl zy daarentegen ettelyke zee-honden vingen, die anders in dit jaargety zeer zeldſaam zyn; ſchoon ze daarby door de vele ſtormwinden dikwerf in levens-gevaar geraakten, zo dat in dit jaar drie het leven 'er by inſchoten: een van hen had enen zwaren ſtorm op ene kleine klip, in zynen Kajak zittende, ene ganſche nagt moeten doorſtaan, terwyl de golven hem dikwerf over het hooft heen ſloegen, en ook zynen zee-hond met al het gereedſchap weggeſpoeld hadden. In Maart kwam eerſt de regte koude, die met zulke zware ſtormen verzelt was, dat de huizen menigmaal beſchadigd werden, en ook ettelyke Groenlandſche vrouwe-boten en *Kajakken* benevens het jagt-gereedſchap van 't land geworpen en door de golven weggevoerd werden. En in April wanneer de diepe ſneuw door den velen regen in beweging raakte, ſtondt de nieuwe kerk op de volkplanting in het uiterſte gevaar, om in de zee geſtort te worden, want het water drong 'er met den ſneuw in, zo dat alles, wat in de kerk was, over hoop raakte, zonder dat iemand 'er by komen kon en ietwes redden.

Het was omtrent dezen tyd, dat de Groenlanders zig weêr met hunne boten en tenten naar de naburige eilanden op hunne neringe begaven, na egter alvorens het Paaſchfeeſt met elkander in zegen gevierd te hebben; gelyk ze ook tot het Pinkſter-feeſt allen weêr by een kwamen, het feeſt met vreugde vierden en zig vervolgens, als gehoorſame kinderen, tot hunnen gemeenſamen togt op de haring-vangſt lieten inrichten, terwyl 'er zeer vele weduwen en enkele perſonen waren, die, geen boot en huisgezin hebbende, onder de anderen moeſten verdeeld worden, ten einde ze ook hunnen koſt konden winnen.

„ Het was (dus ſchryven de Broeders) een byzonder gezegend en zalig Pinkſter-feeſt, en wy hadden reden, den Geeſt des Heren ook daarvoor te pryſen, dat hy onze Groenlanders, by deze zware tyden, en zo vele huis-armen, in eensgezindheid by elkander bewaard en ook zo gewillig gemaakt had, om gemeenzaamlyk uit te varen en elkander te helpen." Den derden Feeſt-dag, zynde den 20ſten May, voeren ze, na een teder afſcheid, onder opzigt van één der Miſſionariſſen, met zeven en twintig vrouweboten naar *Piſſikſarbik*, en de narigten, die men van tyd

tot

tot tyd ontving, waren zeer verblydende. Zy beminden elkander als kinderen, leerden by alle zware omftandigheden elkanders laften gemeenzaamlyk dragen, gehoorzaamden hunnen leraar, werden van buiten rykelyk gezegend, en waren allen gezond, terwyl zig de Heer, in hunne vroeg- en avond-vergaderingen, tot hen als tot fchapen zyner kudde bekende. Dit werdt ook dadelyk beveftigd, wanneer ze by hunne terug komft tot het H. Avondmaal gefproken werden, waartoe de meeften met een gebogen, genade-hongerig, en vrymoedig hart vergaderden. Ook bekende zig de Heiland, als het hooft der Gemeente, die zyn lighaam is, tot zyne leden.

Daarna verdeelden zy zig weêr, naar gewoonte, op de verfcheidene plaatfen hunner neringe, en werden van tyd tot tyd door hunne leraren bezogt. De meeften kwamen weêr tot het H. Avondmaal by een, en, die niet te verre weg waren, ook tot het vieren van den Zondag, als wanneer tevens de kinderen, die buiten geboren waren, tot den doop gebragt werden.

§. 3.

Ondertusfchen ontbrak het ook niet aan heidenen, die tot een bezoek naar *Nieuw-Herrnhut* kwamen, en de vergaderingen, of ook de bediening van den doop, bywoonden; waarvan ze altoos een indruk weg droegen. In 't byzonder was het bezoek van Zuidlanderen, die naar het Noorden voeren of van daar terug kwamen, zeer fterk. Hoe onwetende en ongemanierd deze lieden ook zyn, ettelyken van hen waren egter begerig, om te horen: en fchoon ze, naar het fcheen, zo weêr weg voeren, als ze gekomen waren, men kon egter de moeite niet te vergeeffch rekenen; alzo de ondervinding tot hiertoe getoond had, dat by velen ettelyke jaren vereifcht werden, eer het zaad van het Goddelyk woord opkomen kon en hun hart in zo verre veranderen, dat ze flegts het befluit namen, om by de gelovigen te wonen, en op het werk der genade in de ftilte te letten. Een van deze lieden bleef 'er ten eerften, en velen namen het befluit, om in de naburige eilanden te wonen, alwaar men ze bereiken en nader met hen fpreken kon.

Men heeft opgemerkt, dat gewonelyk eerft by de kin-

deren een verlangen naar de zaligheid ontſtondt. Hiervan had men in dit jaar vele voorbeelden, en de kooplieden vonden op hunne reizen, by heidenſche ouderen, kinderen, die verſcheidene vaarſen van buiten konden en dezelven zongen, ja die by 't afſcheid nemen ſchreiden, om dat ze niet met hen naar de gelovigen mogten terug varen.

De jaarlykſe verſtroijing der Groenlandſche Broederen onder de wilden bleef ook nog gedurig een gezegend middel, om nu en dan ene ziel onder de heidenen te winnen. Zy begonnen wel niet, zo als voor dezen, op het gemoed der heidenen ongevraagd in te dringen; zo ras ze egter gevraagd werden, of zo dra hen ſlegts de minſte aanleiding gegeven werdt, getuigden ze van 't geen zy ondervonden hadden. Waar enige gedoopten in tenten by elkander ſtonden, daar werden de vroeg- en avond-vergaderingen, door een der mede-arbeideren, gehouden en de heidenen ook toegelaten. Een koopman, die op deszelfs reis ene nagt by de onzen geſlapen en de avond-vergadering bygewoond had, gaf hiervan een berigt, dat hierop uitkwam: De Groenlandſche mede-arbeider had wel eenvoudig maar tevens ſtigtelyk en voornamelyk van zig zelve geſproken, hoe goed hy 't in den ommegang met den Heiland had, en hoe zwaar het hem in tegendeel zy, wanneer hy den Heiland niet altoos, en overal waar hy zig bevondt, in zyn hart gevoelig gewaar werdt. Vervolgens had hy den anderen enige vermaningen gegeven, terwyl zy hem zeer oplettende aangehoord hadden. Hun aandagt en vooral hun zingen, had den Koopman zeer wel bevallen.

De Groenlanders hebben 't gaarn, dat een hunner landsgenoten hen nu en dan ene eenvoudige redenvoering houdt. Zy horen zulks met ene byzondere oplettenheid, en een getuigenis van dezen of dergelyken inhoud: „ Beſchouwt my, ik heb enen korten tyd moeite gehad, en heb enen groten trooſt gevonden; " geeft aan de vermaningen hunner buitenlandſche leraren, die de heidenen anders zeer gaarn voor menſchen van ene andere ſoort houden, zulk een gewigt, dat ze 'er niets tegen in te brengen weten.

§. 4.

§. 4.

Men moet zig ondertusfchen van de redenvoeringen der Groenlanderen, het zy dat dezelven buiten, of des winters twemaal in de week op de zaal, gehouden worden, geen ander begrip maken, dan dat het zeer eenvoudige maar tevens hartroerende getuigenisfen en verklaringen van hunnen eigenen toeftand zyn; fchoon 'er ook zyn, die hunne ftelling door de een of andere fchriftuur-plaats weten te beveftigen, en nadrukkelyke vermaningen, ja, de omftandigheden zulks vereifchende, ook ernftige beftraffingen 'er by te voegen. Hunne voornaamfte ftoffe is de leer van 's Heilands lyden en verdienften, en hoe men de vergevinge der zonden in zyn bloed ondervinden, en in de zaligmakende kennisfe en genade van Jefus Kriftus, dat is, in den zaligen ommegang met hem, wasfen en voortgang maken kan. Hiervan fpreken ze uit eigene ondervinding, en tevens met ene openhartige belydenisfe van hunne te kort kominge, 't geen by hun volk van meerder nut en uitwerking is, dan by aldien ze met ene door vele moeite verkregene of ingebeelde kundigheid (die men by de Groenlanderen niet zoeken moet) welgemeende verklaringen der H. Schrift voor den dag bragten, of met ene walgelyke verwaandheid zulke zaken beftraften, die hen zelven door de toehoorders zouden kunnen verweten worden.

Van hunne redenvoeringen heeft men wel weinig aangetekend, om dat het den fchryver dikwerf aan tyd ontbroken heeft, en het befte intusfchen vergeten werdt; (*) men ziet egter, dat ze, gelyk alle eenvoudige, of liever oorfpronkelyke volkeren, veel gebruik maken van gelykenisfen. By

(*) Men heeft my onder anderen ook dit voor ene reden gegeven, dat de Groenlanders hunne denkbeelden dikwils op ene zo zonderlinge wyze, door namelyk vele woorden en begrippen zamen te koppelen, uitdrukken; des men het zamengekoppelt woord in het Duitfch door ene zeer wydlopige omfchryving zoude moeten vertalen, en nogtans zeer bezwaarlyk den regten zin treffen.

By voorbeeld, ter gelegenheid van een voorhanden zynde togt onder de wilden, drukte zig een van hen dus uit: „ Ziet hoe de dienaressen de zaal opschikken, wanneer 'er een feest voorhanden is; zy stroijen namelyk overal zand. Dus behoort gy lieden ook, waar gy komt en als zand uitgestroid wordt, de leer van den Heiland door uwe woorden en wandel te versieren, en ook in de harten der wilden wat zoeken te stroijen; want dus kunt gy dagelyks de Heiland een feest vieren. " Indien de Groenlanders wisten hoe men zouten moet, of hadden ze gezien, hoe men koorn zait, ze zouden zig ongetwyfelt bediend hebben van de gelykenis van het *Zout* en den *Zaijer Matth.* V. en XIII. Wanneer een Groenlander zyn volk wil opwekken tot een waaragtig verlangen naar den Heiland, en tot een aanhoudend zoeken der genade in deszelfs bloed, dan bedient hy zig van de gelykenis ener door de hitte van de zon gescheurde of geborstene aarde, op welke een verkwikkende regen valt; of van de muggen, die men niet terug houden kan van het bloed uit de menschen te zuigen; of van de kinderen, die, zo dra ze ontwaken, terstond om voedsel schreijen.

De meergemelde *Daniel* begon ene zyner redevoeringen dus: „ Zeer geliefde Broeders! Wanneer de kinderen opstaan, dan zeggen ze tot hunne ouderen: Ik heb honger of dorst. De moeder, zulks horende, kan niet nalaten hen het nodige te geven. Dus maakt de Heiland het ook met ons, indien maar onze harten gedurig naar hem hongeren en dorsten. —— Hy heeft ons gezaligd door zyn bloed: wat zullen wy hem daarvoor geven? Niets, dan steeds zyne wonden in 't oog houden, en den heidenen verkondigen, wat hy aan ons gedaan heeft enz. ".

By ene andere gelegenheid zeide dezelve: „ Gy weet, welken afkeer wy van het bloed van gedode menschen hebben, zo dat wy onze klederen, indien dezelven daarvan besproeid werden, zouden wasschen, of t' enemaal weg werpen. Dan ten opzigte van het bloed des Heilands denken we gansch anders. Daar mede zouden wy gaarn pronken, indien wy maar veel van het zelve krygen konden. Ach hebben we dit kostelyk bloed eens geproefd, het smaakt ons zo heerlyk, dat wy 'er niet van kunnen verzadigd worden enz.

In enige zyner brieven drukt hy zig dus uit: „ Ik ben dezen zomer op de Rendier-jagt geweest. By 't omlopen

in

in de wilderniffen, heb ik den Heiland dikwerf gebeden, dat hy my door zyne genade geliefde te leiden en te beftieren. Want ik weet, dat ik een arm en ellendig menfch ben, indien hy my niet gedurig naby is, en myne ziel uit zyne wonden voedfel geeft. Myne misflagen en gebreken zyn ontelbaar; doch den Heiland zyn ze allen bekend, want hy kent myn hart: daarom nadere ik fteeds als een zondaar tot hem. En dan ondervind ik, dat de H. Geeft my in myn hart naar zyne wonden wyft, en ik gevoel, dat de Heiland my lief heeft, want hy verkieft toch de ellendigfte menfchen, en daarom heb ik ook niet bedroefd te zyn. ——— Tans zal ik u wat, van 't geen myn hart verlangt, melden. Gy weet, hoe kinderen jegens hunne ouderen gefteld zyn: dankbaar en gehoorfaam. Zo wil ik ook jegens den Heiland wezen. Ik zie ook, dat ik twezins geleefd heb, eerft in loutere duifternis: dan na dat de Heiland my onder de wilden gezogt en gevonden heeft, zo leve ik tans in zyn licht en in zyn bloed. —— Wanneer wy ons als ellendigen gevoelen, dan wenen onze ogen; doch wanneer wy ons den Heiland als gekruift voorftellen, dan kleeft onze ziel aan zyne zyde, gelyk de *Nepifet-Vifch* aan den fteen (*), zo lang wy ons namelyk als ellendigen gevoelen. Zie daar hoe myn hart denkt."

§. 5.

Behalven de bezoek-reizen der Broederen, waartoe hunne uitwendige bezigheden en de *vifitatie* hunner op andere plaatfen ftaande Groenlanderen aanleiding gaven, en die eigentlyk in den zomer voorvallen, waren ze eens in 't voorjaar en een andermaal in den herfft naar de heidenen gevaren. Het eerftemaal doopten ze een kind van gelovige ouderen, na ene leer-reden over de woorden: *Ziet ik fta aan de deure en ik kloppe* enz. Waarby voornamelyk op de heidenen gezien werdt, met welken ze ook naderhand afzonderlyk en breedvoerig fpraken. Dit was in de *Kookörnen*. Dan te *Kangek* kwamen ze ter ongelegenen tyd; alzo ettelyke boten met Groenlanderen, die vertrekken wilden, juift bezig waren, om overal, op de plaatfen, waar ze

(*) Zie hierover *het 2de Boek* §. 10.

ze gewoond hadden, aan te varen, en met degenen, die 'er bleven, de doden te beschreijen, die gedurende hun verblyf aldaar gestorven waren.

By het laatste bezoek voeren, behalven de vrouwen, welke roeijen zouden, vier van de Groenlandsche mede-arbeideren naar de *Kookörnen* mede. „ De heidenen (dus wordt 'er gesproken) ontvingen ons vrindelyk. Toen wy ons in een gesprek met hen inlieten, verontschuldigde zig een man met deszelfs onkunde. Dit gaf aanleiding tot ene redevoering van den Here Jesus, als het ware licht, dat alle menschen verlichten wil, terwyl hy ze door zyn bloed zoekt te zaligen. Hier vonden wy zeer zoete kinderen, die gaarn met ons wilden te doen hebben, en nog liever met ons zouden gevaren zyn, indien het van hen had afgehangen. Den volgenden dag liet ik onzen *Daniel* ene redevoering houden. Hy betuigde met vele vrymoedigheid, dat hy ook eertyds even zo blind en dood en tevens voor het toekomende zeer bevreest, was geweest, doch dat hy, na zynen bloedigen Verlosser te hebben leren kennen, zeer vergenoegd zy; 't geen hy tans niet verzwygen kon, maar voor een ieder betuigen wilde, in hope, dat anderen ook eens wys zouden worden en hun eeuwig welzyn ter harte nemen. De heidenen waren by deze gelegenheid zeer oplettende. Den 29sten October voeren wy naar enige andere huizen, wenschten hen vrede van God, en waar ze ons ontvingen, spraken wy met hen van 's Heilands liefde tot alle menschen, en in 't byzonder tot hen op dezen hunnen tyd. 'Er was ene vrouw, die met velen aandagt alle myne woorden naarsprak. Tot de Groenlandsche zusters zeide ze, dat zy ook eertyds wat van den Heiland gevoeld had, maar dat zy 'er weêr van afgekomen was, en verlangde tans zeer, om by ons te wezen, en het verlorene weêr te zoeken; doch dat haar man 'er nog geen zin in had. Den 30sten moesten wy 'er wegens harden wind blyven liggen, en vonden gelegenheid om met de heidenen veel te spreken. Den 31sten voeren wy terug, en hadden zulk ene holle zee, dat de golven ons dikwerf schenen te zullen verzwelgen, wy kwamen egter wel en behouden te huis. "

Voor het overige werden de Broeders zo wel door de Kooplieden als Groenlanders in de *Fischer-Fiorde* tot een bezoek, en nog liever om 'er te wonen, uitgenodigd. Velen der aldaar wonende heidenen hadden by derzelver heen

en weêr varen, ten dele te *Nieuw-Herrnhut*, ten dele op plaatfen, waar ze met onze Groenlanders te gelyk geftaan hadden, een verlangen naar den Heiland en den doop gekregen, 't welk door de boven gemelde liederen nog meer aangewakkerd was, doch men kon voor als nog om geen bezoek denken, veel minder om 'er te wonen.

§. 6.

Ondertuffchen waren de Groenlanders in hunne winterhuizen weêr ingetrokken: in het uitwendige waren ze rykelyk voorzien, door den Goddelyken zegen, (terwyl ze weêr, tot een ieders verwondering, vry wat afleveren konden) en tevens zeer begerig naar het woord des levens, 't geen men vooral des zondags gewaar werdt, terwyl de zaal, voornamelyk by de vergadering tot de *Litaney*, reeds veel te klein werdt; zo dat men 't, zelfs by de koude, van benauwtheid in de zaal nauwelyks houden kon, en de kinderen te huis laten moeft. Dan dewyl ze deze gezegende *Liturgie* niet gaarn miffen wilden, zo werdt dezelve den volgenden maandag 's morgens, in ftede van de gewone Katechifatie, met hen gehouden. Met hunne fchool werdt ook weêr een begin gemaakt, en de drie Miffionariffen verdeelden dezen arbeid onderling in dier voegen, dat de ene de jongens, de andere de meisjes, in 't lezen, en de derde de bejaarden in 't fchryven, onderwees. De Katechifatien en zing fcholen werden ook beurtelings met de jonge lieden van beide kunnen, op bepaalde tyden, door hen gehouden. Een der grootfte fchool-jongens fchreef aan zynen Leermeefter het volgende briefje: „ Dewyl ik my in myn hart als een arm zondaar gevoele, zo bid ik menigmaal dus: Beminde Heiland, laat het in myn hart hoe langer hoe gevoeliger worden, dat gy voor my aan het kruis geftorven zyt. 't Is my altoos in de gedagten, dat uit uwe zyde bloed en water gekomen is. Dit kan ik, zo lang ik hier op de aarde ben, onmogelyk vergeten. Ach hoe gelukkig en zalig zyn de Avondmaals-leden, die dikwerf hunne byzondere vergadering met den Heiland hebben. Dit fchryf ik met tranen. "

Behalven de openbare vergaderingen zo wel van de ganfche Gemeente als de verfcheidene koren, was 'er een byzonder zegen over de kleine gezelfchappen. By zulke vrye

hartens-geſprekken onder lieden van gelyken aart openbaarde zig dikwerf het inwendigſte verlangen van 't hart beſt. De leerlingen verlangden naar den doop, om dat ze niet alleen hoorden, maar ook zagen, welk een zalig leven het zyn moet, wanneer men, *het hart gereinigd zynde van ene kwade Conſcientie, en het lighaam gewaſſchen met rein water*, zig in het deelgenootſchap aan 's Heilands lighaam verblyden kan. De gedoopten, die nog niet tot het H. Avondmaal toegelaten waren, verlangden zeer, om dezer genade deelagtig te worden, en niets kon den Avondmaals-leden ſmartelyker wezen, dan wanneer ze dit hoge goed miſſen moeſten. Onder de jonge mans-perſonen, en vooral onder de jongens, beſpeurde men dezen winter ene byzondere genade, des men met reden hopen kon, dat ze den Heiland tot eer, en der Gemeente tot vreugde, aangroeijen en beklyven zouden.

§. 7.

Onder de nieuwe inwoneren, waarvan 'er weêr een vry aanzienelyk getal en genoegſaam maandelyks ettelyken aangekomen waren, bevonden zig twe huisgezinnen, die by de boven gemelde bezoek-reis der twe Groenlanderen naar 't Noorden opgewekt waren. De meeſten waren lieden, die reeds lang hier in de buurt gewoond hadden, en niet dan na den dood van den een of ander, die hen tot hiertoe terug had gehouden, hunnen wenſch bereiken konden. Onder anderen was 'er ook ene oude weduwe gekomen, van welke men wel niets byzonders wiſt, dan dat men ze reeds op een zeker tyd begraven had, en dat ze twe dagen daarna weêr levendig geworden was. Toen men, ter gelegenheid, dat zy een verhaal van haren doodſlaap met vele wonderlyke gebaarden deedt, van den goeden Herder met haar ſprak, die zig zelven in den dood gegeven had, om ons van dezen koning der verſchrikkinge te verloſſen, verwonderde ze zig niet weinig, dat God de menſchen zo lief heeft, en gaf ons reden te hopen, dat wy haar of ten minſten hare kinderen nog eens zullen gered zien.

Van de leerlingen werden agt en twintig bejaarden, als mede elf kinderen gedoopt. Onder de eerſten bevonden zig twe mannen, die reeds in 't jaar 1739 by de Broeders gewoond,

woond, doch zedert gedurig omgezworven hadden, en nu zeer befchaamd en verblyd waren, dat zy deze genade genieten mogten.

§. 8.

Daarentegen waren dertien gedoopten zalig ontflapen. Onder dezen zullen wy de volgende aanmerken.

1.) *Jehu*, anders *Kuanak*, ene buit, die de zalige *Samuel Kajarnak* in 't jaar 1741 uit het zuiden mede bragt, en die een Broeders-zoon van hem was. De Heiland trof zyn hart wel haaft, hy was ons tot vele vreugde, en naar mate van zyne kenniffe vele heidenen, vooral den kinderen, tot zegen. Doch het volgende jaar moeft hy met zynen vader naar 't Noorden varen. By deszelfs affcheid vielen wy met hem op de knien, en hy badt zo aandoenelyk, dat wy vele tranen met elkander vergoten. Na zynes vaders dood kwam hy als een kreupel wederom, werdt egter in zo verre herfteld, dat hy in een *Kajak* varen kon. Hy werdt binnen kort een deelgenoot van de voorregten der Kerk, had een eenvoudig en kinderlyk hart, en was, onder alle bezwaarniffen van zyn kwynend lighaam, altoos vergenoegd. Hiervan fchreef hy dus: „ Ik ellendige kreupel ben van harten arm, doch de bloedige Heiland is met zyne wonden myn trooft geworden, anders heb ik genen. Zo dra ik daaraan denk, verblydt zig myn hart. Uit en door my zelven was ik noit vergenoegd geworden, maar hy zelve heeft myne zinnen en gedachten op zyne wonden gebracht. Daarom houd ik my fteeds aan hem, en dewyl ik zo arm en ellendig ben, wil ik my gedurig in zyne wonden verbergen. "

2.) *Auguftina*, ene vergenoegde ziel en tevens ene zeer verftandige en by alle hare Zufters beminde en geachte mede-arbeidfter. Den tyd van hare langdurige ziekte, die door ene vroegtydige bevalling veroorzaakt werdt, bragt ze in diervoegen door, dat een ieder getrokken werdt, om ze te bezoeken, en zig, aan hare blymoedige verwagting van den Bruidegom, te verkwikken.

3.) *Jofeph*, een byzonder aangenaam kind van zeven jaren, dat reeds ettelyke jaren zeer naar den doop had verlangd, en zulks ook dikwils met tranen te kennen gegeven had,

had, werdt op zyn ziek-bedde gedoopt, en ging dus rein gewaſſchen naar de zalige Hemelingen, bekleed met lange witte klederen.

Van de Leerlingen ging een man, eer hy kon gedoopt worden, door 's Heilands wonden getrooſt naar de euwigheidt. Naderhand vernam men van deszelfs huisgenoten, dat hy kort voor zyn einde had verhaald, hoe hem de Heiland met deszelfs wonden verſchenen zy, en tot hem gezegt had: Dat ik u verſchyne, geſchiedt op dat gy, by my komende, zult kunnen zien en geloven, dat ik het ben.

Zo heugelyk het is, zielen tot haren Verloſſer te zien henen gaan, zo ſmartelyk was het, dat 'er in dit jaar drie Broeders in hunne *Kajakken* weg bleven; wordende ſlegts het lighaam van enen derzelver gevonden, die onder het water uit de *Kajak* gekropen was, en waarſchynelyk zig aan denzelven vaſt gebonden had, om gevonden en begraven te worden. Het waren:

1.) *Iſaac* een bruikbaar mede-arbeider, die wegens deszelfs ſtandvaſtigheid in alle omſtandigheden byzonder bemind en geacht was.

2.) *Enoch*, ene zwakke ziel, (dus wordt 'er van hem geſproken) aan welke egter de Heiland grote barmhartigheid bewezen had, en die hy juiſt te regter tyd in zekerheid bragt, alzo dezelve nog noit beter geſteld was geweeſt.

3.) *Salma*, een ongetrouwd Broeder, ene ſtille en vergenoegde ziel. Zedert enigen tyd had men ene byzondere bewerking der genade aan hem beſpeurd, waardoor hy tot ene zalige ontbinding toebereid werdt.

In 't algemeen had men in dit jaar veel ſtormagtig en gevaarlyk weêr gehad. Eens werden vier Europeäanſche Broeders door enen ſtorm, die drie dagen duurde, by een onbewoond land opgehouden, zonder dat hen enige levensmiddelen konden toegezonden worden. Zy konden egter beurtelings, ene goede myl over het land gaande, in den Zond by de Groenlanderen komen, en zig daardoor redden, dat ze niet van honger vergingen. Wanneer in October negen Groenlanderinnen naar een afgelegen en onbewoond eiland gevaren waren, om blauwe bezien te vergaderen, werdt haar boot door enen harden ſtorm in de zee gedreven. Zy werden egter nog ter regten tyd van ettelyke voorby varende wilden gezien, die ze naar hunne huizen mede namen en wel herbergden, tot dat men ze van daar afhalen kon.

HET VIER EN TWINTIGSTE JAAR
1 7 5 6.

INHOUD.

§. 1. *Zalige ondervinding van den vrede Gods en deszelfs beloften aan leraren en toehoorderen.*

§. 2. *Blyken van Gods zorg voor zyne kinderen by een algemeen gebrek. Een uitgehongerd heidensch kind wordt gered.*

§. 3. *Ongerustheid wegens een verdagt schip. Gevaar van het dryf-ys.* Johan Sörensen *komt gelukkig uit Europa terug.*

§. 4. *De onderhouding der Groenlanderen en Missionarissen valt bezwaarlyk en zeer bekrompen.*

§. 5. *Wegens den ysgang blyven vele* Zuidlanders *in de buurt, en onder de ouden bekenden openbaart zig ook enige opwekking.*

§. 6. *Ettelyke heidenen houden de hunnen terug, of trekken ze naar zig: anderen worden door de standvastigheid hunner kinderen gewonnen.*

§. 7. *Bewysen der genade in de vergaderingen en den dagelyksen gang.*

§. 8. *De Gemeente wordt door ses en dartig gedoopten vermeerderd, en door een en twintig ontslapenen verminderd. De laatste uren van zommigen derzelver.*

§. 1.

IN *deze plaatse zal ik vrede geven, spreekt de Heer der Heirscharen*; dus luidde de belofte, die de Broeders, wanneer

neer ze by 't begin dezes jaars, toen genoegsaam alle overige delen der wereld in rep en roer waren, den Bybel opsloegen, troffen; en die naar ziel en lighaam aan hen vervuld werdt. *Amen, de trouwe en waaragtige getuige* (zie het kleine boek der Texten, de woorden des Heilands behelzende) bekende zig, —— naar zyn genadig welbehagen tot de met hem verzoende menschen, van den eersten beginne en met het intreden van 't nieuwe-jaar, in het H. Sacrament zynes lighaams en bloeds; en vervolgens het gansche jaar den enen Sabbath na den anderen in zyn Woord; en maandelyks zo wel op de Gemeente- als Avondmaals-dagen in de H. Sacramenten des Doops en des Avondmaals; in de dagelykse vergaderingen, en ook in den eenzamen ommegang van elke genade-hongerige ziel met haren nog niet geziene vrind, —— tot zyne Gemeente van arme zondaren uit het Groenlandsche volk,

Onaanzienlyk, arm, en kleine,
Wel gebreklyk, echter zyne,
En zulks is genoeg voor haar.

In den beginne scheen het wel met de leerlingen niet zeer voorspoedig te willen gaan, des 'er op den 6den January, zynde het feest der heidenen, deze reis niemand gedoopt werdt, terwyl in vorige jaren op dien dag altoos een talryke doop geweest was. Men hieldt egter, na de Predikatie over de woorden: *een licht ter verlichtinge der heidenen*; met vyf en vyftig ongedoopten ene byzondere vergadering, in welke velen een innig verlangen naar den Heiland en den doop betuigden te hebben; onder anderen kon ene weduwe de volgende nagt niet slapen, maar moest, volgens haar zeggen, opstaan en den Heiland bidden, dat hy haar haast deze genade wilde toestaan en schenken. Te groter was derhalven de vreugde en met tranen verzelde dankerkentenis, zo wel by de leraren als de toehoorderen, wanneer ze den 19den January, zynde de gedenkdag der Groenlandsche zendinge, veertien leerlingen, door de aanneminge tot den doop, de verzekering van hunnen aanstaanden doop geven konden. Het woord van dien dag was: *Dan zult gy aan uwe wegen gedenken, en u schaamen*; 't geen aanleiding gaf, om zig met beschaming en vreugde te herinneren, wat de Heer aan deze barre en woeste plaats, waar tans een Tempel des Heren van levendige stenen

ftenen ftaat, zedert drie en twintig jaren gedaan heeft, hoe overvloedig hy de Gemeente over de laatften zware jaren getrooft, de fcheur genezen, de gapingen vervuld, en alles naar ziel en lighaam ten befte gewend heeft.

§. 2.

't Is waar,

Men weent Hem doch by zyn doorboorde voeten
Voor niets zo dankbaar voor, als voor zyn boeten;

het welzyn in 't uitwendige verdiende egter ook erkend te worden, en ene ftoffe van dankbaarheid jegens den Here uit te leveren. In 't voorjaar was 'er weêr een grote hongers-nood onder de heidenen. Van *Kellingeit*, ene plaats tien mylen zuidwaards van hier gelegen, waar anders een ryke zeehond-vangft is, bragt de koopman *Dalager*, van den fpek-handel te huis komende, niets mede, dan jammerlyke narigten van menfchen, die van honger geftorven waren. Voor de Broeders bragt hy egter een zonderling gefchenk mede, namelyk een ouderloos-meisje, dat door de wilden, uit gebrek aan fpys, twemaal in een afgelegen fpelonk gelegt was, om dat ze haar niet voor hunne ogen van honger wilden zien fterven. Dan het meisje, wanneer ze om den anderen dag naar het zelve kwamen zien, nog gedurig in 't leven gevonden hebbende, hadden zy 't naakt en bloot in de zee geworpen; doch de zee het meisje, ook niet willende houden, had het een man, (*) door medelyden bewogen, aan 't ftrand opgenomen en in een ledig proviant-huisje gelegt. De koopman, die 'er kort daarna kwam, zulks horende, liet uit mededogendheid dit arme uitgehongerd fchaapje, dat door de koude en langdurigen honger meer naar een dood geraamte, dan naar een levendig menfch, geleek, by zig brengen; vervolgens kleedde en voedde hy 't zelve, bragt het te huis, en zondt het in een zak aan de Broeders, met aan-

(*) Deze mededogende Groenlander is korte jaren daarna gelovig geworden en gedoopt.

aanbieding, om aan ene arme weduwe, die, als voedſter-moeder, het meisje zou willen aannemen, zodanige hulp en onderſtand te zullen bezorgen, als tot deszelfs onderhoud en opvoeding vereiſcht werdt. Het meisje leeft nog tot vreugde van deszelfs weldoender. *De zegen, van 't geen omkomen zoude, kome over hem. Job.* XXIX: 13.

Door dezen hongersnood werden vele Groenlanders tot een bezoek herwaards gedreven. Doch het was by de meeſten niet anders, dan of de nood en de zorg voor hun onderhoud hunne zinnen t' enemaal verdoofd en hun hart nog meer verhard had. De onzen bragten het door ene goede orde en geregelde huishouding zo verre, dat ze nog hadden, om aan de nooddruftigen mede te delen. Ene felle koude bragt tot hunne verligting vele zeevogelen naar de eilanden, en aan de arme weduwen en wezen, als mede aan ettelyke huisgezinnen, wier huis-vaderen niet in ſtaat waren, om zig by kwaad weêr op de zee te wagen, werdt een weinig gort en erweten uitgedeeld; waarvoor ze hunne weldoenderen in een eenvoudigen brief hunnen dank betuigden en zegen wenſchten. Het toenemend gebrek was egter oorzaak, dat velen in dit jaar vroegtydig, en reeds in 't begin van Maart, met derzelver huisgezinnen naar andere plaatſen trokken, alwaar ze van tyd tot tyd bezogt werden, 't welk tevens gelegenheid gaf, om de heidenen aan te ſpreken, hoewel 'er in dit jaar maar zeer weinigen in de naburige plaatſen gevonden werden, zelfs waren in het anders zeer volkryke *Kangek* niet meer dan twe huizen, die bewoond werden.

§. 3.

Tegen Paaſchen lieten zig de meeſten (want sommigen werden door het ſlegte weêr belet) alhier weêr vinden, ten einde in de ſtille week gedagtenis te houden van 's Heilands lyden en ſterven. In het vieren van het Paaſch-feeſt werdt men enigzins geſtoord door een Amerikaanſch ſchip, 't geen, naar het voorgeven, wegens nood van het ys hier inliep, en 't welk naar alle gedagten dezelve zee-rover was, die voor twe jaren enige menſchen ontvoerd had, want deze, van hier vertrokken zynde, zal, naar men zegt, vele Groenlanderen van hun goed berooft hebben. Het voornaamſte verſchil was wel tuſſchen den Kaptein en deszelfs

zelfs volk, ondertusschen moesten de inwoneren alhier doch ook op hunne hoede zyn, en een vyandigen aanval ten minsten ene ontvoering van ettelyke Groenlanderen bevrezen, gemerkt hy met geladen geschut dreigde en ook reeds enen onzer Groenlanderen op het schip gevangen hieldt. De koopman liet ettelyken van zyn volk, die met hun boot aan land gekomen waren, vast zetten, tot dat hy den Groenlander los liet, zelve aan land kwam, en behoorlyke voldoening gaf.

In Juny liep het schip, dat naar *Friedrichshaab* bestemd was, en waar het al weêr wegens het ys niet inlopen kon, by *Godhaab* in, en dewyl kort daarna *Bals-Rivier* vol van ys raakte, moest het aldaar negen weken liggen, en vertrokken zynde nogmaals uit nood in de *Fisscher-Fiorde* inlopen. Ondertusschen gaf *Johan Sörensen* kennis van deszelfs gelukkige aankomst te *Naparsok*, vyftien mylen noordwaards van *Godhaab*, werwaards het herwaards bestemde schip voor het ys geweken was. Het zag met het ys zo gevaarlyk uit, dat men weinig hope had, om het schip hier te zien inlopen. Uit dien hoofde voer een Broeder met een vrouwen-boot derwaards, om hem af te halen, en bragt hem ook tusschen het ys en 't land tot in den Zond, ene myl van de volkplanting. Aldaar moesten ze ettelyke dagen by de Groenlanderen blyven, zynde de *Fiorde* zo vol van ys, dat de Groenlanders benevens enige matrosen, die naar de eilanden gevaren waren, om eijeren te zoeken, dermaten door het ys bezet werden, dat ze over het zelve naar huis moesten gaan. Ondertusschen waagden ettelyke Groenlanders, enige levens-middelen naar onze Broeders te brengen. Doch dewyl het ys zig intusschen een weinig, maar niet genoegsaam, verdeelt had, hadden ze ene gevaarlyke en moeijelyke reis. Want nu moesten ze hunne *Kajakken* op het hooft of in de handen dragen, dan dezelven weêr voor- of agterwaards voortduwen; nu eens moesten ze dezelven als een plank gebruiken, om van het ene stuk ys op het andere te komen, dan zig weêr in dezelven zetten en tusschen het ys heen varen, tot dat ze by onze Broeders kwamen, die na vier weken terug gehouden te zyn en in 't ys omgezworven te hebben, eindelyk behouden aankwamen. Doch het schip kon eerst vyf weken daarna inlopen.

§. 4.

Hoe veel ys 'er ook was, de Groenlanders moeſten evenwel, door een der Miſſionariſſen verzeld, op de haringvangſt varen. Op de uitreis werdt een vrouwen-boot door het ys verbryzeld, doch de menſchen gered. Het zelve gebeurde ook op de terugreis met een zwaar geladen boot. De Groenlanderen bragten hunnen laſt op een groot ſtuk ys, waar ze ene tente opſloegen; dan het ſtuk ys door een ontſtaan zwaar weêr brekende, moeſten ze hunne tente en laſt agter laten en zig in den beſchadigden boot zoeken te redden. Dergelyke zonderlinge gebeurteniſſen en bewaringen werden in dezen tyd meermaals ondervonden, waarby velen hun overig goed en vermogen, doch niemand het leven, verloor.

Dus zag het met hunne koſtwinning zeer ſlegt uit, en de zeehond-vangſt in den herfſt was insgelyks maar zeer gering. Doch de voorzienigheid had reeds op ene andere wyze voor ze gezorgt. Want in 't voorjaar lieten zig vele Walviſſchen zien, die anders zeer zelden hierom ſtreeks komen. Schoon nu de Groenlanders 'er geen van vangen konden, alzo zy hier niet 'er toe ingericht zyn, zy vonden egter in den zomer enen doden Walviſch, en in den herfſt vingen ze enige *Ardluit*, zynde een zoort van Zwaart-viſſchen, die van Zeehonden (*) leven. Hierdoor konden ze zig van vleeſch en ſpek voorzien, zo dat ze nog overig hadden.

Voor het overige begrypt men ligtelyk, dat de Europeäanſche Broeders, ten aanzien van derzelver uitwendige verrigtingen ten behoeve van hun onderhoud, en vooral in het vergaderen van den nodigen turf en hout, hebben moeten te kort ſchieten, gemerkt in de beſte zomer-maanden nauwelyks een Groenlander, veel minder een Europeäan met zyn vaartuig door het ys komen kon.

(*) Zie het 2de Boek §. 20.

§. 5.

§. 5.

De zware ysgang, waardoor de koftwinning zo zeer belet werdt, bragt egter aan den anderen kant wat goeds voort. Want de Zuidlanders, op hunnen togt naar 't noorden by de Broeders weêr in grote menigte aankomende, werden genoodzaakt ten dele om 'er te blyven, ten dele om zig daar omftreeks met 'er woon neder te zetten. 't Geen ene gewenfchte gelegenheid gaf, om weêr een indruk op hun hart en gemoed te maken.

Dat 'er nog ene beweging, offchoon niet ene zo algemene opwekking als voor twaalf jaren, onder de naburige heidenen zy, zulks vernam men van onze Groenlandfche mede-arbeiders, wanneer ze te huis kwamen. (*) Want nademaal ze van hunnen kant niet meer begonnen de heidenen aan te fpreken, 't welk by de zulken, die het woord van God zo lang reeds gehoord hadden, dat zy 't moede geworden waren, meer fchade dan nut veroorzaakte; zo werden ze tans dikwerf verzogt, om hen en de hunnen iets te zeggen, 't geen dan ook altoos met vreugde gefchiedde en noit zonder vrugt was, fchoon velen zig nog gedurig met allerly uitvlugten behielpen, waarom ze zig niet geheel en al aan hunnen Verloffer overgeven konden. By velen openbaarde zig een te rade gaan met vleefch en bloed, 't geen zo wel by de heidenen als elders vele goede bewegingen uitdooft. Dus, by voorbeeld, zeide een van hen: „ Ik heb twe willen, een overgevende en een terug houdende, deze twe willen ftryden tegen elkander, en zomtyds krygt de terug houdende wille de overhand. " De oude bekende tovenaar *Kaffiak* verzogt de Groenlandfche Broeders dikwerf in zyn huis te komen, om den zynen iets te zeggen, dewyl hy gaarn zag, dat zyne kinderen ene goede kenniffe kregen. Doch toen hy zelve aangefproken werdt, of hy dan niet een begin maken wilde, om zig te bekeren, gaf hy dit andwoord: „ Myn geeft heeft 'er wel enigzins luft toe, maar myn lighaam is te zwak. " Zeker leerling der tovenaren beklaagde zig ook, na lang met

(*) De bezoek-reizen der Miffionariffen onder de heidenen, en 't geen daarby voorgevallen is, laat men tans, gelyk meermaals, kortheids halve agter wegen.

met een der Groenlandfche mede-arbeideren gefproken te hebben, dat hy wel eens begonnen had, om zig te bekeren, doch naderhand zig in de fchool der tovenaren begeven hebbende, had de boze geeft hem dermaten ingenomen, dat 'er nu wel noit iets van zyne bekering komen zoude.

Daniel, de Groenlandfche mede-arbeider, die voor drie jaren de bezoek-reis naar 't noorden gedaan had, en die de heidenen nog gedurig bezoekt en hen den weg der zaligheidt tragt bekend te maken, verhaalde van deszelfs bezoek in de *Kookörnen* en te *Kangek*, dat hy overal gewillige en oplettende toehoorders gevonden had. Van een zeker man had hy vernomen, dat dezelve zig dikwils, wanneer hy alleen in zyn *Kajak* roeide, 't geen hy van den Heiland gehoord had, te binnen bragt. Ook had een tovenaar tot hem gezegt, dat hy reeds veel van 't geloof had horen fpreken, maar dat hy niet begreep, wat de gelovigen boven de ongelovigen hadden; want zo bekwaam was hy nog niet, dat hy, gelyk zommige *Angekoks* van zig roemden, in de andere wereld kon rond reizen en den toeftand der afgefcheidene zielen, waarvan zeer verfchillende gefproken werdt, leren kennen. Onze Groenlander had hem geantwoord: „ Wy zullen in ene zeer heerlyke plaats komen, die wy egter niet befchryven kunnen, omdat we dezelve niet gezien hebben; dan de grootfte heerlykheid zal daarin beftaan, dat wy den Heiland, in welken wy geloven, met onze ogen zien zullen. Doch in deze plaatfe kan niemand komen, ten zy hy geboren worde uit water en Geeft, ook moet hy eerft van zyn lighaam, dat tot de ftoffe wederkeren moet, ontbonden worden. Doch daaruit zal de Heiland een nieuw lighaam voortbrengen, dat zonder gebrek zal zyn, en met dit lighaam zullen de gelovigen in die fchone en heerlyke plaats by den Heiland komen en in zyne nabyheid eeuwig leven. "

§. 6.

Het bleef egter overal niet flegts by aandoeningen, maar velen kwamen ook in dit jaar nader by de Gemeente der gelovigen, fchoon zommigen, die in deze levens-wyze, of liever in de opregte overgevinge van het hart, nog genen fmaak

fmaak vonden, weêr vertrokken, en menigmaal ene ziel, die in de fchool des H. Geeftes reeds onderwezen en bewerkt werdt, mede weg fleepten. Dus vertrok ene weduwe uit verdriet, om dat men ze niet fchielyk genoeg dopen wilde. „ Want (zeide ze) het befchaamt iemand al te zeer, wanneer men na de Predikatie horen moet: tans kunnen de ongedoopten naar huis gaan. " Een huisgezin, dat deszelfs winter-huis reeds in orde gebragt had, vertrok ook weêr; twe jonge lieden bleven egter. Dewyl nu de dogter van het zo even gemelde huisgezin kort daarna ftierf, bragt de vader het lyk met veel fchreijens en zeide: „ Hier breng ik myne dogter, die fteeds een verlangen had, om by U lieden te wonen, maar ik, kwaadaardig menfch, heb haar altoos wederftaan, daarom heeft hy, in welken ze geloofd heeft, my geftrafd en ze my ontrukd. Maar zy heeft my verzogt, dat ik haar lighaam op het land der gelovigen zoude brengen, en U verzoeken, om by haar begraffenis haar, gelyk anderen gelovigen, een lied te zingen. En dit verzoek ik nu ook. " Een ander man, die 'er voorleden winter gewoond had, vertrok in't voorjaar met deszelfs huisgezin, en begaf zig weêr by de heidenen, en wel by de flegtften, die daar omftreeks waren. Doch de nood (want ettelyken lagen het op zyn leven toe) dreef hem wel haaft weêr naar de Broeders. Zyne vyanden, van welken zig zommigen naderhand bekeerd hebben, volgden hem agter na, maar zogten zig van de befchuldigingen te zuiveren, en zeiden eindelyk tot hem: „ Gy hebt tans niets meer te dugten, om dat ge by brave lieden woont. ". Zo dra was hy niet buiten gevaar, of hy vertrok weêr, doch een meisje kon 'er niet toe bewogen worden, verliet de haren en bleef. Toen men een ander kind, wiens ouderen vertrekken wilden, vroeg: wildt gy ons dan ook verlaten? antwoordde de moeder: Ja, wy moeten om harent wille vertrekken, want ze wil hier niet blyven. Maar het kind zeide: „ Moeder gy zyt toch ene grote leugenareffe, ik wilde gaarn hier blyven en 's Heilands woorden leren, maar gy hebt Vader overreed, om te vertrekken. " (*)

Daar-

(*) Men heeft onlangs van *Statenboek* narigt bekomen, dat dit meisje nog gedurig van de gelovigen fpreekt, vlytig zingt en bidt, en de ouderen fmeekt, om met haar terug te keren.

Daarentegen hadden vele kinderen, die vader en moeder verlaten hadden en den Heiland gevolgt waren, het geluk de hunnen tot zig te trekken. Een Groenlander te *Pissiksarbik*, die zedert vele jaren met de Broeders ommegang had gehad, en niet besluiten kon, zyn land, waar hy in grote achting was, te verlaten, (*) zag, by gelegenheid van de haring-vangst, zyne dogter, die van hem vertrokken en vervolgens gedoopt was, en gaf haar zyn ongenoegen daarover te kennen. Zy verhaalde hem de beweegredenen van haar doen met bescheidenheid, prees hem de zaligheid der gelovigen aan en eindigde met deze woorden: „ Gy kunt dezelve zaligheid genieten; maar indien ge niet wilt, dan kan ik niet by U blyven en met U verloren gaan. " Hierdoor werdt zyn hart week, hy begon te schreijen, voer met haar naar den Missionaris, en gaf den zelven zyn voornemen te kennen, dat hy namelyk zyne dogter van de gelovigen niet wilde weg nemen, maar met haar trekken; de Missionaris zou haar slegts overreden, om met nog ettelyken hem te helpen, zyne zaken in orde te brengen. Dit geschiedde ook, en eindelyk kwam hy zelve met zyne twe zonen en overige huisgenoten en zeide: „ Nu koom ik ook by U lieden, en wil U noit meer verlaten. Ik wensch maar, dat myne andere kinderen ook haast mogen gedoopt worden, want ze zyn nog jong en hebben een verlangen naar den Heiland. Met my zelven is het nog zeer slegt gesteld, en 'er zal wel niet veel van my worden: niettemin breng ik my by 't opstaan en te bedde gaan, 't geen ik van den Heiland gehoord heb, te binnen, en ik kome hier, om 'er nog meer van te horen. " Ook kwam hy dikwils om te vragen, of zyn reeds volwassen zoon niet haast zou kunnen gedoopt worden? „ Ik zelve (zeide hy) durf om den doop niet denken, want ik ben zeer slegt, en daarenboven ook oud, des ik niet veel meer leren kan, ik wil hier egter by U lieden leven en sterven, want het is my toch zeer verkwikkende, wanneer ik wat van den Heiland hoor. " (†)

§. 7.

(*) Hy is tans met zyn gansche huisgezin onder de gelovigen.

(†) Welk eene met opregtheid gepaarde eenvoudigheid! Zouden ons niet by dezen heiden des Heilands woorden aan den Hooftman te *Kapernaüm* mogen invallen: *Ik heb zelfs in Israël zo groot een*

§. 7.

Indien men de orde van een dagverhaal volgen wilde, zouden hier weêr vele bewyzen der genade zo wel aan byzondere zielen, als in de algemene en byzondere vergaderingen, kunnen bygebragt worden. Want het woord des Heilands: *Ik ben met U lieden alle de dagen tot de voleindinge der wereld*; zag men, zo niet in allen hooft voor hooft, (want 'er waren ook kwynende leden) immers in de meeften, vervuld worden. In de vergaderingen befpeurde men ten eerften, na het intrekken in de winter-huizen, een nieuwe geeft der genade, die werkfaam was om den Here Jefus in de harten der menfchen regt noodzakelyk en beminnelyk te maken. In de kleine gezelfchappen openbaarde het zig, met welke begeerte het woord des levens door de zielen aangenomen, en ter bekeringe en wasdom in de genade aangewend werdt. Hiervan bragten de beftierders der gezelfchappen dikwerf zeer verblydende getuigeniffen. Wanneer de Avondmaals-leden gefproken werden, bevondt men, dat de meeften van tyd tot tyd in de kenniffe van- en ommegang met den onzienelyken vriend hunner zielen toegenomen hadden, en was 'er by iemand iets tuffchen beiden gekomen, die ontdekte of zelve zyn misdryf en hieldt zig terug, of hy liet zig zonder verdriet terug wyfen, en de kaftyding tot ene heilzame vrugt van beterfchap dienen. Tot een voorbeeld wordt 'er van enen, die van zelven langer dan een jaar van het H. Avondmaal terug gebleven was, verhaald, dat hy, uit eigene beweging by den Miffionaris gekomen zynde, met vele tranen te kennen gegeven had, hoe hy zedert enen geruimen tyd zulk een bezwaard gemoed had gehad, dat hy, zulks niet langer kunnende uitftaan, den Heiland had gebeden, om zig toch over hem te ontfermen, en hem, zo

een geloof niet gevonden? Matth. VIII: 10. en zullen niet velen van ooften, van weften, en van noorden in het Koningryk der Hemelen aanzitten? terwyl aan velen, die roemen kunnen: *Wy hebben in uwe tegenwoordigheid gegeten en gedronken, en gy hebt in onze ftraten geleerd*, zal gezegt worden; *Ik ken u niet, van waar gy zyt. Luc.* XIII.

zo als hy was, te willen aannemen, alzo hy zig zelven niet helpen kon, waarop de Heiland zig ten eerſten weêr in genade aan zyn hart geopenbaard had.

De zamenſpraken met de mede-arbeideren beſtonden niet ſlegts in verhalen van 't geen men by den een of ander aangemerkt had, maar zy zelven hadden voor hun eigen hart en gemoed het meeſte nut 'er van. Hadden zommigen van hen een misſlag gehad, de anderen waren opregt genoeg, om hen zulks in liefde en tevens ernſtig voor te houden, 't welk dan ook met vrugt aangenomen werdt. Hierby namen de Miſſionariſſen gelegenheid, om hen den grondſlag van ene Gemeente en derzelver inrichtingen te verklaren, maar vooral om hen de opvoeding der kinderen, als mede-erfgenamen van het ryk der genade, zorgvuldig aan te bevelen, en ze tot ene gemeentelyke orde in hunne huizen aan te zetten. Men vernam ook met vreugde, dat de Heiland dikwerf, voor al na het Avondmaal en de Gemeente-dagen, zyne byzondere nabyheid in hunne huizen deedt gevoelen. Ene weduwe zeide: „ dat ze zig dezen winter in haar huis byzonder vergenoegd bevonden had, en dat ze zig te voren noit had kunnen voorſtellen, dat men in den weduwen-ſtaat zo zalig leven kon. Zy gevoelden den vrede Gods in haar midden, en geraakten menigmaal ongemerkt in allerly nutte geſprekken, en wanneer 'er ene van de ouden ene heidenſche vertellinge voor den dag brengen wilde, werdt ze ten eerſten door de anderen beſchaamd."

Ene byzondere vreugde veroorzaakte het, wanneer men vernam, dat ze in verſcheidene huizen elkander dikwerf onderhielden nopens de een of andere, onder de openbare Prediking gehoorde, waarheid. En dewyl in de *Litaney*, met welke het vieren van den zondag beſloten wordt, enige ſpreekwyſen gevonden worden, die uit de H. Schrift, of van zekere omſtandigheden der Europeaanſche Kristenheid, ontleend zyn, en welke de Groenlanders niet regt verſtaan konden; zo verzogten de mede-arbeiders om de een of andere opheldering, die zy de hunnen in derzelver huizen by gelegenheid weêr mededeelden.

§. 8.

§. 8.

De Inwoners waren in dit jaar met twe en dartig personen vermeerderd, die met de nog overige ongedoopten een getal van meer dan festig leerlingen uitmaakten, onder welken elf tot den doop aangenomen waren. Ses en dartig personen waren 'er gedoopt, onder welken zig festien kinderen bevonden. Tot het H. Avondmaal waren zeventien personen toegelaten; en negen paaren waren getrouwd. Onder de een en twintig ontslapenen zyn de volgende de aanmerkelykſten.

1.) *Paulus*, een getrouwd man, kwam in 't jaar 1745 herwaards, bleef egter twe jaaren vry ongevoelig. In 't jaar 1747 werdt zyn hart door den Heiland geraakt, en het werk der genade zodanig in hem voortgezet, dat hy binnen kort kon gedoopt worden. Drie jaren daarna werdt hy tot het H. Avondmaal toegelaten. Van deszelfs byzondere leiding zou veel kunnen gezegt worden. Dikwerf moeſt men hem zynen eigenen gang laten gaan, waarby hy egter altoos enen onergerlyken wandel voerde; in zulke tyden waren alle voorſtellingen, die men hem deedt, te vergeefs, terwyl hy zig dan gewonelyk een geruimen tyd uit eigene beweging van het H. Avondmaal terug hieldt. Doch wanneer hy weêr te rug kwam, was het werk van den H. Geeſt aan zyn hart, zonder dat menschen 'er veel by doen konden, zo kragtdadig, dat men zig 'er over verwonderen moeſt. Dit heeft zo ettelyke jaren by afwiſſelingen geduurd, tot dat de Heiland hem voorleden zomer op den Evangeliſchen weg van arme zondaren bragt, en hem liet gevoelen, hoe lief hy zondaren heeft. Zedert dien tyd bleef hy tot vreugde van een ieder in enen onafgebroken zaligen ommegang met den Heiland en zyne broederen, die zig van harten over hem verblyden, en den Heiland voor de genade aan hem bewezen danken konden. Zyne by uitnementheid ſtigtelyke ziekte, en einde, in de nagt van 't nieuwe-jaar, ſtrekte ons tot trooſt en beſchaming over alle moeite en bekommering, die wy enige jaren met en over deze tans zalige ziel gehad hebben.

2.) *Barnabas*, een aankomend jongeling en zoon van den zaligen *Boas*, en dus ook een bloed-verwant van den

zaligen *Samuel Kajarnak*. Hy bezat vele vermogens, was bevallig van aart en manieren, kon wel lezen en ſchryven, en zoude met der tyd zeer bruikbaar onder zyn volk geworden zyn. Dan zyne al te grote drift om in de *Kajakken* te varen, werdt de gelegenheid tot deszelfs einde, alzo hy in February omſloeg, en, ſchoon hy gered werdt, door de koude omkomen moeſt, alzo 'er niemand was, die hem droge klederen geven kon. Zo lang hy nog ſpreken kon, zal hy dikwerf gezegt hebben: „ Den Heiland kan en wil ik niet vergeten. Ik ben verblyd, dat ik by hem komen zal. " Dewyl men wegens de felle koude gene ſtenen krygen kon, om graven te maken, werdt deszelfs lyk benevens drie andere lyken in een Groenlandſch proviant-huisje gezet, tot dat het weêr doijen zoude.

3.) *Zachæus*, een ongetrouwd Broeder, kwam reeds zedert het jaar 1742 dikwerf by de Broederen, werdt egter gedurig van deszelfs vader weêr weg gehaald, tot dat hy in 't jaar 1748 zo veel moeds kreeg, dat hy zig t' enemaal van denzelven ontſloeg en hier bleef. Kort daarna werdt hy gedoopt, en drie jaren daarna een deelgenoot van het H. Avondmaal. Van lighaam was hy zeer klein en onaanzienelyk, maar hy had een goed hart, was dienſtvaardig, trouw en tot velerly zaken bruikbaar, des hy ook tot dienaar en mede-opziender van het koor der ongetrouwde Broederen aangeſteld werdt, terwyl hy tevens den Europeaanſche Broeders als Barbier diende. Voor enige jaren ſchreef hy den volgenden brief: „ Ik heb een gevoel van myne inwendige armoede, en by aldien de Heiland niet in myn hart woonde, zoude het ſlegt met my geſteld zyn. Doch tans dank ik hem, dat hy tot my inkomt, en my door zyn vleeſch ſpyſigt, en door zyn bloed drenkt. Had ik den Heiland niet, ik zou niet kunnen vergenoegd zyn, en was hy niet geſtorven, ik zou niet hebben kunnen gered worden. Ik kan niet veel omſlag van woorden maken, maar ik ben dankbaar voor onze leraren, die ons gezonden zyn. Nu weten wy, dat de Heiland ons lief heeft, en ons dagelyks zyn woord laat horen. Wanneer ik om den Heilaud denk, dan wenen myne ogen. Dank zy U, getrouwe Heiland! dat gy my niet hebt veracht, toen ik nog een heiden was. Myne eigene vrinden verachten my, maar God dank, dat ik den Heiland heb. Hy veracht my niet, ſchoon ik zeer ellendig en onbe-

kwaam ben. Zo lang ik leve, zal ik niet vergeten, dat hy my door zyn dierbaar bloed verworven heeft. "

4.) *Timæus*, een Broeder van den meer gemelden *Daniel* en tevens een buit van des laatften in 't jaar 1753 gedane reis. Hy was een ftil en vergenoegd jongeling, wiens deftig gelaat een door 's Heilands Geeft bezield gemoed te kennen gaf, des men hem niet zonder vreugde en eerbied kon aanzien. Hy werdt binnen kort gedoopt, en was tot het H. Avondmaal beveftigd, maar hy ontfliep kort voor het Avondmaal.

5.) *Ifaac Kainäk*, van welken onder het jaar 1753 meer gefproken is. Deze man was na zynen doop zo ftil en vreedfaam als hy voorheen, door de hem geftadig vervolgende ongeruftheid des harten, wild en woeft was. Met de zynen in de eilanden zynde, ging hy, aan ene hete koorts, fchielyk uit den tyd. De zynen verloren in hem enen naarftigen en trouwen Vader, en de Gemeente enen eerwaardigen navolger des Heilands.

6.) *Ignatius*, een onlangs getrouwd man. Van dezen wordt gezegt, dat hy in den beginne een droog en ongevoelig Zuidlander was, doch na dat de Heiland zyn hart gekregen had, en hy gedoopt was, heeft hy een zeer vergenoegt leven gevoerd. Wanneer hy kort voor zyn einde door een der Miffionariffen bezogt werdt, zeide hy: „ Het wordt hoe langer hoe beter. " Hy is tans by den Here en volkomen genezen. Hoe zyn hart gefteld was, blykt uit een brief van 't voorleden jaar:

„ My is niets groter, dan aan den Heiland te denken, en dat hy voor my geftorven is. En dewyl dit de grootfte vreugde mynes harten is, zo denk ik 'er veel om. Wanneer ik gevoele, hoe zeer verdorven ik ben, dan bid ik hem met tranen, dat hy nog meer genade aan my gelieve te bewyfen. De Avondmaals-leden hebben zekerlyk een groot voorregt boven my, (hy was toen nog niet tot het H. Avondmaal toegelaten) en daarom heb ik ook zeer vele agting voor dezelven: Ik denk egter gedurig, de Heiland is ook voor my uit liefde geftorven. Dank hebbe de Heiland, dat hy my tot de gelovigen gebragt heeft, want toen ik nog onder de *Onwetende* (*) was, was ik een ellendig menfch.

7.) *Hen-*

(*) Dus worden de heidenen by hen genoemd, *Nellurfut*.

7.) *Henriette*, ene ongetrouwde Zuster, die na haren doop zonder afwisseling in enen blymoedigen toestand gebleven was. Zy bezat vele natuurlyke bekwaamheden, en kon niet alleen vaardig lezen maar ook net schryven. De laatste zamenspraak, die ze met een Zuster hieldt, was zeer aangenaam, en hare ziekte en einde tot stigting van 't gehele huis.

8.) *Amos*, een in den beginne woest en onbuigsaam man, die den Broederen velen nood en bekommering, maar in de laatste jaren ook vele vreugde door zyn week hart en vergenoegd wezen, veroorzaakt heeft.

9.) *Siegmund*, een broeders zoon van den zaligen *Samuel Kajarnak*: in 't jaar 1739 hoorde hy reeds het Evangelie van 's Heilands verzoeninge, maakte 'er egter weinig werk van, tot dat hy 1748 in de nieuwe-jaarsnagtwaak zeer gevoelig getroffen werdt, en den volgenden herfst zynen vader en broeder verliet, om by ons te wonen. Van dien tyd af bespeurde men ene byzondere verandering by hem. In 't jaar 1752 werdt hy gedoopt en 1753 tot het Avondmaal toegelaten. Hy had een week hart, leefde met een iegelyk in vrede, en in den huwelyken staat voorbeeldig. Zyn eigen hart in het genot der zaligheid van 's Heilands wonden levende, had hy nog maar ene bekommering, te weten, om zynen ouden vader *Tussillartok* en zynen broeder deelgenoten van dezelve zaligheid te zien worden. Hy had ook het geluk, dat hy ze beiden dezen herfst met derzelver huisgezinnen herwaards bragt. Voor weinige dagen voeren ze met elkander op de zeehond-vangst: Onder wegen betuigde hy zynen broeder nogmaals de vreugde, die hy daarover had, dat hy benevens zyn vader zig eindelyk by de gelovigen had begeven, want dit had hy nog gewenscht te beleven, toen hy dezen zomer een innig verlangen had gevoeld, om tot den Heiland henen te gaan, terwyl hy verzekerd was, dat hy dezen winter niet zoude overleven; alleenlyk wenschte hy, dat, in gevalle hy in de zee zoude omslaan, zyn lighaam mogt gevonden en begraven worden. Weinige dagen daarna heeft hy, alleen zynde, enen zwaren zeehond getroffen, die hem omver en onder het water getrokken heeft. Zyn lighaam werdt, gelyk hy gewenscht had, gevonden en den 12den October begraven. Men verwagtte, dat zyn ongedoopte vader en broeder, na dit geval, uit droefheid verre van hier zouden

trek-

trekken, zy kwamen egter fchielyk te huis, en maakten fchikking tot een ftandvaftig verblyf: dus zyn deze overblyffelen van des zaligen *Samuels* maagfchap, na een wagten van agtien jaren, eindelyk ook nog gered geworden, en by 't volk des Heilands gebleven.

10.) De weduwe van den zaligen *Manoah*: deze heeft zig, agt jaren na het overlyden van haar man, met hare drie kinderen, wel is waar, met vele moeite, maar niet te min met genoegen, doorgebragt; als ene weduwe, die haar vertrouwen in God ftelt. Zy leefde, vooral in de twe laatfte jaren, in welken ze aan de tering bedlegerig was, in enen innigen ommegang met den Heiland. By haar verlangen naar ene fchielyke ontbinding, was ze zeer vergenoegd en geduldig: zy riep ettelyke reizen overluid: „ Ach „ myn Heiland, hoe zalig zal ik zyn, als ik uwe wonden „ in uwe handen en voeten zal kunnen kuffen! "

Onder de ongedoopten, die uit den tyd gingen, bevondt zig een bejaard ongetrouwd perfoon, die hier reeds ettelyke jaren zeer ftil en geregeld, maar als een *Separatift*, had gewoond, en niet boven twe of drie Predikatien bygewoond had, fchoon zyne landsgenoten hem 'er dikwils toe aanmaanden. In zyne ziekte gaf hy aan een der Groenlandfche mede-arbeideren met weinig woorden te kennen, dat hy tans berouw had, van zynen tyd niet beter befteed te hebben.

HET VYF EN TWINTIGSTE JAAR

1757.

INHOUD.

§. 1. *De heidenen worden, by ene buitengewone koude en hongers-nood, Evangelisch aangesproken en in 't uitwendige geholpen.*

§. 2. *De gelovigen vervullen, by alle hunne armoede, de pligten der liefde jegens de huisgenoten des geloofs en jegens vremden.*

§. 3. *De kostwinning der Groenlanderen geeft aanleiding tot vele nutte gesprekken met de heidenen.*

§. 4. *De bekering der heidenen is geen gevolg van den nood en de hulp in 't uitwendige, maar een zuiver werk des H. Geestes.*

§. 5. *Voorspoed in 't uitwendige en reddinge uit levens-gevaren. De inwendige met smart en troost-gemengde toestand der Gemeente.*

§. 6. *De Groenlanders worden door narigten van buiten opgewekt tot dankbaarheid, tot na-yver, en tot werken van liefderyke mildadigheid.*

§. 7. *Inhoud van ettelyke redevoeringen der Groenlandsche mede-arbeideren over de verlichting, de verlossing, de vrugt van 's Heilands dood, het werk van den H. Geest, de eenvoudigheid, en het verlangen naar Kristus.*

§. 8. *Vermeerdering van drie en vyftig gedoopten. Eerste Gemeente-dag en bediening van den doop in dit jaar. Voorbeeld van den duursamen indruk des doops.*

§. 9. *Laatste uren van ettelyke gelovigen.*

§. 1.

§. 1.

HET voorleden jaar eindigde met ene felle koude, die met veel ryp en veranderlyk weêr van ftorm en fneuwjagt tot in Maart duurde. Dewyl nu de eilanden daardoor van ys omringd werden, des de heidenen niet in ftaat waren, om zig van levens-middelen te voorzien, zo ontftondt 'er een zo algemene en bittere hongers-nood, als nog niemand van de Europeänen alhier beleefd had. Met het begin van 't jaar kwamen reeds vele uitgehongerde heidenen herwaards: en wie toch zou hen niet hebben willen mededelen, terwyl men de ene treurige tyding na de andere vernam, hoe namelyk op de ene plaats kinderen van honger geftorven, en op ene andere oude menfchen, die zig zelven niet helpen konden, levendig begraven waren? In Maart was deze nood op het hoogfte, gelyk men uit het berigt van een bezoek, door twe Broeders te *Kangek* gedaan, zien kan, en waarin het volgende gezegt wordt:

„ Den 23ften Maart begaven we ons op reis. Op de zee hadden wy nog ene felle koude, maar de wind gunftig zynde kwamen wy fchielyk te *Kangek* aan. De vremde Zuidlanders ontvingen ons vrindelyk en hoorden gaarn, 't geen wy fpraken. Wy voeren verder naar een huis, dat door deszelfs bewoners, wegens gebrek aan fpek, (*) reeds lang verlaten was, terwyl zy het hout aan ons verkogt hadden. Naaft het huis vonden wy vyftien menfchen, die half dood van den honger in een klein Proviant-huisje lagen, 't welk zo laag was, dat men 'er niet overend ftaan kon, maar op den buik 'er in kruipen moeft. Zy lagen, om zo te fpreken, als in een neft op en onder elkander, om zig te verwarmen. 'Er was noch vuur noch enig voedfel. Zy waren zo afgemat, dat ze niet opftaan en met ons fpreken konden. Eindelyk bragt een man ettelyke rauwe visfchen uit de zee. Een derzelven werdt terftond door een meisje

(*) Wanneer de Groenlanders geen traan meer hebben om te branden, of, gelyk zy fpreken, wanneer de lampen, waar mede zy in hunne huizen ftoken en het eten koken, moeten uitgeblufcht worden, dan begeven ze zig in ene enge holte, die met weiniger lampen kan warm gehouden worden.

meisje aangetast, met de tanden verscheurd en gretig opgeslokt. Zy was zo bleek als de dood, en men kon dit leven niet zonder schrik aanzien. Van deze lieden zyn reeds vier kinderen van honger gestorven. Wy deelden hen wat van onzen weinigen voorraad mede, en rieden hen op ons land te komen, waartoe ze egter gene grote genegenheid schenen te hebben, alzo ze altoos een afkeer van 't Evangelie hebben gehad, en den ommegang met onze Groenlanderen zorgvuldig ontweken.

Van daar vertrekkende was ons voornemen de andere eilanden te bezoeken, maar wegens het ys konden we niet verder dan tot den bekenden *Kassiak* komen. Onze Groenlandsche mede-arbeider *Daniel* hieldt 's avonds ene hartelyke redenvoering voor de huis-lieden, dewelke hier op uitkwam: „ De Heiland, myne vrienden! heeft ons en alle menschen lief, want hy heeft ons niet alleen geschapen, en geeft ons, het zy dat wy 't erkennen of niet, tot onze onderhouding, niet alleen voedsel en klederen; maar hy heeft ook zyn bloed voor ons gestort, ten einde ons te verlossen van den bozen geest, van de zonde en van alle pynen, die wy voor dezelve zoude hebben moeten lyden. Gy weet wel, hoe zeer het doet, als men zig in den vinger snydt. Begrypt gy lieden dan niet, welke onuitsprekelyke smarten de Heiland heeft moeten gevoelen, toen zyn zweet van dodelyke benauwtheid als droppelen bloeds werdt, die op de aarde afliepen, toen hy gegeesseld en zyne handen en voeten met spykers doorboord werden, terwyl zyne zyde vervolgens met een speer doorstoken werdt? Doch waarom zeg ik U lieden dit? Daarom, dat gy 't toch eens ter harte zult nemen, en den Heiland, voor deszelfs grote liefde, uw hart overgeven met alle kwade zaken, ten einde hy U door zyn bloed van dezelven vry make en een zalig leven schenke. Dit kan ik U zeggen, dat men 't by hem zeer wel heeft. En indien wy by hem blyven, en hem in alle omstandigheden aanroepen, dan kan de boze vyand ons geen nadeel toebrengen. 't Is waar, hy heeft een groten toorn tegen allen, die zig door 's Heilands bloed van hem hebben laten vry maken, en hy vervolgt ze, gelyk de Valk de kleine vogelen: doch gelyk dezen onder enen groten steen vliegen, en in de kloven der steenrotsen schuilen, zo verbergen wy ons ook in 's Heilands wonden. " enz.

De toehoorders luisterden met aandagt, en wy bevestigden

zyn

zyn getuigenis. Den 24ften en 25ften bezogten wy de overige huizen. De menfchen waren in 't algemeen zeer oplettende, fchoon 'er ook zommigen waren, by welken men een afkeer befpeurde. Den 26ften begaven wy ons op de terug reis, maar wegens de ftyve koelte en holle zee, die ons met gewelt fcheen weg te willen dryven, moeften wy in een boezem van de rivier by enige Groenlanderen van de volkplanting landen, die wel zeer gedienftig waren, maar ook geen vuur noch voedfel hadden. De kinderen fchreuwden van honger, wy gaven hen een fchotel vol gort, dewelke ze ten eerften ongekookt opaten. Na ettelyke uren by hen vertoefd te hebben, konden wy onze reis vervolgen, en kwamen 's avonds wel te huis.

§. 2.

Intusfchen waren de bovengemelde uitgehongerde lieden ook aangekomen, en men had ze in de Groenlandfche huizen verdeeld en hen eten gegeven. In den beginne waren ze niet te verzadigen, ja gingen naderhand nog op de vulnis-plaatfen, om de uitgeknaagde vifch-benen, en fchoenlappen op te zoeken. 'Er kwamen in 't vervolg nog meêr van zulke lieden, en fchoon onze Groenlanders zig zelven fchraaltjes behelpen moeften, om dat ze wegens het flegte weêr zelden uitvaren konden, en dikwerf ledig te huis kwamen, zy deelden egter met een gewillig hart den behoeftigen mede. De Heer zegende ze ook van tyd tot tyd in hunne koftwinning, ja de voorzienigheid had reeds by voorraad voor hen gezorgt; want kort voor de felle koude en het ftormagtig weder hadden ze vele zee-honden gevangen, en ook enen groten witten Beer, die hier zelden gezien worden, in de eilanden gedood, 't geen als ene grote weldaad voor de armen uit de hand van den hemelfchen Vader aangenomen werdt. „ Het gebrek van onze Broeders en Zufters (dus fpreekt men in 't dagverhaal in 't begin van April) maakt ons dikwerf verlegen, om dat we niet in ftaat zyn hen zo te helpen, als wy wel wenfchten; doch de Heiland helpt hen van tyd tot tyd door, en zy zyn regt vergenoegd en wel 'er meê te vrede. Wy moeten ons dikwils verwonderen, waar zy 't van daan halen, terwyl noch de onzen, (en wy hebben evenwel vele arme weduwen en wezen, als mede vele onbedrevene huisge-

zinnen) noch de vremden hongerig behoeven te bed te gaan. Des wy reden genoeg vinden, om de vermaning, die op dezen dag in ons *Zeden-boekje* gevonden wordt, te betragten: *Als gy dan zult gegeten hebben en verzadigd zyn, zo zult gy den Here uwen God loven. Deuteron.* VIII: 10. „ Die onze lieve Vader is, En tot kind'ren ons „ verklaarde. Hy wil ons steeds onderhouden." Ons zyn vele gelegenheden voorgekomen ter dadelyke oeffening der zede-lessen (*) van de voorledene maand, onder welken zig de volgende bevonden: *Want de arme zal niet ophouden uit het midden des lands, daarom gebiede ik U, zeggende: Gy zult uwe hand mildelyk opdoen aan uwen Broeder, aan uwen bedrukten, en aan uwen armen in uw land.* Deuteron. XV: 11. *Wanneer 'er onder U een arme zal zyn, een uit uwe Broederen* —— *zo zult gy uw hart niet verstyven noch uwe hand toesluiten voor uwen Broeder, die arm is: maar gy zult hem uwe hand mildelyk opdoen, en zult hem rykelyk lenen, genoeg voor zyn gebrek, dat hem ontbreekt.* —— *Gy zult hem mildelyk geven, en uw hart zal niet boos zyn.* Deut. XV: 7, 8, 10. *Als uw Broeder zal verarmd zyn, en zyne hand by U wankelen zal, zo zult gy hem vast houden, zelfs enen vremdeling en bywoonder, op dat hy by U leve.* Levit. XXV: 35. *Vereert den Heere van uw goed.* Spreuk. III: 9. *Geeft den genen, die iet van U bidt.* Matth. V: 42.

(*) De tytel van dit boekje is: *Versuch zu einem Sitten-Büchlein der Gemeine, nach der bey uns gewöhnlichen art in tägliche* Pericopas *abgetheilt und zum beliebigen gebrauch für das jahr* 1756 *aptirt.* Dewyl men in Groenland de tekst-boeken eerst in de laatste helft van 't jaar krygt, zo maakte men in dit jaar van het gemelde zeden-boekje gebruik. Van den 15den February tot den 8sten April waren de tien Geboden verhandeld, en elk derzelven door verscheidene zede-lessen uit de H. Schrift, en bygevoegde vaarsjes uit oude en nieuwe liederen opgehelderd, gelyk de boven aangehaalde Schriftuur-plaatsen en meer anderen het tiende gebod nader verklaren. Dus was de gansche Bybelsche Zeden-leer in zo veel Schriftuur-plaatsen als 'er dagen in 't jaar zyn, verdeeld; dezen, en vooral de tien Geboden, leerden de Groenlanders in hunne dagelykse vergaderingen en Katechisatien bevindelyk verstaan.

§. 3.

§. 3.

By alle deze zware omftandigheden bleven ze tot na Paafchen by een, wanneer zig de meeften huisgezinnen op de plaatfen hunner neringe verdeelden, en vervolgens onder opzigt van een der Miffionariffen op de haring-vangft voeren, alwaar ze het Pinkfter-feeft, vergenoegd en in zulke goede orde, als in ene woefte plaats en by zo velen arbeid doenlyk was, vierden. Hiervan wordt het volgende gemeld: „ Het was een hartverblydend gezigt, in deze wildernis omtrent drie honderd door 's Heilands bloed gekogte en gezaligde zondaren voor zyne ogen te hebben. De Predikatie, en vooral de *Litaney*, als mede de wekelykse vergaderingen, werden allen onder een zalig gevoel van 's Heren nabyheid gehouden. Ook hield ik een gefprek met de mede-arbeideren. Zy verblydden zig over de genade, die men over 't geheel onder ons volk befpeurd had, zy verklaarden zig in 't byzonder op ene zeer aangename wyze nopens de genade, die ze dikwerf onder het zingen en 't fpreken met de huisgezinnen, vooral gedurende den winter, befpeurd hadden. Ik erinnerde ze op nieuws, dat ze ook de goede orde in 't oog behoorden te houden, en hoe zy ten dien opzigte anderen met een goed voorbeeld moeften voorgaan. By zulk ene verftroijing, wanneer ze, gelyk deze reis, niet kunnen na by elkander ftaan, valt 'er zomtyds wel wat voor, dat droefheid veroorzaakt, ik befpeure egter zo wel by 't bezoeken in hunne tenten, als in alle vergaderingen, dat de Heer in 't midden van ons is. "

Na de terug komft der meeften (want zommigen bleven 'er nog, om op de Rendier-jagt te gaan) verdeelden ze zig binnen kort weêr, om, volgens gewoonte, naar de eilanden op de Heilbot- en Zeehond-vangft te varen. Zy werden deze reis ook dermaten gezegend, dat ze zomtyds op enen dag by de honderd zee-honden vingen, en op het laatft nog een zwaard-vifch kregen: des ze aan de Kooplieden omtrent honderd en feftig tonnen fpek afleveren konden.

Zy werden tevens dikwils bezogt en zomtyds hadden ze een bezoek van ettelyke dagen. Men vondt ze vergenoegd, vlytig en in ene goede orde, vooräl had men reden om zig

over de kleine kinderen te verblyden, die hunne ouderen dikwerf opwekten, door hen wat van hunnen beminden Heiland te zeggen. Doch by de heidenen was 'er deze reis weinig te doen, de meesten waren vertrokken, en by de oude bekenden bleef het merendeels by ene toestemming van de waarheid, zonder aan dezelve te gehoorsamen. Onder anderen zeide een heiden tot een der Groenlandsche mede-arbeideren, die op het verzoek der wilden in zommige huizen had moeten spreken: „ Tans horen we de zaak zo klaar en duidelyk voorstellen, dat wy ze begrypen kunnen, dat God namelyk de menschen lief heeft en ze gaarn zaligen wil. Doch met ons zal het niet lukken, zo veel te leren als gy lieden weet. " Onze Groenlander antwoordde: „ By ons krygt men dat niet door leren, want wy hebben weinig van buiten geleerd, maar daardoor, dat we ons hart aan den Heiland gegeven hebben; hy heeft ons zalig gemaakt, en wy spreken van 't geen wy in onze harten ondervonden hebben. " Zy hoorden zulks met verwondering, en rekenden de gelovigen gelukkig, wenschten ook zo te worden, maar daarby bleef het voor als nog.

Van heidenen had men dezen zomer weinig bezoek, behalven van zommigen uit het Noorden, die hunne bloedverwanten bezogten, als mede van ettelyke huisgezinnen uit de *Fisscher-Fiorde*, waar de beweging onder de Groenlanderen gedurig toenam. In 't voorjaar hadden reeds ettelyke huisgezinnen van de onzen een bezoek by hunne vrienden aldaar gedaan. Schoon zy 't nu daar in 't uitwendige zeer slegt, en niet dan uitgehongerde menschen, gevonden hadden, zy waren egter met vreugde ontvangen en hadden nu en dan gelegenheid gehad, om van de waarheid te getuigen, 't geen ook niet zonder vrugt was.

§. 4.

Men zoude kunnen denken, dat de Groenlanders by gelegenheid van den groten hongers-nood in menigte zouden gekomen zyn, en ten minsten voorgewend hebben, dat ze zig bekeren wilden. Dan 'er kwamen niet alleen gene lieden van dien aart; maar zelfs dezulken, die niet dan om spys gekomen waren, voeren, zo dra ze hunnen honger

ger geftild hadden, ten eerften weêr terug. Ook hebben we zo even §. 1. gezien, hoe ongaarn zommige byna dood gehongerde lieden het befluit namen, om hunne gelovige landsgenoten, van welken ze tot dus verre een afkeer gehad hadden, om hulpe aan te fpreken; en hoe, gekomen zynde en hulp verkregen hebbende, niet een van hen bleef, zelfs niet van de zulken, wier bloed-verwanten 'er reeds woonden, fchoon dezen zig alle moeite gaven, om ze by zig te houden. (*) Een huisgezin, dat 'er reeds te voren gewoond had, kwam wel in den nood wederom, maar vertrok ook fchielyk weêr. Dus zag men hoe langer hoe klaarder, dat de ware bekering der heidenen niet dan een zuiver werk van den H. Geeft zy, en dat noch voorfpoed, noch nood in 't uitwendige, noch overredingen, noch weldaden hunne harten bewegen en winnen, tot dat de H. Geeft zelve onder de verkondiging van 't Evangelie aan hunne harten aanklopt, en ze van hunnen onzaligen toeftand grondig overtuigen kan; terwyl in tegendeel vele voorbeelden zouden kunnen bygebragt worden van de zulken, die na zodanige overtuiging wel ettelyke jaren nog omgezworven hebben, maar zig eindelyk toch, zonder gebrek in 't uitwendige, zelfs in 't midden van voorfpoed en welftand, aan hem hebben moeten overgeven, die hen onophoudelyk agtervolgd had. (†)

In

(*) In 't vervolg vernam men, dat van deze uitgehongerde menfchen twe mannen naderhand geftorven zyn.

(†) De Schildery, welke de maker van het lied:

Verlicht, Heer! uwen knecht,
Ik ben my zelf verborgen,
En ken my nog niet regt.
Dit is, 't is waar, my klaar,
Ik ben niet, als ik waar;
Doch dat nog veel gebreekt,
Voelt 't hart meer, als het fpreekt;

Van zig zelve maakt in het 2de, 3de, en 4de vaers:

Ik leefde in trotfe ruft,
En wifte niets van zorgen
Maar nu is my bewuft

 Door

In de vorige jaren was het getal der inwoneren gewonelyk met dartig tot ſeſtig ja ſeventig perſonen uit de heidenen vermeerderd geworden, doch dit jaar kwamen 'er niet meer dan zeven nieuwen. Onder dezen bevonden zig twe zonen van den berugten Tovenaar *Kaſſiak*, die reeds vele jaren het Evangelie hadden horen verkondigen zo wel hier als te *Kangek*, en eindelyk tans het beſluit namen het Heidendom en hunne guichelachtige toverkonſt te verlaten. (*) Hun vader had 'er niets tegen, rekende ze gelukkig, maar kon zelve niet beſluiten om hen te volgen. Hiervan gaf hy deze reden: dat hy een al te boos menſch zy, en dat hy uit dien hoofde vreesde, dat men hem, indien hy by zyne kinderen te *Nieuw-Herrnhut* met 'er woon kwam, met ſpot en ſchande zoude weg jagen, gelyk onlangs ener weduwe gebeurd was. Men gaf hem te kennen, dat zulks niet

Door een verlicht gezicht
't Verderf, dat in my ligt.
Wat my eerſt vreugde aandeedt,
Baart my nu harte-leed.

Geen aardſch verlies of leed
Veroorzaakt myne ſmarte
Zo veel myn ziele weet.
Ik word geliefd, ge-eerd,
Van niemand overheerd,
Gezondheid ſchenkt my God,
Ik heb ook aardſch genot.

Maar neen! 't zyn ziele-ween.
De nood komt uit het harte,
En dringt door merg en been.
Want dit, dit ligt my aan,
Dat ik mogt zeker gaan,
Of 't hart in Jeſus leeft,
En Hem als Jeſus heeft.

Zouden vele Groenlanders, die zig ettelyke jaren met de ongeruſtheid van hun hart gekweld hebben, van zig kunnen maken, indien ze zig zo duidelyk uitdrukken konden.

(*) Een van hen is gedoopt, maar de twede is weêr afgetrokken.

niet gefchied zy, om dat ze boos was en zulks zelve bekende, gelyk hy deedt, want dat voor lieden, die zulks erkennen en zig willen laten helpen, fchielyk hulp te vinden zy in 's Heilands wonden; maar om dat ze goede gedagten van zig zelve had, en niet te min anderen zogt te verleiden. Indien zy dit erkennen wilde en zig van ganfcher harte bekeren, dan zou men haar met blydfchap weêr aannemen. (*) Doch hy bleef by zyn voornemen, om zig niet te bekeren, en dus zyn vorig ambagt door zyne bekering niet te onteren.

§. 5.

By 't intrekken in de winter-huizen beliep het getal der inwoneren drie honderd twe en negentig. Naar 't lighaam waren ze allen frifch en gezond. Zy hadden zig rykelyk voorzien, en deze reis had, by hunnen gevaarlyken arbeid in de *Kajakken*, niemand het leven ingefchoten, fchoon het aan gevaren geenszins ontbroken had. Een van hen, dermaten door het ys ingefloten zynde, dat hy op een ftuk ys ftappen moeft en zynen *Kajak* benevens den zee-hond ene halve myl ver dragen, viel by die gelegenheid dikwerf door het ys tot onder de armen in 't water. Een ander maal brak een vrouwen-boot aan ftukken. Dan 'er waren terftond vier *Kajakken* by de hand, die men paar wyfe famen voegde, vervolgens de vier roeifters voor en agter op dezelven plaatfte, en ze dus aan land bragt. Een der Miffionariffen met ettelyke Groenlanderen in een vrouwen-boot naar den Zond willende varen, en ene wyl voort geroeid hebbende, zagen de Groenlanders, die op het land ftonden, dat de boot begon te zinken. Een derzelven volgde hen terftond, en haalde ze te rug. Zy konden het land nauwelyks bereiken en by 't ontladen vonden ze, dat 'er onder in den boot een gat was, 't welk ze toeftopten en dus hunne reis vervolgden. Een weduwenaar op zynen trouw-dag een geregt vifch willende vangen, floeg, terug komende, om, doch niet ver van het land zynde, liet hy zig, na boven op den *Kajak* gekomen te zyn,

(*) Zulks is ook naderhand gefchied, en zy voert tans enen onergerlyken wandel.

zyn, door de golven naar het land dryven. Een jongeling, die door den hoek, met welken hy een Heilbot optrok, een gat in zynen *Kajak* maakte, begon te zinken. Doch op deszelfs geschreeuw spoedden de anderen naar hem toe, en behielden hem.

Ten aanzien van het uitwendige had men derhalven reden om zig over hunnen staat te verblyden. Wat het inwendige aanbelangt, ten dien opzigte was het by allen niet even wel gesteld. Hier omtrent wordt ergens, by gelegenheid dat 'er een Avondmaal gehouden werdt, het volgende gezegt: „ Deze reis moesten ses de zalige genietinge van 's Heren lighaam en bloed missen, om dat ze, by hunne langdurige afwezenheid in ver afgelegene plaatsen, hunne zinnen door de slange hadden laten bederven, om af te wyken van de eenvoudigheid, die in Kristus is, en daardoor in omstandigheden geraakt waren, die ons en hen smarten veroorzaakten. Twe lieden, die het Evangelie t' enemaal onwaardiglyk gewandeld hadden, moesten geheel en al uitgesloten worden: 't welk, in de openbare vergadering bekend gemaakt zynde, een geweldig schreijen veroorzaakte. Was nu onze smart over deze lieden groot, onze vreugde was egter over de meesten veel groter, alzo wy by dezelven een arm, hongerig, en den Here aanhangend hart vonden, 't welk zig in den ommegang met den ongezienen Vriend der zielen, door niets had laten storen. ”

In 't vervolg zag en hoorde men van de Groenlandsche mede-arbeideren, hoe heilsaam de kastyding den uitgeslotenen geweest zy, en de mede-arbeiders werden zelven door de schade van anderen wys, en begrepen, hoe goed het zy, dat niemand zynen eigen zin, welken men zo gaarn vryheid noemt, volge, en zig, op zyne eigene kragten vertrouwende, in omstandigheden begeve, in welke de vyand hem ligtelyk, vooral wanneer men ver en een langen tyd van de kudde afwezig is, in deszelfs strikken verwarren kan.

§. 6.

§. 6.

Onder de narigten, die hen op de maandelykfe Gemeente-dagen voorgelezen werden, verfchaften hen vooral de befchryvingen van het leven zommiger kinderen, die hier en daar in de Europeäanfche Gemeenten uit den tyd gegaan waren, zeer aangename ftoffen, om hunne lange winter-avonden op ene ftigtelyke wyze te verkorten, alzo de narigten van de ftandvaftigheid zommiger Kriftenen onder de wrede behandeling hunner Heren en Meefters; van het harde noodlot der Neger-flaven; als mede van de zonderlinge bewaring der Gemeenten in 't midden der beroeringen van den oorlog; allerly eigenaardige, fchoon wonderbare, denkbeelden in hen verwekten, terwyl ze daaruit met dankerkentenis opmaakten, dat zy, fchoon in een bar, woeft en armoedig land wonende, den Heiland egter ongehinderd onder ene milde en goedgunftige Overheid dienen konden, en voor zo vele noden der aarde bewaard blyven. Door niets werden ze gevoeliger getroffen, dan door het berigt van de verftoring der Indiaanfche-Gemeente te *Genadenhutten in Penfilvanien.* En toen men den medearbeideren, by derzelver eerftvolgende byeenkomft, nog enige byzonderheden daar omtrent mededeelde, by voorbeeld: dat by die gelegenheid wel ettelyke Europeäanfche Broeders en Zufters in den veroorzaakten brand het leven verloren hadden, doch dat de *Indiaanfche* nog tyds genoeg hadden gevonden, om naar *Bethlehem* te vlugten, en dus in dien brand flegts hun goed verloren hadden; dat deze arme vlugtelingen, benevens ene menigte van andere lieden, die ten platten lande afgebrand waren, te *Bethlehem* waren opgenomen, en aldaar, door de byhulpe van ettelyke gegoedde en medelydende naburen, gefpyft en gekleed werden; ontftondt 'er zulk ene beweging onder hen, dat ze bitterlyk begonnen te fchreijen, met aanbieding om ook iets tot kledinge en fpyfiging der naakte en uitgehongerde leden van Kriftus toe te brengen. De ene zeide: „ Ik heb een fchoon Rendier-vel, dat zal ik geven. " De andere: „ en ik heb een paar nieuwe laarfen van een Rendier-vel, die zal ik zenden. " Een derde zeide: „ en ik zal hen een zee-hond zenden, ten einde zy ook wat te eten en te branden hebben. " Schoon nu hunne gaven, by aldien men ze ten gel-

de zoude gemaakt hebben, van weinig waarde zoude geweeſt zyn, de Miſſionariſſen wilden egter dit penninksken, of liever, het medelydend en goedwillig hart van hunne arme Groenlandſche Broeders en Zuſters, niet veragten, en lieten door hunne Broeders in *Europa*, de waarde van hunner Groenlanderen met zo vele vreugde als tranen gedane giften den nooddruftigen in *America* ter hand ſtellen.

§. 7.

Zo eenvoudig, maar tevens ongemaakt, zy de omſtandigheden van andere leden van Kriſtus ter harte namen, zo onopgepronkt, maar niet te min hartroerende, waren hunne redenvoeringen, om hunne landsgenooten de onzaligheid buiten den Heiland, en daar tegen de zaligheid in zyn bloed, en het geſtadig aanhangen van- en verkeren met den ongezienen Vriend hunner zielen, in een helder daglicht voor te ſtellen. Schoon 'er van dezelven maar weinig en gewonelyk niets dan het begin aangetekend is; het weinige zal miſſchien toch den een of ander ſmaken. *A. . . .* zeide by zekere gelegenheid: „ 't is met ons, als wanneer 'er een dikke miſt op het land ligt, zo dat men niets met zekerheid kennen en onderſcheiden kan. Doch zo dra de miſt verdwynt, ontdekt men van het land het ene ſtuk na het andere, en wanneer de zon komt, dan ziet men alles klaar en duidelyk. Dus is het ook met ons gelegen. Zo lang wy niet by den Heiland komen, zyn wy duiſter en kennen ons zelven niet, maar hoe nader wy tot hem komen, hoe helderer wordt het in ons hart, en dan leert men eerſt zyne goedheid en onze verdorvenheid regt kennen. "

By ene andere gelegenheid zeide dezelve: „ Geliefde Broeders! hoort, ik zal u tans weêr iets van den Heiland zeggen. 't Geen ik van hem weet, is wel niet veel, doch dit weet ik: hy is voor ons aan 't kruis geſtorven, en heeft zyne zyde laten doorſteken, waaruit bloed en water gekomen is. Maar waarom heeft hy dit toch gedaan? Hy heeft ons daardoor ene reiniging bezorgt, voor hart, ziel en leden, en indien we daarvan dagelyks gebruik maken, dan kunnen wy een zalig en vergenoegd leven hebben. " enz.

Daniel (na kort te voren zyn hart voor den Miſſionaris uit-

uitgefchud, en vervolgens in 't begin zyner redenvoering voor de ganfche Gemeente bekend te hebben, dat hy zig in den zomer te lang op de Rendier-jagt op gehouden en daardoor fchade aan zyn hart geleden had) zeide onder anderen het volgende: „ Indien wy regt vergenoegd zyn „ zullen, zo moet ons hart, zin en gedagten altoos een- „ voudig en regtftreeks op 's Heilands dood en bloed ge- „ richt zyn. Anders hebben we geen leven, geen verge- „ noegen, en niet met al. " Hy eindigde met deze woorden. „ Wy kunnen regt zalige menfchen zyn, en byal- „ dien wy 't niet zyn, de fchuld is nergens dan by ons „ zelven. "

By ene andere gelegenheid fprak hy van den gedurigen ommegang met den Heiland, en zeide onder anderen: „ Wanneer men zo gedurig met hem omgaat, en ziet op hem als den Man vol van bloedige wonden, dan wordt de ziel, als door enen ftroom, weg- en naar zyn geopend bloedig hart gevoerd, gelyk wy zien, dat het zee-gras, wanneer het in den ftroom raakt, met magt, weg- en naar het land gedreven wordt. "

Deze zelve Groenlander deedt op het Feeft van den H. Geeft, na de predikatie, een doordringend en met vele tranen van de toehoorderen verzeld gebed, waarin hy zig onder anderen dus uitdrukte: „ God Heilige Geeft! wy fchamen ons van harten, dat wy ons tot hiertoe zo flegt jegens U gedragen hebben, terwyl gy in tegendeel zo goedgunftig jegens ons zyt. Wy weten niet eens, hoe zeer ellendig wy zyn, maar gy weet alle dingen. Wy bidden U derhalven, wend U op nieuw tot ons, om dat wy zulke arme en ellendige menfchen zyn, en houd niet op met uw genade-werk, tot dat gy ons t' enemaal in de wonden des Heilands gebragt hebt. Ik roep U voor ons allen aan, om vergevinge aller ongehoorfaamheden, aan welken we ons tot hiertoe fchuldig gemaakt hebben, en wy beloven U, dat we voortaan uwe getrouwe en gehoorfame kinderen willen zyn. "

M. . . . . drukte zig in deszelfs redenvoering dus uit: „ Wanneer ik den Heiland niet gedurig in deszelfs lydensgeftalte voor den geeft en in het hart heb, kan ik noit regt vergenoegd zyn, maar ik ben zo verlegen als een menfch, die iets met angft zoekt. Zyn dood is toch het voornaamfte van al 't geen wy weten: Had hy zig niet ene gemeente door zyn bloed gekogt, dan zoude ik, en wy allen wilde

de heidenen zyn; want dat ik tans een lid van zyn volk en in hem zo zalig ben, zulks heb ik zynen dood te danken." enz.

Dezelve zeide op een anderen tyd: „ Ik ben wel voor vele jaren reeds gedoopt, en heb altoos gedagt, dat ik een gehoorſaam hart had; dan na dat onze leraren breedvoerig daarvan geſproken hebben, dat de H. Geeſt zo vele trouw, langmoedigheid en arbeid aan ons beſteedt, om ons, als ene moeder voor den Heiland op te voeden, terwyl wy denzelven zo dikwerf bedroeven, heb ik eerſt regt beginnen te voelen, dat ik tot nog toe niet regt gehoorſaam aan deszelfs erinneringen geweeſt ben. Daarover ben ik beſchaamd. Ik zal my tans op nieuw geheel en al aan hem overgeven."

Men zoude nog meer en van anderen iets kunnen bybrengen, doch het komt alles hierop uit:

O geef, Kriſtus, Godes Zoon!
Door uw bitter lyden,
Dat wy, als uw' arbeids-loon,
In uw lyden weiden,
De oorzaak van uw' dood en ſmart
Vruchtbaar overdenken,
En ons met een lievend hart
U ten offer ſchenken.

En

Als ik U heb, heb ik het Goed,
Dat eeuwig mynen Geeſt voldoet.

§. 8.

Schoon het getal der inwoneren in dit jaar ſlegts met zeven perſonen vermeerderd werdt, de voortgang, die men daarentegen onder de velen tot hiertoe nog niet gedoopten beſpeurde, was des te groter, zo dat men velen van hen derzelver verlangen naar den doop, 't welk ze dikwils met tranen te kennen gegeven hadden, toeſtaan kon. Dus werden der Gemeente drie en vyftig, onder welkenzig veertien kinderen bevonden, ingelyft. Van de bedieningen van den H. Doop waren vyf byzonder talryk; ik zal ſlegts van de eerſte enige melding maken:

„ In de *Conferentie* op den 12den January vonden wy, dat

dat op den aanftaanden Gemeente-dag agt perfonen konden gedoopt, en zeventien heilbegerige heidenen in de nadere toebereiding aangenomen worden. Toen wy de Groenlandfche mede-arbeideren hiervan verwittigden, werden ze ongemeen verblyd, en dankten den Here met hart en mond, voor deze aan de arme heidenen bewezene genade. Den 14den werden de genen, die eerlang ftonden gedoopt en aangenomen te worden, gefproken. Men befpeurde in beide *Claſſen* ene byzondere genade, en hun verlangen; om geheel en al een eigendom van hunnen verloffer te worden, openbaarde zig op ene zeer aangename wyze en onder een vloed van tranen. Zy wiften zig van vreugde niet uit te drukken, terwyl zommigen zeiden: „ Ik ben ziek van verlangen. " enz. Den 16den January, zynde zondag, was een byzonder gezegende dag. Na de *Liturgie* werdt een aangenaam dag-verhaal gelezen van den gezegenden gang der genade onder de *Neger*-kinderen in *St. Thomas*, dit veroorzaakte ene algemene vreugde en ftrekte velen tot opwekking. Daarna werden de Dopelingen nogmaals gefproken. Vreugde en fchaamte, een heilig beven en een gelovig reikhalfen om tot den Troon der Genade te naderen, werdt tot onze vreugde zeer kennelyk by hen befpeurd. Ene oude weduwe, die men eertyds van tovery befchuldigd had, werdt zeer verlegen, wanneer men haar vroeg, of wy ook in 't vervolg foortgelyke zaken van haar vernemen zouden. Dan ze beloofde het tegendeel in zulke bewoordingen, die te kennen gaven, dat ze den Duivel, met al wat tot hem en zynen dienft behoort, verzake, en zig den Heiland geheel en al tot een euwig eigendom overgeve. Na de Predikatie over de woorden: *Ik ben gekomen, om vuur op de aarde te werpen*; enz. werden deze agt zielen, te weten drie Broeders (onder welken zig de oude man, van welken onder het vorige jaar §. 6. gefproken is, en die wel zyne kinderen, maar niet zig zelven, waardig oordeelde, om gedoopt te worden, benevens deszelfs zoon bevondt;) en vyf Zufters gedoopt. Uit hunne aangezigten ftraalde een aangenaam en verblydend licht. Na dat de Gemeente-dags-afdeling gelezen en verklaard was werden zeventien leerlingen in een nadere toebereiding onder het geven van den Vrede-kus aangenomen. Onder dezen bevondt zig ook de meergemelde *Tuſſillartok*, zwager van den zaligen *Samuel Kajarnak*, zynde dezelve *Angekok*,

die

die zo dikwils door zonderlinge dromen verſchrikt was, als mede deszelfs zoon *Siuana* , en het meisje, dat ons voorleden jaar half dood in een zak toegezonden werdt.

De uitwerkſelen, welke deze handelingen by de andere ongedoopten veroorzaakt hadden, vernam men de volgende dagen. De mede-arbeiders berigtten, dat de overigen, die tot den doop aangenomen waren, maar deze reis nog niet gedoopt werden, in hunne gezelſchappen zeer gekermd en een groot verlangen naar den doop getoond hadden. Ene weduwe, die reeds voor ettelyke maanden aangenomen was, en welker dogter deze reis gedoopt werdt, zeide met tranen: „ Ach het moet toch zeer ſlegt met my geſteld zyn, dewyl ik nog niet 'er toe komen kan! Ik heb 'er egter een groot verlangen naar, en ſchrei 'er dikwerf om voor den Heiland. "

Welken indruk de Doop op de Groenlanderen make, en welke vattinge een verſtandig dienaar van Kriſtus daardoor aan hunne harten verkrygt, kan uit het volgende opgemaakt worden. Een man, die zedert enigen tyd uitgeſloten en uit dien hoofde enigzins verdrietig was, had zig nopens ene huiſſelyke zaak zeer wederſpannig tegen den Diaken gedragen, en was door gene redenen te bewegen, zyne wederſpannigheid te laten varen. Dan gevraagd wordende, of hem nog heugde, dat hy gedoopt was? begon hy dermaten te ſchreijen, dat men hem nauwelyks kon te vrede ſtellen. Zyn eigen-zin werdt daardoor, als 't ware, geſmoord.

§. 9.

In dit jaar waren veertig leerlingen in de nadere toebereiding aangenomen, en ten dele na elkander gedoopt; daarentegen waren niet meer dan twe perſonen tot het H. Avondmaal toegelaten. Vyf paar waren in den egt verbonden en elf perſonen, waar onder maar drie bejaarden waren, overleden, te weten:

1.) *Antonette*, ene getrouwde vrouw: zy had het Evangelie reeds voor vele jaren te *Kangek* gehoord, en men bemerkte ten eerſten een verlangen naar den Heiland by haar, weshalven ze ook, in 't jaar 1748 tot ons gekomen zynde, haaſt gedoopt werdt. Drie jaren daarna werdt

ze

ze tot het H. Avondmaal toegelaten, en leefde naderhand met haar man als ene arme begenadigde zondareffe zalig en vergenoegd. Zedert twe of drie jaren begon ze aan de tering te kwynen, en dit was de zaligfte tyd van haar leven. Zy verlangde naar hare ontbinding, en verheugde zig op dezelve als op een bruilofts-dag: ze was gedurig met den Heiland bezig, en fprak van hem met allen, die haar bezogten. Onder anderen zeide ze: „ Nu zal de Heiland „ haaft komen, en myne ziel mede nemen, ik heb Hem „ reeds dikwils daarom gebeden, en hy is my genadig, „ zo dikwils als ik met hem fpreke. Des Heeren Bloed- „ gerechtigheid is 't bruilofts-kleed, voor my bereid. Doch „ gy moet myn lighaam ook fierlyk kleden, want de le- „ den van myn lighaam zyn ook allen gefchenken van „ Hem. " enz. Toen men met haar den laatften avond zong:

Uw' liefde, zo onendig,
Blyve ons, o Lam! beftendig,
Niet flechts in fcheemering.
Neen, laat ons te allen tyden
Uw' wonden en uw lyden
Regt voelbaar zyn ter zaliging!

wees ze met een verblyd gelaat naar haar hart en begon met ene gebrokene ftemme het volgende vaars:

Op 't Lam en zyne fmarte
Vertrouwt myn ganfche harte,
Zo lang een ader flaat:
Als myne leên verkouden,
Zo zal ik opvaart houden
In 't harte, dat nog open ftaat.

En daarmede ontfliep ze ftil en zagt, in de armen van haren Verloffer, met een hart, in 't welk de vrede van God heerfchte.

2.) *Abifag*, ene vrouw, die een teder gevoel van 's Heilands dood en lyden had, en tevens ene byzondere gave in den ommegang met hare huisgenoten. Op een zekeren tyd geraakte ze in ene verzoeking van eigen-liefde, en meende, dat 'er niet werks genoeg van haar gemaakt werdt.

werdt. Hierover werdt ze verdrietig en zwaarmoedig, kwam egter schielyk weêr te regt, en bragt hare laatste jaren regt vergenoegd door. In hare ziekte vooral betuigde ze met vele blymoedigheid, den Heiland zeer lief te hebben en te verlangen, om zyne gewondde voeten te kussen.

3.) *Peninna*, ene oude ongetrouwde Zuster, gebrekkig van lighaam en zwaarmoedig van geest. De eerste jaren na haren doop bragt ze vergenoegd door. Doch toen alle hare vrienden uit den tyd gingen, en zy zig in 't uitwendige vry schraaltjes behelpen moest, werdt ze zo zwaarmoedig, dat ze zig uit eigene beweging van het H. Avondmaal terug hieldt. Daardoor geraakte ze allengskens in ene grote dorheid, en dikwils scheen het, als of ze ons t' enemaal verlaten wilde. Dan in hare ziekte, die agt dagen duurde, openbaarde zig weêr de Vriend van arme en beschroomde zielen regt vriendelyk en genadig aan haar hart, en ze ging als ene arme zondaresse met een innig en blymoedig verlangen tot Hem henen.

4.) *Christian*, een zoon van onzen in 't jaar 1752 ontslapenen, en noit te vergeten *Nathanaël*; deze jongeling was negen jaren oud, en een zeer levendig en beminnenswaardig kind, van 't welk wy ons vele hope gemaakt hadden. In de school was hy ongemeen naarstig en had een zeer gelukkig geheugen. De Katechiseerder had eens enige vaarsen vertaald, en zyne kinderen voorgelezen, doch dewyl hy ettelyke uitdrukkingen niet duidelyk genoeg overzetten kon, had hy de gemelde vaarsen weg gedaan. Hiervan had hy naderhand berouw en zoude de vaarsen gaarn weêr gehad hebben. Een jaar daarna hoorde hy den zaligen *Christian*, die een groot liefhebber van zingen was, de verloorne vaarsen by geval zingen, en bragt ze uit deszelfs mond op papier. Hoe levendig hy ook van geest was, zo dat hy zomtyds ene neiging tot buitensporigheden had, hy had egter een teder en week hart jegens de wonden van den Heiland, des hy alle erinneringen met een buigsaam gemoed aannam. Ene ziekte van zyde-wêe baande den weg tot zyne ontbinding, terwyl hy zig met deszelfs Voedster-ouderen, die over zyn stigtelyk einde zeer aangedaan waren, in den Zond bevondt.

HET

HET NEGENDE BOEK
DER
GROENLANDSCHE HISTORIE,
VERVATTENDE

Het vyfde tydmerk der Zendinge van de Broeder-Kerk, dat is, van de opregtinge der Zendinge te Lichtenfels *in 't jaar* 1758, *tot het jaar* 1762.

HET SES EN TWINTIGSTE JAAR
1758.

INHOUD.

I. VAN LICHTENFELS.

§. 1. *Verscheidene redenen, om over de opregting van ene Zending op ene andere plaats te denken.*

§. 2. *De Broeders worden naar de* Visscher-Fiorde *verzogt, en brengen ene zendinge derwaards in voorslag.*

§. 3. Matthæus Stach *reist ten dien einde met twe medearbeideren naar Groenland.*

§. 4. *Vervolg der reis van* Nieuw-Herrnhut *naar de* Visscher-Fiorde.

§. 5. *Hun en hunner medegenomenen Groenlanderen eerste bouwinge en neringe.*

§. 6. *Bezoek der heidenen en vermeerdering der inwoneren uit dezelven.*

§. 7. *Bewysen der genade in de nieuwe Groenlandsche Gemeente. Levensloop van een verdronken jongeling.*

II. VAN NIEUW HERRNHUT.

§. 8. *Door de Predikinge van den Heiland werden de heidenen geraakt, maar zy tragten zig daarvoor te bewaren.*

§. 9. *De Gemeente wordt met drie en dartig zielen vermeerderd. Byzondere arbeid der genade onder de Avondmaals-leden.*

§. 10. *De Groenlanders bespeuren den Goddelyken zegen in hunne neringe en worden voor in- en uitwendige onheilen bewaard.*

§. 11. *Gedagtenis zommiger ontslapenen, en in 't byzonder van de bekende* Judith.

§. 1.

N de laatste jaren was de Groenlandsche Gemeente tot op vier honderd personen aangegroeid, en omtrent twe honderd gedoopten hadden reeds het tydelyke met ene zalige euwigheid verwisseld. Naar mate der kleinheid van het Groenlandsche volk was de vermeerdering der Gemeente zedert het jaar 1742, wanneer de grote opwekking onder de heidenen begon, schielyk genoeg geschied; doch tans scheen de vermeerdering van buiten niet zeer groot meer te zullen worden. Uit het noorden en Bals-rivier kon men in 't vervolg weinige Groenlanders verwagten. Zy hadden aldaar, zedert het aanleggen van nieuwe volkplantingen, enige Deensche Missionarissen in hunne nabyheid gekre-

gekregen, en die hier omftreeks diep in de *Fiorden* woonden, hielden zig merendeels tot de volkplanting te *Godbaab*. De *Kook-* en *Kangek*-Eilanden waren eigentlyk de predik-plaatfen der Broederen. De Groenlanders, welke zig aldaar gewonelyk enigen tyd ophouden, zyn merendeels uit de zuidlykfte landftreken, alwaar nog gene volkplantingen en zendingen zyn; hun verblyf in de gemelde eilanden duurt gewonelyk een of twe jaren, ten dele om 'er, op hunne reizen naar- en terug uit- het noorden, uit te ruften, ten dele om zig tot hunne verdere reis van levens middelen te voorzien. Uit deze lieden hadden de Broeders het grootfte gedeelte van derzelver inwoneren gekregen, en dit was ten dele ene gezegende vrugt der reis van den eerfteling, *Samuel Kajarnak*, die zelve een Zuidlander was en de eerfte, die daar omftreeks de blyde boodfchap verkondigd had van den Schepper, die zyne verlorene fchepfelen door enen bloedigen dood verloft heeft. Uit het voorgaande zal men gezien hebben, dat de Broeders jaarlyks van vele Zuidlanderen bezogt werden, dat onder dezen zig velen bevonden, die niet t'enemaal onkundig van 't Evangelie gebleven waren, en dat ze de Broeders verzogt hadden, in hun land te komen, om dat zy zig ook wel bekeren wilden, maar hier omftreeks niet beftaan konden. Want fchoon Bals-rivier ene der beften landftreken van ganfch Groenland is, die, wel is waar, ook hare gebreken, maar tevens vele zaken heeft, die andere landftreken niet hebben, de Groenlanders kunnen egter niet ligtelyk het befluit nemen, om ene plaats, waar ze geboren en opgevoed zyn, t' enemaal te verlaten, en zig elders met 'er woon neêr te zetten; gemerkt men byna op elke plaats ene byzondere manier van viffchen en zeehond-vangen vindt, aan welke zy zig eerft gewennen moeten, en ondertuffchen menigmaal ettelyke jaren gebrek lyden. Zy vooral, die naby de zee, of in de eilanden, geboren zyn, zetten zig niet gaarn op het vafte land of in de *Fiorden* met 'er woon neder. En wanneer zulke lieden zig op ene plaats, gelyk *Nieuw-Herrnhut*, dat op het vafte land, twe of drie mylen ver van de zee af ligt, met 'er woon neer zetten, zo kan men 't genoegfaam niet anders aanmerken, dan als ene verlochening van hunne gewone voordelen, die ze om het heil hunner zielen laten varen, terwyl ze wel weten, dat zy ettelyke jaren aan 't leren van nieuwe voor-

delen in hunne neringe beſteden, en zig intuſſchen dikwerf ſchraaltjes behelpen moeten.

Door deze zwarigheid werden verſcheidene geraakte Groenlanderen terug gehouden, van te *Nieuw-Herrnhut* met 'er woon te komen, en de Broeders zelven konden byna niet wenſchen, dat 'er meer inwoners komen mogten. Want ſchoon ze van harten gaarn het Evangelie aan alle inwoneren van Groenland zouden verkondigd en dezelven daardoor voor den Heiland gewonnen hebben; zy moeſten egter ook daarop letten, dat de zielen, die door het Evangelie opgewekt en in Jeſus dood gedoopt werden, in de Gemeente behoorlyk konden verzorgd, onderwezen, in de genade beveſtigd en voor alle afdwalingen bewaard worden. Ene zulke verzorging van zielen, waartoe vry wat meer dan predikatien en Katechiſatien vereiſchd wordt, wordt, ten minſten in heidenſche landen, en wanneer de menigte te talryk wordt, om dezelve onder het oog te houden, al te bezwaarlyk, zo niet t' enemaal onmogelyk. Voeg hierby, dat zommigen bevreeſt waren, dat 'er niet altoos toereikende levens-middelen zouden kunnen gevonden worden, indien het getal van Groenlanders, op ene plaats, merkelyk groter worden mogt; ſchoon anderen ten dezen opzigte van andere gedagten waren, die ook door ondervinding beveſtigd zyn.

§. 2.

Om deze redenen en uit de gegronde hope, dat zig nog vele Groenlanderen aan het Evangelie onderwerpen zouden, by aldien men op ene tot hun beſtaan bekwame plaats woonde, hadden de Miſſionariſſen reeds lang in overweging genomen, of niet iemand van hen te *Kangek*, of *Kariak* (een oord, die drie mylen zuidwaards van *Nieuw-Herrnhut* ligt) zou kunnen wonen, ten einde den aldaar wonende en voorby reizende Groenlanderen met het Evangelie te dienen; en of men niet zulke gedoopten, die aldaar hun beſtaan ligter zouden kunnen vinden, van *Nieuw-Herrnhut* derwaards zou laten trekken? Dit voorſtel werdt by de viſitatie in 't jaar 1752 in overweging genomen, doch niet raadzaam gevonden.

Twe jaren daarna, te weten 1754, werdt in de zogenaam-

naamde *Viſſcher-Fiorde*, agtien mylen zuidwaards, een Handels-kantoor aangelegt. Uit dit geweſt hadden reeds vele Groenlanders, die zig des zomers in Bals-rivier hadden opgehouden, het Evangelie gehoord. Ettelyken hadden zig ook dadelyk te *Nieuw-Herrnhut* met 'er woon neder gezet, de meeſten egter betuigden, hun beſtaan hier niet te kunnen vinden, en verzogten de Broeders, om zig in hunne landſtreek neêr te zetten, als wanneer zy lieden by de Broeders wilden komen wonen, en gelovig worden.

Wanneer het zo evengemelde Kantoor aangelegd werdt, gebeurde het, dat *Matthæus Stach* en *Ballenhorſt*, voornemens zynde ene reis naar Europa te doen, by het nieuwe Kantoor aan boord moeſten gaan. Deze Broeders bezigtigden de landſtreek daar omtrent, en bragten dezelve, benevens het verlangen der aldaar wonende Groenlanderen, in gedagteniſſe by de Broeder-Kerk. *Johan Sörenſen*, het volgende jaar uit Groenland komende, gaf een verzoekſchrift over aan deu Here Graaf van *Berkentin*, die toen voorzitter der Handels-Maatſchappy te *Kopenhagen* was, waarin hy te kennen gaf, dat de Broeders genegen waren, om zig in de *Viſſcher-Fiorde* by de Groenlanderen neêr te zetten, by aldien ze der Handels-Maatſchappy daardoor enigen dienſt konden doen. De aanbieding was aangenaam, ze kon egter zo ſchielyk niet ter uitvoer gebragt worden.

De Broeders werden intuſſchen geſtadig, en op het ernſtigſte, zo wel door de heidenen als de bedienden van den koophandel, uitgenodigd; dan dewyl ze niemand tot dit werk miſſen konden, zo deedt *Johan Bek*, dit jaar te Herrnhut zynde, het voorſtel: of niet *Matthæus Stach*, die altoos een verlangen betoond had, om het Evangelie verder naar 't zuiden onder de Groenlanders te brengen, ene proef zou kunnen doen, van zig in de *Viſcher-Fiorde* neêr te zetten, om te zien, of onder de aldaar wonende Groenlanderen ettelyken voor den Heiland zouden kunnen gewonnen worden? Dit voorſtel werdt goed gekeurd, *Matthæus Stach* daartoe beroepen, en de twe Gebroeders *Jens* en *Peter Haven* werden hem als mede arbeiders toegevoegd.

§. 3.

Na ene korte afvaardiging (want hun vertrek vereischte spoed) begaven zig deze drie Broeders, met den zegen der Gemeente, den 15den Maart van *Herrnhut* op de reis, die ze ook, schoon zy den weg door het midden van het Oorlogs-toneel nemen moesten, onbelemmerd over *Hamburg* en door *Holstein* vervolgden. Dan te *Kopenhagen* den 8sten April aankomende vonden ze het schip, dat naar *Friedrichshaab*, de *Visscher-Loge* en *Godhaab* bestemd was, reeds zeilvaardig op de reede liggen, en konden, om dat het zelve reeds zwaar geladen was, met dat schip niet vertrekken. Dienvolgens moesten ze wagten, tot dat een ander schip, 't welk naar *Zukkertop*, gevolglyk vyftig mylen verder noordwaards, dan zy wezen moesten, bestemd was, klaar werdt. Den 4den May, zynde Hemelvaards-dag, gingen ze aan boord van 't schip de *Marie-Kerk*, Schipper *Peter Steffensen Holm*, en van *Elseneur*, alwaar ze ettelyke dagen door tegen-wind opgehouden werden, zonden ze nog enen brief, in welken ze door enige regelen afscheid namen.

Op hunne reis hadden ze genen storm en genoegsaam geen slegt weder, 't geen iet zeldsaams is. By deze gelegenheid kan ik niet nalaten, tot prys van den Heiland en uit dankerkentenis jegens het Deensche volk, aan te merken, dat de omstandigheden, ten aanzien der reizen onzer naar Groenland varende Broeders, zedert het begin dier reizen, dat is zedert vyf of ses en twintig jaren, doch vooral zedert de Koninglyke Ordonnantie van 't jaar 1750, zeer kennelyk veranderd zyn. Want in stede dat toen het scheepsvolk de Broeders door allerly kwade woorden en bejegeningen, ja door spotternyen nopens den Godsdienst, zogt te kwellen, en hen de nodige hulp in 't uitwendige weigerde, konden deze drie Broeders de zedigheid en behulpsaamheid, die hen door het scheepsvolk betoond werden, niet genoeg roemen, terwyl zy van den Schipper en Stuurman blyken van ene gansch byzondere vriendschap en liefde genoten hadden. Het zelve kan men van allen getuigen, en om de belofte van den Here Jesus denken: *Voorwaar zeg ik u, hy zal zynen loon geensins verliezen.*

Den

Den 18den Juny kwamen ze op de volkplanting *Zukkertop* aan, alwaar ze door den Koopman *Anders Olfen*, en den Katechifeerder *Berthel Larfen* met vele vriendfchap ontvangen werden.

Ondertuffchen kwamen 'er twe van *Nieuw-Herrnhut* hen te gemoet gezondene *Kajakken* aan, om ze langs de nog t' enemaal onbekende kuft van dartig mylen te verzellen en tevens den weg te wyzen. Met dezen begaven ze zig den 23ften, in hunnen boot (die het enigfte was, dat ze tot hunne aanbouwinge van *Kopenhagen* hadden kunnen mede nemen) op de reis, die wel door den fterken wind vry wat ongemakkelyk, maar tevens zeer fchielyk en voorfpoedig was, alzo ze den 27ften Juny te *Nieuw-Herrnhut*, tot blydfchap hunner Broederen en der Groenlanderen, aankwamen.

§. 4.

Na het nodige met dezelven afgefproken te hebben, vervolgden ze den 19den July hunne reis naar de *Fiffcher-Fiorde*, en namen, tot een begin van hunne kleine Gemeente, vier Groenlandfche huisgezinnen van *Nieuw-Herrnhut* mede, die allen te famen twe en dartig zielen uitmaakten. Zy kwamen den 23ften July in de *Fiorde* aan, met dit zeer aangename woord: *De lieflykheid des Heren onzes Gods zy over ons: en beveftigt gy 't werk onzer handen over ons: ja het werk onzer handen beveftigt dat. Pf.* XC: 17. „ Gebied ons, dat we gelukkig zyn. " Volgens den raad von hunnen Groenlandfchen leidsman, die uit dit geweft afkomftig is, bezigtigden ze, eer zy naar de *Loge* voeren, op een groot eiland ene plaats, *Akonamiok* genaamd, ene halve myl van de zee gelegen, alwaar reeds een oud Groenlandfch huis ftondt. Dan deze plaats al te nauw door de bergen ingeflooten zynde, voeren ze nog ene goede halve myl dieper in de *Fiorde* tot aan de *Loge*. De kooplieden zouden hen gaarn in de nabyheid gehouden hebben, ook is de plaats voor Europeänen zo moi en gemakkelyk, als men in Groenland nauwelyks ene vinden zal: dan de Broeders, meer ziende op het geen, dat tot der Groenlanderen nut, naar ziel en lighaam, ftrekken kan, dan op hun eigen gemak ('t welk men in Groenland

niet zoeken moet) konden zig aldaar met 'er woon niet neêr zetten, maar zagen nog verder naar ene plaats om, die de volgende gemakken hebben zoude: 1.) Versch water, dat in den winter door de vorst niet ophoudt; 2.) ene voor de vaartuigen veilige haven; 3.) een strand, dat in den winter open blyft, en niet te ver van de zee is, ten einde lieden, die, gelyk de Zuidlanders genoegsaam allen, aan de zee gewend zyn, zo wel als de bewoners der *Fiorden* hunnen onderhoud zouden kunnen vinden, en dus uit dien hoofde niëmand afgeschrikt worden, van by hen te wonen en het Evangelie te horen. Behalven de zo even genoemde plaats by *Akonamiok*, vonden ze in de gansche *Fiorde* gene van dien aart, en schoon dezelve de zon, die in Groenland tot ene byzondere verkwikking strekt, niet van voren heeft, in tegendeel, van wegens enen hogen berg, gedurende een tyd van drie maanden in 't geheel geen zonneschyn geniet; zy verkozen egter deze plaats, om der Groenlanderen wille, en sloegen aldaar hunne tenten den 24sten July op, zynde het woord van dien dag genomen uit *Jerem.* XXXII: 17. *Here! ziet, geen ding is U te wonderlyk.*

§. 5.

Hun eerste arbeid werdt besteed aan 't opmetselen van een klein huis van steen en zoden naar de Groenlandsche wyze. In 't begin ging het met den arbeid zeer langsaam, gemerkt ze van de Groenlanderen, die terzelver tyd aan 't bouwen waren, gene hulp bekomen konden, terwyl één der drie Broederen ettelyke uren aan 't koken besteden moest. Daarenboven ontbrak het hen aan nodige gereedschappen, om dat ze dezelven noch van *Kopenhagen*, noch van *Nieuw-Herrnhut* in den boot, hadden kunnen mede nemen. De stenen moesten ze 'er naar toe rollen, de aarde in zakken dragen, en de zoden van ene andere plaats te water halen. Tot het dak hadden ze van *Nieuw-Herrnhut* wel enige latten, maar gene balken, kunnen mede nemen, en in langen tyd konden ze daartoe geen bekwaam hout in de zee vinden. Doch toen ze met de muur klaar waren en wegens andere verrichtingen uitvaren wilden, vonden ze, niet verre van het huis, twe zulke stukken hout, als ze no-

nodig hadden, en die, by aldien zy langer vertoeft hadden, met den naaften vloed verder weg zouden gedreven zyn; zo dat het niet anders was, dan of een der gedienftige Geeften dezelven, ten behoeve der Broederen en derzelver uiterfte nooddruft, derwaards geftuurd had; immers namen zy dezelven als een gefchenk uit de hand des Heren met een dankbaar hart aan.

Hun huis beftondt uit een vertrek van zeven of agt ellen in 't vierkant, uit een klein voorhuis en de keuken. Het dak had de hoogte van een man, maar gene zoldering, het was genoefaam vlak, en ruftte op twe ftylen; de latten waren met dubbelde zoden, tusfchen welken men aarde geftrooid had, gedekt, terwyl op dezen nog oude vellen van tenten gelegt werden, om den regen af te keren: (fchoon het 'er niet te min dikwerf lekte) ook beftondt het inwendig behangfel der muren uit foortgelyke vellen. Met deze woning werden ze den 16den September klaar, en hielden hun intrek met een vergenoegd en dankbaar hart. Na dien tyd viel 'er ook, wegens den met regen en fneuw reeds aankomenden winter, weinig meer buiten het huis te verrigten.

De Groenlanders hadden intusfchen ook een huis gebouwd, 't geen ze den 14den October begonnen te bewonen. Met hunne neringe ging het in den beginne zo flegt, dat ze zig nauwelyks onderhouden konden. Dan ze ontdekten niet verre van het huis ene plaats, waar de zeehonden in enen engen bogt inliepen, en ingefloten konden worden, in diervoegen dat zy ettelyken dier beeften te gelyk doden konden, waar mede ze zulk een goed begin maakten, dat zy ten eerften omtrent vier tonnen fpek aan den koopman afleveren konden. De Inboorlingen daar omftreeks betuigden, noit voor dien tyd zeehonden ter dier plaatfe vernomen te hebben, en waren verwonderd, dat ze 'er nu in zulke menigte inliepen. Des men het niet anders aanmerken kon, dan als ene zonderlinge fchikking tot hunne onderhouding.

§. 6.

'Er kwamen ook haaſt Groenlanders ten bezoek, zommigen uit nieuwsgierigheid, de meeſten egter om het Evangelie te horen. Het grootſte gedeelte van hen woonde by de *Loge* en op de andere zyde van het eiland. Van elke dezer plaatſen had men over land een weg van ene grote myl over barre rotſen en valleyen. Niettemin kwamen ze, vooral in de Kers-dagen, zeer vlytig, de mannen te water in *Kajakken*, en de vrouwen over het land, om het woord van God te horen, en gingen dikwils in de nagt weêr naar huis. Zy werden van tyd tot tyd door den Miſſionaris bezogt. Hun verlangen, om van den Heiland te horen, maakte hem den weg ligt, die anders niet alleen ongemakkelyk maar tevens gevaarlyk is; des het ook eens gebeurde, dat hy, de voet uitglippende, voor over viel en dus langs den berg neder rolde, zonder egter enige ſchade aan deszelfs leden te lyden, alzo hy het geluk had, in een diepen ſneeuw te vallen. Ook zaten onze Groenlandſche Broeders geenzins ſtil, maar bezogten van tyd tot tyd zulke Groenlanders, by welken de Miſſionaris niet komen kon, en beſpeurden, dat dezelven het getuigenis van Jeſus den gekruiſten gaarn, ja dikwerf met vreugde, ontvingen, met belofte van hen te eniger tyd te zullen volgen.

Behalven ettelyke vrouws-perſonen, ten dele weduwen met derzelver kinderen, ten dele jonge dogters, kwamen 'er twe huisgezinnen, om hier te wonen. De mannen waren eigene Broeders van enen te *Nieuw-Herrnhut* ontſlapenen Groenlander, en hadden aldaar het Evangelie reeds dikwerf, en niet zonder aandoening, gehoord. Tans kwamen ze met het voornemen om zig te bekeren, verzuimden niet ligt ene vergadering, en werden ook nog voor het einde van 't jaar als leerlingen aangenomen. Hunne vrouwen waren egter van andere gedagten. En daar anders de Groenlandſche vrouwen gewonelyk naar 't Evangelie begeriger zyn dan de mannen, in diervoegen dat zy dikwils hare mannen ene aanleiding worden tot het goede, kwamen in tegendeel deze vrouwen zeer zelden onder het gehoor van het Goddelyk woord, en werden ook het volgende jaar hare mannen tot ene aanleiding, dat dezelven hunnen leraar verlieten, en de genade verwaarloosden, om uit deze landſtreek de eerſtelingen te worden.

§. 7.

§. 7.

Met het kleine begin ener Groenlandfche Gemeente hier ter plaatfe volgde men de inrichting van *Nieuw-Herrnhut.* De Zondags-predikatien en andere algemene vergaderingen werden in het Groenlandfche huis, doch het H. Avondmaal, de vergadering der gedoopten, en de fchool in dat der Broederen gehouden. Met vele blydfchap befpeurde men, dat dezelve genade, met welke de vergaderingen der Groenlandfche Gemeente te *Nieuw-Herrnhut* door den H. Geeft gezalfd worden, dit deel dier Gemeente ter plaatfe van deszelfs nieuwe plantinge verzelde. Hiervan wordt het volgende gezegt: „ Wanneer de *Litany* het eerfte maal gebeden werdt, ontftondt 'er by 't aanheffen der woorden: *Here God, onze Vader, die in de Hemelen zyt!* enz. zulk ene beweging in aller harten, dat de tranen langs de wangen rolden. By gelegenheid van het eerfte Avondmaal wordt gemeld:" wanneer ik de Avondmaals-leden ter voorbereidinge tot het eerfte Avondmaal fpreken zoude, was ik bang, om dat my bewuft was, dat 'er verfcheidene zaken zouden te erinneren zyn. Ik werdt egter zeer befchaamd en vertrooft, wanneer ik over 't geheel harten vond, die week, en door den H. Geeft zelve tot een gevoel van hunne armoede en ellende gebragt, en dus wel toebereid waren. "

Om ene vermeerdering uit de heidenen kon men nog zo haaft niet denken, want een Groenlander moet tyd hebben om tot zig zelve te komen, en een Miffionaris nog meer, om denzelven regt te leren kennen. Des werdt de Gemeente niet dan door den doop van een nieuw geboren kind vermeerderd, terwyl ze verminderd werdt door het droevig blyven van een jongeling *Joël* genaamd. „ 't Is (dus fchryft de Miffionaris) iet zonderlings en tevens iet zeer fmartelyks, wanneer men, kort na enen Broeder fris en gezond gezien te hebben, horen moet, dat hy uit den tyd is, dat zyne gebeenten in de zee omdryven en den visfchen ten proi worden. Ik wift gifteren niet, hoe ik het had! ik gevoelde benauwtheid, ging menigmaal op den berg, om in de zee te zien, zonder te weten, waarom? Van hem kwam my egter niets in de gedachten, fchoon ik dikwils om hem bekommerd was, om dat hy zig verder waagde, dan zyne kragten gedoogden.

Hy

Hy werdt, een Kind zynde, in 't jaar 1744 met zyne ouders te gelyk gedoopt, leerde het lezen en ſchryven wel, en was van natuur vrolyk en opregt. By 't toenemen van deszelfs jaren beſpeurde men by hem een teder gevoel van liefde jegens den Heiland en zyne wonden, en hy wiſt den kinderen, by welken hy als beſtierder hunner gezelſchappen gebruikt werdt, den Heiland op ene zeer aangename wyze aan te pryzen. In 't vervolg ſcheen hy iets van zyne kinderlyke eenvoudigheid te verliezen; men beſpeurde egter altoos een aan den Heiland verkleeft hart by hem. Van de zonden der jeugt was hy bewaard gebleven, en wanneer hy zig in enigen opzigte verdorven en zondig gevoelde, ſprak hy daaromtrent openhartig met zynen leeraar, en wilde den Heiland gaarn naar ziel en lighaam tot vreugde worden. Hy werdt in dit jaar tot het H. Avondmaal toegelaten, en trok vervolgens met zynen zwager *Johanan* van *Nieuw-Herrnhut* herwaards. Hier heb ik gedurig ene byzondere werking der genade aan zyn hart beſpeurd, en hy heeft my in der daad dikwerf tot vele blydſchap verſtrekt. In dit jaar drukte hy zig nog in enen brief op de volgende wyze uit: „ Wanneer ik my te binnen breng, hoe de Heiland my 't eerſt zyne nabyheid liet gevoelen, dan wenen myne ogen nog. Zyn lyden maakt myn hart brandende en vrolyk. Tans kan ik hem niet meer verlaten, hy bezit myn ganſch hart, als mede myn lighaam en deszelfs leden, als een Hem toekomend eigendom. Hy heeft my ook zyn lighaam en bloed gegeven, waarover ik zeer verblyd ben. Ik rigte myne zinnen en gedagten beſtendig naar hem, en bid hem dikwils met tranen, dat het hem behage, myn hart regt gevoelig na by te wezen, al 't geen in my niet deugt door zyn gekruiſt lighaam te doden, en my tot een regtſchapen jongeling te maken. Want myn wenſch is, beſtendig regt vergenoegd voor hem te leven. "

Hy hielp my vlytig in het vertalen, en zyn laatſte arbeid was een lied van 's Heilands lyden, waarby hy ene byzondere vreugde over deze woorden toonde:

Indien Hy my verſcheene,
Zo kende ik Hem gewis,
Die been van mynen beene,
Myn Heer en myn God is.

§. 8.

§. 8.

Tans keren wy naar *Nieuw-Herrnhut* terug, alwaar de verkondiging van 't Evangelie zo wel in de byzondere als openbare vergaderingen met geeft en genade voortgezet werdt. Ook kwamen 'er van tyd tot tyd heidenen van verre- en naby- liggende plaatfen ten bezoek. Vooral had men 'er in den zomer vele Zuidlanderen, die hunne vrienden bezogten. Zommigen dezer lieden waren nog ganfch wild en woeft, en begeerden niets van God te horen; zommigen fchenen niet ten enemaal ongevoelig te zyn, zogten zig egter zorgvuldig te wagten, en verboden de hunnen het Evangelie te horen, ten einde dezelven zig ook niet mogten gedrongen vinden, om zig gevangen te geven; want zy hadden (naar ze zeiden) reeds vele voorbeelden gezien, dat lieden, vooral jonge menfchen, die het woord van den gekruiften Jefus en deszelfs dood flegts een en andermaal met aandagt gehoord hadden, daardoor ingenomen en, als 't ware, betoverd (*) waren geworden, dat ze in 't vervolg gene ruft gehad hadden, tot dat zy, dikwerf tot verdriet der nabeftaanden, zig ook by de gelovigen met 'er woon begeven hadden.

Dus was het ook met de heidenen, die in de nabyheid woonden, gefteld, met dit onderfcheid nogtans, dat van dezen velen door de ftemme van 't Evangelie zo dikwils reeds getroffen doch weêr in flaap geraakt waren, of zig door den wille des vleefches en der gedachten (want de Groenlanders kunnen de reden ook misbruiken) dermaten tegen dezelve aangekant en verhard hadden, dat 'er zonder ene nieuwe opwekking en ontrufting van 't geweten, voor dien tyd, niet veel by hen te doen of te hopen was. Onder-

(*) Wanneer men onder de befchaafde en verlichte volkeren velen vindt, die, 't geen ze niet verdragen maar ook niet ontkennen kunnen, tegen alle hunne andere grondbeginfelen, aan ene zekere geheime toverkonft of *Magie* toefchryven, dan behoeft men zig in der daad niet zeer te verwonderen, dat de ongelovige Groenlanders, 't geen Paulus de *kragt Gods en de wysheid Gods*, of *de wysheid Gods* beftaande *in verborgenheid*, noemt, met hunne geliefde Tovery vergelyken.

dertuſſchen vondt men doch altoos zommigen, die een verlangen naar den Heiland toonden, maar zig van de hunnen zo ligtelyk niet los maken konden, en dus ene bekwamere gelegenheid afwagten moeſten.

De Diaken, die met de Groenlandſche Gemeente op de haring-vangſt gevaren was, had vooral en dikwils oplettende toehoorders uit de vremden, welke met hem op één land ſtonden, en tuſſchen dartig en veertig huisgezinnen uitmaakten. By zulke lieden vonden onze Groenlanders, wanneer zy de heidenen bezogten, goeden ingang, en werden dikwerf verzogt, het woord des levens in derzelver huizen te verkondigen, waartoe ze dan ook zeer bereid waren, te meer daar zy beſpeurden, dat hun eenvoudig getuigenis niet zonder zegen was, zo dat vele zielen, ja talryke huisgezinnen, bewogen werden, van woonplaatſe te veranderen, en zulks dikmaals met verlochening van uitwendige voordelen, om te beter voor hunne zielen te kunnen zorgen.

§. 9.

Wie nu eens het beſluit nam, om by de gelovigen te wonen, die was ook genoegſaam tot de gehoorſaamheid des geloofs gewonnen; terwyl de voorbeelden van lieden, die 'er weêr van daan trokken, gedurig zeldſamer werden: want zy hadden dikwils de zaak reeds vele jaren overwogen, en het beſluit, om ſlegts zo naby te komen, was, zo niet by allen, immers by de meeſten, een uitwerkſel der genade door het woord van 's Heilands lyden. Dit kon ook in hunne onbeſchaafde zielen en duiſtere harten te beter werken, hoe verder ze van het gewoel der heidenen af raakten, en in den ommegang met hunne gelovige landsgenoten tyd en gelegenheid verkregen, om uit den droom te ontwaken, en hun gemis gevoelig in hunne harten te bezeffen.

Dus waren 'er in dit jaar twe en twintig zielen uit de heidenen naar *Nieuw-Herrnhut* gekomen, die hope gaven, een loon van 's Heilands dood en lyden te worden. De Gemeente was uit derzelver Inwoneren met drie en dartig zielen (onder welke veertien kinderen waren) door den H. Doop vermeerderd. Twe en dartig perſonen waren tot het H. Avondmaal toegelaten; ſes nieuwe paar egte-

egte-lieden getrouwd, en vier paar gelovig gewordene heidenen ontvingen den kerkelyken zegen tot derzelver egte-ftaat.

Om van den inwendigen gang der genade, die de Gemeente in dit jaar genoot, een denkbeeld te geven, zal ik flegts een uittrekfel mede delen van 't geen in het dag-verhaal, nopens het fpreken met de Avondmaals-leden, aangetekend wordt. „ Den 26ften January werden ettelyke Broeders en Zufters tot het H. Avondmaal gefproken. Zy waren ditmaal ganfch byzonder openhartig, erkenden zelve en zeiden tevens wat hen nog ontbrak, en verlangden in ene nauwere gemeenfchap en vereniging met den Heiland te komen. De mede-arbeiders berigtten ons, dat een paar egte-lieden ongemeen verblyd waren, dat hun Zoon tot het H. Avondmaal zou beveftigd worden. Het zelve werdt ons ook van nog ettelyke tot onze grote vreugde berigt. Deze reis hadden wy fes Broeders en Zufters te beveftigen. ——— Den 30ften werdt in de *Conferentie* der mede-arbeideren aangename berigten gegeven van de laatft beveftigden, hoe namelyk zig dezelven met tranen geuit hadden nopens de grote genade, van welke ze eerlang deelgenoten ftonden te worden. Velen, die we nog niet ter beveftiging hadden kunnen aannemen, hadden hunnen fmart daarover wemoediglyk te kennen gegeven, en het geluk der anderen zeer hoog gefchat. Dit ftrekt ons tot een nieuw bewys van de byzondere werking des H. Geeftes in de harten der gedoopten. "

„ In deze dagen (dus wordt 'er onder den 24ften February gefproken) vonden wy ftoffe tot dankerkentenis jegens den Heiland voor deszelfs noit volprezene genade, die we zonderling onder het fpreken met de Avondmaalsleden befpeurden, terwyl ze opregt, en zeer gevoelig over hunne armoede en gebreken waren, en dus in een teder en innig verlangen naar genade ftonden. 'Er waren egter ook zommigen, die zig de liefderyke en moederlyke leiding des H. Geeftes niet regt te nut hadden gemaakt, en, daardoor van 't fpoor af geraakt zynde, waren ze 'er van harten benauwd over. " ———

„ Den 27ften werden ons vele aangename berigten gegeven van den zegen des laatften Avondmaals. Ettelyken, die het zelve voor 't eerfte maal genoten hadden, als mede de laatft beveftigden, hadden den volgende nagt van vreugde

en zaligheid hunner harten nauwelyks kunnen slapen, en zig by de overigen nopens de genotene genade op ene zeer aangename wyze verklaard. By zommigen, die 'er zeer naar verlangen, en 'er deze reis niet hebben kunnen toegelaten worden, heeft zulks ook enen slapelozen nagt en vele tranen veroorzaakt. "

§. 10.

Ten aanzien van het uitwendige hadden de Groenlanders een voor hunne kostwinning zeer voordeelig jaar, alzo 'er, naar deze lugtstreek te rekenen, genoegsaam geen winter was. In January viel 'er meer regen dan sneuw, ook was het by 't toenemen van sneuwagtig weder zelden regt koud. Daarentegen viel 'er tegen het voorjaar zo veel sneuw, die tevens zo lang bleef liggen, dat men nog tegen het einde van May de zogenaamde *Schaaren* of sneuwschoenen dragen moest. De Groenlanders konden, den ganschen tyd door, in zee komen, en waren in hunne kostwinning zo gezegend, dat zig slegts weinigen verpligt vonden, het land eer, dan by de haring-vangst, (want dan moeten ze allen vertrekken) te verlaten.

Hoe het by dit afzyn der Groenlandsche Gemeente ('t welk gewonelyk een maand duurt) gaat, daarvan heb ik in de laatste jaren gene melding meer gemaakt, om dat de berigten daarvan wel zeer aangenaam zyn, maar zelden iet nieuws behelzen. Ik kan egter deze reis niet nalaten een kort uittreksel mede te delen uit ene redenvoering, die een der Groenlandsche mede-arbeideren deedt, en in welke hy onder anderen zeide: „ De genade, die de Heiland aan ons bewyst, is onbeschryvelyk. Hy is alle dagen, ja alle uren in 't midden van ons. 't Is waar, wy kunnen hem met onze lighamelyke ogen niet zien, maar ons hart kan hem gevoelen, indien wy hem maar regt lief hebben en aan hem hangen. Gelyk gy tans de *Angmarset* rondom de rotsen ziet wemelen, en, hoe dikwils ze ook immer weg gedreven worden, egter ten eersten in grote menigte weêr byeen komen, en moeite doen, om aan de rotsen te naderen; zo moeten wy ook aan 's Heilands lighaam kleven, en ons door niets van hem laten weg dryven.

ven. Zyn bloed heeft immers kragts genoeg, om ons onaf-fcheidelyk by hem te bewaren. "

Het liep ook t' enemaal zonder enige fchade en ongeluk af; en ('t geen in Groenland iet zeldfaams is) in dit jaar verloor ook niemand zyn leven in het water.

§. 11.

Van de twaalf ontflapenen waren de volgende wegens enige byzondere omftandigheden de aanmerkelykften.

1.) *Maria Barbara* kwam in 't jaar 1751 als een meisje van twaalf jaren met hare ouders herwaards, werdt binnen kort door den Heiland kragtdadig opgewekt, en het volgende voorjaar in tegenwoordigheid en met goedkeuring van hare ouders gedoopt. Dan de laatften naderhand van gedagten veranderende en naar 't zuiden varende, deden wat ze konden, om deze hunne dogter, het zy door lift of door geweld mede te nemen. Doch dewyl zy daartoe niet te bewegen was, en met vele tranen onze befcherming verzogt, moeften de ouders zonder haar vertrekken, en onze zalige Zufter bevondt zig hier by hare bloedverwanten regt vergenoegd en gerust tot het jaar 1754, wanneer haar vader en oudfte zufter hier omftreeks weêr kwamen, en haar zogten te ontvoeren: zy werdt egter van deze vrees haaft verloft, alzo beiden kort na derzelver aankomft ftierven. Ondertuffchen was 'er nog een man uit haar maagfchap, die alle zyne kragten infpande, om ze weg te voeren. Doch ook deze moeft binnen kort den weg zyner vaderen volgen. Dus uit dit gevaar gered zynde, leefde zy by haar volk zeer vergenoegd. Voor een jaar brak ze een been, waardoor ze kreupel werdt, en naderhand de tering kreeg. Zy droeg hare kwalen met veel geduld en ene gelovige verwagting van ene haaft naderende ontbindinge, die ook den 6den January, zynde het Feeft der heidenen, volgde, en haar in het ryk der volkomen genezenen deedt overgaan.

2.) *Stephanus*, een getrouwd man, die in 't jaar 1749 met zyne vrouw herwaards kwam. Hy was anders een der minft befchaafde Groenlanderen, doch na deszelfs doop befpeurde men, dat hy een eenvoudig, kinderlyk, en opregt hart jegens den Heiland en de Broeders had. Dit was ook de reden, dat het hem zeer wel ging, en dat hy

niet aan zo vele afwisselingen, als verscheidene anderen, onderhevig was. Daarenboven werdt hy ook in zyne uitwendige houding en manieren allengskens aangenamer, zo dat een ieder gaarn met hem verkeerde. Zedert voorleden jaar was hy een onzer trouwste en verstandigste medearbeideren, kon egter in den laatsten tyd niet veel meer uitvoeren, alzo hy aan de tering zukkelde. Het deedt hem dikwils zeer leed, dat hy niet meer in de vergaderingen komen kon, en hy verlangde uit dien hoofde ook zeer, om haast ontbonden te zyn, 't geen op den 7den November met vele blymoedigheid geschiedde. Zie hier een kort uittreksel uit enen brief, dien hy in dit voorjaar schreef:

„ Ik ben arm, maar niet te min zalig en vergenoegd, want in myn hart heb ik den Heiland bestendig in gedagtenisse. Niets dan zyn bloed en lyden verblydt myn hart en bewaardt my voor het kwade: des ook niets voor myn hart beter is, dan wanneer hy my zyn vleesch te eten en zyn bloed te drinken geeft. Ik dank hem, dat hy my zynen zin geschonken heeft, en bid hem, om my gedurig naby te zyn. "

3.) *Johan Lodewyk*, een kind van vier jaren, by 't welk men altoos een week hart bespeurd had. In 't voorleden najaar werdt hy door enen schielyk opkomende storm op ene klip omgeslagen, waarby deszelfs ruggraat gebroken werdt, des hy niet meer gaan kon, en eindelyk zamen groeide. Toen hy ziek werdt, zeide hy tot zyne ouders: „ Ik wil henen gaan; " en door zynen vader gevraagd wordende: waar dan heen? antwoordde hy: „ naar het Lam. " Hiervan sprak hy gedurig, en hoe hy 's Heilands wonden kussen zoude: toen hy niet meer spreken kon, wees hy nog met den vinger naar de zyde en in de handen, en gaf met een vriendelyk gelaat te kennen, hoe zeer hy zig verblydde, het geluk te zullen hebben, om

Haast van naby te groeten
Des Lams doorboorde voeten.

4.) *Judith*, eertyds *Issek* genaamd, een zalig en in 's Heiland dood en lyden verliefd hart, en tevens de eerste gezegende bestierdster van het koor der ongetrouwde Zusteren te *Nieuw-Herrnhut*. Zy was in 't zuiden sestig mylen van hier geboren, en kwam in 't jaar 1742 in deze land-

streek.

ftreek. Zy was toen een regt *model* van ene domme heidinne, en gaf, wanneer ze eens gevraagd werdt: of zy in hare ziel geen verlangen naar haren Schepper en Heiland gevoelde; tot antwoord: *dat ze zulks niet verftondt, hebbende hare ziel in 't zuiden gelaten.* De zalige *Sarah*, die te *Herrnhut* in de *Opper-Laufitz* ontfliep, bragt het zo ver, dat zy deze hare eigene Zufter van de wilden by zig kreeg, en deedt al wat ze kon, om haar den Heiland aan te pryfen, en in hare ziel een verlangen naar hem te verwekken, waarin ze ook wel haaft flaagde. Onze zalige *Judith* had een eenvoudig hart, leerde haar ellende kennen en kreeg wel haaft als een onnozel kind een vertrouwend hart tot den ongezienen Vriend van arme zondaren. Men vondt ze dikwerf in hare eenzaamheid met wenende ogen; en ze gaf haar verlangen naar den doop met tranen te kennen, die haar ook op den tweden Kers-dag in 't jaar 1742 toegediend werdt. Nadien tyd ging ze op het pad der genade zonder afwiffeling voort, begon ook het lezen te leren, en toen ze hierin niet wel flaagde, weende zy dikwerf over hare ongefchiktheid. In 't jaar 1747 reisde ze met hare zufter en zwager naar *Duitfchland*, en werdt aldaar voor 't eerft tot het H. Avondmaal toegelaten. Zy werdt overal, waar ze kwam, van een ieder bemind, en maakte zig de genadens der Gemeente, zo veel zy 'er van verftaan en genieten kon, in de ftilte meer te nut, dan men 't van buiten zien kon. Wanneer ze in 't jaar 1749 te rug kwam, befpeurden hare landsgenoten uit haar blymoedig gelaat en vergenoegden wandel ten eerften, dat de Heiland iet zonderlings aan haar gedaan had. Dewyl ze nu de fraije inrichting der Koren in de Gemeenten gezien had, zo verlangde ze zeer om ook met hare Groenlandfche Zufters in ene betere orde te komen. Dienvolgens bouwden ze nog denzelven herfft een huis, en *Judith* hieldt ene goede orde en opzigt in het zelve. Ene harer voornaamfte zorgen was, hare Zufters altoos een geregeld en vergenoegd leven te doen leiden. Zy verblydde zig ongemeen, wanneer het wel ging, terwyl ze in de laatfte jaren menigmaal bedroefd was over haar zwak gehoor, waardoor ze niet altoos horen kon, wat 'er gebeurde. Zy zukkelde dikwils aan het bloedfpuwen, liet egter niet eer bemerken, dat ze hare ontbinding te gemoed zag, dan in dit jaar, wanneer zy 'er dikwils met

vele blymoedigheid van sprak. In de laatste drie maanden kwam ze weinig uit het bed, was egter zeer vergenoegd, vooral de twe laatste reizen dat haar het Avondmaal op haar krand-bed gebragt werdt; en dus verwagte ze hare ontbinding met ene byzondere blymoedigheid, welke verwagting den 13den October vervuld werdt onder ene opwekkelyke *Liturgie* van hare omstaande Zusters.

Van hare gemoedsgesteldheid zal ons het volgende uittreksel uit zommige van hare brieven het klaarste denkbeeld geven.

„ Ik gevoele myne onbekwaamheid, maar ik wordt tevens gewaar, dat de Heiland my lief heeft, en myn hart naar zynen wille toebereidt; des wil ik by myne armoede bestendig aan hem kleven. Had hy my niet gezogt en verkozen, ik zoude nog in de duisternisse zyn. Wanneer ik daaraan denk, zo wenen myne ogen. Geliefde Heiland, ik heb buiten U en uw bloed gene vreugde. Dit maakt myn hart brandende. " enz.

„ Ik ellendige houde my als ene arme zondaresse gedurig aan den Heiland, en hy bewaardt myn hart door zyn bloed zo, dat het bestendig vergenoegd en zalig blyft. Ik weet, dat, by aldien hy zulks niet deedt, ik voor allerly kwaad vatbaar zyn zoude. Daarom is ook myn verlangen, des Heilands lyden en liefde gedurig in myn hart te mogen gevoelen, want daarin is het grootste genoegen en het leven. " enz.

„ Wanneer ik daaraan denk, dat de Heiland ons door zyn bloed verlost heeft, dan dank ik hem van ganscher harte. En schoon ik een arm en ellendig kind ben, hy sterkt egter myn zwak hart door zyn lighaam en bloed. —— Dezen winter ben ik naar het lighaam zeer zwak geweest, en heb dikwils aan het bloed-spuwen gezukkeld. Daarby heb ik gedagt: nu zal ik haast tot den Heiland henen gaan; en heb 'er my zeer op verblyd. Dan dewyl de Heiland my, naar het lighaam, een weinig beter heeft laten worden, zo dank ik hem daar voor, en zal my intusschen geheel en al tot zynen dienst overgeven. " enz.

„ Dezen winter ben ik met myne Zusters zeer vergenoegd geweest, en zy hebben den Heiland voor zyne genade in hare vergaderingen gedankt, en veel van zyn dood en lyden gesproken. Ik verhaal haar lieden dikwerf, hoe de Zusters in de Gemeenten aan de over-zyde der zee niets zoeken,

ken, dan den Heiland welbehagelyk te zyn en hem te leven. Daarby is dan onze wenfch: Ach dat ook wy hem zo lief hadden! Van de nieuw aangekomenen zyn verfcheidene gedoopt, en wy hebben tien in ons huis aangenomen, over welken ik my zeer verblyde. " enz.

„ Alle myne Zufters groeten U; en fchoon ze U niet kennen, zy denken egter dikwils om U, en fchamen zig, dat ze nog zo flegt zyn, hebben egter een hart, dat aan den Heiland kleeft, en vertrouwt, dat hy ze hoe langer hoe meer zodanig maken zal, dat ze hem aangenaam en welbehagelyk worden. In onze vergaderingen befpeuren wy zyne tegenwoordigheid. —— Ik word door mynen geliefden Heiland als een arm en zwak kind geleid, en de H. Geeft laat my deszelfs verzorging en beftiering genieten. Hierover fta ik dikwils verbaaft, maar ben tevens zeer vergenoegd. " enz.

Twe dagen voor haar einde liet ze aan ene Zufter in *Europa*, die zy zeer lief had gehad, den volgenden brief, welken ze van woord tot woord voorzeide, fchryven.

„ Myne lieve *A. C.* tans zend ik U den laatften kus van myn hart. Myn lighaam wordt door de ziekte reeds zeer verzwakt en afgemat: doch daarby denk ik beftendig aan het lyden van mynen Heiland, en verblyde my zeer op het zalig tydftip, wanneer hy my tot zig zal roepen, en dat ik nu haaft zyne wonden met myne ogen zien zal, om dat ik ook ene door zyn dierbaar bloed verloste ben. Schoon ik nog wel ene kleine wyl by myne Zufters had willen blyven, ik geef het nogtans t' enemaal aan den Heiland over; terwyl het grootfte verlangen en neiging van myn hart is, by hem te zyn. Myne ogen wenen, wanneer ik my de byzondere genade des Heilands te binnen breng, die ik in zyne Gemeente hier op aarde genoten heb. Ik heb hem lief, en zal hem onophoudelyk lief hebben. Ik groet nog alle Zufters, die by U zyn. Tans ben ik reeds te mat, en kan niet verder. Uwe lieve *Judith*.

HET ZEVEN EN TWINTIGSTE JAAR

1759.

INHOUD.

I. VAN NIEUW-HERRNHUT.

§. 1. *Veelvuldig bezoek van vremde Groenlanderen, die ten dele gevoelig getroffen worden, terwyl zig egter de meeften door welluft of vreze van 't geloof laten terug houden.*

§. 2. *Door de Predikinge en het bezoeken der Groenlandfche mede-arbeideren worden vyf en twintig heidenen herwaards getrokken.*

§. 3. *Voorbeelden van de betoningen der genade onder de gedoopten, en aan jonge lieden, vooral ten aanzien van openhartigheid.*

§. 4. *Als mede onder de Avondmaals-leden, ook ten aanzien der Kerkelyke-tugt, en veler droevige gebeurteniffen.*

§. 5. *De Miffionaris* Bek *komt met enen nieuwen mede-arbeider uit Duitfchland terug. Vrindelyk affcheid van den tot hiertoe gewezen* Deenfchen *Miffionaris.*

§. 6. *Veertig worden gedoopt, en tien gaan uit den tyd.*

II. VAN LICHTENFELS.

§. 7. *Het Evangelie wordt den heidenen verkondigd, waarby de nodige voorzigtigheid gebruikt wordt.*

§. 8. *De bewegingen, welke onder de bekende heidenen reeds vele jaren geduurd hebben, komen nog tot gene*

ne wezendlyke kragt, zo dat de vremden hen voorgaan.

§. 9. *Terwyl zig van buiten nog weinig hope van vermeerdering opdoet, nemen de leden der Gemeente in de genade en kenniſſe toe, vooral by 't lezen der H. Schrift en by 't ontvangen van nieuwe liederen.*

§. 10. *Verſcheidene bewaringen in levens gevaren.*

§. 1.

IN dit jaar deedt 'er zig weêr ene goede gelegenheid op, om den nog t' enemaal wilde heidenen het Evangelie te verkondigen, alzo vele Zuidlanders, ten dele naar het Noorden ten dele van daar weêr terug, hier voorby kwamen, en by die gelegenheid hunne vrienden en landsgenoten te *Nieuw-Herrnhut* bezogten. Van het einde der maand Juny tot het begin van Auguſtus was men genoegſaam geen dag zonder bezoek van deze lieden. Schoon nu hun hart nog t' enemaal verduiſterd, en hun zin op wat anders geſteld was, zo dat ze ook in hunnen ommegang lomp, woeſt en onruſtig waren; 'er kwamen egter gedurig zommigen van hen mede onder de predikinge van het Evangelie: en ſchoon de wilde Groenlanders weinig van een voorſtel, gedaan aan ene gelovige vergadering, begrypen konden, dewyl ze egter horen wilden, zo bleek daaruit, dat zy tegen de waarheid niet vooringenomen en vyandig waren, ja by velen beſpeurde men, dat ſlegts het zien en horen van enen redelyken Godsdienſt enen indruk op hun gemoed maakte, dien zy zelven nog niet verſtonden. De ommegang met hunne gelovige landsgenoten, die ernſtig en vlytig met hen ſpraken, was ook niet te vergeefs, ten minſten was dezelve een middel, dat zy ene nadere verklaring kregen van 't geen ze onder het prediken niet regt begrepen hadden. Hiervan wordt ergens dus geſproken: „ Na de predikatie bezogten ons ettelyke Zuidlanders, die onder het gehoor zeer oplettende geweeſt waren. Wy vroegen hen, of ze ook voorheen van den Heiland gehoord hadden? De een zeide: " Neen, doch van enen, dien men God noemt, hebben we gehoord. " Toen wy hen daarop de verzoening des Heilands

lands aanprysen wilden, zeide hy tot een der Groenlandsche mede-arbeideren, die 'er tegenwoordig was: „ Gy moet met ons spreken, onze oren zyn niet in staat om de Europeänen te verstaan. " Dit kwam onzen Groenlandschen Broeder regt van pas, en hy getuigde van den genen, die zig voor hunne zonden aan den dood overgegeven had, dermaten, dat het ene vreugde was, om het aan te horen. Dikwerf herhaalde hy deze betuiging: „ Eertyds was ik even zo dood en dom, als gy lieden tans zyt: dan wanneer ik van deze myne leraars hoorde, dat 'er een Heiland is, die de zaligheid voor arme ellendige menschen verworven heeft, zo verblyddé ik my daar over, ik bad tot hem, en hy gaf my een geopend hart en oren, om te horen en te verstaan. Tans kunt gy lieden wel zien, dat ik vergenoegd ben, en ik wensch niets meer dan dat gy lieden U ook zo zalig liet maken. " De Heiland gaf zegen over dit getuigenis, zo dat velen van de wilden, ondanks hun wil, dikwerf zugten moesten. Onder anderen bevonden zig hier ook de Broeders van de *Kerstina*, van welke onder het jaar 1750. §. 9. gesproken is, en die zy eertyds van de zendinge in 't Noorden met geweld ontvoerd hadden, doch tans waren ze t' enemaal vreedzaam.

Op ene andere plaats zegt men: „ Met ettelyke Zuidlanderen werdt veel van den Heiland gesproken. Zeker jongeling werdt dermaten aangedaan, dat hy trilde en beefde, zeggende: „ Ik wilde my wel gaarn geheel en al aan den Heiland overgeven, maar de mynen houden my 'er nog gedurig van terug. " De meesten luisteren met vele oplettenheid, wanneer wy hen den dood des Heren verkondigen, en komen ook in de openbare vroeg- en avondvergaderingen. Dan wanneer men ze vraagt, of zy niet een winter hier, of hier omstreeks, wonen en ons bezoeken willen? dan hebben ze allerly verontschuldigingen, by voorbeeld: dat hier niet zo vele Rendieren zyn als in 't Zuiden; dat ze tans in langen tyd geen Rendier gegeten hadden, terwyl ze nogtans het verlangen naar die spys niet overwinnen konden; dat ze, zig daarvan verzadigd hebbende, wilden wederom komen, en meer van hunnen Schepper horen. De meesten egter zyn in vreze gebragt door een gerugt, 't geen een Groenlander uit de bogt van *Disko*, die met een Walvisch-vanger naar *Amsterdam* gereist en dit jaar terug gekomen is, uitgestroid heeft: dat namelyk in het

aanftaande voorjaar vele fchepen herwaards komen zullen, ten einde alle Europeänen en de Groenlanderen, die by dezelven zouden gevonden worden, te vermoorden; zo dat alle Groenlanders, die hun leven redden wilden, naar 't Zuiden vlugten moeften. Dit onnozel gerugt heeft vele heidenen uit de buurfchap der Zendingen weg gedreven, zo dat meer dan twintig boten Zuidlanders, die hier omftreeks gekomen waren, ten eerften terug voeren; ook zyn genoegfaam allen van *Kangek* vertrokken. Niettemin bleven te *Nieuw-Herrnhut* van deze voorby trekkende lieden vier perfonen.

§. 2.

Voor het vertrek der heidenen uit deze buurt, kwamen van tyd tot tyd verfcheidene tot een bezoek, welken het woord des levens op nieuws aan 't hart gelegd werdt, 't geen altoos by zommigen, fchoon dikwerf niet dan na enen geruimen tyd, van vrugt was. Onze Groenlandfche mede-arbeiders werden dikwils, wanneer ze, uit hoofde van uitwendige verrichtingen, by deze lieden overnagten moeften, verzogt, om hen iets te zeggen. Hiervan wordt in 't dag-verhaal op verfcheidene plaatfen het volgende gezegt: „ De Broeders, die in deze dagen te *Kangek* op de *Alken*-vangft geweeft zyn, bragten ons vele aangename berigten van de inwoners dier plaats: zy hadden aldaar verfcheidene begerige toehoorders gevonden, die hen verzogt hadden, te bidden en te zingen, des zy den dood des Heren met vrymoedigheid hunner harten verkondigd hadden. " —— Onze mede-arbeider *Daniel* heeft in deze dagen den Heiland op nieuws in de *Kookörnen* verkondigd. Hy was over een zeker huisgezin byzonder verblyd, vooral over de lieve kinderen, die deze lieden hebben, en die gaarn by ons wilden wezen. Ettelyke weken daarna vondt hy de vrouw van 't huis zeer aangedaan. Zy betuigde haar verlangen naar den doop met vele tranen; maar haar man is nog van ganfch andere gedagten. Daarenboven is 'er nog een man in dat huis, die zyne vyandfchap tegen de Broeders en hunne leer by elke gelegenheid toont, en de anderen daarvan terug zoekt te houden. "

Twe van onze Groenlanderen, die door den Koopman

met brieven naar de *Viſcher-Fiorde* en *Friedrichshaab* gezonden waren, hadden op hunne reis gelegenheid gevonden, den dood des Heren op verſcheidene plaatſen te verkondigen, en de wilden zelven hadden zulks de meeſte tyden van hen verzogt.

Een onzer Groenlanderen, die uit de *Fiorde* te huis kwam, verhaalde, dat *Perſok*, een heiden, die reeds een geruimen tyd met ons bekend is geweeſt, byna den ganſchen nagt met hem geſproken, en onder anderen gezegt had: dat hy tans zo begerig zy, om wat goeds te horen, als de zee-vogelen naar de kleine viſſchen, die ze van graagte geheel inzwelgen, maar dat zyne gedagten des niettegenſtaande voor als nog verdeeld waren. Dan het duurde nauwelyks drie weken, of de goede gedagten kregen de overhand, en hy kwam met zyn gehele huisgezin by de Broeders met 'er woon.

De geſprekken, die nu de een dan de andere met de weinige heidenen, welke hier omſtreeks gebleven waren, gehouden had, hadden evenwel zo veel uitgewerkt, dat het getal der Inwoneren tegen het einde van 't jaar met vyf en twintig perſonen vermeerderd was, waarvan ook reeds tien, by welken men een byzonder werk der genade beſpeurd had, tot den doop aangenomen waren.

§. 3.

In hope, dat het velen niet onaangenaam zal zyn, zal ik voortgaan met enige plaatſen, die my onder het lezen der dag-verhalen aanmerkenswaardig toegeſchenen hebben, en uit welken de inwendige gang der Gemeente kennelyk wordt, over te ſchryven.

Nopens de *Ongedoopten* zegt men: „ Den 3den February hadden wy een en twintig ongedoopten byeen doen komen, met welken wy eenvoudig en hartelyk ſpraken. Wanneer wy ze naar den toeſtand van hun hart en naar hun gevoelen van den Heiland vragen, dan zyn ze ten eerſten met hun antwoord gereed, en zeggen zeer gulhartig en opregt, 't geen zig aan hunne harten kragtdadig bewezen heeft, en wat hen in tegendeel nog vremd en onbekend is. " —— In ene *Conferentie* met de mede-arbeiders werdt veel van onze nieuwſte Inwoneren verhaald. De bovengemelde *Perſok* had gezegt, dat hy op de haringvangſt

vangft by de gedoopten zynde, mede had ftaan te luifteren, wanneer zy de *Litany* gebeden hadden, by welke gelegenheid de woorden: *Uwe zware Ziele-ftryd en bloedig zweet, trooft ons lieve Heer en God!* Zulk enen diepen indruk in zyn hart gemaakt hadden, dat hy zedert dien tyd 'er dikwerf van drome, en menigmaal naar dien trooft met zulke verlegenheid verlange, dat hy niet flapen kon. Zyne vrouw is insgelyks zeer verlangende naar den doop. Beiden komen zedert enigen tyd dikwils om te horen, of de tyd niet haaft zal gekomen zyn, dat ze deelgenoten kunnen worden van den doop, ten minften voor eerft van de aanneminge tot denzelven, en zy betuigen, dat hunne kinderen 'er ook dikmaals van fpreken."

By gelegenheid dat alle Inwoners in den herfft naar gewoonte gefproken werden, wordt 'er van de jongelingen, groten en kleinen, dus gefproken: „ Zy waren openhartig, week en befchaamd, en de meeften hadden een verblyd hart over de bewaring, die ze in 's Heilands wonden genoten hadden. 't Geen gedurende den zomer by den een of ander voorgevallen was, bekenden ze met opregtheid en vele zondaars-tranen. Een derzelven zeide: dat hy reeds voor enigen tyd den Heiland had gebeden, dat dezelve hem zyne afwykingen vergeven, en op nieuws door zyn bloed waffchen wilde, dat de Heiland hem ook zyne nabyheid weêr had laten gevoelen, doch dat zyn hart tot nog toe niet regt ruim en getrooft geweeft zy, om dat hy zyne afwyking niet bekend had. Dan zulks tans gefchied zynde, was hy zo ruim, als of hy enen zwaren laft afgelegd had, en hy geloofde, dat hy nu weêr regt wel te vrede zyn zoude. Wy hadden deze reis gelegenheid, de byzondere en, om zo te fpreken, de moederlyke genadewerking des H. Geeftes aan hen waar te nemen, en vonden, dat ze de gedurige nabyheid des Heilands in zyne Kruis-geftalte hoe langer hoe minder miffen kunnen."

De Groenlanders zyn van natuur zeer agterhoudende, des men zelfs in uitwendige zaken vele moeite heeft, om hunne gedagten te ontdekken, die men dikwils meer uit hunne gebaarden, dan uit hunne korte antwoorden moet opmaken. Uit dien hoofde moet de gave der openhartigheid in 't erkennen en bekennen van de eigene flegte gefteldheid, die de eigenliefde van elk Adams-kind, uit welken volke het ook immer zy, zo gaarn zoekt te verbergen,

gen, te hoger by deze nieuwelingen geſchat worden, vooral daar men dezelve ook by de kinderen beſpeurt. Hiervan wordt 'er ergens gezegt: „ Wy ſpraken ook de jongskens, die tuſſchen vier en twaalf jaren oud zyn, en vonden, dat 'er onder dezelve vele lieve kinderen zyn, die ene tedere liefde tot het Lam en deszelfs wonden hebben, en, benevens een levendig en blymoedig gelaat, ook een goed verſtand en de gave bezitten, om zig wel uit te drukken. Een derzelver, ſes jaren oud zynde, zeide: " Ik wil 't openhartig zeggen, dat ik het menigmaal ſlegt maak. Door den een of ander getergd wordende, ſpreek ik harde woorden tegen hem; en by aldien hy my dan nog blyft tergen, wordt ik kwaad, en betaal hem met dezelve munt. Daarby heeft het myn hart niet wel, maar wordt nog harder; wend ik my in tegendeel tot den Heiland en bid hem, dat hy myn hart door zyn bloed regt week gelieve te maken, zo wordt ik weêr wel te vrede. "

Hierby wordt ook aangemerkt, dat men een zeer merkelyk onderſcheid beſpeurd tuſſchen de jonge Groenlanderen, die te *Nieuw-Herrnhut* geboren, in hunne kindsheid gedoopt en ter ſchool gehouden worden, en dezulken, die 'er reeds enigzins bejaard uit de Heidenen bykomen.

§. 4.

Van de Avondmaals-leden wordt 'er onder anderen dus geſproken: „ Deze reis waren hunne harten zeer week en geſmolten. " Zommigen zeiden met vele tranen: „ Ach tans begin ik eerſt myne armoede en ellende regt te gevoelen. ——— Hoe meer ik met den Heiland bekend worde, hoe beter leer ik myn hart kennen. ——— Ik ſchaam my, dat ik nog zo ſlegt ben, terwyl de Heiland zo goed jegens my is. " Anderen verklaarden zig dus: „ Ik heb reeds lang een hartelyk verlangen gevoeld, om weêr met het lighaam en het bloed des Heilands geſpyſigd en gedrenkt te worden; hoe meer ik dat geniete, hoe groter wordt myn honger naar hem. "

Op ene andere plaats wordt het volgende gezegt: „ By 't ſpreken met de Avondmaals-leden werdt aangemerkt, dat de H. Geeſt over 't geheel de harten op ene zeer gezegende

de en verblydende wyze bewerkt, dat hy ze gedurig tot ene grondigere kennisse van hunne ellende brengt, en hen daardoor het zalig genot van 's Heilands verdienften, en den onafgebrokenen ommegang met hem, als den Man hunner zielen, die zo vele fmarten en den dood zelven voor hen geleden heeft, noodzakelyk maakt. Zommigen kon men het zalig gevoel van 's Heilands nabyheid, en hunne vreugde in den Here, uit de ogen lezen." —— Nog eens. „ Dewyl we de Avondmaals-leden by 't fpreken byzonder openhartig, en, fchoon ze zig als zondaren gevoelden, egter met een getrooft gemoed zeer verlangende vonden naar de Sacramentele genietinge van 's Heilands lighaam en bloed, 't geen wy niet nalaten konden als een klaar en ongetwyfelt bewys van den onvermoeiden arbeid des alom tegenwoordigen leraars, zelfs ten tyde hunner verftroijinge onder de heidenen, aan te merken; zo hadden wy deze reis ook de vreugde, dat zelfs niet een der Avondmaals-leden behoefde terug te blyven." Doch by ene andere gelegenheid wordt gezegt: „ Wy moeften met velen zeer naukeurig handelen, zo dat zeven perfonen wegens wangedrag en ene befpeurde hardigheid hunner harten van het Avondmaal uitgefloten werden."

Dit was gewonelyk van ene fchielyke en heilfame uitwerking, gelyk uit het verhaal bleek, 't geen onze medearbeidfter by de weduwen deedt, wanneer ze berigtte, dat ze, met ettelyke van hare Zufters uitgevaren zynde om blauwe-bezien te plukken, ene van dezelven vermift had, die zy, na dezelve lang gezogt te hebben, agter ene rots op haar aangezicht had vinden liggen, biddende en wenende. Dat dezelve, gevraagt zynde wat hiervan de reden zy, geantwoord had: „ Ik ben van het laatfte Avondmaal uitgefloten geweeft, en tans ben ik zeer bevreeft, dat ik van het aanftaande Avondmaal ook zal moeten terug blyven; terwyl ik het egter niet gaarn langer zoude willen miffen. Dit is 't geen, waarom ik den Heiland gebeden heb." Hy heeft haar gebed ook verhoord, en haar het naderen tot zyn heilig lighaam niet langer geweigerd.

By ene andere gelegenheid wordt het volgende gezegt: „ Wy hadden heden ene zonderlinge *Conferentie* met de mede-arbeiders, gemerkt 'er vele zeer aangename en verblydende, maar tevens ook enige drukkende en fmartelyke zaken voorkwamen. Dankerkentenis en buiginge voor den Here, vreugde en fmart, waren met elkander gepaard. Daarna

fpra-

spraken wy met ene vrouw, in tegenwoordigheid van haar man, over haren tegenwoordigen toestand, en vermaanden haar, dat ze den Heiland haar hart niet langer weigeren, maar het zelve toch eens vooral geheel aan hem overgeven zoude, ten einde een geregeld en vergenoegd leven te kunnen leiden. In den beginne was ze vry hard en ongevoelig, doch op het laatst borst ze in een vloed van tranen uit, en beloofde, zig aan den Heiland op nieuws over te geven. ——— Ene wyl daarna kwam ze des ogtends zeer vroeg by ene Zuster, schreide bitterlyk over haare ellende, en zeide, dat ze den ganschen nagt niet had kunnen slapen, terwyl ze tans eerst regt gevoelde, in welken onzaligen toestand zy zig bevinde, doch dat ze van nu af aan niet rusten zoude, tot dat de Heiland haar een begenadigd en gehoorzaam hart zoude geschonken hebben.

Van het gezelschap der mede-arbeideren wordt 'er gezegt: „ Heden bespeurden wy de nabyheid van den Heiland in 't midden van ons op ene zeer gevoelige wyze, waardoor ons hart met een diepen eerbied vervuld en, als 't ware, in 't stof neder gebogen werdt. De mede-arbeiders waren zeer vergenoegd. In dit gezelschap hebben we ettelyken, die ene zonderlinge eerwaardigheid en uitmuntende gaven bezitten, waarvoor wy den Heiland zeer te danken hebben. Het beste ten dezen opzigte is, dat deze lieden de gaven, die hen de Heiland, ten nutte van hun volk, geschonken heeft, by zig zelven niet gewaar worden." By ene andere gelegenheid zegt men: „ De overige stoffen waren niet zeer aangenaam; wy verblydden ons egter over de getrouwheid onzer mede-arbeideren, die ons van alles, dat tot onteeringe van 's Heilands naam, by aldien men 't niet ten eersten afkeerde zou kunnen strekken, ter regter tyd verwittigen."

§. 5.

In dit jaar kwam *Johan Bek* met zyne vrouw van een bezoek der Gemeenten in Duitschland terug, en bragt een den Groenlanderen zeer aangenaam geschenk mede, te weten de vertaling *der Lydens-geschichte van onzen Here, volgens de overeenstemming der vier Evangelie-schryveren*, als mede een *Gezang-boekje* van oude en nieuwe liederen, die hy, benevens de andere Broeders, van tyd tot tyd vertaald

taald had, en nu op nieuws had laten drukken. Met hem kwam ook een nieuw mede-arbeider aan het werk der zendinge, die egter in 't byzonder voor de aankomende jongelingen gefchikt was. Zyn naam is *Hendrik Hukel*, en hy is uit *Moravien* geboortig. (*) Ter zelver tyd kwamen *Matthæus Stach* en *Jens Haven* van de nieuwe Gemeente in de *Vifcher-Fiorde* tot een bezoek, om met de overige Miffionariffen en in 't byzonder met *Frederik Böhnifch*, die met deszelfs vrouw op een bezoek naar Duitfchland ftondt te vertrekken, nopens de omftandigheden en belangens der nieuwe Gemeente te fpreken.

De Heer *Bruun*, Deenfche Miffionaris, die in het jaar 1752 op de volkplanting *Godhaab* gekomen was, was van voornemen, om benevens deszelfs huisgezin met 't zelve fchip terug te reizen. Zyn affcheid was zeer vriendelyk en aandoenelyk, en hy verzogt de Broeders, met zynen opvolger op dezelve wyze te handelen, op welke men zig altoos jegens hem betoond had, 't geen men hem ook van harten beloofde. Dan op de naafte volkplanting *Zukkertop* gekomen zynde, werdt hy verwittigd, dat zyn opvolger, die van *Disko* komen zoude, niet ftondt te komen, weshalven hy zyn huisgezin alleen naar *Kopenhagen* liet vertrekken, en kwam zelve naar *Godhaab* terug. Het volgende jaar werdt hy door den Heer *Gregerfen* afgeloft, en naderhand tot Predikant te *Slagelfe* in *Zeland* aangefteld.

§. 6.

De Gemeente was in dit jaar met veertig zielen door den H. Doop vermeerderd, onder dezen bevonden zig twaalf kinderen, het zoontjen van den *Diaken Sörenfen* mede gerekend. Daarentegen waren niet meer dan tien naar de eeuwigheid gegaan, onder welken twe op de zee in hunne Kajakken gebleven waren. Van de volgenden dient breedvoeriger gefproken te worden.

1.) *Ag-*

(*) Om ene proef te maken met ene kleine aankweekinge van vee, bragten ze drie Schapen van *Kopenhagen* mede. Deze proef is zeer wel geflaagt, en hen by het gedurig afnemen der Rendieren, wel te ftade gekomen.

1.) *Agnes*, ene vrouw, kwam in 't jaar 1745 uit het Zuiden, toonde, zo dra zy het Evangelie hoorde, een verlangen naar den Heiland, werdt het volgende jaar gedoopt, en in 't jaar 1748 tot het H. Avondmaal toegelaten. Zy is twemaal getrouwd en ene mede-arbeidster onder hare kunne geweest. Hoe haar hart gesteld is geweest, blykt uit den volgenden brief van 't jaar 1752.

„ Ik kan my dagelyks verblyden, wetende dat ik een Heiland en nu niets meer te verlangen heb, zo lang ik hier op de aarde ben. Ach! indien ik hem niet had en gevoelde, ik zoude als een dood mensch zyn. Wanneer ik het lighaam des Heren eet en zyn bloed drink, dan gevoel ik altoos een nieuw leven in my. Ook heb ik my zeer verblyd over het bezoek van onze leraars *Matthæus* en *Johannes*, en zal ze noit vergeten: maar mynen Heiland zal ik my vooral gedurig voorstellen. Wy weten, dat wy zonder hem niet zouden kunnen zalig zyn. Ik weet, dat ik een naar het bloed des Heilands verlangend hart heb, en dat ik genen anderen Heiland ken, dan den gekruisten; dezen heb ik lief, om dat hy my door zyn bloed verlost en uit de heidenen verkozen heeft. En dewyl hy my heeft lief gehad, zo wil ik hem ook van ganscher harte lief hebben. ”

Voor drie jaren werdt ze beroerd, zo dat ze van wegens ene lamheid in de leden niet meer in de vergaderingen komen kon, en dus veel missen moest, 't geen haar zeer leed deedt; wanneer egter het H. Avondmaal gehouden werdt, liet ze zig, zo dikwils als het maar mogelyk was, naar de zaal dragen, of 'er zig op ene slede naar toe trekken, om dat zy 't liever met de gansche Gemeente, dan alleen in haar huis, genieten wilde. Voor het overige was ze onder alle hare pynen zeer geduldig, en het was ene byzondere vreugde, haar te zien en met haar te spreken, vooral wanneer men haar het H. Avondmaal in 't huis brengen moest, als wanneer ze zig, na het zelve genoten te hebben, op haar bed omkeerde, en op haar aangezigt liggende den Heer onder een vloed van tranen aanbadt. In den laatsten tyd verlangde zy zeer hartelyk naar hare ontbindinge, die ook geschiedde, terwyl het de genen, die by haar waren, minst verwagtten.

2.) *Hedwig*, ene weduwe, kwam in 't jaar 1753 met haar man en kinderen uit het Noorden. In den beginne scheen het niet regt met haar te willen gaan, en de Heiland moest

moeft lang aan haar hart aankloppen, eer zy hem open deedt, en gedoopt werdt. En zy gedroeg zig nog naderhand, by het overlyden van haar man, vry wat naar de heidenfche wyze. Kort daarna werdt ze door ene yffelyke melaatsheid aangetaft, en die heeft ze tot haar einde toe moeten dragen, zo dat ze met hare twe kinderen, die insgelyks befmet waren, afzonderlyk wonen moeft, en de laatfte jaren, wegen den onverdragelyken ftank, in gene vergadering komen kon. Zy werdt egter vlytig bezogt, en men kon haar het getuigenis geven, dat haar hart, onder haar ellendig en jammerlyk leven van buiten, gedurig weeker en begeriger naar den Heiland werdt. Hare begeerte en verlangen werdt ook vervuld. Zy omhelsde den Heiland in het geloof, en kleefde als ene zondareffe aan hem, terwyl zy zig dikwerf met tranen nopens zyne liefde verklaarde. Men had haar einde zo haaft nog niet verwagt: dan de melaatsheid eensklaps naar binnen geflagen zynde, werdt haar de weg gebaand, om uit deze ellende verloft te worden, en tot den Heiland over te gaan.

3.) *Jeremias*, een lieve jongeling, kwam, in 't jaar 1756, met zynen vader van *Piffikfarbik* herwaards. Het woord van 's Heilands lyden bewees zig wel haaft als ene kragt Gods aan deszelfs hart, en hy betuigde een innig verlangen naar den doop, die hem ook het volgende jaar toegediend werdt. In deze genade ging hy ook ftil en vergenoegd voort, en men kon zeer klaar aan hem befpeuren, dat hy wift, in wien hy geloofde, en wien hy toebehoorde. Hy had een zwak lighaam, en dikwerf zulke zwellingen, dat hy nauwelyks gaan kon, was egter onder alle pynen geduldig en wel te vrede; en by deszelfs ontflapen te *Piffikfarbik*, waar hy met zyne lieden op de haring-vangft was, zeide hy tot zynen leraar: „ Ik denk veel en zeer dikwils aan de fmarten, die de Heiland voor my heeft uitgeftaan, en daarby is myn hart zeer wel en vergenoegd: ik zal u naar alle gedagten hier niet meer zien, maar haaft by den Heiland wezen en zyne wonden kusfen. " Dezer genade werdt hy ook kort daarna deelachtig, en zyn lighaam werdt op het Kerkhof te *Piffikfarbik* begraven.

4.) *Gregorius*, een jongeling, kwam in 't jaar 1751, nog een kind zynde, met zyne ouders herwaards, en toen dezen weêr naar 't Zuiden vertrokken, had de Heiland het hart van dezen jongeling reeds dermaten ingenomen, dat

hy niet weêr vertrekken, maar een eigendom des Heilands zyn wilde, in wiens bloed hy begeerde gedoopt te worden, welke genade hy ook kort daarna erlangde. Wy verfchaften hem, als een arm verlaten wees-kind, een *Kajak* en de nodige gereedfchappen, om zelve den koft te kunnen winnen, en hierin werdt hy ook binnen kort zo bedreven, dat hy zig benevens zyne moeder en twe zufters (die na den dood van zynen vader wederom kwamen) onderhouden kon. Met het toenemen zyner jaren nam ook de kenniffe van zyne verdorvenheid by hem toe, waarby hy tevens in het genot der genade van 's Heilands verdienften en wonden, en den daaruit voortvloeijenden trooft toenam. Wanneer men met hem fprak, ftortte hy dikwils tranen over zyne gebreken, en vooral daarover, dat hy nog zo weinig gevoel van den Heiland en zyne wonden had. Wanneer hy ene flegtigheid by zig befpeurde, beoordeelde hy zig zelve zeer fcherp, en zeide het zynen leraren ongeveinft, zo als het was. En dewyl hy tevens in het uitwendige zeer geregeld was, zo werdt hem mede het opzigt in deszelfs Koor-huis toevertrouwd. Kort, men had vele hoop, ene beveftigde ziel en een bruikbaar mede-arbeider in hem aan te kweken. Dan op de zeehond-vangft werdt hy door zulke hevige hoofd-pynen aangetaft, dat hy, ondanks alle gebruikte middelen, den volgenden dag van het gebruik zyner zinnen beroofd werdt, zo dat, fchoon hy naderhand het gehoor en de fpraak wederom kreeg, hy egter gene verftandige gedagten meer voortbrengen kon. Op de enigfte vraag: of hy den Heiland nog in gedagtenis had? antwoordde hy: „ Ach ja, ik denk nog veel om Hem. " In zulke hevige fmarten bleef hy veertien dagen liggen, kon egter op het laatft in 't geheel niet meer horen en fpreken, maar lag, als of hy door ene beroerte lam geworden was, ganfch ftil, behalven dat hy menigmaal, terwyl hy met de ene hand rondom wees, een lachend en vriendelyk gelaat toonde. Dus ontfliep hy zagt en ongemerkt.

5.) *Matthæus*, een zoon van den zaligen *Boas*, een fchrander, levendig en tevens bedaard jongeling: hy had een week en gevoelig hart jegens den Heiland en deszelfs verdienften; in 't jaar 1753 was hy gedoopt en in dezelve genade voor de zonden der jeugd bewaard gebleven. Hy ging vlytig ter fchool, leerde wel lezen en fchryven, als mede naarftig arbeiden en in den *Kajak* varen, waarin hy yveriger was, dan men 't wenfchte. Want een vrouwenboot

boot naar de *Kookörnen* volgende, en ziende, dat zommigen, verre van het land in de opene zee, bezig waren met Heilbotten te vangen, wilde hy alleen naar hen toe varen; hy is 'er egter niet gekomen, en men heeft flegts een weinig van zyn gereedfchap gevonden, zo dat hy, naar alle gedagten omgeflagen is, en voorts met den ftroom weggedreven.

6.) *Sem*, een getrouwd man, kwam in 't jaar 1746, als een regt wild en woeft Groenlander, uit het Zuiden; de H. Geeft nam hem egter haaft in zyne fchool, leerde hem zyne ellende kennen, en werkte een verlangen naar den Heiland en deszelf bloed in hem. De genade van den H. Doop openbaarde zig zeer kennelyk aan zyn hart, maar nog kennelyker het genot van 's Heilands lighaam en bloed in het H. Avondmaal. Hy was in zyne eigene ogen klein, had een nederig en gebogen hart, en was zeer bekommerd, wanneer hy een misflag begaan had, kwam ook gewonelyk zelve, om het te bekennen. Men befpeurde in hem ene tedere liefde en aanklevinge aan den Heiland, terwyl hy tevens jegens zyne leraars altoos ene gewillige gehoorzaamheid toonde. Ten aanzien van het uitwendige was hy van enen levendigen geeft, zeer bekwaam en een goed *Verwerver*. Door hem werden vele armen aan den koft gebragt, die in hem niet minder enen liefderyken vader verliezen, dan zyne nagelatene weduwe en vier lieve kinderen, van welken de oudfte zoon nog niet twaalf jaren oud is. Het fmartelykfte is de bedroefde en Gode alleen bekende wyze, op welke men hem verloren heeft, alzo hy voor ettelyke dagen van zynen medgezel uit de *Fiorde* naar huis haaftte, maar niet aangekomen is. Eerft ettelyke jaren daarna heeft men enige tekenen gevonden, waar uit men giffen mag, dat hy door een Groenlander, van wiens moordzugt men meer blyken heeft gehad, en die zig waarfchynelyk over het verlies van enen vriend, die zig bekeerd heeft, heeft willen wreken, vermoord en vervolgens op een onbewoond land, waar men iets van zyn gereedfchap gevonden heeft, begraven is.

§. 7.

Wat de kleine en nieuw aangelegde Gemeente in de *Visscher-Fiorde* by *Lichtenfels* aan belangt, (want dus had men dezen door kale rotsen omringden oord genoemd, in gevolge van de grote belofte der heidenen *Jes.* LX. *Maakt u op*, *wordet verlicht* enz.) 'er was tegen het einde dezes jaars nog weinig of geen teken van ene aanstaande vermeerdering. 'Er kwamen wel vele voorby reizende Zuidlanders aan, die het woord van hunnen Schepper, en van de verzoening, door deszelfs bloed te wege gebragt, met verwondering en ten dele zelfs niet zonder aandoening aanhoorden; dan om 'er te blyven was niemand te bewegen, des men zig voor als nog daarmede vergenoegen moest, dat ze intusschen iets van het Evangelie gehoord hadden, en dus wisten, waar zy het t' eniger tyd, om troost verlegen wordende, zoeken konden.

Uit de *Fiorde* en de omliggende plaatsen kwamen van tyd tot tyd zommigen ten bezoek, die reeds dikmaals door het Evangelie getroffen waren, en hunne ongerustheid, en den eisch des Heilands aan hun hart, rond uit te kennen gaven, doch die gedurig nog allerly verontschuldigingen hadden, waarom het voor als nog niet zyn kon. Onder deze lieden bevondt zig ook de hier omstreeks *practiserende Angekok* (*) met deszelfs vrouw, die beiden verzekerden, dat zy zig ook bekeren wilden, en zig beklaagden, dat de Missionaris hen niet geloven wilde. Dan hy had wel gegronde reden, om aan hunne opregtheid te twyfelen, alzo hy wist, dat zy zynen ommegang slegts zogten, om dat hunne vyanden zouden afgeschrikt worden, van zig te wreken over den aan de hunnen begaane moord, en op dat de welmenende Groenlanderen goede gedagten van hen, als van lieden, die ook het goede beminden, opvatten zouden, terwyl ze intusschen niet nalieten, twist en onenigheid

(*) Wanneer ettelyke Groenlanderen by elkander wonen, houden ze gaarn enen *Angekok*, om zig van deszelfs raad te bedienen. En indien ze genen hebben, worden ze door de anderen, als arme lieden veracht of beklaagd.

heid onder dezelven aan te regten. In 't algemeen befpeurde men, dat de *Angekoks* uit gene andere reden komen, om wat goeds te horen, dan ten einde meer, dan andere Groenlanders, te weten; zig voor het onkundig gemeen te laten horen; verfcheidene gevoelens van kriftenen en heidenen nopens bovennatuurlyke zaken voor te dragen; en dus voor even zo verftandig, als de Miffionariffen, gehouden te worden. Hiervan konden de Groenlandfche mede-arbeiders eer, dan de Miffionaris, verwittigd worden. Uit dien hoofde gaf een oud en verftandig Broeder den Miffionaris, die hem vroeg, waarom hy met een zeker *Angekok* van den weg des heils niet fpreken wilde, dit antwoord: „ 't Is te vergeefs met lieden, die vol van valsheid zyn, en van alles een kwaad en fchadelyk gebruik maken, van goede en dierbare zaken te fpreken. " Waarby den Miffionaris zeer natuurlyk in de gedagten kwam, 'tgeen de Heiland zegt: *Geeft het heilige den honden niet* enz.

§. 8.

Daarentegen vondt hy by deszelfs bezoek op de ooft-zyde van 't eiland een paar hupfche lieden, die hem tot een bewys ftrekten, dat het goede zaad des woords van 's Heilands lyden, wanneer het zelve maar eens op een goed land valt, niet nalaat, vrugten voort te brengen, al is het, dat zulks enige jaren vertraagt. „ Deze reis (wordt 'er gezegt) vonden wy flegts enen zieken man benevens deszelfs vrouw en kinderen te huis. De man toonde ons zynen gewondden rug. Daaruit nam ik aanleiding van 's Heilands wonden en de fmarten, die hy voor onze zonden had uitgeftaan, te fpreken, 't welk ze beiden met innige begeerte ontvingen. De vrouw zeide: Myn man heeft anders in de Tovenaren ook nog enig vertrouwen gefteld, doch tans acht hy ze niet meer. Wanneer hy vele pyn heeft, dan zegt hy tot my: Ach bid toch den Heiland voor my. Maar ik ellendige ben zelfs nog zeer onwetende. Ik heb wel iets van den kleinen Predikant, (dat is de Heer *Drachart*) te *Godhaab*, gehoord; maar waar is 't gebleven! Toen zy dit zeide, rolden haar de tranen langs de wangen. Ons hart was by deze lieden zeer ruim, en wy prezen hen het meêdogend hart des Heilands op nieuw aan. "

Onder de Groenlanderen by de *Loge* beſpeurde men insgelyks ene zeer gevoelige aandoening, en ze kwamen vlytig naar *Lichtenfels*, om het woord van God te horen. Twe huisgezinnen hadden het beſluit genomen, naar de Broeders te trekken; dan ze lieten zig, door voorſtellen van uitwendige voordelen, van hun goed voornemen aftrekken. Ja zommigen, die 'er den vorigen winter reeds gewoond hadden, en in 't byzonder de drie eerſte huisgezinnen, vertrokken weêr op aanporring der kwade vrouwen, die het niet ten eerſten in alles ruim genoeg hebben konden, noch zig zo, als by de heidenen, vermaken. Een van deze mannen, *Makkigak* genaamd, die reeds overlang te *Nieuw-Herrnhut* had willen wonen, doch altoos door zyne vyandige vrouw belet werdt, is den volgenden winter te *Innukſuk* in een innig verlangen naar den Heiland overleden, na dat hy alvorens naar *Lichtenfels* gezonden had, en zyne bloed-verwanten aldaar laten verzoeken, om zyn lyk mede te nemen en by de gelovigen te begraven. Een van zyne kinderen had hy zyner gelovige Zuſter ter opvoeding overgegeven, dan de kwaadaardige vrouw wilde het kind niet laten vertrekken. Ondertuſſchen hadden de laatſten geſprekken van haar man zo veel by haar uitgewerkt, dat ze ene wyl daarna kwam, en met vele ongeruſtheid en tranen bad, om het geluk, 't geen ze haren man belet had, te mogen hebben, namelyk by de gelovigen te wonen, 't welk haar ook benevens hare drie kinderen en broeder toegeſtaan is. In tuſſchen kwam een ander huisgezin, om 't welk men niet gedagt had, vier mylen uit het Zuiden herwaards, met het voornemen om hier te wonen, en deze werden de eerſtelingen, die de roepinge der genade gehoorzaamden, en nog voor het einde des jaars tot den Doop aangenomen werden.

§. 9.

Onder het hoopje der gedoopten beſpeurde men by alle in- en uitwendige armoede genade en leven. Zy konden, wel is waar, *Nieuw-Herrnhut* niet vergeten, en men moeſt een huisgezin derwaards laten terug keren. Ook ſlaagden ze niet ten eerſten in de koſtwinninge, alzo ze van deze landſtreek nog gene genoegſame kundigheid hadden, des men hen met enige zakken *Angmarſet* van *Nieuw Herrnhut*

on-

onder fteunen moeft; de Gemeentelyke genade egter bewees zig zeer kragtdadig aan en onder hen, zo dat ze in gehoorzaamheid, onderlinge liefde en vrede bewaard werden. Hunne harten, die de kragt des Goddelyken woords zo dikmaals reeds gefmaakt hadden, konden zig uit het zelve trooften en ftigten, en uit de vroegere ondervinding hope fcheppen. Dus wordt 'er ergens gefproken: „ Ettelyken fpraken van het gevoel, dat ze gifteren, zynde goede Vrydag, onder het lezen van de Lydens-gefchichte gehad hadden, en zeiden: Ach hoe goed zoude het ons zyn, indien wy ons hart dagelyks zo in tranen ontlaften konden!" en op ene andere plaats zegt men: „ In de avond-vergadering bragten wy het lezen der Evangelie-Schryveren ten einde. Ik heb opgemerkt, dat de H. Geeft zig, onder het lezen der gefchichte van onzen geliefden Heer en Heiland, byzonder kragtdadig betoont, en dat de onzen over dag met elkander daarvan fpreken, en ook by ons komen om te vragen over 't geen ze in de vergaderingen gehoord en niet regt begrepen hebben. —— Tans ben ik aan 't voorlezen uit de *Handelingen der Apostelen:* 't Is hen zeer gewigtig, in het verband met het leven des Heilands, ook de gefchiedeniffen na deszelfs Hemelvaard te horen. Een ieder komt 'er met een begerig hart. —— In de avond-vergadering befpeurden wy de nabyheid des Heilands zeer gevoelig. Toen ik met fpreken geëindigd had, deden zommigen nog ettelyke vragen, welker beantwoording, gevoegd by de opheldering en het verhaal van zommige omftandigheden, langer duurden, dan de Leerreden zelve. Het onderwerp was uit het XVIIde Hoofdftuk van de Handelingen der Apoftelen: *God dan, de tyden der onwetenheid overgezien hebbende, verkondigt nu allen menfchen alomme, dat zy zig bekeren.*"

Ook werden enige nieuwe liederen vertaald, by welker mededeling men ene zonderlinge begeerte befpeurde, om dezelve te leren, 't geen niet zonder gezegende uitwerking in de harten gefchiedde. Deze liederen waren voor het grootfte gedeelte genomen uit de overdenkingen van den noit te vergeten Graaf *Chriftian Renatus van Zinzendorf*, na wiens zalig ontflapen men dezelve gevonden had. Vooräl was het lied:

Den diepen indruk, wat myn Vriend
 Voor *my*, *my*, heeft gedaan;
Hoe koſtbaar Hy my heeft verdiend;
 Zie men doch ſteeds my aan.
Zo dat ook niets, geene eenzaamheid,
 Of welk een ſtand het zy,
De teedere gemeenſchap ſcheid
 Van mynen Vriend en my.

den Groenlanderen zeer gewigtig, en werdt dikwils met vele tranen door hen gezongen, wanneer zy in den zomer, ganſche weken, ja maanden alleen, van hunne leraren afwezig, op een eiland, of ook onder de heidenen toebrengen moeſten, als wanneer gewiſſelyk niets dan de gedurige gedagtenis "

Dat Hy zich zelf, die Heer zo groot,
 Voor ons verlooren menſchen
Gegeeven heeft in den dood;

een hart bewaren kan voor onverſchilligheid, losheid en van niet mede in het zondige dezer wereld ingetrokken te worden.

§. 10.

In 't uitwendige ging het, gelyk wy reeds aangemerkt hebben, den Groenlanderen nog zeer zwaar, en dit was ook ongetwyfelt de reden, waardoor zig vele welmenende heidenen voor als nog lieten terug houden, van zig nader met de Broeders in te laten. Hunne neringe was niet alleen ſchraal en bezwaarlyk, maar dikwils ook met veel gevaar verzeld, ſchoon ze hierin door den Engel des Heren zo getrouwelyk bewaakt werden, dat niemand een ongeluk kreeg. „ Vier van onze Broederen (wordt 'er onder de maand van Maart aangemerkt) waren by een yſſelyk weêr van ſneuw en wind dermaten in het dryf-ys geraakt, dat ze nog voor- nog agter-waards komen konden. Eindelyk waren ze na een langen en zwaren arbeid naby het land gekomen, doch de zee was zo hol, dat ze niet, zonder gevaar tegen de rotzen verbryzeld te worden, landen konden. Zy wenſchten, dat ten minſten een van hen

mogt

mogt behouden worden, om berigt te kunnen geven, waar de anderen gebleven waren. De vloed maakte eindelyk eene opening tuſſchen het dryf-ys, dat ze hunnen weg konden vervolgen, en dus, door 's Heilands genade, behouden 'er uit komen. Toen wy ze levendig wederom zagen, veroorzaakte zulks grote vreugde en vele dankerkentenis."

Twe Groenlanders, die met brieven naar *Friedrichshaab* gezonden waren, verhaalden by derzelver terugkomſt, dat ze twe nagten in hunne *Kajakken* op het ys, dat in den beginne gedurig onder hen gebroken was, tot dat ze vervolgens op een vaſt ſtuk gekomen waren, hadden moeten zitten. Den derden nagt waren ze eindelyk by een huis gekomen, en byaldien ze dat niet gevonden hadden, zouden ze van dorſt hebben moeten verſmagten, alzo zy in twe etmalen geen water gehad hadden. Door den zwaren arbeid was hen het zweet door de klederen heen gedrongen, en door de felle koude ten eerſten ys geworden. Hunne Kajakken zyn zeer beſchadigd, en de ene heeft door de koude ene ſtyve hand gekregen.

In November was hier zulk een zwaare ſtorm, dat het huis, ſchoon het onder een berg en dus zeer laag ligt, terwyl het tevens ene muur heeft, die vier voeten dik is, daverde en beefde, als of 'er ene aardbeving was. Ook viel 'er een ſtuk van de muur om ver. De daken van vele Groenlandſche huizen hier omſtreeks waren aan ſtukken gebroken, de boten verbryzeld en de ſtukken door den wind weggevoerd, terwyl tevens agt mannen in de zee gebleven waren. De onzen hadden hunne op het land liggende zaken voor het grootſte gedeelte nog te regter tyd voor de over heen ſlaande golven kunnen bergen. (*) Op verſcheide plaatſen had men voor en na den ſtorm vuur-ballen in de lugt gezien. Een derzelven, naby een huis neder gevallen zynde, had een begin gemaakt met het zelve in brand te ſteken. Dergelyke verſchynzelen zag men ook kort na het Kers-Feeſt op een

(*) Deze ſtorm moet zig zeer ver verſpreid hebben, want men heeft aangemerkt, dat omtrent den zelven tyd vele ſchepen in 't *Kattegat* en de *Ooſt-Zee* verongelukt zyn. Ook vondt men het volgende voorjaar verſcheide ſtukken van een ſchip, als mede een party van Schape-talk, 't geen ongetwyfeld van een verongelukt Yslandſch ſchip derwaards gedreven is.

een middag by hellen zonneſchyn. (*) Door den zo even gemelden ſtorm was ook het ys geſcheurd, doch de gaten met ſneuw weêr toegewaid. Een onzer Broederen, te weten *Pieter Rudberg*, den volgenden dag over een binnen-water gaande, brak de bevrozen ſneuw onder zyne voeten, zo dat hy in 't water viel. Dan dewyl hy een gordel om het lyf had, zo hieldt hem het water onder den pels zo lang over end, tot dat hy den grond met zynen Pols-ſtok kon bereiken, rugwaards op het vaſte ys komen, en zig dus door de hulp der H. Engelen 'er uit werken.

(*) By gelegenheid van deze in Groenland ongewone Lugtverſchynſelen, moet ik nog van een Onweêr ſpreken, 't geen den 22ſten September 1757 by enen hevigen wind uit het Zuiden, zonder regen of ſneuw, ontſtondt, waarby gene donder-ſlagen gehoord, maar zulk een blixem, en, naar zommigen menen, ook ene aardbeving beſpeurd zyn, als geen Groenlander nog oit, en de Europeänen maar zelden, gezien hadden.

HET

HET AGT EN TWINTIGSTE JAAR

1 7 6 0.

I N H O U D.

I. VAN LICHTENFELS.

§. 1. *Der Groenlanderen fchraal beftaan.*

§. 2. *De opwekking der naburige heidenen is aan vele afwiffelingen onderhevig.*

§. 3. *De eerfteling* Johannes *wordt met de zynen gedoopt.*

§. 4. *De Broeders krygen hope van ene Kerk-zaal, en kort daarna de fmartelyke tyding van het ontflapen van den* Ordinarius Fratrum.

§. 5. *Schielyke vermeerdering en verdere aanbouwinge der Inwoneren.*

§. 6. *Afwiffeling van droevige en heugelyke gebeurteniffen, in 't byzonder by de jeugt, uitwerkfelen van de tugt der genade.*

§. 7. *Zegen by de laatfte voorbereiding en bediening van den doop in dit jaar.*

II. VAN NIEUW HERRNHUT.

§. 8. *Geringe vermeerdering der Inwoneren, uit welken vyf en twintig gedoopt worden.*

§. 9. *De gedoopten nemen toe in de kenniffe van 's menfchen elende en 's Heilands verdienften.*

§ 10.

§. 1.

NAAR het uitwendige ging het den Groenlanderen naby *Lichtenfels* in dit jaar niet veel beter, ja in den beginne zo zwaar, dat ze nauwelyks hun bestaan vinden konden: want tot omtrent het einde van May was 'er zulk ene koude en tevens zo veel ys, dat men nog tegen Pinxteren, op den hoogsten berg staande, geen open water in de zee zien kon. Van rondsom hoorde men over hongersnood klagen. De onzen leden nog het minst, schoon ze zig ook dikwils met kleine magere vischjes en de weinige kraak-bezien, die den winter over op het veld gebleven waren, behelpen moesten. Onze Broeders waren zelven niet dan van het nooddruftige voorzien, en konden hunne behoeftige Groenlanderen weinig mede delen.

§. 2.

Het bezoeken ter verkondiging van het Evangelie werdt intusschen vlytig voortgezet, scheen egter in den beginne van weinig vrugt te zyn. De Missionaris vondt wel, dat de meesten Groenlanders, die omtrent de *Loge* wonen, zeer begerig waren om te horen, zo dat zy hem, wanneer hy in het ene huis gepredikt had, naar het andere volgden, om nog meer te horen: des hen een Matroos het getuigenis gaf, dat zy veel kristelyker handelden dan de Europeänen, terwyl zommigen van hen alle avonden by elkander kwamen en de vaarsen, die ze geleerd hadden, met velen aandagt zongen; 'er zyn ook inderdaad velen van deze lieden in de Gemeente gekomen, en gedoopt geworden, doch by de meesten werdt het spreekwoord waar: „ Hoe nader by de Kerk, hoe later 'er in; " terwyl hen gansch vremde heidenen de genade, die ze alle dagen hebben konden, en daarom met onverschilligheid behandelden, voor den mond, om zo te spreken, weg namen. De onwetende heidenen kunnen zeer gevoeglyk vergele-

geleken worden met een woeft land, op 't welk in 't geheel niets waft, om dat men nog niets aan het zelve gedaan heeft; maar dat, zo dra men 't beploegd en bezaid heeft, binnen kort vele vrugten brengt; daarentegen dezulken, die vele jaren verkeerd hebben met Europeänen, van welken ze dikwils vele flegte zaken zien en horen, met zodanig een land te vergelyken zyn, dat reeds vol is van doornen en diftelen (*Luc.* VIII: 14.) waardoor het goede verftikt wordt, terwyl egter het onkruid niet ligtelyk uit te roeijen is. Noit kwam 'er de Miffionaris of een der Groenlandfche mede-arbeiders, zonder begerige toehoorders te vinden. Zy lieden kwamen ook vlytig naar *Lichtenfels*, om de Predikatien by te wonen, vooral wanneer de doop bediend werdt, en keerden noit dan met een bewogen hart terug. Niet te min duurde het lang, eer het zaad de gewenfchte vrugt kon voortbrengen. Het was gelyk ene Heidinne eens zeide: „ Ik weet niet hoe 't is, wy willen ons gedurig bekeren, en 'er komt toch niets van, want we willen, zonder egter *regt* te willen, terwyl wy andere zaken liever hebben dan den Heiland. "

Het bezoek by de Groenlanderen, aan de Ooft-zyde van het eiland, fcheen meer te beloven, ook kwamen dikwerf zommigen van hen herwaards ten bezoek; dus kwamen 'er eens drie vrouws-perfonen, tot welken de anderen gezegt hadden, dat ze gaan zouden, om het woord van God te horen, en haar lieden 'er ook wat van mede te brengen. Ik leerde en verklaarde hen (dus fchryft de Miffionaris) het vaars:

O dierbaar Licht! beftraale ons gemoed
Leer ons Jefus erkennen als 't een'ge Goed,
Dat wy in Hem blyven, enz.

Zy leerden het van buiten en zeiden, dat zy 't meê willen nemen.

Van andere plaatfen kwamen 'er ook nog gedurig heidenen ten bezoek, die ten minften een welbehagen in 't Evangelie betuigden te hebben. Een man, die in de Predikatie geweeft was, had, zeer vergenoegd te huis gekomen zynde, tot zyne vrouw gezegt: dat het toch zeer aangenaam zy, zo wat te horen; indien we nader aan de zee woonden, wilde hy ten eerften by ons met 'er woon komen en gelovig worden. Een ander, wiens dogter onlangs

onder de leerlingen was aangenomen, werdt gevraagd, wat hy toch dagt, wanneer hy zo van den Heiland hoorde spreken? Hy zeide: „ Ik denk, dat ik in 't geheel niet deug, maar myne kinderen verlangen zeer, om 'er van te horen, en die wil ik niet beletten, misschien volg ik hen t' eniger tyd zelve, want 't is toch aangenaam hier te zyn, om dat allen zig onderling zo lief hebben. "

§. 3.

Het bleef egter niet slegts by 't bezoeken, horen en beloven. Het jaar der verlossinge was ook voor de heidenen hier omstreeks gekomen, en 't geen tot dus verre op hope gezaid was, begon zachtkens op te komen. Het enigste huisgezin, dat in 't vorige jaar herwaards gekomen was, werdt den 6den January, zynde het Feest der heidenen, gedoopt. Dit huisgezin der eerstelingen dezer Gemeente bestondt, gelyk het eerste huisgezin in 't jaar 1739 te *Nieuw-Herrnhut*, te weten dat van *Samuel Kajarnak*, uit vader, moeder, zoon en dogter; daarenboven was 't ook eerst onlangs uit het Zuiden gekomen, en, schoon het tot dien tyd toe t' enemaal onwetend geweest was, ging het egter hen, die het woord reeds lang gehoord hadden, voor. Van den doop dezer eerstelingen zal ik met de eigene woorden des Missionaris spreken: „ Reeds in den vroegen ogtentstond kwam 'er uit de naburige plaatsen veel volks. De eerste vergadering was over het Feest-Evangelie, waarby aangemerkt werdt: hoe de eerstelingen der heidenen, den nieuwgeboren Koning gezogt en gevonden hebbende, hem aangebeden en gaven uit hun vermogen medegedeeld hadden; dat wy niet in staat waren om hem zulke gaven te brengen, die hy ook zo min verlangde als behoefde, maar dat wy hem, volgens zyn woord en begeren, onze arme verdorvene harten brengen, die hy zig zelve door zyn bloed ter bewoninge toebereiden moet; dat we hem egter heden ook de eerstelingen, die zyn Geest herwaards gebragt had, aanbieden en opdragen zouden, ten einde hy dezelve wassche, reinige en tot een lof hier op aarde stelle. Na deze vergadering sprak ik de dopelingen nogmaals aan, zy wisten van schaamte en vreugde niets anders te zeggen, dan dat ze naar het bloed des Heilands hartelyk verlangden. Ondertusschen vergaderden allen tot den doop

in 't

in 't Groenlandfche huis. De vergadering werdt nogmaals aangefproken, en na dat deze vier eerftelingen de gedane vragen gelovig beantwoord hadden, doopte ik ze onder een innig gevoel van de tegenwoordigheid der H. Drieëenheid: de man, *Kauvigak*, werdt *Johannes*; de vrouw *Puktak*, *Elifabeth*; de zoon, *Annertuna*, *Hendrik*; en de dogter, *Teffiok*, *Anna Johanna* genaamd. De vyfde van dit huisgezin was een kind van drie jaren, voor 't welk deze genade bewaard wordt, tot dat het zelve zyn verftand zal kunnen gebruiken. " In May werdt dit huisgezin met een jong zoontje vermeerderd, 't welk elf dagen na deszelfs doop tot zynen Schepper terug keerde: met het lykje van dit kind werdt een heuvel tot een Kerkhof ingewyd.

Op den eerften Pinkfter-dag werdt ook ene ongetrouwde vrouws-perfoon, die van de Ooft-zyde des eilands herwaards gekomen was, en den ganfchen winter hier gewoond had, gedoopt. Na de Feeft-predikatie over de afdeling uit *Handel*. II. werdt in de doop-reden het voorbeeld van *Lydia* voorgefteld, hoe de Heer haar hart geopend had, om het Evangelie van den Here Jefus te horen, aan te nemen en op het zelve geloof gedoopt te worden. De dopeling deedt hierop, ingevolge van de haar gedane vragen, ene blymoedige beleidenis van haar geloof, en ontving vervolgens het bad der wedergeboorte onder ene kragtige betoninge der genade, en een tranen-vloed der vergaderinge. Zy werdt *Agnes* genaamd.

§. 4.

Kort daarna werden de Broeders, by 't aankomen van 't fchip, met de tyding verblydt, dat ze het volgende jaar een woonhuis, en tevens ene zaal ter predikinge van 't Evangelie, verkrygen zouden. Deze blyde narigt fterkte hen in de hope, dat dit in grote zwakheid begonnen werk des Heren flagen en toenemen zoude.

Doch niet lang daarna werden ze in grote droefheid gedompeld door de fmartelyke tyding, die het fchip, te *Godhaab* aangekomen, mede bragt van het ontflapen des dierbaren navolgers van den Here Jefus, en *Ordinarius* der Evangelifche Broeder-Gemeenten, 't welk op den 9den May dezes jaars te *Herrnhut* gefchied was. Zy wiften, dat de Heer zig van dezen zynen getrouwen dienaar niet alleen

met zegen bediend had, om de Broeder-kerk te herſtellen, en het woord der verzoeninge in de Kriſtenheid te verkondigen en te bewaren, maar vooral ook om de bekeringe der heidenen, die hem reeds van zyne tedere jeugd zo zwaar op het hart gewogen had, te bevorderen. Zy wiſten, dat hy de zendingen met zyn gebed, met raad en daad, met al zyn vermogen, ja zelfs met het wagen van zyn leven, bevorderd en onderſteund had. Het was in hunne harten ter onuitwiſſchelyke dankerkentenis geſchreven, van welken nut zyne onderregtinge en raadgevinge den arbeideren, over 't geheel zo wel, als in 't byzonder onder de heidenen, geweeſt zy; en hoe liefderyk hy de Pelgrims en vremdelingen dezer wereld in zyn huis ontvangen, en ook op hunne bezwaarlyke poſten naar ziel en lighaam verkwikt had. Des het geen wonder was, dat deze onverwagte narigt zo wel hen, als de Broederen te *Nieuw-Herrnhut*, vele tranen uit de ogen perſte, en allerly zorgzame gedagten veroorzaakte. „ Dan (dus ſpreekt men hiervan) wy ondervonden wel haaſt dezen zalvings vollen trooſt:

De Heer is nu noch nimmermeer
  Geſcheiden van zyn' ſchaapen.
Hy blyft hun toeverzicht en eer,
  Hun vreede, heil, en wapen.
Hy leidt en ſtiert in allen ſtand
Hen als hun Vader by de hand.
  Looft onzen God en Heere!

Dezen vrede gevoelden we by allen ſmart zeer kragtig, en wy vertrouwen daarop, dat hy, die dood is geweeſt, maar nu levendig is in alle eeuwigheid, *Apoc.* I: 18. dit in zynen naam begonnen werk onderhouden en gelukkig uitvoeren zal." Door deze gevoelige tyding, die egter met ene kragtige aanmoediging des H. Geeſtes gepaard werdt, werden de Broeders opgewekt, om zig te vaſter aan het Hooft der Kerk, den Here *Jeſus Kriſtus* te houden, in alle hunne verrichtingen op Hem te zien, en hun werk voort te zetten in die eensgezindheid en broederlyke liefde, die de Here Jeſus by deszelfs laatſte wil *Joan.* XVII. geboden, en die de zalige *Ordinarius*, naar het voorbeeld van den Diſcipel, die in den ſchoot Jeſu aanzittende was, door zyn geheel leven betragt, en tot den laatſten adem toe aangeprezen had.

§. 5.

§. 5.

Hunne enigzins neêr geflagene gemoederen werden kort daarna door ene fchielyke vermeerdering hunner kleine Gemeente opgeregt. Reeds in July kwamen twe huisgezinnen, zynde bloedverwanten van den eerfteling *Johannes*, om hier te blyven, of, naar ze zeiden, om zig te bekeren. In Auguftus kwamen vyf eigene Broeders met alle de hunnen. Het was ene byzondere vreugde, zulk ene kudde van bruine fchapen te gelyk te zien intrekken. Kort, by't intrekken in de winter-huizen vondt men, dat het hoopje vermeerderd was met negen huisgezinnen, die, gevoegd by de genen welke afzonderlyk gekomen waren, vyf en vyftig zielen uitmaakten. Tans ontbrak het aan plaats, zo ten aanzien van woning als vergadering, des de laatfte, zo lang het weder zulks gedoogde, onder den blauwen Hemel moeft gehouden worden. Dienvolgens bouwden de Groenlanderen aan hun tot nog toe enig woon-huis een goed ftuk aan, zo dat het fes en zeventig voeten lang en veertien voeten breed werdt. De ongetrouwde zufters en weduwen bouwden voor zig byzondere huizen. In het grote woonhuis trokken veertien gehele huisgezinnen benevens ettelyke perfonen, die famen vier en feventig zielen uitmaakten. In het zelve werden ook de algemene vergaderingen gehouden. By't intrekken hieldt de Miffionaris ene redenvoering over het woord van dien dag: *Zullen twe t' famen wandelen, ten zy dat ze byeen gekomen zyn. Amos* III: 3. „ Ik heb in 's Heeren hart en zin myn hart en zin gegeeven ". En inderdaad mag men 'er zig wel over verwonderen, dat zo vele menfchen, niet in verfcheidene verdelingen van een groot huis, maar in ene kleine ruimte met derzelver ganfchen huisraad, niet alleen zonder kyf en twift (want dit doen ook, fchoon niet in zulk een groot getal, de wilden Groenlanderen) maar in vrede en eensgezindheid by elkander wonen konden. Dan men behoeft flegts 1 *Cor.* XIII. in te zien, om te bevroeden, wat de liefde doen kan, wanneer ze door den H. Geeft in het hart uitgeftort is, en, gelyk het geloof, niet in vele geleerde of verdichte woorden, maar in waarheid en wezendlykheid, beftaat.

§. 6.

Ondertuſſchen beſpeurde men doch nog afwiſſelingen van vreugde en ſmart by deze kleine kudde van heidenen, onder welken nog vele ongedoopten en onkundigen waren. Dikwils ontſtonden 'er drukkende omſtandigheden, die den Broederen ſtoffe verſchaften ter beproevinge en oeffeninge van derzelver waakzaamheid, getrouwheid en geduld, maar die ook zodanig eindigden, dat de Broeders altoos den Here voor de gegevene overwinning danken konden. „ Wy hadden (zegt men) een zeer aangenaam geſprek nopens de inrichting van ons volk gedurende den winter. De mede-arbeideren gaven ons vele aangename berigten van de nieuwe inwoneren en derzelver verlangen, om den Heiland te leren kennen. Dan ettelyke verleidende jongens bragten ons in vele verlegenheid, alzo men ze onder gene tugtiginge brengen kan, zo lang de harten der ouderen ongevoelig zyn, en het gewigt van de opvoedinge der kinderen niet bezeffen. 's Avonds deed ik ene ernſtige vermaning aan de ouders, om beter op hunne kinderen te letten, en hen alle gelegenheden tot kwade zaken af te ſnyden. Dit gaf aan ettelyke ouderen aanleiding, om by my te komen, en nopens de opvoedinge der kinderen raad te plegen.

Daarentegen vondt men onder de gedoopte kinderen zeer verblydende voorbeelden. Twe kleine kinderen ſtrekten door hun zingen tot ene byzondere opwekking in het ganſche huis, vooral by de nieuw aangekomenen en derzelver kinderen, die nog ruw en onbeſchaafd waren. Een klein meisje zeide: „ De Heiland moet doch zeer aangenaam zyn. " Wanneer het hierop gevraagd werdt, hoe zo? gaf ze het volgende antwoord: „ Myn hart heeft altoos, wanneer ik van zyn bloed zingen en ſpreken hore, een zeer aangenaam gevoel. " Van haar moeder, die niet wel te vrede was, zeide ze: „ Myne moeder is ziek, haar hart heeft pyn. "

In deze vrouw zagen wy een voorbeeld, van hoe ligtelyk ene ziel; die niet over zig zelve waakt en op hare hoede is, haar hart verliezen kan; hoe zig de geveinstheid en onopregtheid ook by volkeren, die voor dom en onbeſchaafd gehouden worden, openbaart, en hoe zig de Geeſt van God dik-

dikwerf van zeer geringe en toevallige gelegenheden bedient, om ene ziel, die hem uit de fchool gelopen is, tot inkeer te brengen. Uit verdriet over anderen, die ze benydde, was 'er niets, of zy vondt 'er iets in te bedillen, tot dat ze eindelyk ook uit de vergaderingen weg bleef. Wanneer men haar daarover aanfprak, gaf ze met ene geveinsde, maar vinnige, demoedigheid dit antwoord: „ Ik ben 'er immers te onwaardig toe. " Daarbenevens zogt ze ook anderen op te hitfen; doch ene ongedoopte vrouw gaf haar het volgende antwoord: „ Vergenoegd zynde fprak gy ganfch anders van de gelovigen: een van tweën, of 't geen gy toen zeide, of 't geen ge nu zegt, is onwaar; daarom zal ik u voortaan niets meer geloven. " Daarop ging ze met ene andere, die ze aan hare zyde gebragt had, by de naburige heidenen. Dan toen ze door dezen ten eerften verzogt werdt, om hen iets van den Heiland te zeggen, maar tevens befpeurde, dat haar hart en mond als gefloten waren, werdt ze ongeruft en voer met hare kleine dogter naar ene vergadering van wilden, die juift ene vrolyke party hadden. Hierover begon het kind te fchreijen, en badt de moeder, dat ze haar weêr by de gelovigen brengen wilde. Hierdoor werdt de moeder getroffen, kwam te huis, bekende hare valfchheden eerft aan de door haar geërgerde Groenlanderen, en naderhand ook aan den Misfionaris, des ze, na met vele tranen om vergiffenis gebeden te hebben, in de gemeenfchap der gelovigen weêr aangenomen werdt.

§. 7.

Binnen kort werden ook ettelyken der nieuw aangekomene lieden, by welken men een opregt verlangen naar den Heiland befpeurde, in ene nadere toebereiding genomen, en 'er werdt, zo dikwils men ze maar by elkander hebben kon, ene Katechifatie met hen gehouden, waarby zig het verlangen hunner harten op ene zeer aangename wyze openbaarde. Dus wordt 'er ergens gefproken: „ In de vergadering der tot den Doop aangenomene leerlingen werdt over het 2de Artikel van het Kriftelyk Geloof gefproken. 't Is ene byzondere vreugde, te zien, met welke graagte deze fchaapjes het getuigenis van den

Here Jesus ontvangen. ——— Op enen anderen tyd werdt gesproken van het afleggen van den ouden mensch en het aandoen van Kristus en deszelfs bloedige gerechtigheid. Een van *Nieuw-Herrnhut* tot een bezoek aangekomen Groenlandsch mede-arbeider was'er ook by, en verhaalde hen, hoe het hem geweest zy, toen hy tot den Doop toebereid werdt. Zy waren zeer oplettende en vol van verlangen. De vraag: „ Weet gy, dat ge door de zonde t' enemaal verdorven zyt? " en ook deze „ wie kan U van de zonde vry mamen? " beantwoordden ze meer met tranen dan met woorden.

Dus kwam het den 23sten November tot ene derde bediening van den Doop in dit jaar. „ De grondslag van de leerreden waren deze woorden : *Myn zoon, geef my uw hart, en laat uwe ogen myne wegen bewaren*; waarby tevens in aanmerking genomen werden de woorden: *Ik zal het stenen hart uit uw vleesch wegnemen, en zal u een vleeschen hart geven.* De Heer was zeer gevoelig in 't midden van ons, en de tranen-vloed der agt dopelingen was een bewys van 't geen hunne harten gevoelden. Vervolgens werden nog vyf onder het getal der genen aangenomen, die eerlang stonden gedoopt te worden. By gelegenheid van dezen doop is 'er in vele zielen een innig verlangen naar het genot van dezelve genade verwekt. "

Naderhand werden nog twe nieuw geborene kinderen gedoopt, des de Gemeente in dit jaar met seftien zielen vermeerderd werdt.

By 't eindigen van deze maand wordt het volgende aangetekend: „ In de maand November hebben we in alle vergaderingen de nabyheid van den Here zeer kennelyk bespeurd, vooral by de aanneminge en den Doop, als mede in de Katechisatien der leerlingen, die in de toebereiding zyn, het zy tot den Doop, het zy tot het Avondmaal. By 't lezen der brieven van de Apostelen heeft men ene byzondere genade bespeurd. Ook is het den nieuw aangekomenen zeer aangenaam, wanneer ze een begrip van het geschrevene woord der waarheid krygen; en in het huis, hoe vol het ook is van menschen en kinderen, die gene opvoeding gehad hebben, is het egter zo stil en geregeld, als of het ene kerk was. "

§. 8.

§. 8.

Te *Nieuw-Herrnhut* en daar omftreeks deedt zig in dit jaar weinig gelegenheid op, om het Evangelie verder uit te breiden. Van *Kangek* en de *Kookörnen* waren de inwoners, uit vreze van het voorleden jaar verfpreide gerugt, (*) tot op vier kleine huisgezinnen vertrokken. Dit was ook de reden, dat 'er gene Zuidlanders voorby trokken, terwyl 'er egter ettelyke uit het Noorden voorby reizende aankwamen, van welken een huisgezin, behalven ettelyke enkele perfonen, zeer gevoelig getroffen werdt, en ook met 'er woon aldaar bleef. Ook bragt de Koopman, van zyne handels-reize naar *Kellingeit* te huis komende, twe weduwen benevens vier kinderen mede, die hem verzogt hadden, om ze by hare eigene Broeders en Zufters te *Nieuw-Herrnhut* te brengen. Zy zyn beiden vrouwen van enen en denzelven man geweeft, die benevens zynen oudften zoon in den *Kajak* omgekomen is.

De vermeerdering der Inwoneren was derhalven zeer gering; dan de Gemeente werdt uit de reeds voorhanden zynde met vyf en twintig zielen, onder welken zig elf kinderen bevonden, door den doop vermeerderd.

§. 9.

De inwendige gang der Gemeente was intuffchen des te heugelyker. 'Er vielen by dit volk, dat anders zeer zwaar te behandelen is, weinige zaken voor, die hunne leraren tot laft en zugtinge ftrekken konden. Dan dit is het minfte. Het voornaamfte, dat ze in derzelver arbeid aan de zielen beogen, en waar door ze alle hunne moeite betaald rekenen, is de behoorlyke vereniging der levendige kenniffe van den gekruiften Jefus en deszelfs verdienften met het befchamend en vernederend gevoel van 's menfchen ellende, dat niet dan uit het eerfte regt voortkomt, terwyl het eerfte zonder het laatfte noit zyne regte kragt verkrygen kan. Dit befpeurden ze by hunne Groenlanderen ho-

(*) Zie het jaar 1759 §. 1.

hoe langer hoe meêr. Onder de Feeſt-tyden was de Lydens-week en het Paaſch-feeſt byzonder gezegend. In de eerſte *Conferentie* der mede-arbeideren, die na het Paaſch-feeſt gehouden werdt, verhaalde men, dat de Lydens-geſchichte enen kragtigen indruk op de harten van de onzen gemaakt had, en dat ze met een onderling genoegen ſpraken van 't geen ze de vorige week gehoord, en onder het gehoor gevoeld hadden. Voorts wordt het volgende gezegt: „ In de vergaderingen van heden beſpeurde men een byzonder zalig gevoel onder het overwegen der laatſte redevoeringen en geſchiedeniſſen des Heilands. Over de Avondmaals leden hadden we byzondere reden om ons te verblyden, alzo wy by allen en een iegelyk een week en blymoedig hart vonden. 't Is als of ze allen hooft voor hooft in deze laatſte weken, in welken de Lydens-geſchichte opzettelyk verhandeld is, den Heiland merkelyk nader gekomen en bekender met hem geworden zyn. Hun innig verlangen naar het H. Avondmaal werdt allen toegeſtaan, behalve ene weduwe, die zelve gene vrymoedigheid had om mede te gaan. In de maand November wordt aangemerkt, dat men op nieuws beſpeurde, hoe de genen, welke lezen kunnen, en waar van 'er nu reeds verſcheidene voorhanden zyn, vlytig in de overeenſtemming der vier Evangelie-ſchryveren lezen, en dikwils komen, om naar den regten zin te vragen. Wy hadden heden met een van hen een zeer gezegend geſprek over de geſchiedenis van 's Heilands bloedig zweet, en de inſtelling van het H. Avondmaal. "

Van zekeren Groenlander verhaalt men het volgende: „ Hy deedt ene hartelyke en nederige belydeniſſe van zyne ſlegtheid, en zeide: dat zyn hart zig niet te vrede geven kon, wanneer hy het een of ander misdaan had, en hy niet opregt was. Hy rekende het voor de grootſte genade, dat de Heiland hem by alle zyne ellende nog gedurig een vergenoegt en blymoedig hart ſchonk. " Van enen anderen wordt 'er gezegt: „ Hy kwam met zyne vrouw kort na het Avondmaal en beklaagde met vele tranen, dat zy zig beiden van het Avondmaal beroofd hadden, want kort te voren waren ze door een onvoorzien geval boos op elkander geworden, en dus hadden ze gene vryheid in hunne harten gevonden, om tot het Avondmaal te naderen. "

§. 10.

§. 10.

De eigene armoede en de algenoegfame rykdom van 's Heilands verdienften waren ook de hoofd-ftoffe, die de Groenlandfche mede-arbeideren in hunne redevoeringen aan derzelver gelovige en ongelovige Landsgenoten voordroegen, en waarvan ik hier weêr enige uittrekfelen mededelen zal:

Den 19den January hieldt *A.* de vroeg-vergadering in welke hy zyne Broeders met een dankbaar hart erinnerde aan de afzending der eerfte Miffionariffen naar *Groenland.* Eerft fprak hy van den toeftand zyner eigene onwetenheid, in welke hy den Heiland niet gekend had, en zeide eindelyk: „ Ach, wat zou van ons geworden zyn, byaldien de Heiland ons onze leraars niet gezonden had, die ons het lyden en den dood des Heren verkondigd hebben. Tans kunnen we zyne genade genieten, en door dezelve zo zalig zyn, als wy wenfchen en begeren. De Heiland heeft ons ganfch niet te vergeefs herwaards geroepen. Hy wil by ons zyn en ons regt vergenoegd maken. Dan we hebben niets, dat ons vergenoegen kan, ten zy hy zig in zyne kruis-geftalte aan onze harten openbare. Zyn bloed maakt ons tot ware kinderen van God; en derhalven zal het ons ook daarom alleen te doen zyn, dat we zyn bloed in onze harten ondervinden. Groters kunnen we toch niets denken noch wenfchen. "

By ene andere gelegenheid zeide hy: „ Gelyk Eva uit de zyde van Adam genomen is, zo zyn de gelovigen uit des Heilands zyde geboren, van zynen vleefche en van zyne benen. Want fchoon wy zeer flegte en verdorvene menfchen zyn, de Heiland heeft egter ons vleefch en bloed aangenomen, en wil ons nu één geeft met zig maken. "

Ene derde redevoering begon hy dus: „ Geliefde Broeders, gy weet, dat de Heiland bittere fmarten voor ons heeft uitgeftaan, en dat zyn zweet werdt als grote droppelen bloeds, die op de aarde afliepen. Ene vrouw, wanneer ze baart, heeft zware fmarten; dan ze zyn niet te vergelyken met de genen, die de Heiland voor ons uitgeftaan heeft. Indien hy nu in onzer aller harten leefde,

hoe zalig zoude dan ons leven zyn. Dat we 'er nog zo weinig van ondervinden, zulks is onze eigene ſchuld. De Heiland wil gaarn hebben, dat we alle dagen regt zalig zyn; daarom heeft hy geleden, en daarom geeft hy ons zyn lighaam en bloed te genieten. "

C. begon met een verhaal van 't geen hy in de laatſte week voor Paaſchen onder de verhandeling van 's Heilands lydens-geſchichte gevoeld had, en drukte zig vervolgens onder anderen dus uit: „ Ik onderzoeke den toeſtand van myn hart dikwils, of het ook koud en droog zy, en wanneer ik iet dergelyks beſpeur, zo wend ik my terſtond als een arm en behoeftig zondaar tot den Heiland en deszelfs wonden, dan vind ik ten eerſten hulp. Indien de Broeders en Zuſters zulks ook dikwerf en zonder verzuim deden, ze zouden altoos zalig en wel te vrede zyn. Want ons hart is als een dor land, byaldien de Heiland het niet door den regen zynes bloeds bevogt. Gy lieden weet immers, hoe de muggen doen, wanneer het zeer warm is. Wy kunnen ze, wel is waar, niet verdragen, en jagen ze derhalven weg, dan de Heiland is jegens ons ganſch anders gezind. Hy ziet zeer gaarn, dat we regt vaſt aan zyne wonden kleven, en ons aan zyn bloed verzadigen. "

Een ander vergeleek ons hart met ene lamp, die den nodigen traan hebben moet, byaldien ze branden, het huis verligten en warm maken zal: en wy konden ook geen ander licht en warmte mededelen, dan die we uit het bloed des Lams ontvangen.

J. zeide: „ Alles wat ik arme en ellendige U lieden zeggen kan, beſtaat hierin: de dood des Heilands en al zyn lyden is my het aangenaamſte, waar van ik tot U lieden ſpreek. Dan ook dit kan ik niet doen, ten zy de H. Geeſt zulks in myn hart klaar maakt, en my 'er de woorden toe geeft. Vervolgens ſprak hy van de grote zaligheid, die we als arme zondaren in de bloedige wonden des Lams genieten kunnen, en dat we tot den Heiland, zo als we zyn, naderen kunnen en mogen. "

D. een man die anders van natuur zeer ſtout en ruw was, ſprak met een week en teder hart, zo dat hem de tranen langs de wangen rolden, 't geen men ook by vele toehoorderen waar nam. Onder anderen zeide hy: „ dat hy, by alle zyne armoede en gebreken, dikwils door de nabyheid des Heilands zeer beſchaamd, en daardoor in

enen

enen zaligen vrede bewaard worde. En dat wy toch den Heiland, om dat hy ons, hoe flegt en verdorven we ook zyn, zo zeer lief hebbe, wederom van ganfcher harte behoorden lief te hebben."

B. zeide in de eerfte vroeg-vergadering, die hem opgedragen werdt te houden: „ dat de Heiland vele moeite met hem gehad had, eer hy hem tot het genot zynes bloeds en der vrugten zynes doods had kunnen brengen, terwyl men egter zonder dit genot niet zalig zyn kon, noch een waaragtig leven hebben. Dan indien we zyn vleefch en bloed tot ons dagelyks voedfel hadden, zouden onze harten warm worden, de nodige kragt krygen, en wy zouden in ene onafgebrokene zaligheid kunnen voortgaan."

By ene andere gelegenheid fprak dezelve van de onuitfprekelyke liefde en barmhartigheid des Heilands jegens alle arme en ellendige, die hunnen toevlugt tot zyne wonden nemen, om geholpen te worden: „ Hierby (zeide hy) was de H. Geeft zeer werkfaam, terwyl zulks niet dan door deszelfs voorkomende genade en leiding gefchiedt, alzo geen menfch uit en door zig zelve oit in de gedagten kreeg, tot den Heiland te naderen, om dat niemand een goede gedagte uit zig zelve had."

D. merkte in ene redevoering aan: „ dat dit ook ene grote genade zy, wanneer men van zyne flegtigheid een gevoel krygt; dat men zig egter niet moeft laten terug houden, maar zig ten eerften naar den Heiland wenden, die ons met opene armen ontvangen wil, en het liefderyke hart, dat voor alle ellendige en verlegene zondaren open ftaat, ten eerften laten gevoelen."

By ene andere gelegenheid merkte hy zeer wel en grondig aan: „ dat men onmogelyk een klaar en vergenoegd hart hebben kon, zo lang men zig nog met zondige gedagten inliet, fchoon men niet tot zondige daden kwam. Maar byaldien men, zo dra zig iet dergelyks openbaarde, ten eerften zynen toevlugt tot den Heiland nam, en zig over alles, wat zynen zin niet gelykvormig is, fchame en bedroeve, dan nam de Heiland zulks door zyn bloed weg, en dus kreeg men ten eerften weêr een klaar en vergenoegd hart."

M. fprak gewonelyk van zyn eigen hart, en hoe hy den Heiland danke, dat die hem tot zyn volk, en tot de kennifſe zynes bloedigen doods gebragt hebbe, en hoe hy zig

zulks dikwerf met vele vreugde te binnen brenge, vooral wanneer hy alleen zy en in den *Kajak* vare.

By gelegenheid dat de Heiland hem op ene wonderbare wyze uit het water gered had, wanneer hy door enen zeehond omver gehaald was, terwyl hy zig anders, alleen zynde, niet ligtelyk over end brengen kon, zeide hy den volgenden dag in de vroeg-vergadering: „ dat zyn hart zeer vergenoegd en blymoedig zy, wanneer hy zig te binnen brenge, dat de Heiland door zynen bloedigen dood hem vry gekogt en tot zyn eigendom gemaakt had. Ook dankte hy den Heiland hartelyk voor deszelfs redding uit het water. "

L. zeide onder anderen: „ dat men wel wiſt, hoe onaangenaam het zy, wanneer iemand, die onder ons bevel ſtaat, niet gehoorzaam zy. Des men ook ligtelyk bevroeden kon, hoe onaangenaam het den Heiland zyn moet, wanneer men hem niet gehoorſamen wilde, terwyl hy 't egter zo wel met ons meende. Dat wy ongemeen zalig en vergenoegd zyn konden, byaldien we altoos naar de ſtemme des H. Geeſtes luiſteren wilden, om dat dezelve ons zo gaarn naar den Heiland leidt, in wiens wonden wy zo zalig zyn kunnen. Want door ons zelven kunnen we tot den waren ommegang met den Heiland niet komen, maar de H. Geeſt moet ons daartoe brengen, en die doet zulks ook zeer gaarn. "

In ene andere redevoering zeide hy onder anderen. „ dat een arm zondaar alle genade van den Heiland verwagten kan: dan wie zig zelven niet als een zondaar kent, die kan ook zyn aandeel aan den Heiland niet hebben of genieten. "

§. 11.

Op dezen grond der volwigtige en algenoegſame verdienſten des Heilands gingen ook in dit jaar twaalf zielen als arme en begenadigde zondaren gelovig naar de euwigheid. Onder dezen waren de volgende de aanmerkelykſten.

1.) *Martin*, een jongeling, die in 't jaar 1747 met den zaligen *Barſillai* uit de *Fiorde* herwaards kwam. De Heiland klopte wel haaſt aan deszelfs hart aan, en toonde hem,

hem, dat hy niet dan in het bloed des Lams leven en zaligheid erlangen kon. In het volgende jaar werdt hy gedoopt. Van deze genade had hy enen blyvenden indruk behouden, gelyk hy nog kort vóor zyn einde met tranen betuigde, wanneer hy de volgende woorden fprak: „Ach wat heeft de Heiland ene genade aan my bewezen, dat hy my tot zyn volk gebragt en door zyn bloed gewaffchen heeft! Ik fchame my zeer, dat ik hem nog na dien tyd dikwils bedroefd en my zelven het hart daardoor zo benauwd gemaakt heb, als of het tuffchen twe grote ftenen gekneld werdt. Dit is een gevolg geweeft van het verwaarlofen der beloften, die ik hem by den doop gedaan heb. Ach hoe fchaam ik my! (deze woorden herhaalde hy verfcheide malen met tranen) doch de Heiland heeft my telkens weêr daar aan erinnert, dat hy my zo lief heeft. Tans verblyd ik my, dat ik wel haaft by Hem zyn zal." ———

2.) *Elifa*, een jongeling, kwam in 't jaar 1751 herwaards, werdt het volgende jaar gedoopt, en, ten aanzien van den toeftand zyns harten, vrolyk en vergenoegd, ook leerde hy goed lezen en fchryven, doch ten aanzien van deszelfs lighamelyke gefteldheid was hy zwak, en kreeg daarenboven een toeval aan het ene been, dat hy niet zonder ftok gaan kon. Na het ongeluk gehad te hebben van omgeflagen te worden, en by die gelegenheid veel zee-water ingezwolgen te hebben, werdt hy allengskens zwakker, kreeg de tering en werdt dikwils door bloed-fpuwen aangetaft. Dit droeg hy zeer geduldig, leerde zyne verdorvenheid grondiger kennen, en dewyl hy een eenvoudig en opregt hart had, zo diende hem alles ten befte. Dan vooral ftrekte het hem tot enen blyvenden zegen, wanneer hy by ene zekere gelegenheid in een grondig en openhartig gefprek met zynen Leeraar kwam, in 't welk hy alle zyne omftandigheden naar ziel en lighaam opende. In deszelfs ziekte betuigde hy met een blymoedig gelaat deszelfs innig verlangen, om haaft by den Heiland te zyn, waartoe hem ene onverwagte bloedftorting den weg baande.

3.) *Clemens*, een getrouwd man, had vele jaren reeds ene roeping ter bekeringe in zyn hart gevoeld, en was telkens, wanneer hy ons bezogt, zeer aangedaan, doch hy verweerde zig, zo lang hy kon, tot dat de Heiland hem voorleden jaar te fterk werdt. Hierop kwam hy, weduwenaar zynde, met zyn huisgezin herwaards, en had in dit

dit voorjaar de genade, door den H. Doop, het bad der wedergeboorte, afgewaſſchen te worden. Kort daarna trouwde hy ten tweden male, en by deze gelegenheid beſpeurde men zeer kennelyk, wat de Heiland aan zyne ziel reeds gedaan had. Hy was ons tot vele vreugde, en leeſde in den korten tyd van deszelfs huwelyk zeer vergenoegd. Op een morgen vroeg uitgevaren zynde, en niet ver van het land enen zee-hond getroffen hebbende, werdt hy door denzelven om ver gehaald. Hy kwam wel weêr over end, en zyne vrouw, die het zag, riep iemand, om hem te hulp te komen. Dan, eer dezelve kwam, was hy reeds ten tweden male om ver gehaald, uit den *Kajak* gekropen, en naar alle gedagten gezonken, alzo men zyn lighaam niet vinden kon. Hy was anders zeer bedreven in 't over end komen, en reeds dikwils omgeſlagen. Dan deze reis was zyn roer gebroken, en de hulp van 't land kwam te laat.

4.) *Aaron*, een getrouwd man, kwam in 't jaar 1755 uit het Noorden herwaards: hy was, uit de maagſchap van onzen geliefden Broeder *Daniel*, de laatſte der genen, by welken de gemelde Broeder het Evangelie gepredikt had. Deze man had zig vry lang verweerd, dan het was als of dit ganſche geſlagt door den Heiland uitverkoren was. In den beginne ging het met den overledenen zeer zwaar, want hy was van natuur ongemeen ruw, hard en onbuigzaam. Dan de Heiland heeft zig dermaten aan hem bewezen, dat men hem tot een levendig voorbeeld ſtellen kan van de waarheid „ dat de ſtraal van Jeſus wonden ook ſteenen ſmelten kan. " De H. Doop bewees zyne kragt zeer kennelyk aan hem. Na dien tyd kwam 'er niets onbetamelyks by hem voor, of hy was 'er ten eerſten zeer verlegen over en kon niet ruſten, eer het hem vergeven werdt. Zyne verandering werdt nog kennelyker, na dat hy tot het H. Avondmaal toegelaten was: want toen zag men een ganſch ander menſch, een menſch, wiens hart week, gevoelig en door de kenniſſe van zynen zondigen aart beſchaamd en buigzaam was. Daarenboven had hy een gezond oordeel, een deftig gedrag, en voerde met zyne vrouw en kinderen ene zeer geregelde huishouding. By de Zalm-viſſchery werdt hy door een hevig zyde-wee aangetaſt, dus liet hy zig herwaards brengen, was onder wegen nog vry levendig, en ſprak met de zynen zeer hartelyk van den Heiland, en van zyne liefde en aanklevinge aan denzelven.

Ein-

Eindelyk zeide hy: „ Ik zal ongetwyfeld tot den Heiland henen gaan. ” Vervolgens badt hy zyne vrouw en bloedverwanten, dat ze zig niet te zeer over hem bedroeven zouden, om dat zulks lieden, die gedoopt zyn, niet betame, alzo zy den Heiland hebben. By het aanlanden, gaf hy den geeft.

5.) *Eleafar*, een ongetrouwd Broeder, kwam, als een jonge van fes jaren, in 't jaar 1743 met zyne moeder en magen herwaards. Men befpeurde wel haaft, dat de Geeft van God aan deszelfs hart arbeidde, om hem ten euwige leven toe te bereiden. Hy werdt in het dertiende jaar zyns ouderdoms gedoopt, en ging van dien tyd af in de genade ongeftoord en zalig voort. In 't jaar 1750 werdt hy tot het H. Avondmaal toegelaten, waardoor zyn hart nog levendiger en gevoeliger werdt. Daar benevens was hy, by 't gevoel van zyne ellende, van harten nederig en buigzaam, zyn gebrek en armoede leerde hy hoe langer hoe beter kennen, en verlangde dus zeer om nog nader met den Heiland bekend te worden. By de leden van zyn koor, in welker huis hy een mede-opziender was, werdt hy doorgaans bemind en zeer geacht, terwyl een iegelyk gaarn, nopens den toeftand van zyn hart, met hem fprak. Door ene uitterende ziekte werdt hy tot uitwendigen arbeid onbekwaam, waarover hy dikwils zeer verlegen was, terwyl hy zig egter aan den wille des Heilands onderwierp, en dus zeer geduldig was. Hoe meer hy tot zyn einde naderde, hoe vergenoegder was hy, des men hem niet zonder vreugde en verkwikking bezoeken kon. Voor vier jaren fchreef hy het volgende briefje:

„ Schoon ik zeer arm ben, de Heiland veragt my egter niet. Dan ik fchame my zeer over de ongevoeligheid van myn hart. Ik zoude gaarn vroeg en laat naby den Heiland zyn, want door zyn lighaam en bloed ben ik met hem verenigd. 't Is ondertusfchen nog zeer flegt by my gefteld, fchoon my niet bewuft is, dat 'er iets tusfchen den Heiland en my in den weg ftaat. Want wanneer 'er flegte gedagten in my opkomen, myn hart is dus gefteld, dat ik my ten eerften des Heilands bitter lyden en fterven te binnen breng; des het kwade terftond verdwynt. ” ——

In een brief voor twe jaren drukte hy zig dus uit:

„ Schoon myne misflagen menigvuldig zyn, de Heiland is my egter naby. Alleen zynde is hy myn medgezel, met wel-

welken ik verkere. Hy heeft my ook in dit jaar voor zonden in mynen ongehuwden ſtaat bewaard. " ——

In dit jaar ſchreef hy nog het volgende:

„ Ik ben een arm zondaar en zeer verblyd, dat ik een Heiland heb; want anders moeſt ik vergaan. Ik zal my ook geduriglyk als een ellendeling aan hem houden, en gedurig zyne gedagtenis in my vernieuwen, ten einde door hem geſterkt en toebereid te worden, of ik miſſchien haaſt naar de Gemeente, die boven is, mogt geroepen worden. Myn lighaam is reeds zeer zwak, en 't is naar alle gedagten de laadſte keer, dat ik aan u ſchryven zal. Ik zal u waarſchynelyk niet meer zien, dan de Heiland kent u en ook my, en heeft ons door zynen dood en bloed verenigd. Aan hem zal ik my houden, tot dat ik by hem ben. "

6.) *Nicodemus*, een man tuſſchen feſtig en ſeventig jaren oud. Zyn oudſte zoon, die hem in 't jaar 1752 verliet om by de gelovigen te wonen, was de aanleiding, dat hy met zyne vrouw volgde, en in 't jaar 1754. gedoopt werdt. Voorleden zomer werdt hy waterzugtig. Hy gevoelde ten eerſten, dat hem dit ene gelegenheid zyn zoude, om tot den Heiland henen te gaan, en hoe meer de zwakheid van zyn lighaam toenam, hoe groter werdt ook zyn verlangen, 't welk hy, zo dikwils als men hem bezogt, met ene byzondere tederheid en blymoedigheid te kennen gaf. „ Ik ſtel my (zeide hy) den Heiland geduriglyk voor. Al myn vertrouwen ruſt op en in hem. Het valt my hier reeds een weinig te lang, alzo ik gaarn haaſt by hem zyn wilde. " Den dag voor zyn einde was hy uitnemend vergenoegd, en zong met ene gebroke ſtemme het vaarsje:

Des Heeren bloed gerechtigheid
Is 't bruilofts-kleed, voor my bereid,
Daarin zal ik voor God beſtaan,
Als ik ten hemel in zal gaan.

HET

HET NEGEN EN TWINTIGSTE JAAR

1761.

INHOUD.

I. VAN NIEUW-HERRNHUT.

§. 1. *De Missionaris* Böhnisch *komt uit Duitschland te rug, verzeld door den Schryver dezer Historie.*

§. 2. *Een der Groenlandsche mede-arbeideren verkondigt het Evangelie met kragt en nadruk aan de Zuidlanderen, die in grote menigte ten bezoek kwamen.*

§. 3. *In de eilanden-zetten zig vele heidenen met 'er woon neder, en zommigen van hen komen allengskens tot de Gemeente.*

§. 4. *De heidenen worden bezogt en zeer aangedaan. Ene jonge dogter wint door derzelver standvastigheid haren vader.*

§. 5. *Aanmerkingen nopens de leiding van ene jonge en welmenende ziel, en nopens der Groenlanderen stigtelyke aanspraak.*

§. 6. *Zeer aanmerkelyke redevoeringen van enen Groenlandschen mede-arbeider.*

§. 7. *Ettelyke redevoeringen van andere mede-arbeideren aan hun volk.*

§. 8. *Naukeurige beproeving der Avondmaals-leden, en zommiger Groenlanderen verklaringen ter gelegenheid van 't H. Avondmaal.*

§. 9. *Aangename blyken van den arbeid der genade, zo wel aan*

aan jonge als oude lieden, by verſcheide gelegenheden waargenomen.

§. 10. *Vyf en twintig worden gedoopt, ſeſtien gaan uit den tyd, onder de laatſten zyn twe oude weduwen aanmerkelyk.*

§. 11. *Moeijelyke arbeid, en redding uit het water.*

II. VAN LICHTENFELS.

§. 12. *Het zaat des Goddelyken Woords wortelt hier en daar in 't verborgen, wordt egter by verſcheidenen nog verſtikt.*

§. 13. *De Groenlanders verzuimen gene gelegenheid, om hunne heidenſche landsgenoten een woord der vermaninge toe te ſpreken.*

§. 14. *Den bezoekenden Zuidlanderen wordt het Evangelie in en op hope verkondigd.*

§. 15. *De Gemeente wordt met vier en dartig zielen vermeerderd. De noodzakelykheid van meer mede-arbeiders en van ene vergader-plaatſe.*

§. 16. *Het beloofde huis wordt gezonden en onder vele zwarigheden opgebouwd.*

§. 17. *Inwying van de Kerk-zaal: Gedenkteken in Groenlandſche vaerſen.*

§. 18. *De Heer en zyn Geeſt bekent zig tot de inrichting der Groenlandſche Gemeente op ene gevoelige wyze.*

§. 19. *De Groenlanders zyn begerig naar het woord des levens, en nemen daardoor toe in kenniſſe en genade.*

§. 20. *Het aanvangelyk gebrek in het uitwendige, waarby de lydſaamheid der hongerigen verwonderenswaardig was, wordt door ene ryke zeehond-vangſt vergoed.*

§. 21.

§. 21. *Zommige reddingen uit gevaren, en natuurlyke gebeurteniſſen.*

§. 1.

OP den eerſten Auguſtus dezes jaars kwam de Miſſionaris *Böniſcb* met deszelfs vrouw van derzelver bezoek by de Gemeente in Duitſchland weêr in Groenland aan. In dit gezelſchap kwam ik mede herwaards, ten einde het land, zo ver ik komen kon, maar in 't byzonder den ſtaat der Groenlandſche Gemeente op te nemen, om uit het geen ik zag, als mede uit de voorhanden zynde ſchriftelyke aantekeningen, een naukeurig berigt op te ſtellen. Onze reis van *Kopenhagen* naar *Nieuw-Herrnhut* duurde elf weken, en was ene der bezwaarlykſten, niet ten aanzien van het gezelſchap (want wy werden aan boord van 't ſchip *Louiſenburg*, ſchipper *Chriſtian Jenſſen Pyl*, met welken we den 17den May onder zeil gingen, zo vrindelyk behandeld, als men 't immer verwagten kon) maar ten aanzien van de vele ſtorm- en tegen-winden, die ons dermaten ophielden, dat we omtrent het verzonken land van *Bus*, in een tyd van drie weken, nauwelyks drie mylen in onzen weg vorderden, terwyl we, behalven het gewone zware weder vyf ſtormen moeſten doorſtaan, van welken de laatſte omtrent *Statenhoek* de gevaarlykſte was. Daarentegen hadden de velen noordelyke en weſtelyke winden, door welken wy zo lang opgehouden werden, de Straat dermaten van dryf-ys gezuiverd, dat we, behalven enige grote ys-bergen, welken we niet naderden, den inloop van *Bals-rivier* t' enemaal open vonden. Ondertuſſchen geraakte het ſchip, eer we inlopen konden, door ene plotſelyk ontſtane kalmte, in het uiterſte gevaar, om door den vloed en ſterken ſtroom op de naby ons liggende klippen van de *Kookörnen* gedreven te worden en te ſtranden: Dan toen we nog maar twe of drie ſnaphaan-ſchoten van dezelven af waren, gaf Hy, die over de zee en derzelver golven het gebied heeft, zo veel wind, dat men van het land af in de zee komen kon.

By myne terugreis op den 7den September 1762 hadden we nog een zeldſamer geval van dien aart. Want,

met labber-koelte tuſſchen de *Kookörnen* en de zogenaamde Viſſcher-klip (de gevaarlykſte plaats van dezen inloop) in zee willende ſteken, ontſtondt 'er plotſelyk ene volſtrekte kalmte, en tevens een miſt, die, naar het zeggen der uit de eilanden naar ons toe haaſtende Inwoneren, nergens dan rondom het ſchip te zien was. In het zelve ogenblik was de ſtroom, by de gewone afwiſſeling van den vloed, veranderd, waardoor het ſchip tuſſchen de *Viſſcher-klip* en een naby gelegen eiland, 't welk men egter niet, dan na het verdwynen van den miſt, zien kon, met geweld gedreven werdt. Men bragt ten eerſten een boot van 't ſchip, als mede een Loots-boot van de volkplanting voor uit, om het ſchip uit deze gevaarlyke plaatſing te brengen, doch zy konden het in 't geheel niet bewegen, beletteden egter, dat het ſchip door den ſtroom niet op de blinde klippen gedreven werdt. Zo dra de Koopman en onze Broeders, van het hoogſte der *Kangeks*-eilanden, het ſchip in dit gevaar zagen, ontboden ze alle vrouwe-boten, die 'er waren; en dezelven met dubbelde manſchap bezet hebbende, (want in geval van nood ſlaan de Groenlandſche Mans-lieden ook handen aan 't werk) haaſtten ze naar het ſchip, om het zelve te helpen, en na tien uren geboegſeerd te hebben, bragten zy 't ene myl ver in enen nood-haven by *Kangek*, uit welken we den volgenden dag onze reis, zonder enig verder belet, vervorderden.

§. 2.

Wat nu de Gemeente te *Nieuw-Herrnhut* betreft, het had aldaar zedert enige jaren geſchenen, als of dezelve van buiten niet ligtelyk enige vermeerdering te verwagten had; zynde het land daar omſtreeks vry leeg gemaakt, en de heidenen voor het grootſte gedeelte vertrokken. En ſchoon 'er nog nu en dan zommigen der oude bekenden uit de *Fiorde* en de eilanden tot een bezoek kwamen, zulks geſchiedde enkel en alleen van wegens de oude kenniſſe. Dan in dit jaar trok 'er weêr ene grote ſchare van Zuidlanderen hier voorby naar 't Noorden; en ettelyke huisgezinnen zetteden zig voor een jaar in de eilanden met 'er woon neder. Hierdoor deedt zig dan weêr ene gelegenheid op, om den onwetende heidenen hunnen God en Heiland

aan

aan te pryfen, en ettelyke zielen, ja zomtyds ganfche huisgezinnen te winnen. Hiervan zal ik iets uit het Dagverhaal by wyze van een uittrekzel mede delen:

„ Den 3den en 4den July hadden we vele Zuidlanders ten bezoek. Wy zogten vlytig naar de zulken, wier harten voor een woord van hunnen Schepper vatbaar waren, hadden ook zomtyds ettelyken in de vergadering. Dan het zyn voor 't grootfte gedeelte lieden, die reeds in 't Noorden gewoond hebben, en nu weêr voornemens zyn, om derwaards te trekken, waarvan ze zig niet ligtelyk laten terug houden.

Den 6den waren 'er weêr enige Zuidlanders. In de vergadering wilden ze niet gaan, maar te vlytiger en by menigte kwamen ze in onze vertrekken, fpraken van de fchoonheid hunes lands in 't Zuiden, en zogten het ons fmakelyk te maken, derwaards mede te varen, in welken gevalle ze by ons wonen en ons horen wilden. Toen we hen den Heiland en de zaligheid der gelovigen aanprezen, zeiden ze, dat zy de taal der Europeänen niet verftonden, dat hunne oren niet bekwaam waren, om zulke vremde taal, van ene onftervelyke ziel, van enen Schepper en Heiland, te vatten. Op hetzelve ogenblik tradt de Groenlander *Daniel* in 't vertrek, toen werdt hen gezegt: ziet, daar is een Groenlander, dien's woorden zult ge toch verftaan. Na dat men hem verzogt had, de zaak klaar en duidelyk aan deze menfchen voor te ftellen, begon hy eerft, by wyze van ene Katechifatie, over het ontftaan van hunne *Kajakken* en vrouwe boten met hen te fpreken; en toen ze toeftemden, dat niets uit en door zig zelve ontftaan kon, maar voortgebragt moeft worden door iemand die groter is, en voorheen reeds een beftaan gehad heeft, zeide hy:
„ Gy lieden begrypt derhalven ligtelyk, dat ook de men-
„ fchen door iemand moeten voortgebragt zyn. Dezen noe-
„ men wy *Pingortitfirfok*, den *Schepper aller dingen*; die al-
„ le menfchen tot een eigendom van hem gefchapen heeft.
„ Doch van hem afgevallen zynde, zyn ze door de zonde
„ een roof geworden van den *Torngarfuk*, die een zeer boze
„ Geeft is. Dan de Schepper aller dingen ziende, dat de
„ menfchen in 't verderf en onder ene euwige verdoemenis
„ lagen, heeft zig over hen ontfermd; en is uit dien hoofde
„ een menfch geworden gelyk gy en ik, doch zonder zon-
„ de, heeft zyn leven voor ons overgegeven en zyn bloed
„ voor ons vergoten, om ons van de zonde en den duivel

„ te verlossen. Dit is de reden waarom we onzen Schep-
„ per *Jesus Kristus* noemen, *Annaursirsok*, onzen *Heiland* en *Behouder*. Wanneer we nu dit geloven en ons
„ door zyn bloed van het kwade laten afwasschen, dan
„ worden wy kinderen van God; en stervende komen
„ wy by hem en blyven by hem euwiglyk in ene onuitsprekelyke zaligheid. Maar, dat gy lieden zegt, niet
„ te weten, of ge ene ziel hebt, zulks is ene onwaarheid. Gy lieden *wilt* het niet weten, en gene zorg dragen voor uwe onstervelyke ziel, om dat ge naar uw eigen goeddunken en naar den wille des vleesches begeert
„ te leven: dit toch is de reden, dat ge niet horen noch
„ verstaan, en ook niet by de gelovigen komen wilt;
„ want gy weet wel, dat het anders met u lieden worden
„ moet. Dan gy lieden meent, dat ge naderhand geen genoegen meer hebben kunt: doch hierin bedriegt ge u
„ t' enemaal. Eer ik in den Heiland geloofde had ik geen
„ wezendlyk genoegen, maar van dien tyd af ben ik eerst
„ regt wel te vrede geworden. Zo dikwils als ik my zynen dood en het storten van zyn bloed te binnen breng,
„ wordt myn hart vrolyk en vergenoegd; uit dien hoofde vrees ik ook den dood niet meer, gelyk gy lieden
„ doet; want ik weet, dat ik by hem kome, die my heeft
„ lief gehad, en by wien ik het hier reeds zo wel heb,
„ schoon ik hem nog niet zie."

Door deze redevoering, die in tegenwoordigheid der kooplieden met ene ongemene vrymoedigheid uit des Groenlanders hart en mond, als uit ene volle fontein voortvloeide, waren de heidenen zeer gevoelig getroffen, en men bespeurde de verwarring hunner gedagten zeer klaar. Het was misschien aan deze redenvoering toe te schryven, dat kort daarna door ene weduwe met twe dogters verlof werdt verzogt, om 'er te mogen blyven; en dat binnen zeer weinig weken twe huisgezinnen hunne haringen in 't Proviant-huis bragten, tot een teken, dat ze hier wonen wilden. Daarentegen was 'er een jong mans-persoon, die zedert negen jaren zeer bekend met ons, en ook niet zonder aandoeningen geweest was, en van welken wy hope hadden, dat hy zig t' eniger tyd bekeren zoude, doch die, by deszelfs twejarig afzyn in 't zuiden vier vrouwen genomen hebbende, tans niet gaarn meer in onze nabyheid kwam.

§. 3.

§. 3.

Van de omzwervende Zuidlanderen zetteden zig vry velen te *Kangek* en in de *Kookörnen* met 'er woon neder, 't geen den Broederen te meer vreugde en hope veroorzaakte, daar dit hun *Filiaal* of Voorhof, uit welken zy de meefte zielen voor den Heiland gewonnen hadden, nu byna zeven volle jaren vry ledig geftaan had. Ook kwamen 'er van tyd tot tyd zommigen ten bezoek, en men befpeurde, dat ze allengskens gewilliger werden, om te horen. Ettelyken bleven 'er terftond, en van anderen ervde men de nagelatenen. Dus bragt men in den herfft het lyk van een man uit de *Kookörnen* herwaards, om dat hy verzogt had, by de gelovigen begraven te mogen worden, en ook van voornemen geweeft was, om 'er zelve te wonen en zig te bekeren. Zyne twe vrouwen kwamen by die gelegenheid met derzelver kinderen ook herwaards. Aan het Bywyf had hy bevolen, by de Broeders te blyven; maar de regte vrouw had hy geraden, naar *Kariak* by hare bloed-verwanten te trekken. Dan toen ze zag, dat onze Groenlanders zorg droegen, om ook haar en haren zoon door te brengen, wilde zy 'er liever blyven. (*) Daarentegen werdt ene weduwe, die in nood zynde den toevlugt tot de gedoopten genomen had, om enen winter den koft by hen te hebben, weg gezonden, om dat ze haren zoon, van welken men goede hope had, aan ettelyke bezoekende wilden heimelyk mede gegeven had, uit vreze dat hy mogt gedoopt en zy daardoor in hare heidenfche oogmerken te leur gefteld worden.

Onze Groenlandfche mede-arbeiders gaven zig by de nieuwe buren in de eilanden vele moeite, om zommigen van hen, zo niet allen, deelgenoten hunner zaligheid te ma-

(*) Schoon een Groenlander luft heeft op ene plaats te wonen, hy wagt egter, tot dat hem iemand verzoekt. Want het is hem niet eigen, om iets te verzoeken. Wanneer derhalven een huisgezin by de Broeders blyven wil, dan zegt het hoofd van 't huisgezin gewonelyk tot den Miffionaris: „ Zulk of zulk een Groenlander heeft my bevolen hier te blyven, maar van U weet ik 't nog niet, " dat is, ik weet niet, of gy 't my zult toeftaan.

maken; dus voeren zy vlytig naar hen toe, om ze te bezoeken, en spraken met indruk op derzelver harten. De Broeders vernomen hebbende, dat in de *Kookörnen* een oud man gestorven was, wiens kinderen dikwerf betuigd hadden, genegenheid voor ons te hebben, voeren twe derwaards, om hunnen zin te vernemen. Dewyl ze nu nog zeer twyfelmoedig waren, (want de Groenlanders blyven gaarn een jaar op ene plaats, waar de hunnen gestorven zyn, om dezelven te bewenen, ten zy, dat 'er ene besmettelyke ziekte regeert) zo bragt *Daniel* hen deze heidensche en bygelovige gewoonte uit het hoofd, des dit huisgezin, dat uit ses personen bestondt, met hem kwam; en men bespeurde zeer klaar, dat in hunne zielen door den Geest van God reeds ene goede voorbereiding gemaakt was.

§. 4.

Nademaal zig dus weêr in de eilanden lieden bevonden, by welken men met reden hopen kon van enige vrugt te zullen zyn, zo was het der moeite wel waardig, dat de Missionarissen weêr begonnen derwaards te varen. Men had in den zomer reeds kennis met hen gemaakt, en gene gelegenheid verzuimd om zaad uit te stroijen. In December voer *Johan Sörensen* met ettelyke Groenlanderen naar *Kangek*, waar hy goeden ingang vondt, en *Daniel* hielp hem getrouwelyk, door zynen landsgenoten te verkondigen, hoe goed men 't by den Heiland hebben kon. Verscheide heidenen werden gevoelig getroffen, en onder anderen een ongetrouwd mansperfoon, *Kigutikak* genaamd, die het besluit nam, om by ons te komen, zo dra zyn *Kajak* klaar zyn zoude. Dezen hebben ze de voeten afgehakt, om dat dezelven door de koude t' enemaal styf geworden waren: hy kruipt op de kniên, kan egter zonder hulpe in en uit den *Kajak* komen, en zo veel verwerven, dat hy niet alleen wel bestaan kan, maar zelfs zig beter kleden, dan vele gezonde Groenlanderen. Zy bragten vier vrouws-personen mede, die hier ettelyke dagen blyven wilden, om nog meer van den Heiland te horen. Kort voor het Kers-feest kwam de vader van de ene der gemelde vrouws-personen, benevens zyne twe broeders, herwaards, om zyne dogter weêr af te halen. Zy badt hem zeer hartelyk, om ze hier te laten, alzo zy in den Heiland geloven wilde. Dan bespeu-

rende

rende dat ze niet flaagde, en dat hy ze met geweld zogt mede te nemen, liep ze in de Kerk-zaal, en badt om befcherming. Men bragt haren vader benevens deszelfs twe broeders tot haar. Hy deedt zyn beft om haar te overreden met hem te gaan, en beloofde, dat ze flegts dezen winter by hem blyven zoude, terwyl hy zelve voornemens was, om het aanftaande voorjaar herwaards te trekken en zig te bekeren. Dit werdt door zyne twe Broeders beveftigd, die haar tevens fraije nieuwe klederen en meer foortgelyke zaken beloofden. Dan 'er was niets met haar te doen, zy weende, gaf hen geen antwoord, en wanneer zy haar wilden aangrypen, om ze weg te halen, begon ze te fchreuwen en te beven, dat de byftanders een innig medelyden met haar gevoelden. Eindelyk vroeg men haar: „ Heeft u iemand van de onzen overreed, om herwaards mede te varen, of hier te blyven? " Het een en ander met neen beantwoord hebbende, vroeg men verder: „ Waarom wilt gy dan niet met uwen vader vertrekken? " Haar antwoord was: „ Om dat ik my bekeren wil. " Hierop fprak men de haren aan en zeide: Gy lieden ziet tans, dat we de uwen van u lieden niet af- en tot ons trekken, en dat het hen vry ftaat, om, naar hun believen, tot de hunnen terug te keren; dan gy lieden moet van ons niet eiffchen, dat wy ze weg jagen of overreden zullen, te vertrekken, wanneer zy een eigendom des Heilands begeren te worden. Zou het niet beter zyn, dat gy lieden zelven hier bleeft en haar voorbeeld volgde? Gy zoudt u zulks niet beklagen. De vader, na zig ene wyl bedagt te hebben, zeide: waar myne dogter blyft, daar blyf ik ook. De twe broeders, die ook niet meer ongevoelig zyn, zeiden: wy willen eerft naar onzen oudften Broeder in 't noorden varen, en van daar terug komende, willen wy ook hier wonen. Dus vertrok de vader naar *Kangek*, om zyne zaken als mede zynen zoon herwaards af te halen. Ondertusfchen ging de dogter ftilletjes heen, tot dat zy lieden vertrokken waren, om niet door hen verraft en weggevoerd te worden. Een van deze lieden woonde de vergaderingen op het Kers-feeft vlytig by. „ Zyn hart (dus wordt 'er in het dag-verhaal gefproken) is in grote angft en ongeruftheid, zo dat de verlegenheid uit zyn gelaat te zien is. Wanneer men hem vraagt, wat hy van de leer des Heilands denkt, dan betuigt hy, dat hem alles zeer wel behaagt, hy weet egter nog niet, wat hy kiezen zal.

Toen 'er naderhand meer lieden van *Kangek* kwamen, zeide hy tot een derzelven. „ Indien gy giſteren (dit was de twede Kers-dag) hier was geweeſt, dan zou gy wat gezien en gehoord hebben! Doch heden is 'er weêr Predikatie, wilt ge ook niet horen? " Doch deze antwoordde: „ ik ben maar bevreeſt, dat ik daardoor ziek (dat is ongeruſt) worden zal. " Zy kwamen egter beiden, en waren zeer oplettende. "

§. 5.

Van de eilanden *Kellingeit*, tien mylen zuidwaards van hier gelegen, waren ook verſcheide reiſen ettelyken herwaards ten bezoek gekomen, en men beſpeurde, dat onder de heidenen aldaar ene opwekking begint te komen. De Koopman bragt ook van daar enen hupſchen jongen mede, die gene ouders had, en van de heidenen by wyze van een Toneelſpeelder gebruikt was geworden. Zyne bloedverwanten, by welken reeds wat goeds is, de verwaarloſing van dezen jongen niet langer kunnende aanzien, zonden hem naar de Broeders met verzoek, om voor deszelfs opvoeding zorg te dragen, terwyl zy zelven voornemens waren, om t' eniger tyd by de Broeders te wonen. Wanneer men dezen jongen, in de eerſte Katechiſatie, die hy bywoonde, vroeg, of hy ook den Heiland wilde leren kennen en zig bekeren? antwoordde hy zeer vrymoedig: „ Ach ja, ik zal my haaſt bekeren. " Een ander, die voor een jaar van dezelve plaats herwaards gekomen en onlangs gedoopt is, ſtiet hem aan en zeide: „ Gy ſpreekt zaken, die gy niet verſtaat; ge weet immers nog niet, wat het zeggen wil, zig te bekeren; dit zegt: zyn hart met alle kwade genegenheden ganſch aan den Heiland overgeven. "

Aan dezen jongen, op wiens gang ik, van wegens de zonderlinge en by de Groenlanderen zeldſame levendigheid, die ik by hem beſpeurde, met byzondere aandagt gelet heb, heb ik waargenomen, hoe weinig ſtaat 'er op den goeden wil en de toeſtemming der Groenlanderen te maken zy, zo dra het aankomt op *ene ware omkering van den diepſten grond des harten*; (hoedanig *Lutherus* in deszelfs verklaring van het geloof ſpreekt) en hoe weinig de lighamelyke omſtandigheden ter verhindering of bevorde-

ring

ring van het werk der bekering onder de Groenlanderen toe brengen. Want deze arme ouderlofe jonge was hier by een man van vermogen, die gene kinderen had, en wiens erfgenaam hy ftondt te worden. Niet te min wilde hy uit ongeruftheid weêr naar de heidenen gaan, zo dra hy een klaarder gezigt van zyne verdorvenheid kreeg, en geen ander weg zag, om den eifch des Heilands aan zyn hart te ontwyken, aan welken hy eindelyk toch gehoor gaf. Uit dit voorbeeld zag men ook duidelyk, waarin de ftryd of zogenaamde worftelingen by de bekeringe beftaan, by wien en uit welke oorzaken dezelven ontftaan, en hoe deze twift tuffchen het fchepfel en den Schepper een fchielyk en gelukkig einde krygt, door dezen regel: *Myn zoon, geeft my uw hart!* eenvoudiglyk te volgen.

Dit voorbeeld doet ons ook zien, hoe de Groenlanders, die een waaragtig leven in 't hart hebben, hen, die nog onkundig zyn en gene ondervinding hebben, regte begrippen van de bekeringe, volgens hunne eigene bevindinge, tragten te geven, en zig ten dien einde van alle voorkomende gelegenheden bedienen. Dus zeide ene uit het Noorden herwaards gekomene weduwe tot de meer gemelde *Kerftina*, die ook in 't Noorden gedoopt was: „Gy zyt toch zeer gelukkig, dat ge in alle vergaderingen der gelovigen komt, en ik kan het uit uwe ogen lezen, dat uw hart 'er altoos wat goeds geniet: en daar van is ongetwyfelt dit de reden, dat gy niet zo boos zyt, als ik." Doch hier op gaf de laatfte dit antwoord: „Neen, dit is de reden niet: de Heiland heeft my niet uitverkoren, om dat ik goed ben, maar om dat ik ene ellendige, arme, en verdorvene zondareffe ben. Hy maakt zig niet dan met arme zondaren te doen, die zonder hem niet kunnen wel te vrede zyn, de zulken zyn het, die door hem uitverkoren worden. Gy zyt geenzins te flegt voor hem; maar gy houdt u zelven miffchien voor beter, dan gy zyt, en dat is de reden, waarom ge u in den Heiland niet regt verblyden kunt."

By gelegenheid dat ettelyke Groenlanders by enen Europeaanfchen Broeder waren en zagen, hoe hy enen van tin nieuw gegoten lepel bruineerde, kwam onzen meergemelden *Daniel* de befnydeniffe des harten, naar *Coloff.* II: 11. in de gedagten, 't geen hem aanleiding gaf aan de anderen te zeggen: „Tans kan ik my voorftellen, hoe de Heiland het by de befnydeniffe onzer harten maakt, en hoe hy de reiniging, die hy begint, wanneer wy hem ons

hart overgeven, tot aan ons einde voortzet. Eerſt moet hy al het grove, dat niet deugt, afſnyden, en naderhand vindt hy nog zo veel af te vylen. Dat maakt hem wel vele moeite, en het doet ons ook al wat zeer; maar ziet, gelyk deze Broeder het bruineer-water giet op 't geen hy onder handen heeft, ten einde het werk gemakkelyker ga, en de lepel te moijer en gladder worde, zo giet de Heiland zyn bloed op ons hart, maakt ons de reiniging daardoor aangenaam, en arbeidt zo lang aan ons, tot dat wy hem welbehagelyk zyn."

§. 6.

In ene vroeg-vergadering ſprak dezelve Groenlander van 't lighaam en bloed des Heilands als het enige middel ter genezinge onzer harten, en om dezelven gezond te bewaren. Hieromtrent drukte hy zig dus uit: „ Gelyk lieden van verſtand hunne lighamen zorgvuldig tragten te bewaren, zo moeten wy ook op onze zielen agt geven. Dewyl we dit nu uit en door ons zelven niet kunnen noch verſtaan, zo hebben wy ſlegts naar de moederlyke ſtemme des H. Geeſtes te luiſteren, om dat die ons gewiſſelyk alle gevaren en beſmettingen ter regter tyd openbaardt, en tevens aanwyſt waar wy hulpe kunnen vinden."

By ene andere gelegenheid ſprak hy zeer wel van 't lyden des Heiland, zo wel omtrent den Olyf-berg als aan 't Kruis, en hoe dezelve, onze krankheden op zig nemende, door zyne wonden een volmaakt genees-middel te wege gebragt had. Hierop, ene vergelyking met lighamelyke ziekten makende, merkte hy aan: " Dat men kon ziek zyn, zonder het te weten, of zonder het regt te agten, en dat dit het gevaarlykſte zy. Want zo dra men zyne ziekte gevoelde, verlangde men naar genees-middelen. En deze ingenomen zynde verwekten dikwerf pynen, 't geen menigmaal een teken van ene goede werking en ſpoedige genezing was." Hiervan maakte hy ene ſchone toepaſſing op de geeſtelyke krankheden der menſchen, als mede op de genees-middelen, die ons de H. Geeſt in 't lyden, dat de Heiland naar ziel en lighaam by den Olyfberg en aan 't Kruis ondergaan heeft, aanwyſt en toedient.

De meeſten gedoopten in den zomer uit de eilanden te

terug gekomen zynde, en op hun vertrek naar den zond ftaande, fprak hy ze in ene redenvoering onder anderen dus aan: „ Onder de wilden zynde horen wy niets van den Heiland en zyne verdienften, maar flegts van aardfche dingen, waar van ons hart geen voedfel krygt. Uit dien hoofde kan het ligtelyk gebeuren, dat we droog, onagtzaam, en agterhoudende worden. Wy weten egter, dat, fchoon we gene Leraars by ons hebben, die ons onderwyfen, de H. Geeft nogtans ons overal naby is, en ons zo gaarn aan den Heiland erinnert: doch hiertoe behoort een gehoorzaam hart en een luifterend oor. Waar dat niet is, daar kunnen de Leraars ook van weinig nut zyn. Gy lieden weet wel, hoe weinig het ons eertyds gebaat heeft, dat onze Leraars ons en wy hen, fchoon dikwils, bezogten; want wy waren toen nog zeer flegte menfchen, en hadden een ongevoelig hart. Doch tans, een gevoel van zyn dood en lyden in onze harten verkregen hebbende, is het ons ganfch anders; ik kan ten minften zeggen, dat, waar ik ftâ of gâ, daar is hy myner ziele naby, en dit doet my beftendig vergenoegd en wel te vrede zyn. Dan ik weet, dat'er nog velen onder ons zyn, die hun hart zeer ligt verliezen, en dus in zaken geraken, waar over ze naderhand benauwd zyn. Ik bid u derhalven, houdt den regten weg in 't oog, dien u de H. Geeft naar de wonden des Heilands wyft, en wanneer gy lieden gevoeld, dat gy 't niet wel hebt, gaat toch ten eerften tot hem, die ons door zyn bloed gekogt heeft, en bidt hem, dat hy u zyne nabyheid op nieuws in uwe harten doe gevoelen. En wanneer gy by de wilden komt, wagt u van fchade aan uwe zielen te lyden. Spreken zy onderling van ydele zaken, houdt gy lieden Jefus den gekruiften in gedagtenifle. Moet ge met hen fpreken, uwe voorname ftoffe zy, wat de Heiland aan u lieden gedaan heeft en nog dagelyks doet. Ik wenfch dan, dat hy ons, zo als hy voor ons aan 't kruis geklonken is, beftendig voor den geeft blyve, tot dat wy by hem zyn. "

§. 7.

§. 7.

Dit was de eerste redenvoering, die ik uit den mond van een Groenlander hoorde. Ik kon niet nalaten, de vrymoedigheid en bevalligheid van zyn voorstel te bewonderen, en liet my dezelve na de vergadering ten eersten in 't Hoogduitsch vertalen. Uit elke redenvoering zulk een breedvoerig uittreksel te geven, zou my al te wydlopig doen worden: Zommigen egter zal het niet onaangenaam zyn, het hoofdzakelyke van ettelyken zulker redenvoeringen te lezen, en daaruit te zien, hoe de Groenlanders in de levendige kennisse van Kristus toenemen. Zie hier ettelyke uittreksels:

D. zeide: „ Ons hoogste goed is het bloed des Heilands. Dit niet agtende zyn we niet beter dan de beesten. Zyn dierbaar bloed doet ons ook dierbaar zyn. —— Wanneer we ons te binnen brengen, hoe wy gedagt en gehandeld hebben, eer wy den Heiland kenden, dan schamen wy ons tans, dat wy 't zo slegt gemaakt hebben, en ook buiten staat waren, om het beter te maken. Dat wy dan de genade schatten, door welke wy uit de heidenen verkozen, tot den Heiland en zyne wonden gebragt, en dus tot andere menschen herschapen zyn. ”

J. „ Ik weet u lieden niet veel te zeggen, om dat ik zelve zeer arm ben. Dan dit weet en gevoel ik, dat wy onmogelyk zalig zyn kunnen, wanneer wy den Heiland uit het oog verliezen, en ons zyne wonden in handen en voeten niet gedurig voor den geest blyven. —— Was de Heiland niet voor ons gestorven, en had hy zyn bloed niet vergoten! wy zouden gene Gemeente zyn, gene Leraars hebben, en als de beesten rond lopen. Dan hy heeft ons door zynen dood byeen gebragt, en wy kunnen tans het aangename woord van zyn lyden dagelyks horen, en daarby in onze harten zalig en vergenoegd zyn. ”

J. begon zyne redenvoering dus: „ Geliefde Broeders en Zusters! ik zal tot u lieden spreken, daar ik egter zelve een arm hart heb, en myne onmagt en gebreken aan alle kanten gevoele; dan ik houde my dagelyks tot het Lam en zyne wonden, bekenne myne ellende voor hem, en hy doet my gedurig weêr wel te vrede en vergenoegd zyn.

Daar-

Daarom hang ik hem zo gaarne aan, gelyk een kind zyner moeder." Hierop deedt hy ettelyke vragen aan de toehoorderen; hoe zy 't hadden, wanneer zy het aangename woord van 's Heilands bloed en dood hoorden?

A. drukte zig in ene vroeg-vergadering, in welke ook ettelyke vremden tegenwoordig waren, nopens den dood en de ongevoeligheid van het menfchlyk hart, zo lang het niet door het bloed des Heiland levendig en gevoelig gemaakt is, dus uit: „ De Heiland heeft door zynen dood allen menfchen het leven verworven. Niemand kan 'er iets door zyne eigene goede gedagten en werken toe brengen; geen fterveling kan een ander hierin beletten, zo dra het hem daarom te doen is: doch zelve kan men zig hinderen, om dit leven te erlangen, wanneer men zelve niet wil, en den Heiland, die onze zielen zoekt, gedurig ontwykt."

B. fprak van de liefde onzes Scheppers, hoe dezelve een menfch voor ons geworden zy, hoe vele wonden Hy voor ons ontvangen en ons door zynen dood verloft hebbe. Zyne woorden luidden dus: „ Dewyl wy naar ziel en lighaam verdorven zyn, zo heeft hy ook naar ziel en lighaam moeten lyden. Dewyl alle onze leden door de zonde befmet zyn, zo heeft hy alle zyne leden laten verwonden, ten einde wy dezelven niet meer ten dienfte der zonde, maar tot zyne eer, gebruiken zouden."

Dezelve begon by ene andere gelegenheid dus: „ Het woord van heden, dat gy lieden reeds in 't Morgen-gebed gehoord hebt, komt my in de gedagten: *Hy is wonderlyk in zyne werken, en wy zien op hem.* Wanneer wy ons te binnen brengen, wie wy zyn, en waar wy voor vele jaren waren, en tevens bedenken, dat we tans voor het grootfte gedeelte niet alleen met zyn bloed gedoopt zyn, maar dat ook velen van ons deelgenoten geworden zyn van zyn lighaam en bloed, en dat we dagelyks zo vele genade genieten kunnen, zo kunnen we niet nalaten te bekennen, dat hy 't met ons wonderlyk gemaakt heeft. Daarover zyn we befchaamd en verblyd. Doch vooral kunnen we ons over zyne nabyheid verblyden. Ja zeker, hy is ons nader dan de klederen, die wy aan hebben. Wy zien hem wel niet met onze lighamelyke ogen; dan de nieuwe menfch, welken hy in ons gefchapen heeft, die heeft ogen, met welken dezelve hem dagelyks in zyne lydens-geftalte zien kan, en zyne byzondere nabyheid innig gevoelen."

§. 8.

§. 8.

Dan ten einde men zig van den ganschen hoop (want een ieder begrypt ligtelyk, dat de mede-arbeiders uitgezogte lieden zyn) een regt begrip make, zal ik tans een berigt geven van deszelfs staat by- en kort na het intrekken in de winter-huizen. Hiervan vind ik het volgende aangetekend: „ Hier en daar vonden wy, wel is waar, zaken, die ons smertelyk vielen, en agt personen moesten van het naaste Avondmaal terug blyven; over 't geheel egter konden we den Heiland niet genoeg danken voor de genade en bewaring, die hy dezen zomer aan de onzen bewesen had, des wy doch meer stoffe van vertroosting dan van verlegenheid by hen vonden. " By gelegenheid dat de gedoopten enige weken daarna gesproken werden, zegt men: „ Wy hebben deze reis aan de harten der gedoopten ene byzondere genade-werking van den Heiland bespeurd. Velen spraken met een innig gevoel en vele tranen van den toestand hunner harten. Een van hen zeide, dat zyn hart voorheen als een groot en gevuld vat geweest zy, maar dat de Heiland het tans zo leeg had gemaakt, dat niets meer van verbeelding en verwaandheid in het zelve plaats heeft. Hy betuigde, tans zeer wel te vrede te zyn, en in zyne ziel een innig verlangen te hebben, naar hem, door wiens bloed hy verlost was. 's Avonds hadden wy het H. Avondmaal, waarby hondert twe en festig personen tegenwoordig waren. Deze reis ontbrak ons slegts een persoon. "

By deze gelegenheid moet ik aanmerken, dat onze Broeders ten aanzien der Avondmaals-leden zeer naukeurig zyn. Ten dezen opzigte zien ze niet zo zeer op een ordentlyk en geregeld gedrag, (want indien tot een waardig gebruik van 't Avondmaal niets anders vereischt werdt, zy zouden 'er veel meer gedoopten kunnen toelaten) dan wel op het hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, op den geest des levens die uit God is, welke geest het brood des levens tot zyn bestendig voedsel hebben moet. Wie egter in zynen wandel niet ordentelyk en zedig is, of slegts enen schyn des kwaads geeft, die moet ene wyl terug blyven, tot dat hy in het licht en met meer voorzigtigheid leert wandelen. Onder de bovengemelde agt uitgeslotenen waren ettelyken, die men van een vleeschelyk voornemen beschul-

digd

digd had, 't welk egter naderhand anders bevonden werdt. Anderen waren in hunnen wandel onvoorzigtig geweeft, en hadden daardoor den heidenen, die op de gelovigen zeer oplettende zyn, gelegenheid tot ergernis gegeven: Ene bejaarde vrouws-perfoon had ettelyke ergerlyke maar ongegronde zaken, op loutere vertellingen, niet by hare Leraren aangebragt, maar onder hare bloed-verwanten verfpreid. Dewyl nu zulks niet gefchied was uit onwetenheid en onvoorzigtigheid, maar uit enen pharifeuwfchen oordeel-zieken geeft, die, om zyne eigene fchande te dekken, anderen zo gaarn ten toon ftelt, zo moeft ze tyd hebben, om zig zelven in den grond te leren kennen.

Enen zonderlingen indruk op myn gemoed maakten de grondige en gevoelige verklaringen nopens het H. Avondmaal, die ik uit den mond van een eenvoudig en in 't Heidendom grys geworden man hoorde, en uit welken ik opmaken kon, dat ook diergelyke oude lieden zig van zulke verborgenheden, die zonder een waaragtig leven in 't hart niet kunnen gekend noch genoten worden, een eenvoudig begrip maken, en het zelve in een eerlyk en goed hart (wanneer zy 't hebben) bewaren. Van het *Voetwasfchen* had deze man nog niets gezien of gehoord, alzo hy niet tegenwoordig was geweeft in de gewone onderwyzing der genen, die zedert het Paafch-feeft beveftigd en tot het Avondmaal toegelaten zyn, als waar men daar van gefproken had. (*) Toen hy 't nu dezen herfft voor het eerfte bywoonde, zeide hy ettelyke dagen daarna tot een der Europeaanfche mede-arbeideren: „ Wat, en hoe was het toch met die handeling, die voor het Avondmaal gehouden werdt? Daarvan heb ik nog noit iets geweten. " De Europeaanfche Broeder vroeg hem: „ Hoe had gy 't by die handeling. „ Ach, zeide hy, ik wift niet, wat het betekenen zoude, maar ik dagt, de Heiland zal dat ook wel bevolen hebben; en toen myne voeten gewasfchen werden, was ik zo befchaamd, dat ik nauwelyks op de bank kon blyven zitten, maar myn hart was naar den Heiland gewend, en innig vergenoegd. Eindelyk dagt ik, dit zal het zyn,

(*) Wy hebben meermalen reeds aangemerkt, dat de Broeders in *Groenland* aan hunne gedoopten gene verklaring geven van ene verborgenheid, eer dezelven in ftaat zyn, om ze te genieten en te ondervinden.

zyn, dat de Heiland my met zyn bloed wasschen wil. En toen was het my, als of ik door *hem zelven* gewasschen werdt. (*) Ik heb den ganschen nagt veel daar over gedagt; en 't is my nog wel, wanneer ik 'er om denk."

§. 9.

Van den laatsten Gemeente-dag dezes jaars wordt 'er dus gesproken: „ In het gezelschap der mede-arbeideren vernamen wy 'er enen lieflyken naklank van. Zommigen der ongedoopten hadden van de Predikatie, ettelyken van de narigten uit andere Heiden-gemeenten, en anderen van het gebed, enen byzonderen indruk gehad. Een ongedoopt man, die wel voornamelyk om zyner vrouw en kinderen wille herwaards getrokken was, was zonder zyn weten in de vergadering der gedoopten gekomen, en 'er zo gevoelig aangedaan, dat hy kort daarop een volkomen besluit nam, om hier te wonen en een eigendom des Heilands te worden. ——— Zommige meisjes hebben elkander gevraagd over 't geen ze in de Katechisatie gehoord hadden, waarby ze zo aangedaan waren, dat haar de tranen in de ogen kwamen. ——— Ettelyke vremde Groenlanders, die by geval enige kleine meisjes in een huis vonden, waar zy, hare boeken in de handen hebbende, zaten en uit dezelven zongen, werden daardoor zodanig getroffen, dat zy 'er gansche uren bleven, om te luisteren; ja twe van deze lieden namen het besluit, om hier te blyven. ——— Van enen huisvader vernam men, dat hy de zynen dikwils, over 't geen zy in de vergaderingen gehoord hadden, katechiseerde, en onderzogt, hoe zy 't verstaan hadden."

Van de nieuwe Inwoneren werdt verhaald, dat ene vrouw, die eerst onlangs van de wilden herwaards gekomen is, tot ene Zuster gezegt had, dat ze altoos by 't opstaan en slapen gaan badt, en, gegeten hebbende den Schepper aller dingen daarvoor dankte, want dus zouden (naar ze gehoord had) de gelovigen doen. Ook was het haar zeer indrukkelyk geweest, wanneer zy by ene zekere gelegen.

(*) In den Katechismus van *Luther* wordt in het Hoofdstuk van de Sleutelen des Hemelryks gezegt: „ *Als of Jesus Kristus zelve met ons handelde.*"

genheid gehoord had, dat God in 't midden van ons zy. Dit deedt haar ene grote agting voor de gelovigen hebben.

By gelegenheid dat 'er gefproken werdt over het woord van den dag, uit *Num.* XIV: 14. *Ook de Inwoneren dezes lands hebben geboord, dat gy, Heer, in 't midden dezes volks zyt; dat gy, Heer, oge aan oge gezien wordt;* befpeurde men ene zonderlinge beweging onder de toehoorderen. Naderhand werdt ons door de mede-arbeiders berigt, dat zy by verfcheidene van onze nieuwe lieden, als mede by ettelyken van de bezoekende heidenen een byzonder verlangen naar den Heiland en de gemeenfchap der gelovigen befpeurd hadden. Zommigen fpreken gedurig van den doop, en velen dromen 'er van. Wy gevoelen tans enen byzonderen geeft der genade in 't midden van ons, en fchoon deszelfs zuifen zagt en ftil is, het is niet te min kennelyk en lieflyk."

§. 10.

Dus was het tegen het einde des jaars gefteld. In den eerften beginne van 't jaar had men een paar verblydende voorbeelden van Zondaren, die, in 't heidendom oud geworden zynde, nog ter laatfter ure gered werden. Hiervan fpreekt men dus: „ Den 23ften January in den vroegen morgen-ftond zondt ene oude zieke weduwe twemaal tot ons, eu liet met velen aandrang om den doop bidden, met byvoeging, dat ze wel onwaardig zy, maar doch niet gaarn wilde verloren gaan. Zy was voor twe jaren herwaards gekomen met haren tans reeds zaligen zoon *Clemens* en twe dogters, die ook reeds beiden gedoopt zyn. Dan zy zelve was niet van voornemen om zig te bekeren, terwyl ze gewonelyk zeide, dat we de haren maar onderwyfen en dopen zouden, zy zelve zy reeds te oud, en zoude waarfchynelyk niet gelovig worden. Doch voor weinig maanden ziek wordende en befpeurende, dat haar verblyf in dezen tyd van genen langen duur meer zyn zoude, werdt ze verlegen, om dat ze niet wift, waar henen zy ftondt te gaan. Des begon ze naar den doop te verlangen, zy dorft 'er egter niet om verzoeken, uit vreze, dat het haar zou geweigerd worden, om dat ze zig daar omtrent zo lang onverfchillig getoond had. Eindelyk zondt ze en liet 'er om ver-

verzoeken, en haar verzoek werdt aangenomen. Ettelyke dagen daarna nam de Heiland hare ziel tot zig.

Ene andere oude zieke weduwe, die den 6den January gedoopt was, zag hare ontbinding met een zeer blymoedig verlangen te gemoet, 't welk ook op den 24ſten Jannuary vervuld werdt, na dat ze nog hare laatſte uren in ene ongemene vreugde, over de liefde van haren Heiland en Verzoener toegebragt had. Ettelyke weduwen hadden haar verſcheidene vaarſen voorgezongen, waarover zy zig zeer verblyd had, en de ſpraak reeds verloren hebbende, wees zy nog, gelyk de kleine kinderen, met den vinger in de handen, om hare aanklevinge aan de wonden des Heilands te kennen te geven. De mede-arbeidſter onder de weduwen wiſt gene woorden te vinden om hare vreugde hier over, als mede over den gang der genade in haar huis in 't algemeen, uit te drukken.

By 't einde des jaars vondt men, dat de Gemeente met vyf en twintig zielen (waar onder vyftien kinderen geteld werden) vermeerderd was, terwyl uit de wilden een en dartig herwaards gekomen waren. Behalven de zo even gemelde twe weduwen waren nog veertien perſonen naar de eeuwigheid gegaan, maar dit jaar niemand in de zee gebleven. Daarentegen kwam *Jonas*, *Johanans* zoontje, een jongsken van drie jaren op de volgende wyze om het leven. Een groot ſtuk ys aan het land gedreven zynde, hadden zig ettelyke Groenlanderen agter het zelve geplaatſt, om zittende de warmte van de zon te genieten. Onder dezen bevondt zig de moeder van- en met het gemelde jongsken; de moeder weg gegaan zynde, om voor het kind water te halen, ten einde aan het zelve te drinken te geven, was een groot ſtuk van het ys door de warmte der zon los geraakt, en, op het kind vallende, werdt het zelve daar door verbryzeld. De anderen, die 'er agter zaten, waren kort te voren weg gegaan. Dit geval was te ſmertelyker, om dat het een byzonder levendig kind was, dat zyne ouderen en de Miſſionariſſen door deszelfs lieflyk zingen dikwils had verblyd.

§. 11.

§. 11.

De arbeid onzer Broederen hoe langer hoe moeijelyker wordende, gemerkt zy tans den turf twee en drie mylen ver op de eilanden, en het hout dikwerf meer dan vier mylen ver aan de uiterfte zee-ftranden zoeken moeften, fcheelde het weinig, of een, zo niet twe, der Europeaanfche Broederen, te weten *Johan Sörenfen* en *Hendrik Hükkel*, zouden hun leven daarby ingefchoten hebben. Want by ene ftyve koelte en holle zee willende landen, en de eerfte de rots, die hy met den boots-haak bereiken wilde, miffende, viel voor over uit den boot en ettelyke vademen diep in 't water; de andere, die hem helpen wilde, glipte langs de flibberige rots insgelyks in 't water. Deze klauterde weêr de klip op, en de eerfte, onder water zynde, greep de kiel van den boot, bragt zig dus boven het water, en werdt door ene Groenlanderin weêr in den boot getrokken. Den ganfchen nagt moeften ze in hunne natte klederen zonder vuur onder een enkel zeil doorbrengen, en wy dankten den Here, die ze ons als op nieuws gefchonken had.

§. 12.

Te *Lichtenfels* ontbrak het ook den Broederen niet in dit jaar aan arbeid, alzo zy een groot woon-huis, benevens ene kerk-zaal voor hunne Gemeente, opbouwen moeften. Dan, eer ik hiervan breedvoeriger fpreek, zal ik voor af iets melden van de uitbreiding des Evangelie onder de heidenen. Daartoe konden de Broeders, in dit jaar, door opzettelyke bezoek-reizen weinig toebrengen, maar moeften 't meeften deels op het komen en bezoeken der heidenen laten aankomen. Want zy, die aan de ooft-zyde van hun eiland woonden, waren of naar de Broeders, of naar elders getrokken; en die nader by woonden, waren veel al reeds verzadigd, en keerden tot hunne heidenfche levens-wyze weêr terug, fchoon ze voorheen altoos gezegt hadden, dat zy, wanneer de Broeders zig in hunne landftreek kwamen neêr te zetten, de eerften wilden zyn, die zig bekeerden:

des men ook hier de waarheid zag, van 't geen de Heiland nopens het Koningryk der Hemelen zegt: *De eerſten zullen de laatſten zyn, en de laatſten de eerſten.*

Ondertuſſchen was 't geen by zommigen zonder vrugt ſcheen gezaid te zyn, niet t' enemaal vrugteloos. Hier en daar waren 'er doch zielen, die een vonkje in 't hart gekregen hadden, 't geen, hoe klein het ook immer was, in de duiſternis glinſterde, en velen tot nadenken bragt. Dus, by voorbeeld, had het verlangen, 't welk de bovengemelde *Makkigak*, kort voor zyn einde, naar den Heiland en de gemeenſchap der gelovigen te kennen gaf, (by welken hy ook wilde begraven worden) by vele heidenen te *Innukſuk* zulk ene aandoening veroorzaakt, dat ze tans de Broeders vlytiger bezogten, en het Evangelie niet zonder zegen hoorden. Wanneer men na eene Predikatie met zommigen, die dezelve zeer oplettende bygewoond hadden, een geſprek hieldt, kwamen hen de tranen in de ogen, en een van hen zeide: dat hy tans niet lang van ons zou kunnen van daan blyven, alzo hy wel zag, dat het niet genoeg zy, nu en dan ietwes van den Heiland te horen, maar dat het beter zy dagelyks te horen en te zien, hoe vergenoegd men by hem zyn kon. By anderen daarentegen beſpeurde men wel ſterke overtuigingen; dan ten aanzien van de gehele overgave des harten maakten ze nog allerly verontſchuldigingen. Een ongetrouwd mans-perſoon, die eertyds met de Europeänen reeds vele jaren verkeerd had, vertrok weêr, om dat hy zig aan de Groenlandſche koſt en moeijelyke levens wyze niet weêr gewennen wilde, en van deszelfs Leraar geen lighamelyk brood verwagten kon. Een der bezoekenden, gevraagd wordende, wat hy, over 't geen zo even voorgelezen was, (te weten het XVIIde Hoofdſtuk uit het Evangelie van *Joannes*) dagt, antwoordde: „ Het behaagt my zeer wel, maar ik kan my tans nog niet bekeren, want ik heb nog zo vele bloedverwanten in 't zuiden, om welken ik zeer dikwils denk. Nu heb ik aan hen wel laten zeggen, dat ze herwaards komen zullen: doen zy zulks, dan kome ik tot u en bekere my; maar indien ze niet komen, dan moet ik naar hunnent, want ik verlange heel zeer naar hen. Ik wil derhalven niets beloven, dat ik niet zeker denk te houden." Een ander bediende zig van de gewone verontſchuldiging, te weten, dat hy gene kundigheid had, om hier ter plaatſe

zee-honden te vangen, wanneer hy ouder en zyne zonen groter zyn zouden, zo dat deze zig zelven onderhouden konden, dan wilde hy herwaards trekken. Het zy hem intusfchen aangenaam, dat ene van zyne dogteren by ons woonde en reeds gedoopt zy. „ Ik zelve, zeide hy, ben een arm menfch, (*) zulks weet ik, en *Hannefe* (dit is *Bek*) heeft my 't ook dikwils gezegt. "

§. 13.

Soortgelyke bezoeken had men ook van andere plaatfen, en wel in 't byzonder van *Kellingeit*. Ook zogten onze Groenlandfche Broeders, by gelegenheid van hunne neringe, de heidenen tot het Koningryk van God te nodigen. Van zommigen geeft men het volgende berigt: „ Zy kwamen zeer vergenoegd te huis, om dat ze gelegenheid gevonden hadden, van den Heiland met vrymoedigheid te getuigen. Een oud man had tot hen gezegt : „ Deze myne lieden willen gaarn van den Heiland wat horen. " —— Hierop vergaderden zig allen, ook velen uit andere huizen, by een, en onze mede-arbeider *A.* hieldt hen ene redevoering van de liefde des Scheppers tot de gevallene menfchen, door welke hy zig heeft laten bewegen, zelfs een menfch te worden; van deszelfs wandel hier op de aarde en van de wonderwerken door hem verrigt; maar voor al, van deszelfs lyden en fterven voor alle menfchen. Allen luifterden met graagte en oplettenheid. Met velen fprak men afzonderlyk, en befpeurde, dat velen een opregt verlangen naar den Heiland hadden; doch gewonelyk vindt men, dat man en vrouw van verfchillende gedagten zyn, des de een door den anderen terug gehouden wordt. "

Wanneer ettelyke Groenlandfche Zufters naar de *Loge* gegaan waren, om aldaar enige vrouws-perfonen te bezoeken, die niet met de anderen naar de Danfery gevaren waren

(*) *Ajorpunga, ik deug niet:* dit is by den Groenlanderen even zo dubbelzinnig als de gewone fpreekwyze: Wy zyn allen arme zondaren; 't geen zo wel ene verontfchuldiging kan betekenen, waarom men niet beter wordt, als ene boetvaardige belydeniffe van zyne ellende.

ren en dikwils reeds om bezoek verzogt hadden, werdt aan ene oude zieke vrouw, die hare benauwdheid voor den dood te kennen gaf, geantwoord: „ Gy hebt in der daad reden benauwd te zyn, om dat gy niet weet, waar ge na den dood staat te komen. Wy zyn even benauwd geweest, eer we den Heiland kenden. Dan zedert dat we in hem geloven en weten, dat hy ons van de vreze des doods verlost heeft, en dat wy na den dood by hem euwiglyk wezen zullen, zyn we voor den dood niet meer benauwd. " Hierop zeide de vrouw: „ Ach hoe gelukkig zyt gy lieden! " Zy verzogt tevens, dat men haar nog meer van 't goede zeggen zoude.

§. 14.

De Zuidlanders naar hunne gewoonte weêr naar 't Noorden trekkende, vondt men ook gelegenheid, om de harten van zommigen dezer nog t' enemaal woeste lieden door het Evangelie gevoelig te raken, en wy hopen, dat wy hier, gelyk eertyds te *Nieuw-Herrnhut*, uit deze lieden den besten trek doen zullen. Van hunnen bezoek zullen we uit de daar omtrent gemaakte aantekeningen het volgende mededelen: „ Den 22sten Juny kwamen vele Zuidlanders om hunne vrinden en bloed-verwanten by ons te bezoeken. Den 26sten kwamen agt, en den 27sten twe boten met Zuidlanders hier aan, die hunne tenten by ons opsloegen. Dan in de vergadering kwamen weinigen, en ettelyke vrouws personen, die in de tente waren, in welke de vergadering gehouden werdt, liepen 'er schielyk uit. Met ettelyke mans-personen geraakte ik in een gesprek nopens hun euwig heil, en de reden, waarom wy hier zyn.

Den 29sten hadden wy een talryk bezoek van Zuidlanderen, die egter zeer wild en, ten aanzien van al wat goed is, byzonder lomp waren, ook tevens alle gelegenheid, om iets van den Heiland te horen, als het vuur schuwden. Zommigen waren evenwel nog vry oplettende, maar het jonge volk is zeer ongebonden. Ettelyken voeren 's avonds nog naar de Loge, alwaar ze met de heidenen hier omstreeks, die daartoe nog lust hebben, danzen, en een zing-stryd houden wilden. De overigen vervolgden den anderen dag hunne reis naar 't noorden. Daarentegen kwam hier een an-

ander huisgezin van Zuidlanderen aan: deze lieden, die magen van *Auguftus* zyn, waren zeer verlegen wegens hunne dogter, die een man, fchoon hy reeds twe vrouwen heeft, hebben wil, dewelke haaren vader met den dood gedreigd heeft, byaldien hy ze niet aan hem laten wil. Onze Groenlandfche Zufters verbergden haar voor haren vervolger, die 's nagts kwam om haar te zoeken, doch, toen hy ze niet by hare ouders vondt, vertrok, eer wy opgeftaan waren. Dit meisje wilde gaarn by ons blyven, en haar vader ook, maar hare moeder en oudfte broeder kantten zig hier tegen aan. De laatfte door enen Groenlandfchen broeder hier over aangefproken en daardoor kwaad geworden zynde, werdt de Groenlandfche Broeder door de oude vrouw gedreigd, dat zy hem voor deszelfs onverzogten dienft wel zou weten te betalen. Wanneer nu de vrouw van den gemelden broeder kort daarna ene kwaadaardige zwere aan een harer vingeren kreeg, had men werks genoeg, om haar te beduiden, dat zy niet betoverd zy.

Den 4den July verhaalden ons ettelyke Zuidlanders, dat voorleden jaar twe vrouwe-boten van de ooft-zyde by hen gekomen waren, om enig bondwerk tegen meffen, nadelen en ander yzer-werk te verruilen: deze menfchen waren zeer groot van lighaam geweeft, en derzelver taal, wanneer ze met elkander fpraken, hadden zy niet verftaan. (*) Een van deze Zuidlanderen was eens te *Nieuw-Herrnhut* reeds geweeft, en had ook een weinig kennis. Ik gaf hen in een kort begrip nog verdere onderrigting van de Schepping, den val, en de verloffing der menfchen, als mede van het woord der verzoeninge. Noit heb ik Zuidlanders gezien, die zo oplettende waren, als deze. Een van hen beantwoordde 't geen ik zeide met aandagtige gebaarden: wanneer ik, by voorbeeld, van 's Heilands wonden in handen, voeten en de zyde fprak, zo wees hy altoos met zyne vingeren naar die plaatfen. Hy betuigde ook, dat hy en zyne vrouw hier zeer gaarn blyven zouden, maar dat hy zig van de anderen niet los maken kon, om dat hy zelve genen boot had, en dus niet zyn eigen heer en meefter zy."

(*) Hiervan is boven reeds in 't IVde boek §. 11. breder gefproken.

§. 15.

De Predikinge van 't Evangelie en het naarstig bezoeken der heidenen had in dit jaar zo veel uitgewerkt, dat de Inwoneren van *Lichtenfels* met een en dartig personen vermeerderd werden, en aan vier en dartig uit de leerlingen van 't voorleden jaar de H. Doop toegediend werdt. Deze onverwagte en schielyke aangroei der Gemeente deedt de Broeders hartelyk naar meer mede-arbeiders verlangen; doch daartoe was in hun toenmalig Groenlandsch huisje gene bekwame plaats. Daarenboven was het ook reeds zeer bouwvallig, zynde ettelyke malen een stuk van de muur ingestort, terwyl de zeehond-vellen, die over het dak gespreid waren, door de hongerige raven dermaten aan stukken waren gebeten, dat de regen overal door kwam; ook woei in den winter dikwerf de sneeuw zo 'er over heen, en bedekte het zodanig, dat men over het dak gaan kon. Met de vergaderingen wist men ook genen raad meer. In den winter kon men ze wel in 't grootste Groenlandsche huis houden: dan wanneer de Groenlanders in de tenten stonden, kon nauwelyks het sesde deel tevens in ene tente by een komen, terwyl het wéêr niet altoos zo was, dat men onder den blauwen hemel prediken kon. Hen was wel in 't voorleden jaar een huis beloofd; zy begonnen egter uit vele redenen te twyfelen, of zy 't in dit jaar reeds bekomen zouden. In deze onzekerheid dagten ze om de verbetering van hun oud en reeds vry wat gezakt huis. Doch toen ze hier mede bezig waren, werden ze den 8sten July met de aangename tyding verblyd, dat het schip te *Frederikshaab* aangekomen zy, en hen een huis mede gebragt hebbe.

§. 16.

Zo zeer zy hier over verblyd waren, zo verlegen werden ze, wanneer zy overwogen, hoe weinig 'er nog van den zomer over was, om zulk een groot huis op te bouwen, gemerkt zy niet meer dan drie menschen waren, van welken de een aan een zeker ongemak onderhevig was, 't welk hem verpligtte, zig van de minste sterke beweging te wagten. Daarenboven hadden zy in 't geheel gene toebereid-

se-

felen tot den bouw kunnen maken, om dat ze eerst het antwoord nopens de zwarigheden, die zy ten aanzien van de plaatse opgegeven hadden, als mede de grond-tekening van 't huis, afwagten moesten, alzo de schipper dit aan den Groenlandschen Post-Kajak niet had willen toevertrouwen. Wanneer zy nu zulks den 16den July, en tevens, naar gewoonte, het tekst-boekje dezes jaars ontvingen, werden ze in hunne verlegenheid en zwakheid zeer opgebeurd door de vermaning van dien dag, dus luidende: *Gy zult gedenken des Heren, uwes Gods, dat hy 't is, die u kracht geeft —— op dat hy zyn verbond bevestige: —— gelyk het ten dezen dage is. Deuter.* VIII: 18. „ Ach, dat myn hart dit noit vergat."

Dus sloegen ze met vreugde handen aan 't werk, en leiden op den 18den July, terwyl even vyf Groenlandsche Broeders van de plaatsen hunner neringe ten bezoek gekomen waren, onder gezang en gebed den grondsteen van dit huis, met wensch, dat de Heer het werk hunner handen gelieve te zegenen; dat Hy allen, die 'er aan arbeiden zouden, voor rampen beware, het huis tot ene lieflyke woning des vredes, tot een tabernakel van zegeningen, en tot een huis make, in 't welk zyn naam moge geëerd, zyne verdiensten en lyden tot aan 't einde der dagen verkondigd, en door de heidenen tot hun euwig heil aangenomen worde. De arbeid ging egter maar slapjes voort, want de grond zeer oneffen zynde en aan den enen kant naar beneden hellende, moesten zy aan dien kant eerst ene muur tien voeten hoog metselen, en vervolgens den grond met stenen en aarde vullen, om denzelven over 't geheel gelyk te maken. Hiertoe werden vele menschen vereischt, die zy in den beginne niet hebben konden, en ook niet eer kregen, dan wanneer hunne Groenlanders van de haringvangst te huis kwamen, die hen dan getrouwelyk hielpen, door stenen en aarde aan te brengen, dewelke zy in hunne oude klederen, die ze in plaats van zakken gebruikten, op den rug droegen. Ondertusschen was *Jens Haven* van *Nieuw-Herrnhut* tot hunne hulp aangekomen, en de schipper, zynde dezelve, met welken zy voor drie jaren herwaards gekomen waren, verligtte hunnen arbeid niet alleen door, in plaats van het hout ene halve myl verder na by de *Loge* te lossen, een haven in de nabyheid van de plaats, waar gebouwd werdt, volgens de gunstige aanwyzing der Heren Directeuren, te zoeken; maar daarenboven was het hem ene vreugde, dat hy, benevens zyn insgelyks zeer ge-

willig volk het hout aan 't land kon brengen, en, toen hy naar de *Loge* zeilen moest, den Broederen ettelyken van zyn volk, die hy missen kon, laten, om hen in 't opzetten te helpen, waar mede zy dan ook binnen drie weken, en dus, in aanmerking van het intusschen dikwerf ingevallen slegte weder, ongemeen schielyk klaar raakten. (*)

§. 17.

De vier Broeders waren vervolgens met allen vlyt in 't voltoijen van het werk bezig, en bragten het in den beginne van October zo verre, dat zy twe kamers met vreugde bewonen en hunnen goedertieren Heer van harte danken konden voor de verleende kragten en de afwendinge van alle onheilen of merkelyke ongelukken; want, schoon ze niet zonder gekwetste handen bleven, werdt egter de bouwmeester, van boven neêr vallende op ene zonderlinge wyze bewaard. Ook vergaten ze niet, de weldoenders voor dit geschenk, als mede de bevorderaars der overzending en der opbouwinge voor derzelver gedienstige handreikinge, den Here tot ene genadige vergeldinge aan te bevelen.

Intusschen was de Missionaris *Johan Bek* met desselfs vrouw van *Nieuw-Herrnhut* aangekomen, om te gelyk met *Matthæus Stach* der Gemeente met het Evangelie en met de nodige ziel-verzorging te dienen. Om met het aankweken van Vee een begin tot enige verligtinge van de huishouding te maken, bragte de eerstgemelde drie schapen mede, schoon de arbeid der Broederen daardoor enigzins vermeerderd werdt, alzo zy het nodig hooi voor een langen winter van alle kanten by een zoeken moesten. Daarbenevens moesten ze ook nog brand-hout in de eilanden zoeken. Zy bragten 't egter in 't uitbouwen van de Kerk-zaal, schoon ze dezelve, uit mangel van planken, niet dan ter helfte bevloeren konden, als mede in 't weg ruimen van 't vorige woon-huis, 't welk voor de ene deur van 't huis in den weg stondt, zo ver, dat ze op den 1sten November met hun

(*) Het huis was te *Kopenhagen* t' enemaal in gereedheid gebragt, en behoefde slegts opgezet te worden.

hun Groenlandfch volk de inwying van de Kerk-zaal met vreugde vieren konden.

Deze dag viel op den 24ften Zondag na *Trinitatis*. *Matthæus Stach* hieldt de inwyings Predikatie over het woord van dien dag: *Henoch wandelde met God*, Genef. V: 22.

Ik zal als Jefus eigendom
Met mynen fchoonften Bruidegom
In eeuw'ge liefde leeven.

De Predikatie geëindigd zynde viel hy met de Gemeente op de kniën, en badt den Heiland, dat het hem behage, deze zaal en dit huis met zyne beftendige tegenwoordigheid te heiligen, het getuigenis van zynen dood met zyne goddelyke kragt te paren, zyne verdienften aan ene iegelyke ziel door den H. Geeft te verklaren, en zig, in't byzonder by de H. Sacramenten, als de behouder en het hooft zynes lighaams, te verheerlyken.

De Namiddags-predikatie werdt door *Johan Bek* gehouden over *Openb.* II: 9. *Ik weet uwe armoede.* Vervolgens werdt een liefde-maal van gedroogde haringen gehouden met alle inwoneren, wier getal honderd zeven en dartig uitmaakte; te weten zeven en dartig, die van *Nieuw-Herrnhut* herwaards getrokken waren, en een honderd, die in de drie jaren uit de ongelovigen by gekomen waren. By het liefde maal werdt het LXfte *Hoofdft.* uit *Jefaias*: *maakt u op*, *wordet verlicht* enz. gelezen, en tevens aangemerkt, dat de benoeming dezer plaats, *Lichtenfels*, gefchied zy met betrekking tot de gemelde grote belofte van de bekeringe der heidenen. Eindelyk werdt een door *Johan Bek*, naar aanleiding van *Jef.* LX. op dit Feeft vervaardigd Groenlandfch lied voorgezongen, 't geen ik hier met ene woordelyke vertaling plaatfe.

Wyze:

Wyze: *Myne weide zy, o liefſte Heere!*
Daar ik 's hemels goed in ſmaak, enz.

I.

Kaulerſinniarit, Kaumarſukſet
Tikkiumet illingnut
Nalekablo piſſitſomarpâtit
Auglingnut, Ikkiminut:
Ardlagut innuit terſanêtut
Mattorſimagalloarei Tartub;
Mahnakulle Kaumarſok
Illingnut nuilerpok.

I.

Word ſchielyk verlicht, want het licht
Komt tot u
En de Heer wil u leiden
Tot zyn bloed, tot zyne wonden:
Eertyds waren de menſchen hier
Door de duiſterniſſe ingeſloten;
Tans egter begint het licht
Over u op te gaan.

2.

Uitit kennerniardlutillo,
Innuit ornigmatit
Illægengniaromavlutillo
Tipeitſukſinnarauit
Umiello piginnaungormyput
Illættit Akullugit illingnut
Auanga, Kauangalo
Pinga uſſorællugo.

2.

Heft uwe ogen rondomme op, en ziet
Hoe de menſchen tot u komen
En met u gaarn gemeenſchap willen hebben;
Om dat gy altoos blymoedig zyt.
Ook maken zig verſcheidene boten gereed
En rigten eenparig hunnen weg naar u
Uit het noorden en het zuiden,
Uit het ooſten, met lof zingen.

3.

Siornæt Innukajuitſotit
Neijornekaratillo:

3.

Voor ettelyke jaren zyt gy woeſt en ledig geweeſt
En hebt gene inwoners gehad:

Mahna-

Mahnale iſſerbigiſſauktit	Maar tans zal men tot u ingaan
Aſſanniardlutillo.	En u beminnen.
Mattoma Kingornalo innuit	En voortaan zullen de menſchen
Tamarmik tainiaromarpâtit.	Allen U noemen
Karſomik Kaumarſomik	Den verlichten berg,
Nalekab neijormatit.	Om dat de Heer by u woont.
4.	4.
Jeſua! Kenauvitſane mahna	Ach Jeſus! hier voor uw aangezicht
Kattiſſimarſarpogut;	Zyn we tans vergaderd,
Kytſauvigekkullutit tamauta	Ten einde u eenpariglyk te danken,
Piſſiarangautigut	Om dat gy ons gekocht hebt
Anniarnik, Aungniglo ikkingnik:	Door uw lyden, bloed en wonden:
Akikſarnut Umættivut pikit;	Tot ene betaling neem onze harten,
Udlullo nungullugit	Dagelyks en altoos
Illuarſarniakit.	Bereid dezelven.
5.	5.
Terſanilo Udlut nungullugit	Wanneer we hier van dag tot dag
Kattiſſimeiſſæ gauta;	Zullen vergaderd zyn;
Tokkungnik Aungniglo Anniarnik	Van uwen dood, bloed en lyden
Okkallungniarlata	Doe ons ſpreken.
Nalektut tamaſa neijungâkit	Wees allen toehoorderen naby;
Ainmernerniglo ajunginnermik	En door den Heiligen Geeſt
Siuteillo Umætteit	Hunne oren en harten
Angmartinniakin-eit!	Wilt toch openen, ach beminde!

6.	6.
Tava Uttokeillo Inuſuit	Dan zullen de ouden en de jongen
Iſſikettit puttorſut	Uwe doorboorde voeten
Kunnikſaromarpeit Kodlinnermik	Kuſſen met tranen,
Nachoginginnautigut;	Dat gy ons niet veracht
Illægeengnulle piſſipautigut,	Maar tot de Gemeente gebragt hebt,
Tipeitſungakulluta illingnut,	Ten einde we ons over u verblyden, (of door u zalig worden)
Mattomanetilluta	En zo lang we hier zyn
Illingnik aſſavluta.	U lief hebben.
7.	7.
Attatarput! Sernigirſartigut	Onze Vader! beſcherm ons
Parinniardlutalo	En behoed ons!
Gum Anernera pauvkerſartigut	O Heilige Geeſt! verzorg ons
Teſſiorſardlutalo	En leid ons by de hand
Sauarkam ikkénut Auanullo	Tot des Lams wonden en bloed
Aniartitómut Timanullo!	En tot deszelfs gemarteld lighaam!
Annaurſirſerput! Aungnik	Onze Heiland! door uw bloed
Umættivut tennikit!	Wilt onze harten zalven!

§. 18.

De Broeders dus ene wel ingerigte woning, en de Groenlanders ene ſchone en ruime vergader-plaats gekregen hebbende, kon de predikinge van 't Evangelie en de daar mede verknogte Gemeente- en koor-vergaderingen, *Liturgien* en gezelſchappen, ligter en in ene betamelykere orde dan voorheen gehouden worden, en men beſpeurde, dat de Heer een behagen vondt, in deze plaats te wonen, in 't midden van zyne kinderen te wandelen en zyn aangezicht in genade over hen te doen lichten, 'twelk men beter ſmaken en genieten, dan beſchryven kan. Ongetwyfelt moet het

het enen getrouwen leraar tot ene zonderlinge vreugde ftrekken, wanneer hy by 't verkondigen van 't woord, en by de bedieninge der H. Sacramenten een zagt en lieflyk zuifen des Geeftes onder zyn volk befpeurt, enen dauw van den Here, die hem tot een zeker voorteken ftrekt, dat het woord niet vrugteloos op de aarde gevallen, maar door het bloed des Heilands befprengt zy, en op zyn tyd vrugt ftaat voort te brengen. Wanneer hy dus het zaad nu hier dan daar ziet opkomen, en, hoe wel onder allerly afwiffelingen groeijen en ter oogftinge ryp worden, het kan niet nalaten deszelfs hope te doen toenemen, en hem op nieuws ter plantinge en nat makinge aan te moedigen. En dit is 't geen, waar van ik hier nogmaals iets melden zal tot roem van den Heiland, die beloofd heeft, dat hy met en by ons zyn wil tot aan de voleindinge der wereld, niet alleen met en by de uitverkorene eerfte getuigen, ik mene de Apoftelen, maar met en by allen, die door hun woord in hem geloven zullen.

§. 19.

In de algemene vergaderingen, die in de week gehouden werden, werdt, in plaats van ene redenvoering over ene Bybelfche fpreuk, een ftuk uit de Evangeliften en de brieven der Apoftelen voorgelezen, en kortelyk opgehelderd. De Groenlanders waren hier omtrent zeer oplettende, en het had, behalven den gemeenzamen zegen, ook deze nuttigheid, dat ze 'er dikwils onderling van fpraken, den waren zin en het nuttig gebruik van de een of andere ftoffe met elkander nafpeurden, en, wanneer ze het een of ander niet regt begrepen hadden, om nader onderrigt vroegen. In de aantekening van het Paafch-feeft wordt het volgende gezegt: „ De eenvoudige gefchiedenis van het lyden, fterven en de opftandinge des Heilands heeft zig in deze dagen zeer kragtig aan de harten bewezen en in de huizen tot vele zalige gefprekken aanleiding gegeven. Ettelyken kwamen om te vragen, wat de Heiland door den beker begrepen hebbe, welken hy gebeden had, dat zyn Vader van hem wilde weg nemen? En wanneer men hen zulks verklaard had, zeide een van hen: „ Dit is juift de ftoffe, die my zo dikwerf tranen afperft. " —— Den 2den Paafch-dag hielden we met ons ganfch volk een liefde-

maal

maal van *Angmarset*. Wy hadden toen juist in het lezen van de Paasch-geschichte het verhaal van 's Heilands openbaring aan de zee van *Tiberias*, wanneer hy ook met zyne discipelen ene maaltyd van visch hieldt en *Petrus* nopens deszelfs liefde onderzogt; 't welk den Groenlanderen zeer indrukkelyk was. —— By ene andere gelegenheid verzogten de weduwen een nader onderrigt van het IIde Hoofdstuk in de Handelingen der Apostelen: wanneer ik hen nu zulks verklaard en vervolgens gezegt had, dat ze heden van de uitstortinge des H. Geestes horen zouden, waren zy 'er zeer verblyd over en konden den bepaalden tyd nauwelyks inwagten. Dit werdt ook met ene zonderlinge graagte aangehoord, en de aanmerking nopens de eensgezindheid en gemeenzaamheid der gelovigen werdt met opene harten ontvangen. De geschichten van *Annanias* en *Saphira*, van *Paulus* bekeringe, als mede die van den Stokbewaarder, en *Lydia*, en eindelyk *Paulus* affcheid van de gemeente te *Ephesen*, gaven insgelyks aanleiding tot nutte zamenspraken.

In de vergadering der gedoopten werdt voornamelyk over de *Litany* gehandeld, en zo wel de onbekende woorden, (want by den Groenlanderen moet men nieuwe en dus onbekende woorden maken, alzo zy gene geestelyke taal hebben) als elke bede in 't byzonder verklaard. Aller harten en oren waren by deze gelegenheid geopend. Op ene andere plaats vindt men het volgende aangetekend: „ Onze lieden zyn zeer leergierig en willen gaarn zeer veel in hunne gedagtenis bewaren. Ik beantwoorde hunne vragen met genoegen, ziende dat daar door de arbeid des H. Geestes aan hunne harten bevorderd wordt; dan by dat alles doe ik hen het ene noodzakelyke gedurig in 't oog houden, hen dikwils het voorbeeld der eerstelingen dezes volks voorhoudende, vooral dat van den zaligen *Samuel*, *Sarah* en *Judith*, welker gedagtenisse nog by hen lieden in zegeninge is, en die by derzelver niet zeer ver gevorderde kennisse, als ten welken opzigte dezelve tans door velen, die nog niet tot den Doop aangenomen zyn, overtroffen worden, zulk ene tedere liefde tot den Heiland hebben doen blyken, en door hun woord en wandel den heidenen tot zulke stigting gestrekt hebben, dat zy daar door zeer veel tot de grote opwekking onder de heidenen toegebragt hebben. ”

Van de eerste Gemeente-dagen (welke plechtige en altoos

toos by uitnemendheid gezegende vergadering ter dezer plaatfe niet, dan na de opbouwinge van de Kerk-zaal, kon gehouden worden) wordt het volgende gezegt: „ De onzen waren ongemeen verblyd over de narigten van derzelver zwarte en bruine Broeders en Zufters, te weten de Negers in de Weft-Indifche eilanden en de Indianen in Noord- en Zuid-*America.* Ook waren ze allen te huis gebleven, ten einde niets te verzuimen, en den volgenden dag kwamen velen van hen en zeiden, hoe wel zy 't gisteren in alle vergaderingen gehad hadden; 't geen 's avonds in de gezelfchappen nog kennelyker bleek. Wy vernamen tevens, dat hen de dagelykfe uit de H. Schrift genomene woorden tot enen wezendlyken zegen ftrekken, en dat zy, die het morgen-gebed niet bywonen kunnen, de anderen ten eerften vragen: hoe *de erinnering van het Goddelyk woord* (dus noemen ze de *leus* of den text des dags) luidt, en zo iemand dezelve niet wel verftaan heeft, die vraagt 'er op nieuws naar. Een van hen zeide in zyn gezelfchap, dat hy heden, in den *Kajak* zynde, veel gedagt had over dit woord: „ *Hy doet naar zynen wille met het heir des Hemels en de inwoners der aarde.* " *Dan,* IV. 35.

Ten aanzien van de gezelfchappen vind ik op den 21ften December deze aantekening: „ Een der onzen, gevraagd wordende, hoe hy den Heiland had leren kennen? gaf zulk een bondig antwoord nopens de verandering van zyn hart, en de vreugde, die hy ondervonden had, wanneer de Heer Jefus zig het eerfte maal in zyne lydens-geftalte aan deszelfs hart geopenbaard had, dat men 't niet horen kon zonder zeer kennelyk en met blydfchap te befpeuren, dat het niet van buiten geleerd was, en dus als ene les opgezegt werdt, maar dat hy uit ene wezendlyke bevinding fprak. Wanneer vervolgens alle de anderen gezegt hadden, wat zy daarvan by ondervindinge kenden, deedt de eerfte een hartelyk gebed. "

Van de nieuw-gedoopten wordt dus gefproken: „ Hunne zielen worden van dag tot dag verlichter en hunne harten gevoeliger. Wat ze van den ommegang met den ongezienen vriend hunner zielen horen, wordt hen allengskens klaarer, en zy beginnen zelven nopens den toeftand hunner harten met Hem te fpreken. —— Een van hen kwam by ene zekere gelegenheid, enigzins bedroefd, by enen Europeaanfchen Broeder, en dewyl deze bemerkte, dat de andere hem wat zeggen wilde, zo kwam hy denzelven

te voor en zeide: gy wilt ongetwyfeld een pleister hebben? (want hy had ene vry grote zwere) Ach neen, was het antwoord, dat is tans niet de reden van myne komste. Hierop begon hy dermaten te schreijen, dat hy een geruimen tyd geen woord voortbrengen kon: eindelyk bragt hy met weemoed deze woorden voort: Ach ik ellendige! ik heb nog zeer weinig gevoel van den Heiland en zyn bloed, en niet te min bespeur ik, dat hy my zeer lief heeft. Daarover heb ik genoegsaam dezen ganschen nagt, in tranen toegebragt."

Aan de ongedoopten en leerlingen (van welken een medearbeider by zekere gelegenheid zeide: zommigen van hen zyn als of ze reeds gedoopt waren) arbeidde de genade insgelyks zeer kragtdadig ter overtuiginge van hunne ellende. Eenen derzelven, in enen kleinen boezem van de zee zynde, vondt men in zynen Kajak schreijende zitten. Wanneer een Groenlandsch Broeder hem vroeg, wat hy aldaar doe? zeide hy: „ Ach wat ben ik een ellendig mensch! Ik denk om 't geen onze leraars van den Heiland, en de zaligheid der genen, die Hem kennen, zeggen, en dat myn hart zo leeg van Hem is! "

De getrouwe Herder, die een arm verloren schaap niet lang kan zien schreijen, ontfermde zig wel haast over dezen ouden man, want hy kwam kort daarna onder de leerlingen, en werdt ook niet lang daarna gedoopt.

§. 20.

Wat de uitwendige omstandigheden dezes jaars aanbelangt, de koude was tot omtrent het begin van May zo streng, dat in zommige streken alles met ys bedekt was en de heidenen in groten nood geraakten. Vooral hadden ze in 't zuiden zulken honger geleden, dat velen gestorven waren, gemerkt het land t' enemaal door het ys bezet en 'er tevens ongemeen veel sneuw gevallen was. Zo dra weêr open water werdt, wilden ettelyke heidenen uit de *Visscher-Fiorde* naar een gezelschap van vrolykheid en vermaak varen, werden egter door enen plotseling onstaan storm overvallen, zo dat zy ter nauwer nood het land kregen. En dewyl ze twee dagen en enen nagt in de felste koude onder den blauwen hemel toe brengen moesten, gemerkt ze gene tenten mede genomen hadden, werden ettelyken

zo

zo ftyf en gevoeleloos, dat men ze nauwelyks door kloppen en trekken ('t geen by zulke omftandigheden een gewoon gebruik der Groenlanderen is) tot hen zelven brengen kon. Wanneer nu deze lieden dit geval aan ene gedoopte verhaalden, nam dezelve deze gelegenheid waar, om hen wat van het genoegen der gelovigen, die den Heiland kennen en beminnen, te zeggen.

Te *Lichtenfels* hadden zy in den beginne van 't jaar zulk ene voorfpoedige neringe, dat by ftil en moi weêr menigmaal tien zee-honden op enen dag aan land gebragt werden. Dan, de koude en het ys tegen het voorjaar weêr toenemende, kreegen zy 't insgelyks vry wat fchraal. (*) Zie hier 't geen op den 8ften April aangetekend wordt: „ Na de avond-vergadering ging ik door het grote huis, en zag, hoe de Groenlanders hun avond-maaltyd klaar maakten. Myn hart had een innig medelyden met de armoede van zommigen. Twe weduwen met hare kinderen hadden een blad van zee-gras in de hand, en hier mede moeften ze gaan flapen; zy waren 'er egter zo wel meê te vrede, vooral de laatft gedoopte *Naëmi* met haar zoon, dat ze nog noit over gebrek geklaagd hebben. Ik vernam flegts door de anderen, dat ze niets hebben, dan 't geen zy by laag water aan den oever der zee opzoeken, te weten fchulpviffchen en zee-gras. 't Is waar, zy helpen elkander zo goed ze kunnen, en wanneer iemand enen zee-hond vangt, zo krygen allen, die in 't huis zyn, 'er wat van; doch wanneer een zee-hond in meer dan zeventig delen verdeeld wordt, dan worden de portien zeer fober, te meer in dezen tyd, daar de zee-honden, die gevangen worden, jong en klein zyn, dewelke nu ook haaft dieper in de zee gaan. Den volgenden dag deelden wy nogmaals onder de armen *Angmarfet* uit, die we gewonelyk in den zomer vergaderen, om 'er de behoeftigen meê te helpen. Doch tot hiertoe hebben wy, uit mangel aan huizinge, niet veel kunnen be-

(*) De *Fiorde* ene wyl door dryf-ys t' enemaal bezet zynde, zag men op nieuws de hand der albeftierende goddelyke Voorzienigheid zeer kennelyk. De zee-vogelen, die niet wel vliegen kunnen, maar onder water duikende hun voedfel vinden, moeften op het land vlugten: dewyl ze nu door den fneeuw geblind worden, werden ze door de Groenlanderen, die wegens het ys niet op het water konden komen, levendig gevangen.

bewaren, en door de vogtigheid hebben de Groenlanders ook veel daarvan verloren, om dat ze zulk een proviant-huis, als te *Nieuw-Herrnhut*, niet hebben; des ze, aan 't geen men anders het dagelyks brood noemt, groot gebrek lyden."

Daarentegen was de neringe der Groenlanderen in den zomer en den herfſt zo rykelyk gezegend, dat de koopman den ganſchen winter werks genoeg had, met het gekogte zeehond-ſpek af te halen en te bergen. Hy toonde een zonderling genoegen daarover, dat de handel, zedert dat de Broeders zig aldaar neder gezet hadden, van jaar tot jaar dermaten toegenomen had, dat hy tans van onze weinige lieden even zo veel, als eertyds, en ook nog in dit jaar, uit de gehele landſtreek, gekregen had. Volgens zyn zeggen beliep het omtrent honderd en veertig tonnen, en hy hoopte, dat het voortaan jaarlyks nog meer toenemen zoude, vooral indien de Gemeente, gelyk te *Nieuw-Herrnhut* geſchied was, door aankomelingen uit de uiterſte geweſten in 't zuiden vermeerderd werdt. Men moet hier egter ook aanmerken, dat dit jaar een voor de Groenlanderen van deze landſtreek ongemeen gelukkig jaar geweeſt zy, en dat de vangſt een ander jaar ſlegt uitvallen kan.

§. 21.

Ten beſluite zal ik nog melding maken van ettelyke byzondere reddingen, die de Groenlanders in levens-gevaren ondervonden hebben. Een onbedreven jongeling bleef met zynen *Kajak* niet ver van het huis in 't ys zitten, zo dat hem niemand te hulpe komen kon. Na ettelyke uren heen en weêr gedreven te hebben, kreeg hy eindelyk zo veel opening, dat hy het land onbeſchadigd bereiken kon.

Twe mannen, in een zee-boezem op het ys zynde om zee-honden te vangen, en intuſſchen ene menigte van Patryſen op enen berg ontdekkende, waagden zig al te ver aan den ſteilen kant des bergs. De ene glipte op een met ſneuw bedekt ſtuk ys, doch, door een ſtuk bevrozen aarde in 't vallen aan te grypen, redde hy zyn leven. Want beneden ſtonden zulke puntige en ſcherpe rotsſtenen, tegen welke hy t' enemaal zoude verbryzeld geworden zyn. Hy zeide, dat hem, over end gekomen zynde, ten eerſten inge-

ingevallen zy: Dit heeft gewiffelyk de Heiland gedaan, die heeft my behouden! By die gelegenheid verhaalde hy verfcheidene voorbeelden van de hulpe, die hy, nog onder de heidenen wonende, in de uiterfte gevaren, op deszelfs gebed van den Heiland verkregen had.

Een Groenlandfch mede-arbeider. als bode naar *Godhaab* gezonden zynde, werdt op deszelfs terug reis door ftorm op ene der gevaarlykfte plaatfen overvallen, des hy en deszelfs reisgezel, wiens *Kajak* ene fcheur gekregen had, ter nauwer nood het land bereiken konden. Zy moeften den nagt onder den blauwen hemel in ftorm en jagt-fneuw doorbrengen. Hy badt den Heiland om goed weder ter voortzettinge van hunne reis; en toen het weder tegen ogtend t' enemaal bedaarde, zeide deszelfs nog ongedoopte reisgezel met vele aandoening: „ Nu verneme ik in der waarheid, dat de Heiland het gebed der zynen verhoort. "

Wy hebben nog van een paar natuurlyke gebeurteniffen een weinig te melden. Den 12den November hadden we hier vroeg ene verduiftering der Maan, waardoor te agt uren de Maan t' enemaal verduifterd was. Zy kon hier gezien worden, om dat de nagten in dezen tyd van 't jaar op deze hoogte reeds vry lang zyn. In den *Kopenhagenfchen* Almanak was deze verduiftering in 't geheel niet aangetekend, en in den *Berlynfchen* was ze als onzigtbaar, te weten na half een uur 's namiddags, opgegeven; waaruit men den afftand tuffchen den middaglyn van deze plaats en dien van *Berlyn* opmaken kan.

Een oud man, die door het voet-euvel zeer gekweld is, wilde zyne voeten open fnyden, ten einde zig enige verligting te verfchaffen. Doch zyne vrouw kwam en badt om genees-middelen. Dewyl men nu daarvoor niets wift te geven, zondt men hem enige voorhanden zynde droppelen in een weinigje brandewyn. De Groenlander gelovende, dat dit genees-middel onfeilbaar helpen moeft, werdt kort daarna van deszelfs pynen en zwelling bevryd. De minfte verandering van fpyzen kan den Groenlanderen tot verligting in ene ziekte ftrekken. Een ftuk gemeen roggenbrood, of wat gort doet by hen zo veel, als de koftelykfte artfenyen by anderen, vooral wanneer zy 'er hevig naar verlangen, en 'er zig met ene vafte overreding veel van beloven.

HET DARTIGSTE JAAR

1762.

INHOUD.

I. VAN LICHTENFELS.

§. 1. *Het bezoeken der heidenen wordt in zegeninge voortgezet.*

§. 2. *Vele geraakte heidenen begeven zig naar de Gemeente, gaan egter ten dele weêr te rug.*

§. 3. *Uitvoerig berigt van een talryk bezoek van Zuidlanderen.*

§. 4. *Vele Zuidlanders zetten zig daar omstreeks neder, geven egter weinig hope van hunne bekeringe.*

§. 5. *Kragtdadige betoninge der genade aan de gelovigen, zo wel in de openbare vergaderingen als in de huisoeffeningen.*

§. 6. *Voorbeelden van de kragtdadige genade-werking, vooral in de scholen en katechisatien.*

§. 7. *Als mede onder de ongedoopten en afgewekenen.*

§. 8. *Zonderlinge leidingen van ettelyke gedoopten.*

§. 9 *Der Missionarissen velerly uitwendige arbeid.*

§. 10. *Aanmerkingen ter gelegenheid van zommige ontslapenen. Het blymoedig einde ener onlangs gedoopte jonge dogter.*

II. VAN NIEUW-HERRNHUT.

§. I.

DE goede verwachting van ene fchielyke vermeerdering der Gemeente te *Lichtenfels*, die men tegen het einde des vorigen en het begin dezes jaars, ter oorzake van 't talryk bezoek der heidenen zo wel uit deze landftreek als uit het zuiden, met reden gehad had, fcheen tegen het einde dezes jaars te verdwynen, en de verdorvenheid, de afkeer, ja zelfs de vyandigheid der heidenen veroorzaakte den Miffionariffen vele droefheid en bekommering, dewelke egter door den rykdom der genade, die zig aan hunne gedoopten openbaarde, merkelyk verzagt werden.

Onze Groenlandfche Broeders en in 't byzonder de mede-arbeiders bleven by aanhoudenheid nog even yverig in de verkondiging en aanpryzing van den Heiland aan de heidenen, wanneer zy wegens hunne verrichtingen by de-

zelven kwamen. Zy werden ook op vele plaatſen uitgenodigd, om het Evangelie te verkondigen.

Op ene reis, die *Mattbæus Stach* met ettelyke Groenlanderen in 't voorjaar naar *Nieuw-Herrnhut* deedt, om enige bouw-ſtoffen en gereedſchappen van daar herwaards te brengen, bezogt hy de heidenen, die in zynen weg woonden, en zogt het vuur, dat by dezelven glimmende was, aan te wakkeren, 't geen ook by andere gelegenheden op de overige plaatſen geſchiedde. Ook kwamen 'er nog van tyd tot tyd ettelyken ten bezoek, die de predikinge van 't Evangelie bywoonden, en by afzonderlyke geſprekken te kennen gaven, dat hun voornemen zy, naar de gelovigen te trekken, en zig te bekeren, doch dat ze daarin voor als nog door de hunnen belet werden: ſchoon 'er ook waren, die zig nog zelven op ene zeer beuzelagtige wyze verontſchuldigden, dat ze tans nog niet konden of wilden. Onder anderen was 'er ook een *Angekok*, die reeds ettelyke jaren ongeruſt geweeſt was, zonder zig tot nog toe tot de gehoorſaamheid des geloofs te hebben willen laten overreden, maar nu weêr door enen droom, welken hy met vele bekommering verhaalde, geſchud was geworden.

§. 2.

„ Onze lieden (dus ſpreekt men in 't dag-verhaal onder den 5den May) hadden de heidenen hier omſtreeks in den winter van tyd tot tyd vlytig bezogt, en hen op derzelver verlangen den Heiland verkondigd; zommigen hadden ook hier de predikatien naarſtig bygewoond, onder welken de H. Geeſt zig kragtig betoond had, om een verlangen naar hunnen Verloſſer in hen te verwekken. Hiervan ontvingen we giſteren ene vrugt, in een huisgezin van vyf, en heden weêr in een van vier perſonen, die herwaards kwamen om by ons te blyven. Voor ettelyke dagen trok ook de grote Danzer, een anders aan de ydelheden t' enemaal overgegeven menſch, van de *Loge* herwaards, en betuigde, dat hy tans voornemens zy, alle begeerlykheid des vleeſches te verzaken, en in den Here Jeſus te geloven; hy badt zeer, dat wy hem toch aannemen zouden, ſchoon hy een zeer verdorven menſch zy, en het tot hier toe zeer ſlegt gemaakt hebbe. Tot dit

huis-

huisgezin behoren twaalf personen, van welken zommiger bloed-verwanten hier reeds wonen. Ook is 'er ene vrouw onder dezelven, die voor vier jaren, ongetrouwd zynde, onder de eersten uit deze landstreek by ons gekomen, doch ene wyl daarna weêr vertrokken was; voorts ene weduwe met twe kinderen, die voor ettelyke jaren door den Missionaris te *Godhaab* gedoopt, doch naderhand weêr onder de heidenen gegaan was. Wy verblydden ons, dat dit arme verloren schaap ons gelegenheid gaf, om het weêr den weg naar deszelfs Herder te wyzen."

Ook kwamen 'er van andere plaatsen eenige huisgezinnen, als mede verscheide enkele personen, om hier te blyven: onder anderen ene weduwe, die voor ettelyke jaren te *Kangek* gewoond en te *Nieuw-Herrnhut* veel van den Heiland gehoord had. „ Doch zulks (zeide ze) heb ik onder de heidenen t'enemaal verloren, tans wil ik op nieuws beginnen en my van ganscher harte bekeren."

Deze nieuwe lieden gaven in den beginne reden, om veel goeds van hen te hopen. Zy woonden de vergaderingen naarstig by, spraken ook met de Missionarissen en de Groenlandsche mede-arbeideren, die van zommigen getuigden, dat ze niet te verzadigen waren in 't horen van den Heiland. Dan het is met de blote toestemming niet gedaan. Ene Groenlandsche mede-arbeidster, by welke ettelyken van de gemelde vrouws-personen zig beklaagden, dat zy het goede, 't geen ze hoorden niet bewaren konden, zeide tot dezelven, waarop het aankomt, en wie de lieden zyn, *die altyd leren en nimmer tot kennisse der waarheid komen.* Zy drukte zig dus uit: „ Ik weet zeer wel hoe 't gaat, men schat de waarheid nog niet naar behoren, en, terwyl men nog geen volkomen besluit genomen heeft, om zyn geheel hart aan den Heiland over te geven, kan men ook niets wezendlyks leren en bewaren." Dus ging het ook met de meesten van deze nieuwe lieden. Hun gemoed was in den zomer zo verstrooid en ydel geworden, dat velen, en onder anderen ook de bovengemelde Danzer, met de hunnen weêr naar de heidenen trokken, waardoor dan het laatste met deze lieden erger werdt dan het eerste, gelyk den volgenden winter uit de droevigste voorbeelden gebleken is.

§. 3.

Dat het verderf en de magt der duisternis de overhand in zulken hogen trap weêr onder de reeds geraakte, maar nog niet bevestigde heidenen kreeg, daartoe gaven de wilde Zuidlanders, van welken een groot gedeelte, by derzelver togt naar 't Noorden, hier omstreeks bleef, vele aanleiding. Het zal niet onaangenaam zyn, ene enigzins breedvoerige beschryving van den aart en inborst dezer lieden, zo als dezelve in 't dag-verhaal der Missionarissen gevonden wordt, te lezen, te meer, daar onze meesten Groenlanders uit zuiden afkomstig zyn.

„ Den 20sten Juny kregen wy een bezoek van enen ouden Zuidlander, die een broeder was van den vader der weduwe *Rebecca*. Hy was van de oost-zyde van 't land, ettelyke dagreizen ver, herwaards gekomen, om haar en hare kinderen te zien. Zy deedt al wat ze kon, om hem te overreden, dat hy hier, ten minsten enen winter, blyven zoude. Hy scheen 'er ook enige genegenheid toe te hebben, twyfelde egter, of zyn zoon, die tans heer van 't huis is, blyven zoude, om dat dezelven ettelyke zaken in 't zuiden agter gelaten had. Naderhand vernamen wy, dat de ene Schoon-dogter dezes ouden mans verhaald had, dat hy, in zyne tente gekomen zynde, zynen zoon benevens de anderen aangesproken had, om hier te blyven, met byvoeging; " dat deze *Kablunæt* niet te vrezen waren, terwyl het in tegendeel aangenaam was, hunne woorden te horen, en zy de Groenlanders lief hadden, in plaats van hen, gelyk men zig anders verbeeld had, enig leed te doen. „ En toen de zoon 'er niet van horen wilde, had hy hem geraden, om zelve derwaards te varen en de goede menschen te zien en te horen. Deze vrouw voegde 'er het volgende by: „ Ach! indien myn man, die de oudste zoon van 't huis was, leefde, hy bleef gewisselyk hier, want hy heeft dikwils van de gelovigen gesproken, en gereikhalsd, om onder hen te wonen. " Voorts berigtte deze vrouw ons, dat *Elisabeth*, die ons als een kind van vyf jaren uit het huis ontstolen was, aldaar by den broeder van haar moeder zy, en zeer verlange, om weêr by hare leraars te zyn; dat ze ook verlof verzogt had, om meê te

varen

varen en, wanneer haar zulks geweigerd werdt, bitterlyk had beginnen te fchreijen.

Den 24ften hadden wy veel bezoek van Zuidlanderen, en den 25ften floegen ze elf tenten by ons op, doch de meeften voeren naar de *Loge*. Velen, vooral van de vrouws-perfonen, kwamen in de vergadering, waar gefproken werdt over de woorden: *Werkt niet om de fpyfe, die vergaat*, enz.

Den 26ften hadden wy weêr veel bezoek van hen; onze zaal en vertrekken waren den ganfchen dag niet leeg. Wy zogten, zo wel in de openbare vergaderingen als in de byzondere gefprekken, gelegenheid, om hen hunnen Schepper en Heiland op het beminnenswaardigfte voor te ftellen: dan hunne harten zyn nog zo hard als ftenen, die niet te vermurven zyn, en zy weten hunne verontfchuldiging, dat ze nog zeer onwetende zyn, en ons niet verftaan, (waar door ze op ene beleefde wyze te kennen geven, dat ze niet *willen*) zeer wel voor te brengen. Onze Groenlanders zogten hunne bloedverwanten te winnen, doch 'er was niets by hen te doen. Wanneer men zulk een woeft en wild veld aanfchouwt, en dan zyne ogen wendt naar het hofje, dat de Heer hier geplant heeft, dan wordt men van dankbaarheid en befchaming zo doordrongen, dat men niet weet, wat men zeggen zal.

Den 27ften werdt over de Zondags-afdeling van het verloren Schaap gepredikt; van de vremden waren 'er weinigen onder het gehoor. Een gedoopte, te *Friedrichshaab* te huis horende, kwam van de *Loge*, om de predikatie by te wonen. Hier zag hy voor 't eerftemaal fchapen, 't geen hem tot een klaarer begrip van de gelykenis in 't Evangelie diende; en gelegenheid gaf, dat hy naderhand een aangenaam gefprek met ons daarover had.

Den 29ften vertrokken de meeften Zuidlanders van hier. Onze *Jonathan* hieldt egter enen jongeling van zyne bloedverwanten by zig. En den 30ften verzogt een ander ongetrouwd perfoon verlof om hier te blyven.

Den 1ften July woonden vele Zuidlanders de vroeg-vergadering by, die door een onzer Groenlandfche mede-arbeideren gehouden werdt. Hy drukte zig onder anderen dus uit: „ Gy arme lieden zwerft zo rondom, en zoekt flegts het een of ander ten behoeve van uw lighaam te verkrygen. Daarby zyt ge ongeruft en vindt nergens een waar en wezendlyk genoegen. Eertyds waren wy ook net

even

even eens. Indien gy lieden den Heiland leerde kennen, dan zoudt ge de ware ruſt vinden. Ook voor u lieden is hy aan 't kruis geſtorven, om u van de zonde en de euwige pynen te verlöſſen. Ach! kondt gy dit geloven, gy zoudt iet hebben, dat u euwig verblyden kan." —— Een man, wiens gehele lighaam, zelfs de hairen van 't hoofd, t'enemaal wit geworden zyn, des hy niet dan in 't aangezigt bruin is, verzogt voor zig en zyn huisgezin verlof om hier te blyven. Ook zonderde zig den 2den, op den raad des zo even gemelden mans, ene weduwe met drie kinderen van de vertrekkende Zuidlanderen af, en bleef by hem. Ettelyke boten Zuidlanders voeren in de *Fiorde* op de haring-vangſt, onzeker zynde, of ze wederom komen, dan verder varen zouden. Een ander boot voer naar *Innukſuk*, om enen doden, dien ze voor ettelyke jaren aldaar begraven hebben, nogmaals te beſchreijen. Twe huisgezinnen bleven agter, met voornemen om by ons te wonen. Een *Angekok*, die een oude bekende van onzen *Nicolaas* is, heeft zig met dezen in een geſprek ingelaten en gezegt: „ Dat hy, (*Nicolaas*) zig toch willende bekeren, zeel wel deedt, dat hy zig van ganſcher harte bekeerde en geloofde; alzo hy (*Angekok*) in den Hemel geweeſt zy, alwaar hy de gelovigen en van ganſcher harte bekeerden in den heerlykſten toeſtand gevonden hebbe. Zy waren kostelyk gekleed, en hadden geen gebrek aan keurlyke ſpyſen. Daarentegen zy, die zig niet regt bekeerden, in de lugt geheel naakt zweefden, van koude de tanden dermaten knarſſende, dat zig velen reeds de tong t'enemaal aan ſtukken gebeten hadden. " —— Hieruit ziet men, hoe zig deze Apoſtelen van den bozen Geeſt naar de genen, die ze voor zig hebben, weten te ſchikken, en hen naar den mond te ſpreken. Jegens ons laten ze zig in 't geheel niet uit, en draijen als de ſlangen, ten einde ze in hunne blindheid niet gevangen worden.

Den 6den kwamen de Zuidlanders, die tot hiertoe by de *Loge* geſtaan hebben, in 't voorby varen by ons aan. Een van hen beval ons zynen broeder, die hier blyven wil, aan. Gevraagd wordende, waarom hy zelve ook niet hier blyven wilde? antwoordde hy: „ Ik heb tans veel kruid en lood gekogt, dat moet ik eerſt in 't zuiden, waar de rendieren in overvloed zyn, verbruiken. " Een ander wilde zig eerſt aan bézien verzadigen, en een derde enen goeden boot kopen, daarna wilden ze komen en gelovig wor-

worden. Zie daar, hoe 't gaat: de ene koopt enen akker, de andere offen, de derde trouwt een wyf, en verzuimt 'er den tyd der genade door. Onder deze lieden bevondt zig ook de oude man, van welken onder den 20ften Juny melding gemaakt is, en die de zynen niet overreden kon om hier te blyven. Zy fleepten enen jongeling mede weg, die tot een huisgezin behoort, 't welk, nopens het hier blyven, het niet onderling eens was. In zulke gevallen krygt gewonelyk de party, die tegen het goede is, de overhand. Ondertuffchen hebben we reeds vele voorbeelden, dat de welmenende party door den dood der tegenftanderen in vryheid geraakt is.

Den 8ften July bragten ze enen zieken, die het zyde-weê had, herwaards. Wy gaven hem 't geen we hadden, en het was van goede uitwerking. Zyne drie vrouwen, die allen kleine kinderen hebben, kwamen met den vader van den zieken, die een *Angekok* is, ook herwaards en waren dankbaar voor onze hulp. Wy prezen hen den Arts der zielen aan, maar het maakte weinig indruks op hen. „ Indien wy (zeiden ze) naar het zuiden komen wilden, dan wilden zy zig ook bekeren. " Den ouden man heeft voor ettelyke jaren een witte Beer, dien hy benevens een ander Groenlander in de zee aangetaft had, de neus afgebeten, en nog meer fchade aan 't lighaam toegebragt, maar deszelfs medgezel gedood. De Zuidlanders hebben ene befmettelyke hete ziekte mede gebragt, die zig nu ook onder de onzen begint te openbaren.

Den 13den en 14den Auguftus hadden wy vele Zuidlanderen, die uit het noorden terug varen, ten bezoek. Door den ommegang met de Europeänen zyn ze reeds veel befchaafder geworden, dan wanneer ze voor 't eerft uit het zuiden komen; maar van de ware kenniffe huns Scheppers en Verloffers hadden ze geen luft te horen.

Den 23ften kwamen nog ettelyken van daar. Zommige mannen hoorden met oplettenheid, 't geen hen van 's Heilands menfchwordinge, dood, en opftandinge gezegt werdt. Zy woonden ook de vergadering by, en namen het befluit, om in de nabyheid te wonen.

§. 4.

§. 4.

Vele Zuidlanders, zetteden zig hier omstreeks, en in 't byzonder na by de *Loge*, neder, maar trokken velen, die in 't voorjaar naar *Lichtenfels* gekomen en nog onbevestigde menschen waren, tot zig, en voerden zodanig een leven, dat men van derzelver redding weinig hopen kon. Ettelyke huisgezinnen bouwden het vervallen en tegen *Lichtenfels* over gelegen huis *Akonamiok* weêr op, om aldaar te overwinteren. Ook deze lieden hadden wel gene genegenheid voor het goede, doch op het laatst werden evenwel ettelyken van hen gewonnen. Hoe 't met deze vremden gegaan is, zal ik ook uit het dag-verhaal mede delen.

„ Den 8sten September kwamen velen van onze Groenlanderen naar huis, ten einde hunne winter-huizen te herstellen. Twe huisgezinnen, die in 't voorjaar van de *Loge* herwaards getrokken waren, zyn agter gebleven, en hebben zig in 't aanbouwen by de Zuidlanderen gevoegd, die bang zyn, om by ons te wonen, uit vreze, dat iemand der hunnen gelovig en gedoopt mogt worden. Ettelyke weken daarna vernamen we nog ene andere reden. De *Angekok*, van wien wy hier boven, onder den 2den July §. 3., gesproken hebben, had aan onzen *Nicolaas* gezegt, dat in 't zuiden het gerugt algemeen zy, dat wy Europeänen de zodanigen, die zig met ons inlieten en weêr weg trokken, dood baden: waarvan men voorgaf vele voorbeelden te weten, des hy verzogt, hem toch te zeggen, wat hier van zy. Hierop heeft *Nicolaas* geantwoord, dat hy nog noit iemand van ons iet dergelyks had horen bidden, maar dat we in tegendeel zeer dikwils, en alle zondagen opentlyk, baden voor het leven en de zaligheid der Groenlanderen. Ettelyke dagen daarna kwam de *Angekok* in de predikatie over het woord van dien dag: *Ik bidde niet, dat gy hen uit de wereld weg neemt, maar dat gy hen bewaart van den bozen.* Joh. XVII: 15. By welke gelegenheid hy ook zyne vraag beantwoord kreeg.

Den 14den November waren hier vele Zuidlanders van de *Loge*. Zy kwamen niet in de predikatie, maar een onzer Groenlandsche mede-arbeideren hieldt in deszelfs huis ene redenvoering voor hen, die niet t' enemaal zonder vrugt

scheen

fcheen te zyn. De Koopman klaagt ook over het ongebonden gedrag dezer lieden. Zeker *Angekok* heeft ze door deszelfs gochelaryen dermaten ingenomen, dat men voor als nog niets by hen uitregten kan. Hy werdt egter, op ene zyner voorgewende reizen naar den Hemel of de Helle, eens ongemeen verfchrikt door enen loffen fnaphaan-fchoot. Onze buren varen vlytig derwaards, om de dans- en tovergezelfchappen by te wonen, maar wagten zig zeer van onze vergaderingen. Twe ongetrouwde mans-perfonen, die onlangs by ons gekomen zyn, hebben reeds vele verzoekingen van hen moeten doorftaan. Wy hebben ze ernftig aangefproken, en hen te kennen gegeven, dat ze een befluit nemen moeften, om zig of van ganfcher harte te bekeren en gene gemeenfchap te hebben met de onvrugtbare werken der duifternis, of ons te verlaten, om dat ze anders een verdrietig en geplaagd leven by ons leiden zouden. Den enen hebben we vervolgens by een ander huisgezin befteedt, ten einde dezelve gene reden hebbe, over deszelfs uitwendig beftaan te klagen: de andere heeft ons verlaten, maar nog voor het einde van den winter berouw 'er van gehad, en met vele tranen verzogt, om weêr aangenomen te worden.

Den 23ften November kwam hier ene vrouws-perfoon, *Geertruid Margaretha* genaamd, aan. Zy was te *Godhaab* door den Heer *Broen* gedoopt, maar naderhand weggelopen. Haar zufters man ze tans tot een bywyf willende nemen, nam zy haren toevlugt by ons en badt om befcherming: Zy was met haar kind, benevens een meisje van de *Loge*, te land door diepen fneeuw herwaards gevlugt. De gemelde man volgde haar wel haaft agter na, en wilde ze met alle geweld hebben. Wy beduidden hem, dat we haar de befcherming, zo lang zy die begeerde, niet weigeren konden, en zogten hem te overreden, van zyn vuil voornemen af te zien. Dewyl hy nu van begrip was, dat, nademaal zy by ons niet gedoopt was, wy ons over haar in 't geheel niet behoorden te bekommeren, zo gaven wy hem te kennen, dat hy dan naar *Godhaab* varen kon, en aldaar een fchriftelyk verlof zoeken. Hierop werdt hy zeer gramftorig en vertrok. Naderhand kwam ook de vrouw en badt hare zufter met vele tranen, dat dezelve den wil van haar man doen zoude, om dat hy gedreigd had, haar anders te zullen verftoten. Doch de gevlugte bleef by haar voornemen. Zy hebben in 't vervolg meer

meer dan eens beproefd, haar het kind te ontstelen, doch men heeft het nog gedurig uit hunne handen gered. 't Is niet anders, dan of de boze Geest het schuim zyner dienaren nu in dit gewest gezonden had. Zy zyn ook in deszelfs dienst zo onvermoeid, dat zy verscheide nagten na elkander in brassen, danzen, toveren en soortgelyke ligtvaardigheden toebrengen. Zelfs zulke heidenen, die anders eerbaar geweest zyn, worden mede weg gesleept. Dan onzen gedoopten strekt zulks tot ene stoffe van meer dankbaarheid, dat ze van de magten der duisternis en de heerschappy der zonde verlost zyn, en wy bespeuren tot nog toe in 't minste niet, dat iemand schade 'er door geleden heeft; zelfs de kinderen, die anders, wanneer ergens ene zwierende en juichende dans-party voor by vaart, ten eersten 'er naar haken, zyn tans voor dit gejuich zo bevreesd, als of het vyanden waren, die voorby voeren.

Den 7den December moest een boot, die vol was van Groenlanderen, welke van ene danzery terug kwamen, wegens sterken sneeuw-jagt, by ons aanleggen en overnagten. Zy luisterden met oplettenheid in de vergaderingen, die de mede-arbeiders, wegens het slegte weder, in hunne huizen hielden. By gelegenheid, dat een jong *Angekok* zyn gevoelen nopens den oorsprong der eerste menschen te kennen gaf, verhaalde hem een der mede-arbeideren de geschiedenis der Scheppinge, en drukte zig onder anderen dus uit: „ Dat 'er een Schepper zy, die alle dingen en de menschen voortgebragt hebbe, zulks is gansch niet zwaar te geloven, en dit moet elk redelyk mensch ten eersten begrypen en toestemmen; dan dat de Schepper een mensch geworden zy, en den dood voor de verdorvene menschen ondergaan hebbe, zulks kan geen mensch uit en door zig zelven begrypen en geloven. Hierop komt het egter ten aanzien van al ons heil en zaligheid geheel en al aan. Want nademaal de menschen niet even als de beesten sterven, maar derzelver zielen na den dood gedurig blyven leven en noit vergaan, zo moeten ze hier hunnen Schepper en Heiland leren kennen, byaldien ze niet hier namaals aan de plaats der pyniginge komen willen, maar met en by hunnen Heiland in euwigheid leven. " Dit gesprek werdt tot laat in den nagt voortgezet. Onze mede-arbeiders verzuimen niet ligtelyk enige gelegenheid, om de heidenen te porren. Dikwils ziet men wel geen vrugt 'er van, doch by deze lieden bespeur-

fpeurde men, dat ze by hun woeft leven niet t' enemaal gerust zyn en naar wat beters verlangen; gelyk ze dan ook om bezoek verzogten.

Met de Zuidlanderen, die na by *Lichtenfels* woonden, was het niet beter gefteld. Zy kwamen in gene vergadering en wagteden zig zorgvuldig van alle gelegenheden, die hen in hunne heidenfche oogmerken en wandel zouden kunnen ontruften. Het was niet dan tegen het volgende voorjaar, dat 'er enige beweging onder hen befpeurd en een derzelver gewonnen werdt. Wanneer een oud man door een der mede-arbeideren gevraagd werdt: Of hy dan nog niet voornemens zy, gelovig te worden? antwoordde hy: „ dat hy reeds voor vele jaren gehoord had, dat 'er een God zy; dat hy ook begonnen had over deze zaak te denken; dan dewyl zulks hem te hoog geweeft was, en hy 't niet had kunnen begrypen, had hy afgezien van gelovig te worden. " Onze Groenlander wilde van den Heiland met hem fpreken; maar hy viel hem ten eerften in 't woord, en vroeg: Of hy den Heiland gezien had? Toen nu de onze hem hierop antwoordde: „ Met myne lighalyke ogen heb ik hem niet gezien, maar in myn hart ken ik hem, en weet, dat hy my lief heeft; " viel hy denzelven weêr in 't woord, en liep henen.

By deze gelegenheid ontdekte men, wat vele domme Groenlanders eertyds gedagt hadden, wanneer ze van God hadden horen fpreken. Want dewyl men het Deenfche woord *Gud* gebruikt had, zo hadden zy zulks met het Groenlandfche woord *Kuut*, dat is ftromen, verward, en zig dien volgens verwonderd, dat men gedurig van 't aanwezen der ftromen fpreke, 't geen niemand in twyfel trok. Dus gaf ook een wilde, wanneer hy door een der gedoopten gevraagd werdt; of hy een God gelove? met verdried dit antwoord: Waarom zou ik toch zulks niet geloven? Ik heb immers deszelfs ftemme (te weten het ruifchen van den ftroom) gehoord.

§. 5.

Dan wat de levendige kenniſſe van onzen Here Jeſus Kriſtus by dit anders zo dom en woeſt volk uitwerken kan, en hoe zig weêr de genade in dit jaar aan deze kleine Groenlandſche Gemeente bewezen had, daarvan vindt men by verſcheidene gelegenheden vele verblydende voorbeelden, die ik niet t' enemaal met ſtilzwygen voorby gaan kan. Van de openbare vergaderingen ſpreekt men dus:

„ Wanneer de Miſſionaris *Bek* op den gedenk-dag van deszelfs wonderbare verloſſing voor dartig jaren, toen hy door den Engel des Heren uit de gevangenis, in welke hy wegens den Godsdienſt geketend en gebonden lag, gered en naar de Gemeente te Herrnhut, die hy te voren niet eens had horen noemen, geleid werdt, en welke hem naderhand naar Groenland, alwaar hy nu reeds twe Gemeenten uit de heidenen had mogen beleven, gezonden had, zyne kniën met de Gemeente voor den Here boog, en den Heiland voor alle hem en den Groenlanderen in deze dartig jaren verleende genade dankte, borſten velen in een vloed van tranen uit; en drukten zig, naderhand by hem komende, dus uit: „ Hoe zullen wy den Heiland toch onze dankerkentenis betonen, dat hy ons zo lief heeft gehad, en ons door zyne gezanten tot zig laten roepen? De Miſſionaris kon hen niets beters zeggen, dan:

Ach, dat zyn dood en lyden,
Tot lyf en ziel zich ſcheiden,
Gevoelbaar in uw' harte ruſt'.

En: gy zult den dood des Heren verkondigen, tot dat Hy komt!

Den 15den May waren de harten der toehoorderen zeer bewogen zo wel in de vroeg-vergadering, in welke het woord van heden: *Hoordt na my gy, die de gerechtigheid najaegt*, enz. verhandeld werdt, als 's avonds onder het lezen van 2 *Cor.* VI. De woorden: *Ziet, nu is 't de wel aangename tyd, ziet, nu is 't de dag der zaligheid*; konden wy met blydſchap op onzen tyd toepaſſen, en we vermaanden onze Groenlanders, dat toch een iegelyk van hen zig de-

zen

zen tyd der genade regt zoude te nutte maken, en benaarftigen om zyne roepinge en verkiezinge vaft te maken, op dat hy wete, in wien hy gelooft, en met vrymoedigheid kunne betuigen: *In den Here zyn gerechtigheden en fterkte.*

By ene andere gelegenheid wordt aangetekend, dat de mede-arbeiders zeer verblydende getuigeniffen gaven van den dagelykfen ommegang onzer Broederen en Zufteren in derzelver huizen, en dat velen elkander vragen over 't geen ze in de vergaderingen gehoord hebben, *en zulks met hunne harten vergelyken* (*), ook elkander vermanen, om den Heiland ernftig te zoeken, en hem regt te leren kennen.

Een onzer Broederen, in den vroegen morgen-ftond voor het algemene morgen-gebed de fchapen uitlatende, en een ongemeen lieflyk gezang in ene tente horende, vondt, dat de huis-vader het morgen-gebed met de zynen hieldt. Hy wenkte ons, (fchryft de Miffionaris) en genaderd zynde, hoorden we dit lieflyk zingen ftilletjes en met zulk ene byzondere aandoening onzer harten aan, dat ons de tranen in de ogen kwamen.

Wat, dagt ik, kan toch het bloed des Heilands by zondaren niet uitwerken! Deze menfchen waren nog voor twe jaren wilde heidenen, en nu zingen ze den Lamme, dat geflagt is, zulke lieflyke dank- en lof-liederen, dat men 't niet zonder de gevoeligfte en innigfte aandoening horen kan. Hoe onze gedoopten ter dezer plaatfe in zulken korten tyd zo fchoon en zuiver hebben leren zingen, weten we niet, want van ons kan het niemand, en muzykale inftrumenten hebben we ook niet, behalven ene oude fluit, op welke niemand fpelen kan dan ettelyke Groenlanders, die 't nog te *Nieuw-Herrnhut* geleerd hebben."

§. 6.

Een lieflyk en met gevoel van 't hart gepaard gezang is geen der geringfte delen van enen redelyken Godsdienft, en de Godgeleerdheid, in liederen voorgefteld, is daarom te meer

(*) Deze uitdrukking betekent: zig daar naar te beproeven en te onderzoeken.

meer gezegend, dewyl de gezangen zelfs door de kleinste kinderen ligtelyk geleerd, met bevalligheid gezongen, en hen dus alle, zelfs de gewigtigste waarheden, als 't ware spelende, tot enen onuitwisschelyken indruk ingeboezemd worden. Onze Groenlanders benaarstigen zig, zonder 'er toe aangezet of vermaand te worden, van zelven, om de keurlykste liederen te leren vatten en zingen, en de zegen, die dit op de harten, en ten opzigte van 't toenemen in de kennisse, zo wel by de jongen als de ouden heeft, kan men niet beschryven.

Onder den 21sten january vindt men deze aantekening: „ 's Avonds kwamen velen om te leren zingen. Zy die niet lezen kunnen, zetten zig in een kring by elkander, en elk behoudt enen regel, welken ze naderhand te huis van elkander leren, en langs dezen weg vatten ze schielyk ettelyke vaarsen. De ongetrouwde Zusters behoeven deze leerwyze niet, alzo de meesten der zelven lezen kunnen. —— 's Avonds na de vergadering hebben we menig vergenoegd uurtje met onze Groenlanderen, nu eens met zingen, dan met lezen, een andermaal weêr met beantwoorden van vragen, waarby men den wasdom in de kennisse zeer kennelyk bespeuren kan. ”

„ Den 30sten January konden de Broeders wegens het stormagtig weder niet in zee steken, en kwamen derhalven naarstig om vaarsen te leren. Ten aanzien van 't zingen, en in meer andere opzigten, worden ze door de Zusters overtroffen, om dat de mannen van jongs af genoegsaam dagelyks op zee moeten zyn, en dus niet veel tyd hebben om zig te oeffenen; terwyl ze te huis komende gewonelyk moede en afgemat zyn. Doch de Heiland weet hen zulks op andere wyzen te vergoeden, des ze, wat de hoofd-zake aangaat, niets missen. ”

Van de School-kinderen wordt onder den 14den December gezegt: „ Zy werden niet moede van 't leren en zingen van een nieuw Kers-lied, waarin *Johan Bek* de geschiedenis van 's Heilands geboorte berymd had. ”

Over de kinderen en de nog ongedoopte jonge lieden der Groenlandsche Gemeente waren wel de Missionarissen tot nog toe niet t' enemaal vertroost, en zugteden menigmaal met een gevoel van smart hunnentwegen tot den Here. Hieromtrent drukken ze zig dus uit: „ Wy wagten met een hertelyk verlangen naar een bezoek der genade van onzen getrouwen Heiland onder ons vry talryk jong volk.

Wy houden wel dagelyks ene afzonderlyke vergadering met hen, zy wonen dezelve ook naarftig by, en men kan niet klagen over grove uitfpattingen: dan het vuur, 't geen de Heiland reeds in de dagen zyns wandels hier op aarde wilde ontfteken zien, brandt nog niet in hunne harten." —— Ondertusfchen liet zig de genade, die zig aan de volwasfenen en gedoopten zo kragtig betoonde, geenzins by hen onbetuigd, maar bewees zig dikwerf zo kragtdadig onder hen, dat men zig ten hunnen opzigte niet al te zeer behoefde te angftigen, nog de hope op te geven. Men befpeurde in tegendeel menigmaal in hunne vergaderingen, katechifatien en fcholen, ene byzondere genade. Dus merkt men onder anderen aan, hoe by gelegenheid dat in de fchool van 's Heiland ftryd en bloedig zweet aan den Olyf-berg gelezen werdt, men zulk ene ongemene aandoening befpeurde, dat de fchoolhouder zo min als de fcholieren de tranen konden terug houden, noch iet anders denken, dan:

Ik dank, ik dank van harten,
  O Jefus, Vriend in nood!
Voor uwe *Zielen*-fmarten
  En droefheid tot de dood.
Als 't hart uw zware lyden
  Zo ondervindt in kracht,
Waar 't gaerne t' eeuw'gen tyden
  Op *dat* alleen bedacht.

Dus hebben we ook by de volwasfenen onder het lezen van de lydens-gefchichte meer dan eens ene byzondere genade befpeurd, welke ook vlytig in de huizen gelezen wordt.

§. 7.

Deze genade was geenzins te vergeefs aan hen befteed, zy verzelde den arbeid der Misfionarisfen, die hoe vlytig ook immer hun onderwys zyn mogt, den menfchen egter niet geven konden, 't geen vereifcht wordt om een levendig lid van 's Heilands lighaam te worden. Een oud en ziek man liet door enen Groenlandfchen mede-arbeider

den Broederen weten, dat in den voorleden nagt iets aan hem geschied zy, dat hy niet beschryven kon. Hy beklaagde tans den tyd, welken hy voorheen zo nutteloos toegebragt had, en badt zeer, om onder de aanstaande dopelingen aangenomen te worden. Deze bede werdt hem ook op zyn ziek-bedde tot zyne overgrote blydschap toegestaan, en zulks verzagtte tevens zyne pynen zeer kennelyk.

Ene weduwe kreeg een zonderling toeval aan 't hoofd, 't geen zulk ene buitengewone zwelling by haar veroorzaakte, dat zy en een iegelyk haar einde te gemoed zag. In deze omstandigheid werdt ze zeer verlegen over hare zaligheid, en klaagde met vele tranen, dat ze nog gene verzekering van den Heiland had, aan welke ze zig houden kon. In deze verlegenheid bewees zig de Heiland aan haar, als de getrouwe Vriend van zondaren, die naar Hem verlangen. Want in den volgenden nagt had, volgens hare betuiging, de Heiland zig in deszelfs lydens-gestalte aan haar hart geopenbaard, en haar van zyne genade verzekerd. Daarover werdt ze van vreugde als buiten zig, en toonde (want zy kon niet veel spreken) allen, die by haar kwamen, hoe de Heiland aan handen en voeten verwond was, en hoe bloedig zyn met doornen gekroond hoofd geweest zy. Zy verlangde tans zeer naar de gemeenschap der gelovigen, en werdt den volgenden gemeente-dag op haar ziek-bedde aangenomen. Over dit genade-teken was ze ongemeen verblyd, en dankte den Heiland, dat hy haar niet had willen veragten. Tans reikhalsde ze voornamelyk naar hare ontbinding, bragt haren tyd zo vergenoegd als een klein kindeken door, verheugd over den eersten genade-blik van den gekruisten en verwonden Heiland. Zy ging ook, na ene ziekte van vier weken, in een vast vertrouwen op zyne verdiensten, naar de eeuwigheid.

Zommige leerlingen moesten op de aanneminge, of op den doop lang wagten, anderen verkregen dezelve binnen korten tyd, naar mate men namelyk de gesteldheid hunner harten vondt. Twe paar egte-lieden, die reeds zeer lang naar deze genade verlangd en dikwils met tranen gevraagd hadden: Ach hoe lang zal het nog duren, dat we buiten de gemeenschap der gelovigen zyn moeten! " werden door de narigt, dat ze onder de aanstaande dopelingen zouden aangenomen worden, ongemeen verblyd. En vernemende

de, dat ze, weinige dagen daarna, te weten op het Heidenfeeft, dadelyk zouden gedoopt worden, geraakten ze van vreugde als buiten zig.

By ene andere gelegenheid vindt men het volgende aangetekend: „ Door ene mede-arbeidfter werdt berigt, dat de zufter van de onlangs gedoopte *Helena*, die met de laatfte te gelyk aangenomen was, niet te trooften zy, en met vele tranen tot deze gezegt had : Ach ik ellendige! van my zal 't toch wel niets worden. Waarop *Helena* haar getrooft had en gezegt: „ Lieve Zufter, zo moet ge niet fpreken; de Heiland heeft ons immers door de aanneminge beiden de verzekering doen geven, dat hy ons onder zyn volk rekenen en niet verachten wil: dat ik zo fchielyk gedoopt ben, zulks heb ik niet verdiend, maar myn hart heb ik hem geheel en al gegeven, dat heeft hy nu in zyn bloed gewaffchen, en gy hebt hetzelve nog te verwagten. Dat het niet reeds gefchied is, daar van zal ongetwyfeld de reden by u zelven te vinden zyn. Gy hebt niets te doen, dan u zelve te beproeven, en uw hart geheel en al aan den Heiland over te geven, hy zal u gewisfelyk niet afwyzen. Ik zal hem ook voor u bidden." Op den volgenden gemeente-dag werdt ze ook dezer zo zeer gewenfchte genade deelagtig, en zeer verblyd zynde, beantwoordde ze voor de ganfche Gemeente, alle haar gedane vragen met vele vrymoedigheid, niettegenftaande ze anders zeer befchroomd is. Dus waren 'er in dit jaar twaalf bejaarden en vyf jongskens gedoopt. "

Wy hebben hier boven reeds aangemerkt, dat ook zommigen van hen, die terug waren gegaan, wederom gekomen waren. Onder dezen bevondt zig, behalven de reeds gemelde, ene vrouws-perfoon, *Kezia* genaamd, die, door den Heer *Drachart* gedoopt zynde, na deszelfs vertrek met een koopman naar de uiterfte grenzen van het zuiden gevaren, en, na vervolgens overal omgezworven te hebben, in allerly flegte dingen geraakt was, tot dat ze eindelyk hier by hare gedoopte zufter aankwam. Zy begon tans haar verdorven hart te leren kennen, fchreide om den Heiland en de gemeenfchap der gelovigen, deedt ene openhartige belydeniffe van hare zonden, welker vergevinge haar den 19den December in de vergadering der gedoopten met enen gezegenden indruk op allen, die tegenwoordig waren, onder oplegginge der handen en een vloed van tranen, verkondigd

werdt, wordende zy dus in de Gemeente der gelovigen weêr aangenomen.

§. 8.

Van de gedoopten wordt 'er ergens dus geſproken: „Een onzer mede-arbeideren betuigde, dat hy met zyne huislieden nog genen winter zo aangenaam doorgebragt hebbe, als dezen, en dat de nieuw-gedoopten zo leergierig zyn, dat hy vele halve nagten in gezegende geſprekken met dezelven toebrenge. Zyne vrouw had egter aangemerkt, dat een derzelven aan het bygeloof der Groenlanderen nog kleefde, alzo hy zyne vrouw had bevolen, dat ze nog maar een jaar de anders onder de wilden gewone onthouding van zekeren arbeid en ſpyſen in agt nemen zoude, ten einde het kind geen ſchade lyden mogt; 't geen egter de vrouw afgekeurd had, hem tevens vermaanende, zyn vertrouwen in den Heiland te ſtellen."

't Is waar, alle gedoopten maakten niet even groten voortgang in de genade en zuivere kenniſſe van Kriſtus. Des de voorbeelden der genen, die in een onafgebroken verlangen naar ene volkomene overzwemming door den ſtroom der genade voortgingen, te heuglyker waren. Een man, die weinig langer dan een jaar gedoopt was, ſchreide bitterlyk, om dat hy niet, gelyk zyne vrouw, tot het H. Avondmaal had kunnen toegelaten worden. By ene zekere gelegenheid ontdekte men, dat deze man, benevens deszelfs vier broeders en ene zuſter, die tans allen gedoopt zyn en tot onze blydſchap in de genade voortgaan, neven en nigten zyn, van den meermaals onder de jaren 1735 en 1736 genoemden *Ippegau*, die de Broeders in derzelver grootſten nood met zeehonds-vleeſch onderhouden heeft. „Het was ons (zegt men) gene geringe vreugde te vernemen, dat onze goedgunſtige Heer, die beloofd heeft, zelfs genen beker koud waters onbeloond te laten, zynen zegen en beloninge op het geſlacht dezes mans had laten komen, en nu de vrugt van ons gebed en tranen, waarvan de regte afkomelingen wel iets gezien maar weinig genoten hebben, om dat ze te vroeg geſtorven zyn, zo rykelyk in de bloed-verwanten van dien man doet opkomen."

Van een ander man, die eerſt voor ettelyke maanden gedoopt

doopt is, spreekt men dus: „ Hy betuigde, zeer naar het H. Avondmaal te verlangen, en hieldt by deze gelegenheid een grondig gesprek nopens den toestand van zyn hart. Dit zyn verlangen herhaalde hy meer dan eens, en wanneer men hem met den inhoud van het zo even vertaalde vaarsje: ”

Barmhartigheid, genade, en trouw
  Verligten 't zware op aarde,
Daar ik in 't hart verheugd aanschouw
  Gods Kerk, zo hoog in waarde.
En als myn ziele van hier scheidt,
Zo zal ik zyn in eeuwigheid
  By Kristus, mynen Heere.

vertrooste, werdt hy zeer aangedaan en zeide: Ja 't is waar, ik ondervinde ook dikwils, hoe de Heiland my met genade en barmhartigheid achter volgt. Gisteren, in den *Kajak* varende, was het als of iemand tot my zeide: vaart naar het land. Ik deed het, viel op myn aangezigt om te bidden, en gevoelde daarop ene innige vrede en vreugde in myne ziel. ”

Deze man strekt ons tot een nieuw bewys, dat de H. Geest, wanneer dezelve in ene ziel eens, en voor al in de jeugd, het bewint krygt, niet nalaat aan haar te werken, tot dat hy ze tot het genot brengt van 't geen zy zelve nog niet regt begrypen of noemen kan. Hy verhaalde, hoe hy voor vele jaren, toen zyne ouders enen winter te *Kangek* woonden, als een klein kind iets van den Heiland te *Nieuw-Herrnhut* gehoord en ten eersten ene genegenheid bespeurd had, om by de gelovigen te blyven; doch dat hy van zyne ouders niet had kunnen los komen, eer ze gestorven waren, als wanneer hy naar deze landstreek getrokken was, om dat hy zynen broeder had moeten volgen. Hier had hy zig lang met de ongerustheid van zyn hart gekweld, tot dat hy zig zelven eindelyk overwonnen had om van zynen broeder te scheiden. Om dezen zynen broeder te winnen heeft hy naderhand nog vele moeite gedaan, doch te vergeefs; hebbende deze arme mensch kort daarna een droevig einde genomen.

§. 9.

Om nu nog kortelyk iets te melden van den uitwendigen arbeid en zodanige verrichtingen, die zowel der Miſſionariſſen als der Groenlanderen neringe betroffen: zo hadden de eerſten hun huis nog te voltoijen; zy moeſten enen door den vorſt geborſten en ingeſtorten ſchoorſteen weêr opmetſelen, het dak met mos en werk ſtoppen en benevens de wanden teren, het overige van de zaal bevloeren, waartoe ze vier dozynen planken van *Godhaab* haalden, en voor ene van *Kopenhagen* ontvangene klok een klein torentje bouwen. Ook herſtelden ze hunnen ouden bouwvalligen boot, groeven enen bron, leiden een tuin aan, en verhoogden ten dien einde een moeraſſig ſtuk lands; de grondmuur van 't huis, tien voeten hoog zynde, maakten ze wyder, zogten turf in de eilanden en dryf-hout in de zee, en 't geen hen nog aan brand-hout ontbrak, zogten ze door takke-boſſchen uit de valeijen te vervullen. In dezen arbeid werden ze in 't midden van den zomer door ſneuw en ys zeer belet, en geraakten menigmaal, by 't ontſtaan van een dikken miſt, in groot gevaar; waarby in 't algemeen aan te merken is, dat in de *Viſſcher-Fiorde* de ſchaarsheid aan turf en hout, als mede aan leeftogt, groter is, dan in *Bals-Rivier*, gemerkt men hier zelden een rendier ziet, en eider-vogelen, als mede vele ſoorten van viſſchen, worden hier in 't geheel niet gevonden. Op zommige plaatſen begon men egter ettelyke *Kabeljauwen* te vangen, en ene myl van hier vonden de Groenlanders ene plaats, waar zig Heilbotten ophouden.

Ten aanzien van de neringe hadden de Groenlanderen het in dit jaar zwaarder dan in het voorledene, des ze ook den koopman weinig meer ſpeks, dan de helft van 't vorig jaar, leveren konden, 't geen egter ook tans weêr meer uitleverde, dan alles wat hy uit deze ganſche landſtreek, ſchoon 'er zig zeer vele vremden ophielden, byeen krygen kon. De Groenlanders geraakten op hunne neringe in vele gevaren, uit welken egter de meeſten wonderbaarlyk gered werden. Wanneer een van hen wegens ſtorm en ys op het land gevlugt was, werdt een grote ſteen van de rots, onder welke de Groenlander ſchuilde, door den wind neêr geworpen, waardoor de Groenlander, om

dat hy niet wyken kon, ongetwyfelt zoude verbryzeld geworden zyn, byaldien de afrollende grote fteen niet tegen enen anderen geftoten had, en daar door was blyven liggen.

Een jongsken, met enen groten vifch-hoek fpelende, ftak zig met denzelven dermaten in den mond, dat de hoek in de wangen bleef zitten. Hy moeft met geweld uitgetrokken worden, egter werdt de wonde gelukkig genezen.

Ettelyke Groenlandfche vrouwen, by donker weder uitgevaren zynde, om eijeren te zoeken, zagen in de zee wat wits liggen; zy roeiden 'er naar toe, in de verbeelding zynde, dat het een ftuk ys zy, waar van ze iets mede nemen wilden, om haren drank daar door te verkoelen. Dan, nader by gekomen zynde, zagen ze, dat het een yffelyk grote witte Beer was. Zy, die nog noit zulk een beeft gezien hadden, werden zeer verfchrikt en fchreuwden, doch hy bleef ftil liggen, zonder dezelven agter na te zwemmen. Zy haalden ettelyke Groenlanders met fchiet-geweer, doch zy vonden hem niet meer.

By 't herftellen der huizen viel een grote fteen op het been van ene weduwe en 't lyf van ene meid, zonder egter enige merkelyke fchade te veroorzaken.

Ettelyke kinderen, die op een onlangs verbeterd oud dak zaten, om, naar de Groenlandfche gewoonte, de warmte van de zon te genieten, werden gewaarfchuwd, dat ze 'er afklimmen zouden; nauwelyks hadden zy 't gedaan, of het ganfche dak ftortte in.

Kort na dat de weduwen in haar huis ingetrokken waren, ontwaakte ene derzelven des nagts, terwyl alle de anderen fliepen, door het kraken van 't dak: zy wekte de anderen en riep, dat ze zig allen naar den wand keren zouden; en dit was nauwelyks gefchied, of het dak brak in 't midden, en verbryzelde, in 't nedervallen, het grootfte gedeelte van het huisraad, terwyl niet dan aan den wand, op welken de dwarsbalken ruften, ene holte bleef, waar uit ze allen onbefchadigd kruipen konden.

Twe jongskens, uitgevaren zynde om te viffchen, werden door enen ftorm overvallen en omgeflagen, doch door twe Broeders, die hen te hulpe kwamen, overend en aan land gebragt. De ene was reeds half dood en door het ingezwolgen zee water zeer opgezwollen, werdt egter door

maag-

maagſterkende droppelen, die men hem in brandewyn gaf, ſchielyk weêr beter.

§. 10.

Daarentegen moeſt een aankomend jongeling, *Lodewyk* genaamd, die zynen vader op de zeehond-vangſt agter na gevaren was, zyn leven in de golven inſchieten, zonder weêr gevonden te worden. Hy werdt in dit jaar eerſt gedoopt, leerde vlytig lezen, en ging buiten den ſchool-tyd ook by een der Groenlandſche mede-arbeideren, om te leren zingen. Deze getuigde van hem, dat hy dikwils met gevoel van zynen toeſtand geſproken had. Voor het overige was zyn wandel onberispelyk, alleenlyk hoorde men nu en dan daar over klagen, dat hy vry wat ſtyfhoofdig was, en, van 't geen hy voornam, niet af te brengen, gelyk uit deszelfs laatſte onderneming bleek, wanneer hy, tegen den wil van zyne moeder, zynen vader agter na gevaren was. Dit is onder de Groenlandſche jeugt een zeer gemeen gebrek, om dat de ouders hunne kinderen van jongs af in alles toegeven; en dus naderhand ook ter beloninge zien moeten, dat de kinderen niet doen, 't geen de ouders begeren. Want by de Groenlanderen is het dus geſteld, dat men, in ſtede van te vragen: waar is een vader, die zynen zoon niet kaſtyden zoude? vragen moet: waar is een vader, die zynen zoon kaſtyden zoude? ten zy, dat wy hen, by de ene of andere grove uitſpatting, daartoe verpligten. (*) Dien volgens werden ook de ouders, by gelegenheid van dit droevig toeval, vermaand, om hunne kinderen van jongs af tot gehoorzaamheid aan te houden, ten einde in 't vervolg van allerly nood en droefheid bewaard te blyven.

Behalven dezen gingen nog ſes zielen naar de euwigheid, onder welken zig *Laban*, een bloed-verwant van den eerſteling *Johannes*, bevondt. Hy werdt in 't voorleden jaar benevens deszelfs vrouw en twe dogters gedoopt, van welken tyd af hy enen ſtillen en geregelden wandel voerde, op

(*) Zie hier omtrent de afdeling van de Groenlandſche opvoeding der kinderen, IIIde boek §. 14.

J. Swertner sculp. 1761.

op welken niets te zeggen viel; dan wat de kenniffe van zig zelven en den Heiland, en gevolgelyk ook het genot van 's Heilands verdienften, aanbelangt, daarin maakte hy genen merkelyken voortgang, des men zig over hem niet dermaten verblyden kon, als over anderen, die met hem te gelyk gedoopt waren. Doch in zyne ziekte befpeurde men, dat de H. Geeft aan deszelfs hart meer moeft gedaan hebben, dan ons gebleken was. Want wanneer men hem, onder zyne hevige pynen op de borft, het bittere lyden van den Here Jefus in gedagtenis bragt, zeide hy: „ Myne pynen zyn wel groot, zy kunnen my egter niet beletten aan de pynen van mynen Zaligmaker te denken. Zyn dood en lyden zyn ook de enigfte gronden van myn vertrouwen." Des nagts hoorde een onzer mede-arbeideren de huisgenoten des zieken weenen, hy ging naar deszelfs tente, wanneer hy hem op het uiterfte vondt. Dus zegende onze mede-arbeider hem in, onder de vaarzen: O Hoofd vol bloed en wonden! enz. (*)

Dan het heugelykfte voorbeeld, en tevens de eerfte, die uit de hier gedoopten bejaarden naar de euwigheid ging, was de ongetrouwde zufter *Sufanna*. Zy was te *Innukfuk*, ene myl van *Lichtenfels*, geboren, en, hare ouders geftorven zynde, van ene harer bloed-verwanten aangenomen, met welke ze ook in 't jaar 1760 herwaards kwam. Het woord van Jefus lyden trof haar hart ten eerften, zy kreeg een teder gevoel en verlicht gemoed, des ze uit elke vergadering iets voor haar hart weg droeg. Niet te min werden velen van de genen, die met haar herwaards gekomen waren, eer dan zy gedoopt. Hier over was zy zeer verlegen, en zeide tot de Zufter, die in het huis het opzicht had: „ Ik weet niet hoe 't met my is, om dat ik door het bloed des Heilands nog niet kan afgewaffchen worden; ik wil toch gaarn de zyne wezen, en wenfche maar te weten, waar aan het by my ontbreekt." Dezer genade werdt ze den 19den January des vorigen jaars tot hare grote vreugde deelagtig.

Zy had een opregt en openhartig beftaan, des ze niets verzweeg, waar door haar hart enigzins kon gedrukt worden. Over 't geen ze niet begreep, vroeg ze de gedagte Zufter, welker raad ze ook getrouwelyk volgde. Ten aanzien

(*) Zie III. Deel pag. 69. 70.

zien van 't uitwendige was ze zo geduldig, dat, schoon ze enen ganschen dag niets te eten had, zy zig egter noit beklaagde, eer men haar iets gaf. Door ene al te grote dienstvaardigheid, door welke zy zig op de Rendier-jagt met al te zware lasten beladen had, had ze haar lighaam dermaten verzwakt, dat ze het bloedspuwen mede bragt, 't geen hier, terwyl zy zig op generly wyze ontzag, allengskens toenam. Voor ene maand, wanneer ze op nieuws door deze kwaal aangetast werdt, bespeurde zy, dat hare ontbinding naderde. Zy zeide dikwils tot hare zuster: „ Ach hoe verblyde ik my, dat ik enen Heiland heb! Hoe benauwd zou ik voor den dood wezen, byaldien ik my niet aan den Heiland houden kon. " Wanneer onlangs een kind begraven werdt, stondt ze voor de glasen, om de begraffenis te zien, en zeide naderhand tot de zusters: „ Dat was toch zeer aangenaam! hoe lieflyk hebt gy lieden gezongen! Gy zult immers by myne begraffenis ook zo zingen! " Zy gaf het vaarsje te zingen:

Wanneer ik zal verbleeken
 In Jesus arm en schoot
En 't bloed, het geen als beeken
 Uit zyne wonden vloot,
Aan 't stervende gebeente
 De laatste zalving geeft,
Zo vaar ik ter Gemeente,
 Die by Hem eeuwig leeft. enz.

Een der vaarsen, die zy in hare ziekte liefst hoorde en zong, was uit de *Litany*:

Gedenk aan uwen bitt'ren dood,
Zie aan uw heilig bloed zo rood,
 Dat is toch 't losgeld voor elk een,
 Voor alle menschen gaaft Gy 't heen:
Hierop vertrouwen wy altyd,
En hoopen op barmhartigheid.

Dit vaarsje badt ze, toen zy niet meer zingen kon, dag en nagt. Voor ettelyke dagen door hare huis-vrouw gevraagd wordende: of ze dan hier niet langer blyven wilde? antwoordde ze: „ Daarvan mag ik niets meer horen, laat my toch gaarn tot den Heiland henen gaan. " En wanneer

neer ene zufter hierop zeide: gaat dan in vrede henen! voegde zy 'er dit by: „ Ach hoe verlange ik naar den Here Jefus! Ach dat hy toch haaft kwam en my tot zig nam!" Eergifteren herhaalde ze dikwerf hare dankzegging, dat de Heiland haar gezocht en gevonden had, en dat zy zig met een vaft vertrouwen aan hem houden kon. Hare zufters gifteren, zynde het feeft van Maria Boodfchap, zeer verblyd zynde en den ganfchen dag tuffchen de vergaderingen met zingen toebrengende, begon ze ook nog met hare zwakke ftemme mede te zingen, en toen ze niet meer kon, badt ze zugtende, en zeide:

'tLigchaam is wel krank, onmachtig,
Maar de ziele krachtig. (*)

's Nagts zeide ze meer dan eens: „ Ach myn Heiland kom toch haaftelyk, kom, ja kom Heer Jefu!" Hare zufters moeften nog verfcheide vaarfen voor haar zingen, en wel de zulken, die ze in hare ziekte altoos begeerde te horen, onder welken het vaars haar voorål behaagde:

U dankt myn ziel van harten,
O Jefus, Vriend in nood!
Voor uwe ziele-fmarten,
En angft tot in den dood.
Niets kan noch zal ons fcheiden,
Tot U myn oog aanfchouwt.
Myn' fterkte is in uw lyden,
Dat eeuwig my behoudt.

Eindelyk zeide ze: zingt nog: *Pibikfara nelliupet* enz. Nu flaat myn' ftonde, nu is 't uit. enz. Hier op lag ze ene wyl ganfch ftil, doch by 't aankomen van den dag, zettede zy zig onverwagt overend, en zag ftarogende naar boven. En toen de zufters, die naaft haar zaten en haar onderfteunden, vroegen, waar naar zy zag? antwoordde ze: „ Naar dat grote licht, ziet toch dat grote licht!" Zy wilde toen opftaan en het zelve te gemoet

(*) Uit een vaars, 't geen de Graaf *Chriftian Renatus van Zinzendorf* gemaakt heeft, en zelve onder het zingen daarvan, en van andere lieflyke vaarfen, ontflapen is.

moet gaan; doch agter over zakkende viel ze in de armen van hare zuſters en gaf den geeſt, op den 26ſten Maart s'morgens te ſes uren, in den ouderdom van omtrent 24 jaren.

Deze was nu het eerſte dier bloemtjes, die in dezen hof des Heren geplant zyn en gebloeid hebben. De tyd van deszelfs wasdom was kort, alzo het haaſtelyk ryp werdt. De Heer heeft het tans voor zig zelven afgeplukt, om zig in het zelve, voor zyne moeite en arbeid, te verlustigen. Hem zy de eer in euwigheid, Amen!

§. 11.

Wat de Groenlandſche Gemeente te *Nieuw-Herrnhut* aangaat, men had aldaar, gedurende den winter, veel bezoek van *Kangek* en de eilanden, zo wel van oude als nieuwe inwoneren, van welken egter zeer weinigen in de Gemeente kwamen: want de nieuwen waren nog te onkundig en ruw, en de ouden hadden het kunſtje geleerd, zig over de ongeruſtheid van hun hart te vrede te ſtellen. Uit de berigten, die de Broeders van hunne bezoekreizen onder deze lieden gegeven hebben, kan men zig den toeſtand derzelven beſt voorſtellen.

Van ene dier bezoek-reizen ſpreekt men dus: „ Na ettelyke huizen bezogt en met derzelven bewooners geſproken te hebben, namen wy onzen intrek by enen ouden vriendelyken Zuidlander, *Kukillangoak* genaamd. Hier vonden wy ettelyken onzer gedoopten, die met den onderkoopman te *Piſſubik* geweeſt waren, om ſpek af te halen. Zy werden gevolgd door een boot vol van heidenen, die met een yſſelyk geſchreeuw herwaards kwamen, om ene danzery en enen zing-ſtryd te houden. Dan ziende, dat wy 'er waren, en dat hun geſchreeuw niet beantwoord werdt, voeren ze voorby naar ene andere plaats. Van het jonge volk liepen de meeſten derwaards, maar de ouden bleven te huis. Dezen hield ik ene redenvoering van hunnen Schepper en Heiland. Den 1ſten April bezogten wy nog ettelyke huizen. Dan toen onze *Daniel* hen ene redenvoering houden zoude, begon ene oude vrouw zulk een geraas te maken, dat men haar naar buiten brengen moeſt. In een ander huis hield ik ene redenvoering, onder welke ene vrouw my in 't woord viel, zeggende: dat ze tans van die

die zaak niet horen wilde, om dat zy 'er niet wel van werdt, en zig voor als nog niet bekeren kon, maar by hare terug komft uit het noorden wilde ze by ons komen en ons horen. Ik liet my egter niet ftoren. Naar onze herberg terug kerende werden we door velen gevolgd. Dezen lazen wy het derde Hoofdftuk uit de Handelingen der Apoftelen voor, en ik voegde 'er ene vermaning by. De ouden hielden zig ftil, luifterden, en betuigden hun genoegen, fchenen egter niet zeer geraakt te zyn: doch by ettelyke jonge lieden befpeurde men klaar, dat ze aangedaan waren, zy gaven ook aan onze Groenlanderen te kennen, dat ze gaarn by ons wonen zouden. 's Avonds liet ik onzen *Daniel* ene redenvoering houden. Den 2den April, na dat de fterke wind uit het Noorden en de felle koude merkelyk verminderd was, begaven we ons allen op de terug reis, en namen ene weduwe met haar zoon en twe dogters mede: de oudfte dogter dezer weduwe is onlangs gedoopt, en dit heeft de moeder ook het befluit doen nemen, om by ons te wonen. De oude *Uikiek*, die in de Kersdagen des voorleden jaars door de ftandvaftigheid zyner dogter bewogen werdt, om by ons te blyven, volgde ons met deszelfs boot en tente, na dat alvorens zyne twe broeders by hem en zyne dogter nogmaals ene vergeeffche poging gedaan hadden, om ze te overreden, met hen naar het Noorden te varen."

§. 12.

Door dit bezoek, en der gedoopten Groenlanderen herhaalde aanfpraken, waren verfcheide heidenen tot nadenken gebragt. Dan de genegenheid en gewoonte om heen en weêr te zwerven, de aanklevinge aan de afwezende bloed-verwanten, en de luft tot ydele vermaken hielden de meeften nog terug, van zig den Heiland geheel en al over te geven. Een van des zo even gemelden *Uikieks* broederen verhaalde aan onze Groenlanders, dat hy in enen droom den Heiland aan 't kruis had gezien, ('t geen een bewys is, dat het woord van 's Heilands kruis-dood enen indruk op zyn gemoed gemaakt had) en dat hy daar door zeer ongeruft geworden zy, maar dat hy het verlangen, om naar zynen oudften broeder in 't noorden te varen, niet wederftaan kon. Doch by aldien hy den zelven be-

wegen kon, om mede herwaards te komen, dan wilde hy zig bekeren. De andere broeder was tegenwoordig, wanneer de vader onder de aanſtaande dopelingen aangenomen, en de zoon gedoopt werdt, en men beſpeurde, dat hem de tranen in de ogen ſtonden. Dan kort te voren tot enen zing-ſtryd uitgedaagt zynde, en daarin te kort geſchoten hebbende, had hy tans geen tyd, om aan de bekeringe te denken, om dat hy eerſt zyn verlies vergoeden en over zyne tegenparty in 't zingen zegepralen wilde. Een man in de *Kookörnen*, die onzen Groenlanderen, wanneer ze van huis moeten wezen, vele liefde betoont, was van begrip, dat hy tans nog niet tot onzent behoefde te komen, om dat onze Groenlanderen, die zeer dikwils hun verblyf by hem houden, hem genoeg onderwyſen: dan wanneer zyn zoon, die benevens de moeder een groot verlangen naar den doop heeft, zal volwaſſen en in ſtaat zyn, om een huisgezin te onderhouden; wilde hy denzelven niet alleen niet beletten, naar ons te trekken, maar ook zelve mede komen. Ondertuſſchen wiſt hy wel, dat, byaldien hy voor dien tyd, zonder gelovig en gedoopt te zyn, ſtierf, zyne ziel in de duiſtere plaats ſtondt te komen; doch hy geloofde, dat God hem het leven zo lang ſparen zoude, tot dat hy kon gedoopt worden.

Soortgelyke welmenende Groenlanders, die, terwyl ze hunne liefde tot de waarheid by verſcheide gelegenheden toonden, hunne voordelige woonplaats egter niet verlaten wilden, bevonden zig ook te *Kellingeit*, van welken wy zomtyds ettelyken tot een bezoek kregen: zy wenſchten *Jeruſalem* op hunne wyze vrede, en vermaanden hunne bloed-verwanten, die hier reeds woonden, tot gehoorſaamheid jegens derzelver Leraren.

Ook voeren hier vele Zuidlanders voorby naar het Noorden, doch zeer weinigen ſloegen hunne tenten by *Nieuw-Herrnhut* op, en nog weiniger kwamen in de Predikatie, om dat ze vreesden in hunne heidenſche voornemens geſtoord en ongeruſt te zullen worden. Men bezogt ze egter in de buurd, en de meeſten kwamen ook herwaards ten bezoek, des 'er zich toch altoos enige gelegenheid opdeedt, om het goede zaad, ſchoon niet dan by enkele perſonen, uit te ſtroijen. Uit 't geen ik by ſoortgelyke gelegenheden waarnam, heb ik aangemerkt, dat men zelden Wilden vindt, die niet reeds enig denkbeeld van God, van hunne verdorvenheid en van de noodzakelykheid der bekeke-

keringe hebben. Zy zyn overtuigd, dat het anders met hen worden moet. 't Geen men van God en deszelfs eigenfchappen met hen fpreekt, laten ze als bekende waarheden gelden. Spreekt men met hen van de deugd en 's menfchen verpligting tot dezelve, zy horen 't bedaard; maar tevens onverfchillig aan, tragten het door hunne goede hoedanigheden op te helderen en anderen door den hekel te halen. Maar zo dra men van het geloof in den Here Jefus en deszelfs bloedige verdienften begint te fpreken, 't is niet anders, dan of ze door een vuur ontfteken worden. De jonge lieden, die voor het grootfte gedeelte nog onnozel en goedwillig zyn, horen zulks met ene aandoening, die hen zeer dikwils doet zugten en tranen ftorten, verontfchuldigen zig egter gewonelyk daar mede, dat ze niet hunne eigene meefters zyn. By de ouden, die reeds lang overtuigd geweeft zyn, maar de duifternis meer beminnen dan het licht, verwekt het verdriet, tegenheid, en toorn. Het heeft my menigmaal enen fchrik aangejaagt, wanneer ik zag, hoe velen dermaten 'er door aangegrepen worden, dat ze als het gejaagt en benauwd Wildt trilden, brieffchen en blazen, en als een zieke, nu aan den rok, dan aan de laarfen plukken om de ongeruftheid van hun hart te verzagten, en, zo dra de predikatie eindigt, zo fchielyk als ze maar kunnen, weg lopen, ten einde alle gelegenheid tot ene nadere toepaffing op het gemoed te ontwyken; ten bewyfe hier van zullen we tans alleenlyk aanmerken, dat uit deze grote menigte van Zuidlandlanderen, (want 'er waren ruim dartig boten vol) niet meer dan twe ongetrouwde vrouws-perfonen verlof verzogten, om hier te blyven.

§. 13.

Daarentegen bleef een man, wiens huisgezin uit elf merendeels volwaffene perfonen beftondt, die niet ver van *Lichtenfels* gewoond hebben, en aldaar dikwerf onderwezen en aangedaan waren geweeft, te *Nieuw-Herrnhut.* Ook waren nog voor het einde van den winter, de meeften inwoners van het naburig *Kariak*, die reeds dikwils bezoek hadden gehad, en ook het Evangelie met zegen gehoord hadden, door het ys genoodzaakt geworden, hun-

ne woonplaats te verlaten: hun getal beſtondt uit een en twintig, die allen te *Nieuw-Herrnhut* ontvangen werden. De overigen volgden hen in den zomer, doch tegen den winter vertrokken ze weêr. Onder de eerſten bevonden zig ook ettelyken, die nog niet van voornemen waren, om zig te bekeren; gelyk bleek, wanneer een oud man zynen zoon beſtrafte, om dat dezen zyn *Angoâk* of *Amuletum*, (*) zo dra hy op ons land kwam, met deze woorden weggeworpen had: „ Tans is my deze *Angoak* van geen nut meer, hier wil ik my aan den Heiland houden en al myn vertrouwen in Hem ſtellen. " Dan by de meeſten beſpeurde men wel haaſt, dat ene voorkomende genade werkzaam aan hen geweeſt was, en hen door uitwendige middelen herwaards getrokken had; zo dat het woord, 't welk ze nu dagelyks, en gewonelyk met vele graagte, hoorden, binnen kort ene merkelyke verandering by hen veroorzaakte. De ene man, die reeds lang geraakt is geweeſt, verloor een kind, dat hier ſtierf, en zyne vrouw bragt kort daarna een ander ter wereld. Dit wilde hy gaarn gedoopt hebben, doch toen hem zulks geweigerd werdt en te kennen gegeven, dat de Broeders gene kinderen dopen van ouders, die nog heidenen, of ten minſten nog niet onder de aanſtaande dopelingen aangenomen zyn, en dus nog niet beloofd hebben, hier te blyven en hunne kinderen op ene kriſtelyke wyze te doen opvoeden; kwam hy met zyne vrouw, zuſter en zwager, en verklaarden, dat het hun voornemen van den beginne af geweeſt zy, hier te blyven, des ze den doop van het kind, welken ze nogmaals verzogten, aanmerken zouden als een bewys, dat men hen niet veragte. Dienvolgens kon men hen hun verzoek niet weigeren; de vader zelve werdt ook nog voor het einde van 't jaar gedoopt, en deszelfs bloed-verwanten kwamen voor het grootſte gedeelte onder de aanſtaande dopelingen.

Dus was het getal der inwoneren met veertig perſonen uit de wilden vermeerderd, terwyl der Gemeente vier en veertig zielen, onder welken zig negen jongskens en ſes meis-

(*) Dit was een ongeboren en gedroogd hondeken, 't welk de nog onbedrevene kinderen, naar hun voorgeven, voor ongelukken bewaart en hen den weg wyſt.

meisjes bevonden, door den H. Doop ingelyft waren. Tot het H. Avondmaal waren agtien perfonen toegelaten, en drie paaren waren in den egten-ftaat getreden.

Van de byzondere betoningen der genade aan enkele zielen zal ik tans niets byvoegen, om dat zulks onder de vorige jaren meermalen, en ook onder dit jaar by de berigten van *Lichtenfels*, reeds breedvoerig gefchied is. Ik kan egter, als een oog-getuige, niet nalaten, over 't geheel dit nog aan te merken: dat, wanneer ik de katechifatien, de voorbereidingen tot den Doop en het H. Avondmaal, bygewoond heb, ik niet alleen door der Groenlanderen, en zelfs der oude lieden, antwoorden en opregte verklaringen nopens derzelver zin en verlangen, maar ook door de zig daar by betonende genade, en de aandoening der gemoederen, waarvan hun befchaamd gelaat, en de dikwils langs hunne wangen afrollende vele tranen, getuigden, dermaten aangedaan en verblyd was, dat myn hart van vreugde opfprong, en myne ogen de tranen niet konden terug houden. Ik kan den Goddelyken vrede des gemoeds, dien ik onder dit volk by de bedieningen van den Doop en 't Avondmaal gevoeld heb, niet uitdrukken, en ik zal noit vergeten, welk een blik van fchaamte, van buiginge, en blydfchap, ik gewonelyk na deze plechtige handelingen in hunne wezens waargenomen heb.

§. 14.

Zie hier egter nog een kort uittrekfel uit ettelyke openbare redenvoeringen der Groenlandfche mede-arbeideren aan hun volk.

A. fprak by ene zekere gelegenheid op ene zeer aangename wyze van den wasdom in de genade onzes Heren, die hy door zyn bloed verworven heeft, en van de zaligheid, die men altoos genieten kon, wanneer men des Heren dood en lyden gedurig in ene hartelyke gedagtenis hieldt.

By ene andere gelegenheid gebruikte hy deze gelykenis: „ Wanneer wy des zomers by fterken wind een licht (*) van

(*) Te weten droog mofch met traan gevuld en aangeftoken, waarvan brandende droppelen afvallen.

van de ene naar de andere tente brengen, dan vallen 'er dikwils vonken van op de aarde, en fteken het dorre gras in brand. Dus is de Heiland op aarde gekomen en heeft een vuur mede gebragt, 't geen hy onder de menfchen geworpen heeft. Maar nu zendt hy zyne dienaren onder alle volkeren uit: hy heeft ze ook tot ons gezonden, en hen zyn woord aan ons gegeven. Dit hebben ze onder ons verfpreid, en het heeft onze harten brandende en levendig gemaakt, anders zouden wy, gelyk de anderen, die nog in de duifterniffe wandelen, dood zyn.

B. toonde, by gelegenheid dat hy het vaars:

Uw Bloed, zo hoog geacht,
Heeft zulk een' fterkte en kracht,
Dat ook één drop het leeven
Kan aan een zondaar geeven,
Ja hem uit 's Duivels kaaken
Ganfch vry en zalig maaken.

tot een onderwerp zyner redenvoering nam, hoe het bloed des Heilands uit zulke verdorvene Wilden ganfch andere menfchen maken kan.

Wanneer dezelve uit ene zware ziekte herfteld was, vergeleek hy het leven der menfchen met ene fchaduwe, die haaftelyk voorby gaat; met het gras, dat zig flegts enen korten tyd in zyne fchoonheid vertoont, naderhand verwelkt, ter neder valt en vergaat; met de bladeren van kleine boomtjes, die de wind verwait. „ Ach! (zeide hy) hoe goed is het, wanneer wy dan den Heiland in onze harten hebben, om dat we dus weten, waar onze ziel blyft, wanneer het lighaam valt en vergaat. "

D. bekende opentlyk, dat hy zedert enigen tyd zyn hart niet regt bewaard en dus den Heiland uit het oog verloren had, des het drie dagen ganfch niet wel by hem gefteld was geweeft. „ Eertyds, (zeide hy) toen ik den Heiland nog niet kende, en myne verdorvenheid ook zo niet, als tans, gevoelde, kon ik my over alles zeer ligt te vrede ftellen; maar tans weet ik genen raad, zo dra ik niet gevoele, dat de Heiland my genadig is. " (*)

Op

(*) By na op dezelve wyze drukte zig ene onlangs gedoopte weduwe uit, wanneer ze tot hare arbeidfter zeide: „ Toen ik nog

Op goeden vrydag had de katechifeerder in het avondgebed eenen der ongetrouwden Broederen verzogt ene aanfpraak te doen, waarvan hy het volgende onthouden had: „ Heden hebben we gedagtenis gehouden van 's Heilands „ lyden, hoe hy voor onze zonden bloed gezweet heeft, hoe „ zyn hoofd door doornen en vervolgens zyn geheel lighaam „ verwond werdt. Dank hebbe de Heiland, die ons zo lief „ heeft gehad, dat hy zig voor onze zonden heeft laten krui„ figen, en zyne zyde door ene fpere openen, zo dat zyn „ dierbaar bloed op de aarde gevallen is, en voor alle men„ fchen betaald heeft! Ja, dank hebbe onze grote Ontfer„ mer, die ons uit het midden der onwetenden uitverko„ ren, beroepen en tot de Gemeente gebragt heeft, waar „ we dagelyks gelegenheid hebben, om van dezen groten „ Liefhebber der menfchen te horen! Ach, dat toch nie„ mand van ons by dat alles ongevoelig blyve, en buiten „ deelagtigheid aan de genade, die hy ons door zyn bloed „ verworven heeft! Wie nog gevoelt, dat zyn hart geen „ wezendlyk deel aan 's Heilands verdienften en wonden „ heeft; dat dezulke toch tot den Heiland nadere, en niet „ ophoude te bidden, voor dat zyn hart week en ontfto„ ken worde. Doen we dit, dan zal de H. Geeft in onze „ harten woninge maken, ons onderwyfen en erinneren, „ dat we van onze harten niet afraken, en den Heiland en „ onze Leraren bedroeven. Ik weet zeer wel, hoe 't gaat. „ Wanneer de gedagten onzer zielen van den Heiland en „ deszelfs verdienften afgetrokken zyn, dan zouden we „ gaarn naar ons eigen goeddunken handelen. Maar hoe „ is het dan met ons gefteld? Hebben we daar vrede by? „ Neen zeker! Ik worde ten eerften ongeruft, duifter en „ radeloos, des 'er niets anders over blyft, dan my met „ alle de verdorvenheid, die ik in my gevoele, voor de „ voeten van den Heiland neder te werpen, en hem zo „ lang om vergiffenis te fmeken, tot dat hy my weêr van „ zyne genade verzekert. Deden we dit, zo dra ons onze „ verdorvenheid begint te kwellen, we zouden noit in droe„ vige omftandigheden geraken. 't Is waar, wy zullen, zo „ lang wy in deze wereld zyn, altyd nog onze verdorven„ heid gewaar worden; maar we hebben ook enen geopen-
„ den

nog onder de heidenen was, dagt ik, dat de gedoopten reeds alles hadden, wat ze hebben moeten; doch nu, zelve gedoopt zynde, gevoele ik myne armoede en ellende eerft regt."

„ den weg en vryen toegang tot den Heiland, en zyn bloed „ kan onze harten reinigen en bewaren. Laten we maar „ zo lang wy leven, onophoudelyk op hem zien, en ons „ met ziel en lighaam aan hem geheel over geven. En na- „ demaal de tyd weêr nadert, dat wy van onze Leraren weg „ varen, zo willen we het lyden van den Here Jesus te vly- „ tiger in gedagtenis houden, en ons onderling daartoe „ opwekken: daardoor zullen we van het kwade bewaard „ worden, en ons met elkander verblyden, wanneer wy „ hier in den herfst weêr zullen byeen komen."

§. 15.

Tot roem van den Heiland moeten we ook met dankerkentenis betuigen, dat onze Groenlanders, zo wel jongen als ouden, zig, by derzelver verstroijing en arbeid gedurende den zomer, zonder merkelyke schade van het kwade hebben laten bewaren, en ook niemand van hen omgekomen is, schoon velen omgeslagen zyn, en zelfs nu en dan door enen zee-hond omver getrokken, ja ene wyl onder water mede gesleept werden.

In den beginne van 't jaar waren ze in hunne neringe voorspoedig, zy vongen vele zee-vogelen en nu en dan ook zee-honden. Omtrent het begin van April kregen ze enen *Walrus*, 't geen hier wat zeldsaams is, en de twede, die men in dartig jaren gevangen heeft. Door den velen regen werdt van hunne haring-vangst niet weinig bedorven. Hierdoor werden ook de Europeaansche Broeders in derzelver uitwendige bezigheden belet, en toen de maand Augustus byna ten einde was, zonder dat ze het schip te zien kregen, met het welk, volgens de berigten, die ze met het naar de Zuider-volkplanting bestemd schip ontvangen hadden, twe Broeders tot hen komen zouden, geraakten ze in gene geringe bekommering, werden egter, toen men zig reeds gereed maakte, om van de Zuider-volkplanting mondbehoeftens te halen, op den 26sten Augustus door de aankomst van het schip verblyd. De twe Broeders waren *Georg Hendrik Meyer* en *Johan Böhnisch*. De eerste kwam in de plaats van *Pieter Haven* te *Lichtenfels*, en de twede bleef te *Nieuw-Herrnhut*, terwyl *Jens Haven* met my terug keerde.

De Zeehond-vangst der Groenlanderen in den Zond was dit

dit jaar ganfch niet voorfpoedig, vooräl toen'er ene ziekte onder hen kwam, waardoor velen belet werden, om den koft te winnen. Zy hebben egter, volgens de jongfte narigten, niet alleen in den winter hun beftaan gehad, maar hebben zelfs nog kunnen afgeven, Gedurende de ziekte werden ze door den Miffionaris bezogt, zyn berigt hier van luidt dus:

„ Den 25ften September ontvingen we door de genen, die uit den Zond herwaards tot het Avondmaal kwamen, de fmartelyke tyding, dat ettelyken, en in 't byzonder twe mannen,gevaarlyk ziek waren. Wy zonden ten eerften enige artfenyen derwaards, die egter van gene uitwerking waren. —— Den 28ften voer ik, na dat de harde wind bedaard was, naar den Zond, om de zieken, die 'er zeer naar verlangden, te bezoeken. Ik vond enen der gevaarlyk zieken iets beter, en in ene aangename gemoeds-gefteldheid. Hy betuigde gereed te zyn, om zynen Here te volgen, indien dezelve hem afroepen wilde, en dat hem niets meer in den weg was, om tot den Heer te komen. Van den anderen, *Simon* genaamd, werdt my berigt, dat hy reeds ontflapen, en het lyk ter begraffenis overgevoerd was. Na de overige zieken in haaft bezogt te hebben, volgde ik het lyk ten eerften agter na, en liet het zelve, na ene redenvoering van den ommegang met den Heiland, die ons vergenoegd doet leven en zalig fterven, begraven. ——— Van de zieken had ik twe mannen mede genomen. Myn voornemen was ten eerften weêr naar den Zond te varen, werdt egter door ftorm en regen tot den 1ften October opgehouden, wanneer het lyk van *Beata*, ene dogter van *Daniel*, herwaards gebragt werdt. De ziekte neemt nog gedurig toe, en de zieken lieten om bezoek bidden, in 't byzonder *Kiutikak*, die gene voeten heeft, en dezen winter by ons gekomen is: hy is in 't voorjaar onder de aanftaande dopelingen aangenomen, en verlangde tans zeer naar den doop. Schoon nu de overige drie Broeders voor vier dagen uitgevaren zyn, en dus niemand by de zieken alhier was, voer ik egter ten eerften naar den Zond, en kwam te eerft by den kreupelen *Kiutikak*. Hy herhaalde zyn hartelyk verlangen naar den doop, en hier over met hem gefproken hebbende, vond ik gene reden zulks langer uit te ftellen, des doopte in hem, en gaf hem den naam *Michaël*. De Goddelyke vrede, welken zyne ziel by deze handeling genoten heeft, ftrekte tevens ter

fterking van zyn lighaam, zo dat hy van dien tyd af begon beter te worden. (*) Vervolgens bezogt ik de overige zieken, hield 's avonds in ene tente vergadering voor zo velen, als 'er plaats konden vinden, en wy gevoelden de genade in 't midden van ons. Den 2den kreeg ik tyding, dat onze Broeders gelukkig, fchoon met vele levens-gevaar, van *Okeitfut* met twe volle boten te huis gekomen waren. Dit maakte, dat ik hier nog blyven, en de zieken verzorgen kon. Den 3den werd ik by *Matthæus* geroepen; doch hy kon niet meer fpreken, en beantwoordde myne vragen niet dan met gebaarden en een vriendelyk gelaat. Na ene korte aanfpraak zegende ik hem, en beval hem in de armen des Heren. Daarna bezogt ik de overige zieken, deed by zommigen ene aderlating, en deze werden ook binnen kort beter. Den 4den vernam ik reeds vroeg, dat *Matthæus* ontflapen was; ik nam derhalven het lyk, als mede de weduwe en hare twe kinderen, in mynen boot, en bragt ze ter begraffenis naar *Nieuw-Herrnhut*.

§. 16.

De zieken waren voor het grootfte gedeelte beter geworden, doch dermaten verzwakt, dat ettelyken nog in dit, en anderen in den beginne van het volgende jaar naar de euwigheid gingen. Het getal derzelven in dit jaar beliep negentien: ik zal tans van niemands, dan des laatften, levensloop enig gewag maken.

Deze was onze geliefde en onwaardeerbare *Daniel*, de gezegende getuige onder deszelfs volk. Hy was omtrent den tyd der komfte van den Heer *Egede* in dit land, in 't zuiden niet ver van *Tunnuliarbik* geboren. Zyn vader was een verftandig en ryk Groenlander, had behalven hem nog vyf zonen en drie dogters, en was, gelyk de meeften Zuidlanders, gewend, in het land om te zwerven; zo dat hy een jaar in 't zuiden, het twede hier in de buurt te *Kangek*, en het derde omtrent *Disko* woonde, en dus gedurig van woonplaats veranderde. Op ene dezer reizen gebeurde het in 't jaar 1745, dat de Heer *Dracbart*, ter gelegenheid

(*) Hy werdt weêr ganfch gezond, en in 't volgende voorjaar getrouwd, maar ook binnen kort weduwenaar.

heid van een bezoek te *Kangek*, by dezen man zyn verblyf nam, en den Groenlanderen het Evangelie verkondigde. Onze *Angusina* (dit was zyn naam voor deszelfs doop) kreeg het eerste maal, dat hy het getuigenis van de verlossing door 's Heilands bloed hoorde, terstond zulk enen indruk in zyn hart, dat hy het besluit nam, een eigendom van den Heiland te worden, en by de gelovigen te blyven. Doch hy kon van zynen vader niet af komen, en moest denzelven dien zomer tot omstreeks de *Zuidbay* volgen. In den herfst van 't jaar 1746 kwamen ze terug, wanneer hy als de oudste zoon, die reeds een huisgezin had, zig van zynen vader, van zyne broeders en zusters, afscheidde, en naar de volkplanting *Godhaab* trok. Hy werdt in den Here Jesus gelovig, nam in de kennisse der waarheid toe, en werdt by enen talryken doop hier te *Nieuw-Herrnhut*, den 25sten January 1747 door den Heer *Drachart* gedoopt. Hy ging eenvoudig en ongestoord in de genade van den doop voort, en was zyne Leraren tot vreugde. Dan dewyl zyns vaders broeder reeds by ons woonde en gedoopt was, zo verlangde hy by denzelven te wonen. Dit werdt hem verscheide malen geweigerd; hy bleef egter aanhouden, en badt zynen Missionaris om verlof, die gene zwarigheid maakte, om hem dezelve te geven, met hartelyke toewenschinge, dat hy in de genade regt mogt bevestigd en bewaard worden. Dus kwam hy in de maand September 1748 met vele vreugde by ons aan. Hy nam toe in de genade, leerde zyne ellende en verdorvenheid grondig kennen, en werdt binnen kort tot het H. Avondmaal toegelaten. Zyne vrouw derzelve genade deelachtig geworden zynde, werdt hen in 't jaar 1750 de kerkelyke zegen tot hunnen egten-staat mede gedeeld. In 't jaar 1751 geraakte hy in ene verzoeking, doch 'er was voor gebeden, dat zyn geloof niet ophieldt, en de vyand niet roemen kon, dit eenvoudig hart ten val gebragt te hebben. Intusschen strekte hem zulks tot vernedering en meerdere benaarstiging in getrouwheid en waakzaamheid. Na het eerstemaal het H. Avondmaal genoten te hebben, ontstondt ten eersten een vurig verlangen in zyn hart, om den dood des Heren te verkondigen. Hiertoe werdt hy nog meer opgewekt, wanneer hy, by de *Visitatie* in 't jaar 1752, een medelid van 't gezelschap der mede-arbeideren werdt. Hy sprak vroeg en laat uit den overvloed van zyn hart. De heidenen hoorden hem gaarn en met enen zonderlingen indruk,

druk, des ze ook altoos ene byzondere liefde voor hem, en ene uitnemende agting, voor 't geen hy sprak, betoonden. Hiervan waren we dikwils oog-getuigen, en wy namen hem ook zo dikwerf, als het maar immer doenlyk was, op de bezoek-reizen onder de heidenen mede, ten einde ons getuigenis door deszelfs woorden en voorbeeld te doen bevestigen. Hy verzuimde gene gelegenheid, om den heidenen den Heer Jesus aan te prysen, en zulks deedt hy met veel beleid en voorzigtigheid. Heidenen, die nog t' enemaal onwetende en ruw waren, sprak hy van zelven aan, zogt de by hen voorhanden zynde denkbeelden van God en de onstervelykheid der ziel, door vragen en antwoorden op te helderen, hen hunne verdorvenheid onder 't oog te brengen, en dezelven dus de noodzakelykheid der verlossing te doen bezeffen; vervolgens prees hy hen het geloof in den Here Jesus met een brandend hart en dikwils met tranen in de ogen aan. Ten dien einde kwam hy gewonelyk van de neringe te huis, zo dra hy verwittigd werdt, dat 'er een gezelschap van Zuidlanderen aangekomen zy; hy bragt ze overäl en verklaarde hen het oogmerk der zamenwoninge van zo velen hunner landsgenoten: en wanneer hy bespeurde, dat ze de openbare vergaderingen schuwden, dan bezogt hy ze in hunne tenten, en zeide hen, zonder dat ze zyn doelwit bemerkten, het een of ander, dat tot hunnen vrede dienen kon. By vyandige menschen, die een afkeer hadden, van Goddelyke zaken te horen spreken, hieldt hy zig stil, ten einde gene vergeefsche woorden te spreken, en de waarheid te doen verachten en bespotten. Dan indien dezelven van vuile zaken zogten te spreken, of de gelóvigen te bespotten, zo bestrafte hy ze heuschelyk, en zogt de ene of andere stoffe, die hen van nut kon zyn, op de baan te brengen. Ook onderwondt zig niemand ligtelyk, hem te na te komen. Gebeurde het, dat hy, ten behoeve van zyne neringe, ergens overnagten moest, (en een ieder herbergde hem gaarn) hy werdt gewonelyk verzogt, ene redenvoering te houden. Dit deedt hy (volgens het zeggen der bedienden van den koophandel, die hem dikwils in diergelyke gevallen met verwondering gehoord hebben, en hem uit dien hoofde den *Man Gods* noemden) op de volgende wyze: hy ontblootte zyn hoofd, vouwde de handen, zong ettelyke vaarsen of badt, en hieldt dan zonder voor de tegenwoordige Europeänen beschroomd te zyn, den heidenen zulk ene zielroerende Leerreden, dat hen de tranen

uit de ogen kwamen; en dikwils duurde nog het gefprek daar over tot in den laten nagt. Des winters werdt hem te huis dikwils de tyd te lang, en dan voer hy in zynen *Kajak* naar zulke plaatfen ten bezoek, waar zyne Leraars niet komen konden, of waar hy wift, dat zig ene geraakte ziel bevondt. Zyn getuigenis aan de heidenen was levendig, vrymoedig en bondig; zyne openbare redenvoeringen aan deszelfs Broederen, eenvoudig, hartelyk en zielroerende. Hy fprak merendeels door gelykeniffen, (waar van wy reeds enige voorbeelden mede gedeeld hebben) en wift dezelven op ene aangename wyze op het hart toe te paffen.

De redding en behoudenis zyner landsgenoten, en in 't byzonder zyner bloed-verwanten, lag hem zeer aan 't hart. Dit was de reden, dat hy in 't jaar 1753 de Miffionariffen verzogt, te gedogen, dat hy ene reis naar 't noorden deed, om zynen vader, zyne broeders en zufters, op den weg des levens te leiden. Dit zogt men hem af te raden, door hem de veelvuldige gevaren voor ziel en lighaam, die men op deze reis te gemoet zag, onder 't oog te brengen; dan toen hy by zyn voornemen bleef, liet men hem, benevens enen anderen Groenlandfchen mede-arbeider en deszelfs huisgezin, deze reis met den zegen der Gemeente doen. Binnen agt weken kwamen ze vergenoegd en wel weêr te huis, na velen fmaad en befpottinge geleden, maar tevens het Evangelie aan vele honderden van Groenlanderen verkondigd te hebben; waarvan men de vrugten in 't vervolg gezien heeft. Onder anderen zyn hem alle zyne bloed-verwanten, behalven de vader en een zyner broederen, die reeds geftorven waren, gevolgd, in de Gemeente gedoopt, bekleven, en ten dele reeds ontflapen. Zedert ettelyke jaren dagt hy ook veel om ene reis naar zyn vaderland in 't zuiden te doen; doch dit wilde zig niet fchikken.

Hoe hy gedagt heeft, en hoedanig de gefteldheid van zyn hart geweeft is, zal het volgende uittrekfel uit ettelyken zyner brieven beft kunnen aantoneu:

„ Ik heb u in langen tyd niet gezien, maar ik heb u nog lief. Dus ben ik ook jegens den Heiland gefteld. Want fchoon ik hem nog niet gezien heb, heb ik hem egter van ganfcher harte lief, om dat ik gevoele dat hy my, zo als ik ben, niet veracht, maar my dagelyks genade betoont. Indien my zyne genade niet bewaarde,

zou-

zoude ik dikwils op enen dwaalweg geraken. Ik dank hem voor zyne nabyheid enz. "

„ Tans zal ik u ſchryven , hoe ik het dezen winter gehad heb. Ik gevoele myne armoede en tevens de grote liefde des Heilands: hierover ben ik verbaasd en beſchaamd. Ik verblyde my, dat hy allengskens van my weg neemt, 't geen hem in my mishaagd. Hoe goed is het toch, dat we zulk enen almagtigen en alomtegenwoordigen Heiland hebben, voor wiens ogen niets, het zy in 't licht, het zy in de duiſternis, kan verborgen blyven. Hy kent ook myn hart, en dat het voor hem opregt is. Wanneer wy het lighaam des Heren genieten zullen, dan doorzoek ik myn hart vooraf zeer naukeurig, vervolgens ſpreek ik met myne Leraren, en dan bevind ik, dat ik tot zyn lighaam naderen durf. Wanneer we van zyn lighaam eten en zyn bloed drinken, ontvang ik het met een heilig zidderen, om dat my het onderſcheid tuſſchen dit heilig en al ander voedſel zeer klaar is; ik denk dan ook: Ach dat ik het toch tot een wezendlyk zegen genieten moge! Dus geve ik my dan aan den Heiland tot ene beſtendige bewaring over. ——— Dewyl ik nu ook den arbeid des H. Geeſtes zo kragtdadig in myn hart gevoele, zo bevele ik myne ziel en leden aan deszelfs toezigt en bewaring, en bid hem, dat hy my beſtendig, vooräl wanneer ik alleen ben, gelieve te verzellen, en in my te wonen, ten einde ik noit van den Heiland afdwale. ——— Ik ken u, myne geliefde Broeders in *Europa*, niet van aangezigt, maar ik bid doch voor u lieden. En dewyl ik gehoord heb, dat de vegtende Europeänen rond om u lieden oorlogen, heb ik veel medelyden met u; maar ik gelove, dat de Heiland u tegen al het kwade beſchermen kan. "

„ Ik wil u tans ſchryven, hoe het met de geſteldheid van myn hart is: voorleden jaar was ik niet regt vergenoegd, om dat ene myner dogteren overleden was. Dan ik beſpeurde wel haaſt de ongeſteldheid van myn hart, en bad den Heiland met tranen om vergiffenis. En daar op heeft hy my ook door zyne nabyheid vertrooſt en een vergenoegd hart gegeven. By de grote vergadering, in welke ons de vergevinge van zonden verkondigd werdt, en by het daarop volgende Avondmaal, 't geen we kort na onzen intrek in de winter-huizen hadden, werdt myn hart door den Heiland regt week gemaakt. Ach, wie nog buiten

ten hem iet anders zoekt en lief heeft, die kan zyne genade niet genieten: maar de armen en ellendigen, die hem nodig hebben en om genade fmeken, ondervinden de zelve: want hy is gekomen, om de ellendigen te helpen. Ik wil derhalven myne flegtheid noch voor hem, noch voor zyne dienaren verbergen. Zy kennen my, en voor hem is de diepfte grond van myn hart openbaar."

In deszelfs laatften brief, dezen zomer gefchreven, drukt hy zig onder anderen dus uit: „De genade des Heilands heeft my tot hiertoe bewaard, want zelve kan ik my niet bewaren. Ik ben wel zo nog niet, als ik behoorde te zyn: maar hy heeft my daarom niet veracht, in tegendeel hy heeft my zelfs onder zyne dienaren gerekend. Ik heb al myn vertrouwen in den Heiland gefteld, hy kent my beft, en weet, wat my ontbreekt. By de vergadering op het feeft van den H. Geeft heb ik by my en alle myne Broederen enen zonderlingen zegen befpeurd. De H. Geeft is ook onze leraar, beftierder en troofter. By myn bezoek onder de wilden te *Kangek* heb ik my niets, dan het woord van 's Heilands lyden kunnen te binnen brengen. Ik gevoele ook gene neiging tot andere zaken, en ik fpreke ook van niets met zulk een genoegen als van 's Heilands bloedigen martel-dood: dit toch is het kragtigfte en grootfte, dat men den *menfchen* (*) zeggen kan. enz."

Deze beminnenswaardige Man had ons vele blydfchap veroorzaakt, en zelden enige reden van bekommering gegeven. Dan in het voorjaar moet, naar het fchynt, ene geringe zaak, die men gewonelyk *ene begeerte* noemt *om zig eens te laten horen*, hem aanleiding gegeven hebben, om zig zelven, in zyne in der daad grote en byzondere gaven, die hy zelve tot hier toe weinig bemerkt had, te behagen. Zedert dien tyd befpeurde men ene verandering by hem, die ons ten zynen opzigte verlegen maakte. Men werdt wat twyfelmoedigs by hem gewaar, zyne gaven verminderden, en zyne redenvoeringen waren met de gewone zalvinge en indruk niet verzeld. Hierby kwam ook, dat deszelfs nog overige en enigfte dogter van vyftien jaren, *Beata* genaamd, in de maand September by de befmettelyke ziekte in den Zond zalig ontfliep. Dit verlies trof hem te

(*) Of den *Groenlanderen*, want ze noemen zig eenvoudig *Innuit*, dat is menfchen.

te ſmertelyker, om dat zy niet alleen een zeer geſchikt kind was, maar, om dat hy zelve niet had leren lezen, hem ook dienen moeſt met hem het geſchrevene woord van God voor te lezen, waar van hy zo wel in deszelfs geſprekken met zyne huis-lieden, als in zyne redenvoeringen aan de heidenen een goed gebruik wiſt te maken. In dezen toeſtand bleef hy van 't Avondmaal te rug, werdt egter binnen kort te regt gebragt, en genoot, als een vertrooſt zondaar, nog in de voorleden maand November voor het laatſte maal des Heren lighaam en bloed, tot ene uitnemende ſterking zyns geloofs. Kort daarna werdt hy door het zyde-wee aangetaſt. Men deedt hem ten eerſten ene aderlating, en gaf hem zulke genees-middelen als men tot zyne herſtelling dienſtig oordeelde, doch alles was zonder enige uitwerking. Wanneer men hem bezogt, vondt men hem altoos in zalige overdenkingen en zamenſpraken met den Vriend zyner ziele. Alleenlyk beklaagde hy, dat hy nog de reis naar 't zuiden niet had kunnen doen. „ Want gy lieden weet (zeide hy) hoe gaarn ik myne landsgenoten tot den Heiland brengen zoude, en hoe gaarn ik ze even zo zalig zag, als de Heiland my uit genade gemaakt heeft. " Dit was de reden zyner onzekerheid, of hy door deze ziekte zoude ontbonden worden. Dan wanneer men hem den 2den December bezogt, zeide hy met een byzonder blymoedig gelaat: „ Tans ben ik verzekerd, dat ik tot den Heiland he-„ nen ga, en het zal niet lang meer duren, want myn kleed, „ waarop ik tot hiertoe gewagt heb, is klaar. Ach hoe ver-„ blyd ben ik, en wat zal het dan eerſt wezen, wanneer ik, „ gelyk *Thomas*, myne hand in zyne zyde ſteken zal en uit-„ roepen: Myn Heer en myn God! Ach hoe zal ik hem dan-„ ken dat hy my uit de heidenen heeft uitverkoren, door zyn „ bloed afgewaſſchen, door zyn vleeſch geſpyzigd, door zyn „ bloed gedrenkt, en in zyne gemeenſchap bewaard. " Toen men hem den 3den December in den ogtenſtond bezogt, was hy nog vry ſterk, beval ons zyne twe zonen en derzelver moeder, waar by hy zulk een lieflyk en vriendelyk gelaat had, dat zyn aangezigt een glans had als dat van een Engel. Hy verloor allengskens de ſpraak en begeerde tot zyne ontbinding ingezegend te worden, 't geen door de Miſſionariſſen verrigt werdt, onder een hartroerend gevoel aller aanwezenden, met opleggingе der handen en eenen met vele tranen verzelden afſcheids-kus. Nauwelyks was men te huis gekomen, of men kreeg de tyding, dat hy op het uiterſte

erfte was. Men haaftede ten eerften derwaards, en verzelde den levendigen geeft van dezen begenadigden getuigen des Heilands met een lieflyk gezang naar zyns Heren vreugde. Zyne eigene broeders en zufters en overige bloedverwanten, die men had laten byeen roepen, betoonden zig by dit geval, zo als het kinderen Gods betaamt, fchoon ze hem vele tranen agter na zonden, 't geen wy ook deden. Want in hem hebben we een onwaardeerbaar gefchenk der genade; een hart, dat in 's Heilands bloed en verdienften leefde; enen altoos vriendelyken en liefhebbenden Broeder; een wezendlyk fieraad der Gemeente; enen getrouwen mede-arbeider; enen gezegenden verkondiger van 't Evangelie en den dood des Heren; en enen by kriftenen en heidenen zeer geagten Man Gods verloren. Doch wat zeggen we, verloren. Hy is nu door het voorhangfel ingegaan tot zynen en onzen Heer, en waar wy euwig wenfchen te wezen. Zyn lyk, aan 't welke de ziel lieflyke en agtbare trekken nagelaten had, werdt den 4den December onder een groot gevolg van Groenlanderen, als mede van de kooplieden, door fes Groenlandfche mede-arbeideren naar het graf gedragen, na dat de Miffionaris alvorens de lykreden had gehouden over de woorden des Heilands uit *Job.* XX: 29. *Zalig zyn ze, die niet zullen gezien hebben, en nogtans zullen geloofd hebben.*

HET TIENDE BOEK
DER
GROENLANDSCHE HISTORIE,
VERVATTENDE

Ene beſchryving van de in- en uitwendige geſteldheid der Groenlandſche Gemeente.

INHOUD.

§. 10.

§. 39.

§. I.

N de voorgaande *Historie* hebben we hier en daar van verscheide goede regelen en inrichtingen der Groenlandsche Gemeente zo veel gemeld, dat men zig een vry klaar begrip van derzelver gesteldheid zal kunnen maken. Dan dewyl het velen van myne Lezeren te wydlopig vallen zal, om de velerly verstroide narigten in enen behoorlyken zamenhang te brengen, en zig daaruit een kort en net denkbeeld te maken, heb ik het niet ondienstig gerekend, de inrichting en gebruiken der Groenlandsche Gemeente, zo als ik dezelve by myn hier-zyn vinde, in een kort begrip onder het oog myner Lezeren te brengen. Wat derzelver uitwendige en burgerlyke inrichting aanbelangt, dezelve komt hier wel eigentlyk in gene aanmerking: ook is in het 3de boek reeds breedvoerig van dezelve gesproken, alwaar wy tevens ene beschryving mede gedeeld hebben van de levenswyze der Groenlanderen, in welke men, voor zo verre dezelve met geen kwaad en ongeregeld gedrag verknogt is, weinig veranderen kan. Dan nademaal de gedoopte Groenlanderen op ene plaats by elkander blyven, en, in stede van de kleine, toevallige en zeer veranderlyke maatschappyen der heidenen, ene talryke, geregelde en duurzame maatschappy uitmaken, welker bestaan onderhouden en bewaard wordt door de banden van nutte en nodige inrichtingen, die onder de heidenen niet gevonden worden, en tevens op de geestelyke gesteldheid enen invloed hebben; zo moet ik vooraf kortelyk iets melden van de zamenwoninge der gedoopten, en van verscheidene ten dien opzigte gemaakte inrichtingen.

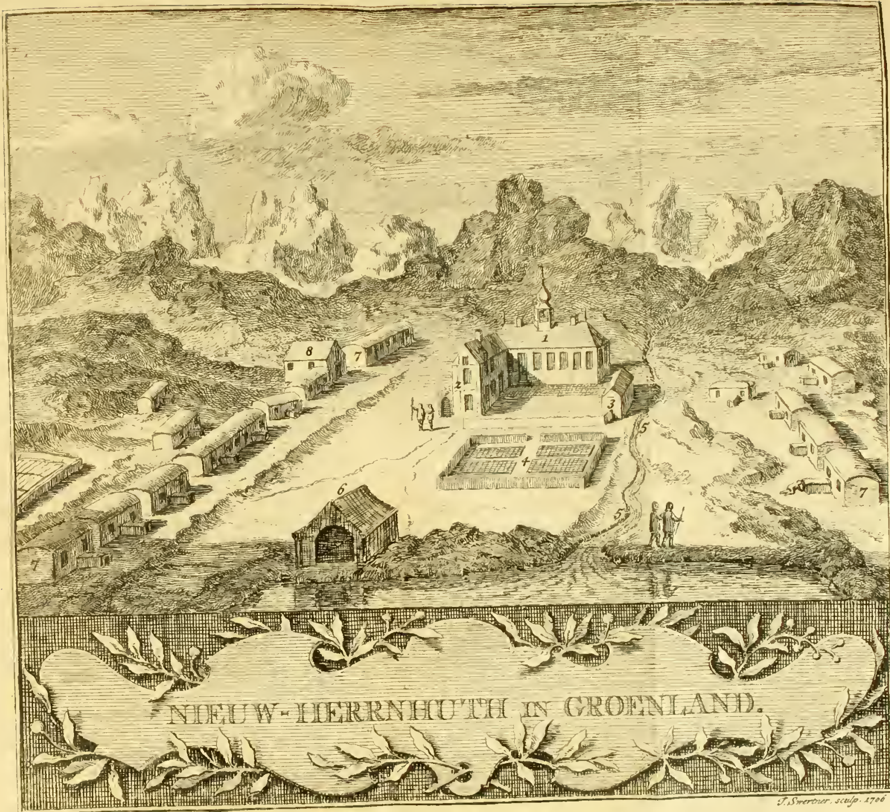
§. 2.

In *Groenland* bevinden zig tans twe Broeder-gemeenten, te weten: *Nieuw-Herrnhut* in *Bals-rivier* en *Lichtenfels* in de *Viſſcher-Fiorde.*

Van de gelegenheid van *Bals-rivier*, en deszelfs natuurlyke geſteldheid, kan men in het eerſte boek §. 4. de beſchryving vinden. De Groenlandſche Gemeente *Nieuw-Herrnhut* is aangelegt tuſſchen de volkplanting *Godhaab* en de haven, op de Z. W. zyde van een half eiland, 't geen in deze *Fiorde* drie mylen van de grote zee ligt. De uiterſte kuſt dezes lands heeft drie grote ſtranden of oevers, die van elkander geſcheiden worden door klippen en rotſen, die zig tot in de zee uitſtrekken. Het ſtrand beſtaat uit ronde ſtenen, die door de zee, by wyze van een dyk, opgeworpen zyn: het zelve verlieſt zig, allengskens hoger wordende, in ene valleije tuſſchen de rotſen, in welke ene kleine beke is, die egter in den winter toevrieſt. Het *Gemeente-huis* ligt op het ſtrand, dat in 't midden is, en niet verder van 't water, dan men enen ſteen werpen kan. Dit huis heeft met deszelfs twe vleugelen en den voorhof, ten minſten in *Groenland*, het aanzien van een klein paleis, ſchoon het niet meer dan ene verdieping heeft, die ſlegts van hout opgezet, met planken bekleed, en voorts met pik en riet rondom gedekt is. In 't midden van 't dak ſtaat een klein torentje met ene klok. Het is omtrent zeventig voeten lang en dartig voeten breed. Naaſt de zaal, die de kerk der Groenlanderen is, zyn vier vertrekken ter bewoning, als mede twe voor-kamers, de ene wordt tot ene eet-zaal en de andere ter ſchole voor de meisjes gebruikt. In de vleugel aan de noord-zyde heeft men eerſt het voorhuis, dan de ſchool-kamer voor de jongens, en eindelyk de woning van den katechiſeerder. Hier heeft men ook in het onderhuis, 't geen de hoogte uitlevert, de keuken, de bakkery en den kelder; in de keuken is de put, die voor het huis zeer voordelig is, gemerkt men eertyds, om in den winter water te krygen, ys en ſneuw in de kamer ſmelten moeſt. De vleugel aan de Zuid-zyde beſtaat in een proviant-huis en loots voor het brand-hout. Naaſt dezelve ſtaat tans ook een ſtal voor de ſchapen, naar de Groenlandſche wyze gemetſeld. Voor het huis ligt de tuin, in welken

egter

XII.

J. Swertner. sculp. 1706

egter niets anders groeijen wil, dan salaat, radys, witte knollen, kool en preijen. Langs den zelven loopt 'er een steegje naar het strand, aan 't welk een naar Groenlandsche manier gemetseld schuiten-huis staat, waar in twe grote boten, als mede timmer-hout, by storm en sneuw kunnen geborgen worden.

Aan wederzyden van het Gemeente-huis staan tot aan het water op hoge rotzen de Groenlandsche winter-huizen, agter welken kleine proviant-huizen zyn, in welken de Groenlanderen hun zeehond-vleesch en spek bewaren. Dan hunne haringen, die hen genoegsaam tot dagelyks brood strekken, bewaren ze, benevens hunne tente-vellen en anderen huisraad, in een groot proviant-huis, 't geen met borden van Ceder-hout gedekt is. Dit huis staat op ene rots, en wordt wegens deszelfs witte gedaante by 't inlopen uit de zee het eerst gezien. Op het zelve is de hooi-zolder voor de schapen, gelyk de turf-zolder op het grote huis is.

De tenten, in welken de Groenlanders des zomers wonen, slaan ze op de grote plaats tusschen de twe lange ryen van huizen op, dat ze, als 't ware onder 't oog van 't gemeente-huis staan, waarin de Missionarissen wonen. De genen, die aldaar gene plaats hebben, legeren zig aan de twe stranden, ter wederzyden van 't huis gelegen. Des winters staan de vrouwe-boten op de plaats, omgekeerd en op palen rustende, onder dezelven bewaren ze hunne *Kajakken*, tente-staken en hun overig visch-gereedschap, van den regen. Agter de huizen aan de noord-zyde is de kerk-hof der gedoopten, en naast denzelven die der ongedoopten. De graven worden op de rots van stenen opgezet en met zoden gedekt; zy groenen zo schoon, dat de kerkhof in dit woeste land een aanzien heeft, als of het een tuin met kleine bedden was.

Zo bar en woest het ganſche land uit ziet, zo aangenaam en groen vertoont zig dit Groenlandsch steedtje. Want de Groenlandsche huizen zyn van boven en rondom de zyden met lepel-bladen en gras bewassen; en op de plaats, die anders t' enemaal uit zand bestaat, ja zelfs op de rotsen, wast tans, na zo vele jaren door het bloed en den spek van zee-honden gemest te zyn, het schoonste gras. Ten tyde dat de Groenlanders in hunne winter-huizen wonen, kan men alle avonden en den ganschen nagt ene *Illumina-*

tie zien, die te fraijer is, om dat de huizen, in twe byna gelyke reijen, even hoog gebouwd en alle venſteren verlicht zyn.

§. 3.

Lichtenfels, de twede Groenlandſche Gemeente, is agtien mylen verder naar 't zuiden in de *Viſſcher-Fiorde* gelegen. Het uiterſte land van deze *Fiorde* naar het zuiden is een eiland, van vier mylen in deszelfs omtrek, 't geen niet ver van de zee enen kleinen en engen bogt heeft, die landwaards inloopt, en met kale rotzen omringd is. Deze anders voor Europeänen zeer onaangename plaats heeft *Matthæus Stach* in 't jaar 1758 ter aanlegginge van ene nieuwe zendinge verkozen, voornamelyk uit deze reden, dat ze ene goede halve myl nader aan de zee ligt, dan de *Loge*. Het Gemeente-huis, 't welk aldaar in 't jaar 1761 gebouwd is, heeft ook wel niet meer dan ene verdieping, maar twe ingangen, en de Kerk-zaal is zonder zuilen, en in allen opzigte veel fraijer, ſterker, en ook een weinig groter, dan die te *Nieuw-Herrnhut*, ſchoon het huis in een hoek ſtaat, waar men gene levendige ziel zoeken zoude. Aan het zelve zyn drie vertrekken ter bewoninge, twe kamers en ene keuken. Agter dit huis hebben de Broeders een moeraſſig ſtuk lands verhoogd, eenen tuin aangeleid, als mede een gedeelte van hun voormalig Groenlandſch huis tot een Schapen-ſtal klaar gemaakt, en ter zyde een Provianthuis van planken opgeſlagen. Op de plaats voor het huis, die maar klein is, ſtaan tans nog niet meer dan vier Groenlandſche huizen, en aan de overzyde van den bogt, over welken men by laag water droogs voets gaan kan, is 'er ruimte voor meer huizen. De kerkhof is 'er niet ver van daan. Zy hebben aldaar ook dit voordeel, dat hunne beek noit toevrieſt of leeg loopt. De Gemeente beſtaat 'er tans uit honderd en zeventig Groenlanderen. Myn eigenlyk oogmerk is tans ene beſchryving van *Nieuw-Herrnhut* te maken; en dewyl *Lichtenfels*, als 't ware, de dogter van *Nieuw-Herrnhut* is, zo zal men, uit de beſchryving van de laatſte zigligtelyk een klaar denkbeeld van de eerſte kunnen maken.

§. 4.

§. 4.

Te *Nieuw-Herrnhut* wonen tans, te weten by myn vertrek, vier honderd en zeyentig Groenlanderen in festien huizen, onder welken zig drie koor huizen bevinden. In het ene wonen vyf en vyftig ongetrouwde mans-perfonen en aankomende jongelingen; in het twede agt en zeventig ongehuwde vrouws-perfonen en meisjes; en tot het derde behoren twe en feftig weduwen, van welken de meeften in dit huis by elkander wonen, terwyl ettelyken, die kleine kinderen hebben, in andere huizen by getrouwde lieden inwonen.

'Er zyn vier en feftig huisgezinnen, onder welken ettelyke weduwenaren mede begrepen zyn. Deze hebben zig in de overige dartien huizen in diervoegen verdeeld, dat 'er in zommige huizen, twe, drie ja zeven huisgezinnen byeen wonen. Elk huisgezin behoudt deszelfs kinderen niet alleen by zig in huis, tot dat ze die jaren bereiken, in welken dezelven zig, volgens het gewone gebruik der Broeder-gemeenten, in hunne Koor-huizen verdelen, (waarvan in 't vervolg nader) maar zelfs zoeken zodanige huisgezinnen, die daar toe in ftaat zyn, ouderlofe kinderen op te voeden, of nemen dezelven, by aldien zy zelven gene kinderen hebben, voor hunne kinderen aan. En nademaal de volwaffene ongehuwde vrouws-perfonen, als mede de weduwen, zonder *Verwerver* niet beftaan kunnen, zo houden zig ene of meer van dezelven tot het een of ander huisgezin, en dus komen ze, behalven 't geen zy zelven verwerven kunnen, aan haar beftaan, terwyl ene iegelyke 'er zo veel voor doet, als ze kan. En dewyl een ongetrouwde mansperfoon gene huishouding hebben kan, ten zy hy ene moeder of zufter heeft, zynde het zelfs onder de heidenen iet ongewoons, dat een ongetrouwd mansperfoon met ene meid huis houdt; zo moet hy zig insgelyks by een huisgezin voegen. Ja zelfs wanneer zyne moeder met zyn verworven goed naar believen voor haar en hare kinderen huis houdt, of hy zelve zyne zaken beftiert, moet zulks egter in gemeenfchap met dat huisgezin gefchieden, aan 't welk zy zig met hare overige kinderen houdt.

Schoon nu de Groenlanderen niet zeer vrugtbaar zyn, en

en zelden meer dan ſes kinderen hebben, terwyl vele huisgezinnen in 't geheel gene kinderen krygen; een huisgezin kan egter door aangenomene kinderen, door verzorging van arme kinderen, weduwen en ongehuwde vrouws-perſonen, die als 't ware huisgenoten zyn, vry talryk worden, indien de huisvader een bekwaam *verwerver* is. By de Groenlanderen kan men in 't algemeen niet meer dan vier of vyf perſonen aan enen verwerver, dat is een zeehondvanger, ter onderhouding toerekenen. By de onzen beſtaan de middelmatige huisgezinnen in agt of tien perſonen. Ondertuſſchen zyn 'er arme huisgezinnen, die zwakker zyn, maar 'er zyn ook ſterkere, zo dat men wel een vindt, 't welk uit zeventien zielen beſtaat.

§. 5.

Wanneer de Groenlanders in den zomer, daar waar ze hunne neringe menen te vinden, in tenten ſtaan, woont elk huisgezin afzonderlyk. Doch arme lieden, die zig van gene tente voorzien, of dezelve niet onderhouden kunnen, worden van andere huisgezinnen ingenomen; gelyk ook ouders van hoge jaren by hunne gehuwde kinderen inwonen. Daarentegen zyn 'er vele weduwen, die, elke met hare kinderen, in kleine tenten afzonderlyk wonen. Dan elk huisgezin voert zyne huishouding afzonderlyk, en heeft in de tente zyn eigen haart en leger.

De vrouwe-boten zyn nog zwaarer te onderhouden, om dat dezelven jaarlyks met de beſte vellen op nieuws moeten bekleed worden, terwyl 'er ook altoos het een of ander aan 't houtwerk te herſtellen is; des een huisgezin niet meer dan een dezer boten hebben kan. Van onze Groenlanderen hebben twe en dartig huisgezinnen hunne vrouweboten, de overigen moeten door de anderen geholpen worden. Daarentegen moet elk mansperſoon van enen *Kajak* en het daartoe nodige gereedſchap voorzien zyn, ten einde, zo hy niet bekwaam zyn mogt om zeehonden te vangen, hy egter in ſtaat zy, zyn beſtaan te vinden met vogelen en viſſchen te vangen.

Des winters wonen altoos ettelyke huisgezinnen te ſamen in één huis, om dus niet alleen het bouwen, maar ook het onderhouden van 't huis, gemakkelyker ſamen te dragen, maar ook om te meer warmte door de menigte van lampen

te hebben. Dewyl nu onder de Groenlanderen gene *fubordinatie* plaats heeft, zo heeft ook niemand in 't huis enig bevel over de anderen, behalven dat de kinderen hunne ouders volgen, en de overige volwassen ongehuwde personen en weduwen voor hunnen *Verwerver* werken, en door denzelven van 't nodige voorzien worden. Ondertusschen houden zig de naaste bloed-verwanten gaarn by elkander, en gedragen zig naar den oudsten en ervarensten.

§. 6.

Ten opzigte van de tot hier toe beschrevene uitwendige inrichting en levenswyze is 'er tusschen de gedoopten en andere Groenlanderen weinig of geen onderscheid te vinden, en ook niet wel enige verandering van belang te maken. Het voorname onderscheid bestaat hierin, dat de eersten niet, gelyk eertyds, in 't land omzwerven, of ettelyke mylen van hunne Leraren af wonen, maar zig bestendig in derzelver nabyheid ophouden, ten einde derzelver onderwyzing, opzigt en vermaning, te genieten. 't Is waar, men zou kunnen denken, dat het beter zyn zoude, indien ze in hunne geboorte-plaatsen bleven, of zelfs in het land rondom trokken, eensdeels om dat een ieglyk op zodanige plaats, waar hy de gewone neringe kent, zyn bestaan best vinden kan; en in de twede plaats, om dat ze de ver af wonende heidenen door hun woord en wandel tot het geloof zouden kunnen opwekken, en dus de uitbreiding van 't Evangelie bevorderen, vooral op plaatzen, waar de Missionarissen niet komen kunnen. Dan het tegendeel zou, volgens 't geen de ondervinding tot hier toe geleerd heefd, waar zyn. Want wat het uitwendig bestaan aangaat, de Wilden, schoon ze ook op hunne plaatzen ene gemakkelykere en rykere jagt en visschery dan de onzen gehad hebben, geraken egter byna alle jaren voor het einde van den winter in zulken nood, dat ze by de onzen naar spys moeten omzien, alzo ze van wegens hunne natuurlyker losheid niet in staat zyn, om den Goddelyken zegen behoorlyk te verdeelen en tot hunnen nooddruft aan te wenden. En schoon velen der gedoopten, door de plaatsen te verlaten, op welke ze van jongs af gewend zyn geweest

weest hunne neringe te zoeken, het in den beginne zwaar hebben, om zig aan ene andere manier in de visch- en zeehond-vangst te gewennen, zy hebben daarentegen dit voordeel, dat ze door de anderen mede voortgeholpen worden, en in derzelver gezelschap zeer ligt de bedrevenheid verkrygen kunnen, waar door zy zig zelven kunnen onderhouden, ene goede huishouding voeren, voor anderen iets over hebben, en den koophandel dienen.

Wat nu de uitbreiding van 't Evangelie aanbelangt, men zoude dezelve zeer bezwaarlyk bereiken, byaldien men de Groenlanderen na derzelver doop liet wonen en trekken, waar ze wilden, vooral in zulke ver afgelegene plaatsen, waar men ze niet ligtelyk zou kunnen bezoeken. Het kleine vonkje van geloof zoude, by gebrek aan dagelyks voedzel, of binnen kort uitgebluscht worden, en het onlangs verlicht gemoed, de onderwysing t' enemaal missende, in de vorige duisterniffe weêr geraken, of 'er zoude, wanneer het diep ingeworteld bygeloof weêr de overhand kreeg, en met de nog zeer zwakke begrippen van de waarheid vermengd werdt, ene soort van *Samaritanery* voor den dag komen; terwyl daarenboven hunne heidensche bloed-verwanten en bekenden alle kragten inspannen, om, zo niet de ouden, ten minsten de kinderen en jonge lieden, in de heidensche dingen in te wikkelen, ten einde den vyand stoffe van hoon en bespottinge te verschaffen, en zig zelven te kunnen verontschuldigen. Dit zyn de redenen, uit welken men zig verpligt vindt, de nieuw-bekeerden byeen te houden, op dat ze gelegenheid mogen hebben, om in de kenniffe en genade van Kristus te wassen, en daarby zo te leren wandelen, dat de bedieninge des Geestes by de ongelovigen niet onteerd maar verheerlykt worde, en nog velen door het wandelen in 't licht opgewekt worden, tot het waarachtig licht te naderen. Dat men dit oogmerk tot hier toe bereikt hebbe, en vele Wilden door het getuigenis en den wandel der gelovige Groenlanderen gewonnen zyn, daarvan zyn in de voorgaande Historie ene menigte van voorbeelden te vinden.

§. 7.

§. 7.

Des niet tegenstaande staat het enen iegelyken Groenlandschen huisvader vry, zyne neringe te zoeken, waar, wanneer, en met wien hy benevens zyn gansche huisgezin ten dien einde uitvaren wil. Zy hebben 'er slegts kennis van te geven, wanneer ze ergens tot een bezoek willen uitvaren, of zig met derzelver gansche huisgezin naar ene afgelegene plaats ter neringe begeven, ten einde men weten moge, waar ze te vinden zyn, wanneer men ze, gelyk jaarlyks meer dan eens geschiedt, bezoeken wil. Men heeft reeds van den beginne af dezen regel gemaakt en in agt genomen, dat ze niet voor Paasschen, immers niet ver en voor een langen tyd, het land verlaten, ten einde dit gewichtig Feest niet te verzuimen, en dit zyn ze ettelyke jaren herwaards zo gewend, dat zelden iemand van hen zelfs een geruimen tyd na Paasschen om het vertrekken denkt, terwyl zy hoe langer hoe meer den gemeenzamen zegen der zamenwoninge leren schatten. Dan ten einde ze niet door gebrek van levens-middelen genoodzaakt worden voor den gewonen tyd uit te varen, zo wordt, by alle vryheid, die ze hebben, om met het hunne naar believen huis te houden, daar op naukeurig gelet, dat ze niets nutteloos verkwisten, en tegen allerly nodelose zaken verruilen, of t' enemaal laten bederven. Ten dien einde heeft men het grote Provianthuis voor hen gebouwd, in 't welk een ieder zyne gedroogde haringen, zyn visch en vleesch, bewaren, en 'er wekelyks twe en drie malen zo veel van halen kan, als hy wil. Dit toch is in den winter hunne meest gewone spys, schoon ze ook allerly kleine visschen en vogelen vangen, terwyl nu en dan ook wel een zeehond, door de zulken, die in de zeehond-vangst bedreven zyn, gevangen wordt, waarvan zy des winters, volgens de loffelyke gewoonte aller Groenlanderen, aan alle hunne huislieden mededelen.

In de maand May, zynde de tyd om op de haring-vangst uit te varen, dragen de Broeders zorg, dat de Groenlanders, die intusschen zeehonden zoeken te vangen, tydiglyk naar de eilanden varen, ten einde ze hunne meiden met de boten terug kunnen zenden, en de armen, die gene boten hebben, op dezelven kunnen verdeeld worden, om zig

ook

ook van het nodige te voorzien. Van de Miſſionariſſen vaart 'er altoos een meê, die insgelyks naarſtiglyk haringen ſchept, ten einde, in geval van gebrek, iets voor de armen te hebben, en hen door zyn voorbeeld tot naarſtigheid aan te moedigen. Hy houdt gedurende den tyd der viſſchery, die gewonelyk vier weken duurt, hunne vergaderingen, en let voor het overige naukeurig daar op, dat in den tyd, wanneer gewonelyk de grootſte wanorde onder de heidenen heerſcht, en vele ſlegte ſtukken uitgevoerd worden, alles in ene goede orde bewaard worde, en niemand buiten nood agter blyve, of den op zig zelven korten tyd des zomers met de rendier-jagt verkwiste, waartoe de Groenlanders, die gewonelyk zeer zorgeloos zyn, ene zonderlinge genegenheid hebben. Men kan hen deze jagt niet t' enemaal verbieden, ondertuſſchen tragt men hen zo veel mogelyk van dezelve af te brengen, en wel om deze redenen: 1. om dat ze ganſche maanden op dezelve toebrengen, de verkondiging van 't Goddelyk woord en alle aanſpraak verzuimen, en, een ganſch huisgezin in de wildernis omzwervende, de een of ander aan allerly verzoekingen ligtelyk bloot geſteld wordt. 2. Om dat de rendieren dermaten verminderd zyn, dat het nauwelyks den tyd en de moeite waardig is, om dezelven wegens ettelyke weinige moije vellen (want van het vleeſch brengen ze weinig te huis) agter na te lopen. Hierby komt nog 3. en wel voornamelyk, dat ze intuſſchen de beſte viſch- en velen zelfs de zeehond-vangſt verzuimen; terwyl het nogtans eigendlyk de zeehond is, waar van ze hunnen leeftogt, kledinge, tenten, booten en brand hebben, en waar voor ze de overige behoeftens kopen kunnen. Wie derhalven deze vangſt verzuimd, die moet noodzakelyk in armoede geraken, en anderen tot laſt vallen, gevolgelyk ook voor den koophandel niet alleen onnut, maar zelfs ſchadelyk worden, gemerkt de naarſtigen *Verwervers* zo veel weiniger ſpek verkopen kunnen, als ze aan dezen verruilen, en wanneer de laatſten geen ſpek krygen kunnen, zo is het gewonelyk nog voor het einde van den winter met hen gedaan.

Eindelyk letten de Broeders ook daarop zeer naukeurig, dat hunne Groenlanders alles, wat ze te verkopen hebben, by den aangeſtelden koopman aanbrengen, en genen ſluikhandel voeren, of de beſte koopwaren voor het ſcheepsvolk, en veel minder voor vremden, bewaren.

§. 8.

§. 8.

De meeste moeite, die de Broeders ten aanzien van 't uitwendige met hunne Groenlanderen hebben, veroorzaken de armen, en vooral de weduwen en wezen. Want, om dat de Groenlanderen gene schatten hebben nog vergaderen kunnen, maar van jaar tot jaar, om zo te spreken, uit de hand in den mond leven, zo geraakt het rykste huisgezin door het overlyden van den huisvader, indien 'er gene volwassene bekwame zonen voorhanden zyn, in de grootste armoede; gemerkt ene weduwe, schoon ze boot en tente, dat haar voornaamste goed is, heeft, dezelven egter met de nodige vellen niet onderhouden kan, en dus verpligt is, dezelven aan enen anderen man over te laten, door welken zy met hare kinderen moet verzorgt worden, terwyl zy hem daarvoor dienen moet. Heeft in tegendeel de man haar genen boot en tente of ander kostelyk jagtgereedschap nagelaten, dan mag ze (ik spreke tans van de Wilden) zien, hoe ze haar bestaan krygt. In zulke gevallen heeft de anders zo zeer geroemde gast-vryheid en liefde der Groenlanderen gewonelyk een einde; te weten, wanneer zy gene weder-vergeldinge te verwagten hebben, des het einde van zulke arme lieden gewonelyk is, van honger en koude te vergaan. (*)

Deze wrede gewoonte der Groenlanderen heeft vele weduwen, wezen, en andere verlatene menschen, den toevlugt tot de Broederen doen nemen; ja vele mannen, die een weinig vooruitzigt gehad hebben, hebben tydiglyk zorg gedragen, om nog voor hun einde, 't welk hen by derzelver gevaarlyke kostwinning zeer ligtelyk overkomt, de hunnen in zekerheid te brengen. Zal derhalven enig tydelyk oogmerk de beweegreden zyn, dat zig by de Broeders meer Groenlanders, dan ergens anders, bevinden, en naderhand door het Goddelyk woord opgewekt en gedoopt wor-

(*) Ja ze worden, byaldien dezelven genen nabestaanden en tevens aanzienelyken bloed-verwant hebben, of van het hunne beroofd, of, schoon ze door den een of ander voor hun boot en tente in verzorging genomen worden, binnen enigen tyd verlaten.

worden; (fchoon het ook in zulke gevallen gewonelyk zodanige lieden zyn geweeft, die reeds voorheen, en dikwerf jaren lang, het Evangelie met indruk gehoord hebben; terwyl in tegendeel velen, om dat ze nog dood waren door zonden en misdaden, zelfs in den uiterften nood, door de hartelykfte voorftellingen hunner bloed-verwanten niet hebben kunnen bewogen worden, om te blyven) het zal dan gewiffelyk gene andere dan deze zyn: Zy zien, dat het onder de gelovigen eerlyk en geregeld toe gaat; dat elk zyn eigendom met zekerheid bezit; dat 'er, uit hoofde van rykdom en armoede, gene aanneminge des perfoons plaats heeft; dat arme weduwen haar beftaan vinden; dat arme wezen verzorgd en tot bekwame menfchen opgevoed worden, en, ('t geen by de ongehuwde Groenlandfche vrouws-perfonen gene zaak van weinig belang is) dat gene vrouws-perfoon tot het huwelyk gedwongen, gene getrouwde vrouw verftoten, en aan genen man toegeftaan wordt meer dan ene vrouw te nemen. (*) 'Er wordt gewonelyk veel van ergerniffen en aanftoten gefproken, waardoor de heidenen afgefchrikt worden, van den Kriftelyken Godsdienft te omhelzen: fchoon ik nu niet weet, in hoe verre zulks by de Groenlanderen plaats heeft, dit weet ik egter zeker, dat hen niets meer affchrikken zoude, dan byaldien zy zien zouden, dat de nieuw-bekeerden of derzelver kinderen onbekwame menfchen wierden, die van een anders genade zouden moeten leven. Want deze heidenen kennen gene andere deugd, ter beloninge van welke zy in de andere wereld ene goede plaats verwagten (†), dan tot het een of ander *bekwaam te zyn*, braaf te arbeiden, en voor zig zelven en anderen van nut te zyn. Weshalven ook zulke gedoopten, die hen ten dezen opzigte alzins evenaren, of zelfs overtreffen, in grote agtinge by hen zyn.

§. 9.

Wanneer derhalven een huisgezin van deszelfs hoofd beroofd wordt, of dat ene weduwe met hare kinderen, of ook

(*) Zie het IIIde. Boek §. 13. en 17.
(†) Zie het IIIde Boek §. 37.

ook enkele jongelingen en meisjes, die gene nabestaande vrienden in de Gemeente hebben, welke voor hen zorgen kunnen, den toevlugt tot de Broeders nemen; dan wordt zulks aan den Gemeente-raad, die uit bekwaame en merendeels welgestelde mannen bestaat, voorgesteld, ten einde aldaar overwogen worde, hoe zodanige lieden best te plaatsen en te verzorgen zyn. De leden dezer vergadering hebben de beste kennisse van de omstandigheden hunner huisgenoten, en gewonelyk biedt zig in dergelyke gevallen de een of ander van zelve aan, om zulke armen aan te nemen, en dezelven onder de hunnen voort te helpen. Zyn het verlatene kleine kinderen, of zelfs zuigelingen, dan laten zig zodanige huisgezinnen, die weinige, of zelfs gene, kinderen hebben, overreden, om een jongsken of meisje als hun kind aan te nemen.

Doch deBroeders moeten zulke lieden ondersteunen en hen te hulp komen, door zodanige aangenomene arme kinderen mede van kledinge te voorzien, en den jongelingen, wanneer ze groot worden, enen *Kajak* te verschaffen, ten einde dezelven niet, door gebrek van het nodige gereedschap, in hunne jonge jaren verzuimd en daardoor onbekwaam worden, om zig zelven t' eniger tyd te onderhouden. Dit is te meer een voorwerp van de oplettenheid der Broederen, om dat de Groenlanderen ten opzigte van de opvoedinge hunner eigene kinderen zeer nalatig zyn. Zy moeten egter ook in 't helpen wysheid gebruiken, en aan niemand geven, dan die in der daad nood heeft, ten einde de Groenlanderen niet lui en los worden, of zelfs zig verbeelden, dat de Zendinge verplicht zy, hen te onderhouden, ten minsten derzelver arme huisgenoten te verzorgen, om dat ze zig dopen laten.

§. 10.

Dus kan men zeggen, dat onze Groenlandsche Gemeente tot hier toe, voor het grootste gedeelte, uit arme lieden heeft bestaan, vooral zedert de jaren 1752 en 1754, wanneer zo vele mannen, en wel de besten *Verwervers*, ontslapen zyn; zo dat derzelver nagelatene huisgezinnen door de overigen hebben moeten onderhouden worden, tot dat nu de jonge lieden beginnen groot en allengskens bekwaam te worden, om zig en de hunnen te verzorgen. Behalven de-

zen zyn ook nog te *Nieuw Herrnhut* ettelyke andere huisgezinnen, die, wegens derzelver in vroegere jaren verzuimde opvoeding, of van wegens ouderdom en zwakheid, niet in staat zyn, om zig zelven hun bestaan te verschaffen, maar door de andere Groenlanders moeten ondersteund worden. Schoon men nu van zommigen dezer bekennen moet, dat zy luije *verwervers* en slegte huishouders zyn, (en by soortgelyke menschen is het gewonelyk ook inwendig niet ten beste gesteld) men moet egter tot roem der overigen betuigen, dat men zig niet genoeg verwonderen kan, hoe zy zig en derzelver talryke huisgezinnen onderhouden kunnen, en tevens nog zo veel over houden, dat de koophandel op gene plaats in deze landstreek zo veel spek krygt, als in onze met zo vele arme menschen opgepropte Gemeente; ja dat, wanneer de honger alomme de overhand heeft, hier nog altoos zo veel over is, dat ze aan anderen kunnen mededelen, en zelfs gansche huisgezinnen tot hunnent ontvangen, als waar van ik in dezen, schoon zeer gematigden, winter vele stigtelyke voorbeelden gezien heb. Want onder onze vier en festig huisgezinnen bevinden zig niet meer dan veertien, immers niet boven festien, die gansche *verwervers* of ryke lieden kunnen genoemd worden, dat is, lieden, die, in een middelmatig jaar, van drie tot agt tonnen spek verkopen kunnen; de overigen hebben of niet meer dan hun eigen bestaan, of kunnen maar zeer weinig over houden, om te verkopen. Ons volk heeft egter in dit jaar, schoon de vangst maar middelmatig was, van de maand September 1761, tot in February 1762, honderd en veertig tonnen geleverd; terwyl vier naburige heidensche plaatsen, op welke, wel is waar, weiniger menschen, maar tevens ook weiniger te verzorgen zyn, daar in tegendeel 'er veel meer Vangers, dan by ons, wonen, niet veel boven de helft geleverd hebben, schoon de meesten na by de zee, en dus ter neringe veel gelegener wonen.

Dus wordt ook in het woeste *Groenland* de bekende stelling: „ Dat een Staat gene ingezetenen hebben kan, die van meer nut of beter zyn, dan de kinderen van God; " met de daad bewezen. Een regtschapen leraar, die zig vooral over het geestelyk bloeijen der hem toevertrouwde Gemeente verheugt, zal zig in de twede plaatse over niets meer verblyden, dan wanneer hy door zyne kudde het beste van dat volk zoeken en bevorderen kan, onder wiens Hoofd de kinderen

deren van God een stil en gerust leven leiden mogen. Hy erkent het als ene genade van den Koning der Koningen, wanneer Dezelve hem en de zynen als de zulken in de harten van de Schilden der aarde openbaar maakt, en gedoogt niet, dat de veelvuldige hinderpalen, die hy ontmoet, noch enige ongemakken en gevaren, zynen yver zouden doen verflauwen, om zig met de daad als enen dienaar van God te betonen, die niet om een loon te hebben, of, als een ogendienaar, slegts om menschen te behagen, maar om Kristus wille zyn leven voor het euwig welzyn der arme verloorne heidenen verslyt, en ze tevens tot menschen maakt, die hunnen Heren en Meesteren, in stede van den zelven lastig te vallen, voordeel toebrengen.

Deze aanmerkingen, tot welke my het beschouwen van den staat der Groenlandsche Gemeente, en de gunstige getuigenissen der kooplieden aanleiding gegeven hebben, zal men my niet kwalyk afnemen, te meer, om dat ik voor myn persoon geen deel aan den roem heb; men zal 'er veel eer den Vader, die in de Hemelen is, voor pryzen.

§. 11.

Onder de Groenlanderen vindt men gene bedelaars, die rondom lopen, om te bedelen; des men te *Nieuw-Herrnhut* gene *Armen-kas* nodig heeft. Onder de heidenen zoekt men zig van arme en onbekwame menschen te ontslaan, of men laat ze vergaan. By ons zorgt de *Diaken* voor zulke menschen, en zoekt dezelven, zo als we hier boven gezegt hebben, onder andere huisgezinnen te plaatsen, en langs dezen weg te ondersteunen.

In de Groenlandsche Gemeente heeft men niet meer dan ene kas, dat is de *Traan-kas*, hierin bestaande, dat de Zaal-dienaren, eenmaal in den herfst, zig van allen, die zeehonden gevangen hebben, door ene vrywillige gifte zo veel spek of traan laten geven, als ter onderhoudinge der lampen op de Kerk-zaal nodig is. Ten dezen opzigte moeten we de edelmoedigheid onzer Groenlanderen roemen, daar het anders een van natuur gierig volk is, 't welk meer van nemen, dan van geven, houdt. De mildadigheid veler huisvrouwen, die zig zelven sober behelpen, ten einde iets voor de nood-hebbenden en zieken ter mededelinge over te houden, kan men niet nalaten als ene vrugt van 't geloof

te erkennen, te meer, daar zy dezelve zonder ophef betonen, en van de vrugten des geloofs op verre na niet zo veel als van het geloof zelve gesproken, veel min aan de eersten enige verdienstelykheid toegeschreven wordt. Zelfs worden deze goede werken gewonelyk niet voor het einde van den winter bekend, wanneer men nagaat, hoe de armen hun bestaan verkregen hebben.

Dit zal nopens de uitwendige gesteldheid der Groenlandsche Gemeente genoeg gezegt zyn. In 't algemeen heeft ook hier, gelyk elders, de gewone aanmerking, *Lands wyze*, *Lands ere*, plaats; waar omtrent de Broeders, behalven de zorgvuldige afkeringe van alle ongeregeldheden en zondige gewoontens, weinig te veranderen of te verbeteren vinden, gemerkt ze niet als meesters of nieuwe wetgevers, maar als dienaren en gezanten van Kristus wege gezonden zyn, om den heidenen het Evangelie te verkondigen, en hen door de middelen der genade op den weg der zaligheid te leiden. Kunnen ze dezelven tevens ten aanzien van 't uitwendige in ene betere orde brengen, en hen in dezelve bewaren, zo dat zy lieden het in- en uitwendig beter hebben, en hunnen aardschen Heren en Meesteren meerder voordeel toebrengen, de Broeders doen zulks van ganscher harte en naar hunne beste kennisse. Dan dit kan geenzins gebiedender wyze, maar alleen by wyze van bidden en vermanen geschieden, om dat men anders de heidenen in hunnen argwaan, als of men hen door het Kristendom van hunne vryheid zogt te beroven, sterken, en dus den loop van het Evangelie t' enemaal stremmen zoude.

§. 12.

Wat de *Kerkelyke gesteldheid* der Groenlandsche Gemeente aangaat, ik zal myn berigt ten dezen opzigte moeten beginnen met een weinig van de Missionarissen en derzelver mede-arbeideren vooraf te melden.

Gewonelyk is op elke plaats een Missionaris met twe Diakenen, die hem zo wel in 't geestelyke als 't lighamelyke tot hulpe zyn. Deze drie personen zyn getrouwd. Hunne vrouwen nemen niet alleen de huishoudinge waar, maar zy zyn tevens de eigentlyke mede-arbeidsters hunner mannen onder de vrouwelyke kunne, by welke ze onder het

bestier van den Missionaris de byzondere ziels-verzorging waarnemen, ten einde, en in gevolge van de inrichting der Broeder-kerk, den arbeid der Leraren ligter te maken, en allen argwaan en kwaadsprekenheid (waartoe de Groenlanderen boven anderen volkeren ene zonderlinge genegenheid hebben) voor te komen. Behalven dezen zyn 'er nog twe ongetrouwde manspersonen als mede-arbeiders: de ene is de *Katechiseerder*, die de jongens-school houdt, en tevens de ziels-verzorging onder de ongetrouwde manspersonen en aankomende jongelingen waarneemt; de andere is de *Missions-assistent*, die de huishoudelyke zaken mede waarneemt, des hy in staat moet zyn, om met allerly werk van hout, yzer en metselary, om te gaan, en, des noods zynde, enen bouw te kunnen bezorgen; hy is tevens de mede-arbeider van den Katechiseerder, en een van de voornaamste voorwerpen zyner oplettenheid is, dat de aankomende jongelingen, die het eigentlyke steunsel der Groenlandsche huishoudinge zyn, tot den arbeid aangevoerd worden.

By de Mission of zendinge te *Nieuw-Herrnhut* bevinden zig, in het tans lopende jaar 1762, de volgende personen: 1. *Frederik Böhnisch*, Missionaris zedert het jaar 1734. 2. *Johan Sörensen*, Diaken zedert 1746. 3. *Michael Ballenhorst*, Diaken zedert 1747, doch tans afwezig en in Duitschland: deze drie zyn getrouwd; behalven dezen is 'er ook nog de oude Moeder *Stach*. 4. *Hendrik Hükkel*, Katechiseerder zedert 1759. 5. *Jens Haven*, *Missions-assistent* zedert 1758.

By de zendinge te *Lichtenfels* zyn tans 1. *Matthæus Stach*, Missionaris zedert 1733. 2. *Johan Bek*, Missionaris zedert 1734, en getrouwd. 3. *Pieter Rudberg*, *Missions-assistent* zedert 1755. 4. *Pieter Haven*, zedert 1758. (*)

By

(*) Deze is in het zelve jaar 1762 van wegens ziekelykheid naar *Europa* terug gekeerd, en den 19den September 1763 te Herrnhut ontslapen. In zyne en deszelfs Broeders plaats, die ook terug keerde, zyn *Georg Hendrik Meyer* en *Johan Böhnisch* gekomen. Ook kreeg men nog voor het einde van 't jaar 1763 de tyding, dat *Frederik Böhnisch* den 29sten July, te *Nieuw-Herrnhut* na ene langdurige ziekte ontslapen was; hy is dus in *Groenland* de eerste Missionaris, die zynen loop voleindigd heeft, en

By ene zendinge moeten zig altoos vier of vyf mansperſonen bevinden. Want nademaal onze Miſſionariſſen genen loon trekken, maar behalven meel, peulvrugten en een weinig vleeſch en drank, 't geen hen gezonden wordt, zig zelven door de jagt en viſſchery verzorgen moeten, hunne kerk, hunne woonhuizen en vaartuigen onderhouden, en, in den korten tyd des zomers, zig van den nodigen brand voor enen langdurigen winter voorzien; zo wordt 'er altoos een genoegſaam getal van mansperſonen vereiſcht, die, wel is waar, de reiskoſten zwaarer maken, maar daar en tegen de onderhouding, als ook den geeſtelyken arbeid, waartoe twe Miſſionariſſen niet toereikende zyn, grotelyks verligten. Zy hebben dus des zomers de handen vol werks, te meer daar ze ook hunne Groenlanderen en de heidenen van tyd tot tyd bezoeken moeten. En dit zyn in der daad gene reizen van uitſpanning en vermaak, maar reizen, die met vele levens-gevaar en ongemakken verzeld zyn; alzo de zee zeer onſtuimig en het weder aan vele ſchielyke veranderingen en ſtormen onderhevig is, terwyl ze zelden ene veilige haven voor hun vaartuig vinden, en te huis hetzelve altoos ver op het land moeten halen. Des winters, als wanneer aan de zielen het meeste te doen valt, ontbreekt het ook geenzins aan uitwendigen arbeid; want de huizen moeten herſteld worden, en men moet ook vogelen zoeken te ſchieten, 't geen hier te lande op verre na gene zo aangename en gemakkelyke bezigheid is, als men 't zig in andere landen zou kunnen verbeelden.

§. 13.

Den tyd, die hen nu nog overſchiet, moeten ze aan 't leren van de taal, aan de overzetting van het een of ander ſtuk uit de H. Schrift, en aan de liederen voor hunne Groenlanderen beſteden. Uit den inhoud der Groenlandſche *Grammatica*, welken we in het 3de boek §. 44. medegedeeld hebben, zal men ligtelyk bevroeden, dat dit zelfs voor

en, na negen en twintig jaren daar gediend te hebben, in den ouderdom van ruim drie en vyftig jaren in zyns Heren vreugde ingegaan is.

voor geletterde lieden, die gewend zyn andere talen, naar taalkundige regelen, te leren, een moeijelyke arbeid zy, zo dat iemand, die het in drie jaren zo ver brengt, dat hy de Groenlanderen en zy hem verftaan kunnen, ene zonderlinge bekwaamheid bezitten moet. Dien volgens kan men ligtelyk begrypen, hoe zwaar zulks den eerften drie Moravifche Broederen heeft moeten vallen; te meer daar ze noit ene *Grammatica* gezien hadden, en dus alle de Latynfche taalkundige kunft-woorden eerft leren moesten uit een toen nog onvolkomen opftel van wylen den Heer *Egede*, die, der Hoogduitfche taal niet magtig zynde, zyne gedagten niet duidelyk genoeg aan hen mededeelen kon, zo dat zy, om de Groenlandfche taal te leren, verpligt waren een weinigje van de Latynfche, en, om hunnen Leermeefter te verftaan, de Deenfche-taal te leren. Door de dagelykfe oeffening konden ze de taal niet leren, alzo zy in de eerfte fes jaren gene Groenlanders by zig hadden. De volgende Broeders hebben wel het voordeel, dat ze de taal volgens ene verbeterde *Grammatica*, en tevens door de oeffening, leren kunnen, moeten egter eerft alle, zelfs in andere talen ongewone, kunft-woorden verftaan, en ene menigte van *Paradigmata* en *Compofita* van buiten leren. Deze ongeletterde lieden hebben 't egter door vele naarftigheid zo ver gebragt, dat ze, zonder een opftel te maken, in de Groenlandfche taal vaardig kunnen prediken, en vele, ten dele zware, liederen en Bybelfche ftukken vertaald hebben; terwyl ze ook nog, by elke gelegenheid, de verftandigfte Groenlanderen uitvorfchen, en dus hun Woorden-boek en *Grammatica* vermeerderen en verbeteren.

§. 14.

Als iet zonderlings heeft men aangemerkt, dat, niettegenftaande het ruwe weder, den zwaren arbeid en veeltyds het fchrale en flegte voedfel, als mede zo vele gevaarlyke reizen op ene onftuimige zee tuffchen eilanden en klippen, tot nog toe van alle naar Groenland gereisde Broederen geen een overleden is, (*) ja dat ze zelfs weinig ziek geweeft zyn,

(*) Dus was het in 't jaar 1762 toen dit gefchreven werdt.

zyn, daar by de overige zendingen, vooräl in de *Carybiſche-eilanden*, zeer velen hunnen loop binnen kort geëindigd hebben. Indien men dit enkel en alleen aan de zuivere en gezonde lugt der koude Noordlanden wilde toeſchryven, diende men zig egter te binnen te brengen, dat in deze landen de ſcheurbuik en andere ongemakken vele droevige gevolgen hebben, waarvan men hier ook voorbeelden genoeg gezien heeft, vooräl in 't jaar 1728, toen 'er te *Godhaab* ene menigte van Europeänen geſtorven zyn. (*) Men kan dit derhalven niet zo maar als een gewoon gevolg van den algemenen loop der natuur aanmerken, maar moet den Here pryſen, die onzen Broederen moed, geloof, kragten en gezondheid, verleend, en hen by zo vele gelegenheden zyne wonderbare hulpe betoond heeft, gelyk zulks, by gelegenheid dat drie perzoonen te Herrnhut in de Opper-Lauſits by zeer gering ſchynende omſtanden het leven ingeſchoten hebben, 1736 geſchied is in een Lyk-dicht, waarin onder anderen gezegt wordt:

Dat men waſcht in *Petersbach*: (†)
Of een plank, by klaaren dag,
Op een dakje wordt geſlagen:
Of hout in de ſchuur gedragen:
Of, (neem regt de vraag in acht)
Dat men Peſt-volk, met bedacht,
Laat in Groenland by zich woonen,
Om hen allen dienſt te toonen:
Koude lydt en hongers-nood:
Storm en ys rondsom het boot;
Zeg: by welken onder dezen
Heeft zich 't meeſt gevaar beweezen?
Sterft de Waſchſter door een ſchrik
Op dat eigenſte oogenblik:
Moet men dood van 't dak hem draagen,
Die de plank had aangeſlagen:
Doodt het hout den Man op 't uur,
Dat hy 't hout draagt in de ſchuur:
En die vyf verlooren Booden

Lee-

(*) Zie het IVde boek §. 30.
(†) Een Beekje, dat Herrnhut voorby vloeit.

Leeven onder duizend dooden!
Zo hangt doods- en leevens-lot
Gansch alleenlyk af van God,
En in Oost, West, Noord en Zuiden,
Zorgt Hy trouw voor zyne Luiden.

§. 15.

Dan ten einde zy 't beter op dezen zwaren post uithouden, en zig ook van tyd tot tyd naar den geest verkwikken mogen, zo staat het hen vry, om beurtelings na elkander ene bezoek-reis naar Duitschland te doen, en zig den winter, of, byaldien de terug reis niet zeer noodzakelyk is, ook nog den volgenden zomer en winter, in de Broedergemeenten op te houden. Deze beurt krygt een ieder om het sesde jaar, schoon zommigen wel eens tien jaren en langer daarop hebben moeten wagten.

Voor het overige wordt hen jaarlyks, behalven de nodige ondersteuning in het uitwendige, alles gezonden, wat het voorgaande jaar by de Broeder gemeenten in geschrifte uitgekomen is, als mede de narigten, die uit het ryk van Kristus onder kristenen en heidenen vergaderd zyn, terwyl zy ook de narigten van zig en hunne zendinge mededelen, op dat ze met de overige Gemeenten in enen gedurigen zamenhang blyven, en met dezelven in genade en kenisse van Kristus wassen mogen. Zulke schriften en narigten maken ze zig by de lange winter-avonden gemeenzaam te nut, en eindigen met het avond-gebed, gelyk ze elken dag met het morgen-gebed, doch den zondag met de *Litany* beginnen, en alle middagen ene korte huis-oeffening hebben.

§. 16.

Hunne huishouding is gemeenschappelyk en wordt onder het bestier van den daartoe aangestelden Diaken gevoerd, die jaarlyks ene lyst van alle noodwendige zaken aan het ter verzorging der zendingen aangesteld *Collegie* overzent, en deze lyst wordt vervolgens naar *Kopenhagen* gezonden, om de verlangde zaken volgens dezelve aldaar te

kopen. De ene heeft het niet beter dan de andere, maar allen even eens; niemand verwagt enig loon, geſchenken of bygiften. Elk ſlaat de handen aan den uitwendigen arbeid, en doet zo veel hy kan; en wat de een of ander *verwervt*, wordt ten behoeve van de gemene huishoudinge aangewend. 'Er is egter buiten de viſſchery en de jagt, die maar zeer gering is, niets te *verwerven*, en om iets te winnen, kan men in 't geheel niet denken. Het meeſte moet hen derhalven gezonden worden, 't geen niet nalaten kan grote koſten te veroorzaken. De zendelingen moeten niet alleen in den beginne van reis-geld en de nodige kledinge voorzien worden, maar men moet hen ook jaarlyks enen aanzienelyken voorraad van allerly levens-middelen en klederen, als mede van tyd tot tyd de nodige vaartuigen en woningen, en voor de Groenlanderen de opentlyke huizen overzenden, en daarvoor zo wel als voor hunne perſonen de behoorlyke vragt betalen. Wanneer ze terug geroepen worden, of tot een bezoek in de Europeäanſche Gemeenten komen, kunnen ze niets mede brengen, en worden tot op derzelver terug reis verzorgd, en tot dezelve op nieuws van het nodige voorzien. Hunne kinderen, tot welker opvoeding ze onder de heidenen noch tyd noch gelegenheid hebben, worden in de kinder-huizen der Broeder-kerk, zonder betaling, met de zelve zorgvuldigheid en geenzins ſlegter opgevoed, dan de kinderen, voor welken de ouders betalen, en overeenkomſtig met derzelver natuurlyke vermogens tot letter-oeffeningen, konſten of ambagten, aangevoerd. Van de gelovige heidenen kunnen ze niets verwagten. En ſchoon het by de Broeders als een zetregel aangemerkt wordt, dat men gene heidenen door weldaden aanlokken moet, maar by alle gelegenheden, in welke men hen te hulpe komen moet, vele omzigtigheid heeft te gebruiken, ten einde ze door weldaden niet meer bedorven dan verbeterd worden; het blyft egter altoos zo, als de Heiland gezegt heeft: *De armen hebt gy altyd met u.* Deze moeten gedeeltelyk van wegens ouderdom en zwakheid verzorgd, gedeeltelyk opgevoed, en in ſtaat geſteld worden om te kunnen arbeiden: de zieken moeten verzorgd en van genees-middelen, doorgaans zonder betaling, voorzien worden; terwyl men tevens allen, die lezen kunnen, van de nodige boeken, en de kinderen van de middelen, om iets te leren, zonder betalinge voorzien moet. By de zen-

zendingen onder de *Negers*, en vooräl onder de *Indianen*, komen nog veel meer soortgelyke gevallen voor, in welken men zig verpligt vindt, om nu veel dan weiniger aan den heidenen te doen, doch daarvan is 't hier de plaats niet te spreken.

Tot het een en ander hebben onze Missionarissen geen ander *fonds* dan den Goddelyken Zegen, welken ze by 't werken met hunne eigene handen genieten, en de vrywillige ondersteuning hunner Broederen en Vrienden, wier harten van liefde en medelyden jegens de arme heidenen vervuld zyn. Toen ze de zendingen ondernamen, dagten ze in hunne eenvoudigheid dus: „ Het zwaarste voor ons „ zal zyn, om by de heidenen te komen; waren wy 'er „ maar eerst, dan zouden we met hen en op hunne wyze „ wel bestaan, of onzen kost by anderen winnen. " Dit hebben ze ook getrouwelyk gedaan, en gaan nog gedurig voort, met zig, zo veel doenlyk is, zelven door te brengen. Dan nademaal ze dus gebrek zouden moeten lyden en vergaan, of hun voorname oogmerk, te weten den dienst aan en onder de heidenen, verwaarlozen; men zwyge van de velerly uitgaven, die tot hun eigen bestaan en den welstand der Gemeenten uit de heidenen vereischt worden; zo wordt tot hunne ondersteuning nog ene merkelyke somme gelds vereischt, waartoe een ieder in de Broeder-Gemeente naar vermogen en met een blyd hart gaarn iets toebrengt. En hier van willen zelfs de kinderen niet uitgesloten zyn, ja de daggelders sparen het liever aan hunnen dagelykschen kost, dan dat zy het genoegen missen zouden, van mede, in de bevordering van het werk Gods onder de heidenen, deel te hebben.

't Geen op deze wyze vergaderd wordt, wordt in handen van ettelyke verstandige mannen, die tot de Diaconie der zendinge onder de heidenen, doch zonder wedde, aangesteld zyn, gesteld, door hen berekend, en tot de uitgaven, die ten behoeve van alle zendingen zonder onderscheid geschieden, aangewend. Schoon dit nu tot hier toe niet toereikende geweest is, des men nog immer ten dien einde enig geld heeft moeten opnemen, 't welk men van tyd tot tyd tragt af te leggen; men heeft egter reden om God, den Gever aller goede gaven, te danken, dat hy onzen Broederen en Vrienden een gewillig hart gegeven heeft, om dit gezegend werk te ondersteunen, en dat hy het gebed zyner

ner knegten, om allen weldoeneren rykelyk te vergelden, oogschynelyk verhoord heeft. Op hem is ook onze hope gegrond, dat hy by alle zware omstandigheden dit werk, want 't is *het zyne*, verder bevorderen, en ook op andere plaatsen liefderyke harten, ter ondersteuninge van deszelfs uitwendige verzorging, verwekken zal, welker weldaden door de gelovige heidenen en derzelver dienaren met dank zullen erkend en niet vergeten worden by Hem, die gezegt heeft: *Voor zo veel gy dit een van deze myne minste Broeders gedaan hebt, zo hebt gy dat my gedaan.*

§. 17.

De Broeders hebben uit de Groenlanderen van den beginne af ettelyken der verstandigsten en wegens hunnen wandel geagte lieden van beide kunnen als mede-arbeiders by derzelver volk gebruikt, en deze werden by de *visitatie* in 't jaar 1752 in een geregeld en vast gezelschap, dat uit meer dan twintig personen bestondt, ingericht, en den volke als voorgangers voorgesteld. Met dezen komen de Broeders twemaal in de week byeen, en worden door dezelven verwittigd, hoe 't op het land en in de huizen (want byna in elk huis woont een der leden van dit gezelschap) toegaat, vooräl ten opzigte van de opvoedinge der kinderen, de huis-orde en den dagelyksen ommegang en wandel der inwoneren. By deze gelegenheid geeft men hen nutte errinneringe, die zy weêr by de anderen te pas zoeken te brengen.

In 't byzonder wordt men door hen verwittigd, hoe zig de nieuwen inwoners, die nog gene leerlingen zyn, schikken, of wat men by de heidenen, die ten bezoek komen, gewaar wordt. Zy worden ook vlytig aangemoedigd, om den heidenen den weg der zaligheid voor te stellen; en wanneer ze van huis en onder de heidenen zyn, worden ze zelfs door dezen verzogt om 'er van te spreken.

Zaken, die tot de inwendige bestiering betrekking hebben, worden in de zo even gemelde *Conferentie* met de Groenlandsche mede-arbeideren niet verhandeld, maar in de wekelykse Conferentie der Missionarissen en derzelver Europeaänsche mede-arbeideren overwogen, en vervolgens aan de Groenlandsche mede-arbeideren meêgedeeld. Wat inte-

integendeel tot het bestaan en den uitwendigen welstand van 't volk dienen kan, vooräl wanneer een algemene togt naar de afgelegene plaatsen der neringe voorhanden is, zulks wordt met hen lieden overwogen, waarby ze tevens vermaand worden, om onder hun volk ene goede orde te houden; en zulke mannen, die 'er de nodige bekwaamheid toe hebben, worden gelast, zo dikwils, als het immer doenlyk is, vergaderingen met de genen te houden, die met hen op één land staan, en daarby de heidenen ook niet te vergeten. Des winters, wanneer ze allen te huis zyn, laat men de Groenlandsche mede-arbeideren de opentlyke vroeg-vergadering op de zaal, een of twemaal in de week, houden, waarby egter altoos een der Missionarissen tegenwoordig is.

Uit deze mede-arbeideren worden by elke kunne ettelyke tot dienaren aangesteld, die de kerk-zaal in behoorlyke orde en schoon houden, de banken zetten, de lampen bezorgen, het doop-water inbrengen, en voorts al 't geen verrigten, wat op andere plaatsen het werk van den koster is. Behalven dezen is niemand der Groenlandsche mede-arbeideren door enigen byzonderen naam of amt, by voorbeeld: ouderling, voorstander, katechiseerder enz. onderscheidentlyk betekend, schoon ze met de daad alles verrigten, wat zulke personen betekenen zullen; doch alles vrywillig zonder bezoldinge of rang. En in der daad, al was het dat de Broeders het vermogen hadden, (gelyk zy 't niet hebben) om aan de zulken, die hen den arbeid ligter maken, enig voordeel toe te voegen, zy zouden, zulks doende, het eigentlyk doelwit, te weten de verbetering van het volk, missen, en tot allerly kwade gevolgen aanleiding geven.

§. 18.

Dus kome ik nu op den *openbaren Godsdienst*, zo als dezelve des zondags en in de week verrigt wordt.

Op de *werkdagen* is alle morgen te ses uren het *morgen-gebed*, 't welk alle gedoopten, zo groten als kleinen, bywonen. Te agt uren is de *Vroeg-vergadering* voor allen en een iegelyk, in welke altoos over ene spreuk uit den Bybel gesproken wordt, doch niet langer, dan dat de ver-

gade-

gadering, het zingen mede gerekend, binnen een half uur eindigd. Daarna varen de mannen op hunne bezigheden uit. Kort daarop is de *vergadering der kinderen*, of de katechiſatie. Deze geëindigd zynde gaan de meisjes by enen getrouwden Miſſionaris of Diaken, en de jongens by den katechiſeerder, in de ſchool, waar ook enige jonge lieden, zo veel en wanneer ze tyd hebben, komen, ten einde zig beter in 't lezen en ſchryven te oeffenen, en den Schoolhouder by de kleine kinderen behulpzaam te zyn. 's Avonds, wanneer de mannen uit zee te huis gekomen zyn, wordt nog ene algemene vergadering gehouden, in welke of kortelyk geſproken, of ſlegts gezongen wordt, en daarom noemt men dit de *Zing-vergadering*.

Dit zyn de algemene vergaderingen op elken dag. Na de Zing-vergadering blyven de Avondmaals-leden op de zaal, alwaar hen ene korte vermaning gehouden wordt. Ook wordt de *Conferentie* met de Groenlandſche mede-arbeideren twemaal in de week gehouden. Na het avondeten, wanneer een ieder zyn dag-werk geëindigd heeft, is in de Koor-huizen het avond-gebed.

§. 19.

Des zondags na het Morgen-gebed worden aan elk der verſcheide Koren afzonderlyk korte vermaningen, overeenkomſtig derzelver kunne, ſtaat en ouderdom, gehouden. Dit noemt men *Koor-vergaderingen*. Des zomers, wanneer dikwils niet dan zeer weinigen te huis kunnen zyn, of byaldien het weder zeer ſlegt is, wordt in plaats van deze vergaderingen, ene algemene leer-reden gehouden. De eigentlyke *Predikatie* over het Zondags-evangelie, of ene ander Bybelſche ſtoffe, wordt 's namiddags gehouden, en verſchilt van ene gewone vermaning of ſtigtelyke redenvoering in niets, dan dat in de Predikatie de waarheden meêr in derzelver verband beſchouwd, of meêr lerender wyze voorgedragen worden dan in andere vergaderingen; dat dezelve ook wat langer, en dus omtrent een uur, duurt; terwyl de Miſſionaris, in plaats van agter de tafel, (want hy heeft geen Predikſtoel) gelyk in andere vergaderingen, te zitten, overend ſtaat, ten einde men

men hem, over de gehele zaal, die als dan gewonelyk zeer vol is, als mede in het voorhuis en de vertrekken ter zyde van de zaal, duidelyk horen kan.

's Avonds wordt alle zondagen, met de gedoopten en de reeds aangenomene leerlingen, de *Litany* of het plechtig Kerk-gebed: *Here ontferm U onzer!* enz., met tusschenvoeginge van vaarfen, die gezongen worden, gebeden: by de voorbiddinge voor de gansche Kriftenheid is ook die voor de hoge en lage Overheid gevoegd, dewelke hier in deze bewoordingen uitgesproken wordt: " —— En in 't byzonder de Overheid dezes lands, onzen dierbaren Koning Frederik den Vyfden, en alle deszelfs Amtenaren leiden en beschermen, op dat wy, onder hun bestier, een gerust en stil leven leiden mogen in alle Godzaligheid en eerbaarheid! *Verhoor ons Menschlievende God en ontfermende Heer!* "

Na het H. Avondmaal en de plechtige bediening van den Doop is deze vergadering, in welke de *Litany* gebeden wordt, by den Groenlanderen de gewichtigste, terwyl de lieflyke en aanbiddelyke tegenwoordigheid van onzen Here, deszelfs Vader, en den H. Geest, dikwerf op ene zo gevoelige wyze in deze vergadering bespeurd wordt, dat velen in tranen uitbarsten. Uit dien hoofde zal ook niemand dezelve ligtelyk verzuimen, zelfs hebben de kinderen, die 'er wegens mangel aan plaats niet tegenwoordig zyn kunnen, gebeden, dat men dezelve den volgen dag met hen houden zoude. Onmiddelyk na deze vergadering hebben de getrouwde lieden het Avond-gebed op de zaal, en de ongetrouwden in derzelver koor-huizen.

§. 20.

Behalven de zondagen, worden ook in Groenland de gewone en in de algemene Kristenheid bekende hoge Feestdagen gevierd; by voorbeeld: paaschen, pinksteren, en het kers-feest. Op *den eersten Paasch-dag 's morgens* tegen den opgang van de zon komt de Gemeente op de zaal byeen, en gaat, na dat de Missionaris de vergadering met deze blyde woorden: *De Heer is waarlyk opgestaan!* gegroet en ene korte aanspraak gehouden heeft, naar den kerk-hof: aldaar wordt uit de *Paasch-Liturgie* der Broeder-

der-kerk gebeden en gezongen, als mede gedagtenis der in 't voorleden jaar ontslapene gelovige Groenlanderen, onder meldinge van derzelver namen, gehouden, terwyl men tevens voor de nog in leven zynde bidt om ene insgelyks zalige voleindige des geloofs, en de eeuwige rust by de wonden des Heilands. Daarna wordt de geschiedenis van 's Heilands opstandinge, volgens de overeenstemming der vier Evangelie-schryveren, gelezen, opgehelderd en bezongen. 's Namiddags wordt over de Feestdags-afdeling, of ene andere vrye Paasch-stoffe gepredikt, en de dag, zo als op zondag gewonelyk geschiedt, met de Litany geeindigd. Op den tweden feestdag worden 's voormiddags de koor-vergaderingen en 's namiddags de predikatie gehouden, en tevens, byaldien 'er dopelingen voorhanden zyn, de doop bediend.

Byna op dezelve wyze wordt het *Pinkster-* en *Kers-feest* gevierd, alleenlyk met dit onderscheid, dat men zig, ten aanzien van het eerste, schikken moet naar de omstandigheden van dien tyd des jaars, als wanneer de meesten op de haring vangst zyn, en het feest aldaar vieren; terwyl men, wat het *Kers-feest* aangaat, den avond voor het zelve de *Kers-nagtwake* houdt, in welke de geschiedenis der geboorte des Heilands overwogen wordt, en men tevens ettelyke Feest-liederen zingt. Ook worden in dezen tyd gewonelyk ettelyke liefde-malen met de Gemeente, en wel in verscheidene verdelingen, gehouden: by voorbeeld, met de kinderen geschiedt zulks op den 28sten December, zynde de dag der onnozele kinderen, als wanneer na ene op de tyds-omstandigheden toepasselyke katechisatie, ook ettelyke overgezondene geringe zaken, by wyze van Kers-feest-geschenken, onder hen uitgedeeld worden.

Ook worden hier de *Witte-donderdag*, de *Goede-vrydag*, en de *Hemelvaarts-dag*, met de betrachting der geschiedenisse volgens het berigt der Evangelie-schryveren, gevierd. Op Goede-vrydag wordt de gedagtenis van 's Heilands dood, in en onder het Sacrament zyns lighaams en bloeds, gewonelyk met enen byzonderen zegen en aandoening, vernieuwd.

Op *Nieuw-jaars-dag* wordt gedagtenis gehouden van 's Heilands verdienstelyke besnydenisse, als de gelegenheid, waarby hy het eerste maal bloed stortte, en tevens over den heilryken naam van *Jesus* gesproken. In den voor-

gaan-

gaanden nagt worden in de nagt-wake alle in 't afgelopen jaar ondervondene bewysen der genade en goedertierenheid des Heren der Gemeente voorgehouden, en het oude jaar met een, gewonelyk, door vele tranen verzeld gebed, voorbiddinge en dankzegginge, besloten.

Het feest der verschyninge van *Kristus*, of het Heidenfeest, dat is, de gedenk-dag van de inhuldiging des nieuwgeboren Konings der Ere door de eerste heidenen, wordt op den 6den January met ene predikatie, met voorlezing der berigten van andere bekeerde heidenen, en gewonelyk met ene bediening van den Doop, gevierd.

Op den 2den February wordt met den weduwenaren en weduwen een liefdemaal gehouden, waar by hen het voorbeeld van *Simeon* en *Anna*, en derzelver met blydschap vervuld wagten op de vertrostinge Israëls, voorgesteld wordt. De 25ste Maart, zynde de gedenk-dag der menschwordinge des Heilands, wordt door de gansche Gemeente gevierd; en nademaal deze menschwording de grond en het begin is van onze verlossinge en heiligmakinge, en de Groenlanders in dezen tyd nog allen by elkander zyn, zo wordt de gewichtige stoffe van de heiligmakinge onzer zielen en lighaamen door de verdiensten der met de Goddelyke natuur verenigde menschheid des Heilands by elke der twe kunnen, naar derzelver verschillenden ouderdom, met ene byzondere toepassing op het gemoed, verhandeld, en der aangroeijenden jeugd tot den nieuwen graad van ouderdom een zegen mede gedeeld.

De overigen in verscheide Evangelische landen gewone feesten, by voorbeeld, dat van *Joannes* den Doper, en *Michaël*, worden alhier niet plechtig gevierd, terwyl de Groenlanders in dezen tyd gewonelyk afwezig zyn; ondertusschen wordt in de gewone dagelykse vergadering de feest-stoffe aangeroerd.

Op den dag des Apostels *Thomas*, zynde de 21ste December, wanneer de Groenlanders van ouds af gewend zyn, ene maaltyd, ter gelegenheid van den Zonnestand, te geven, wordt in ene vergadering gesproken over 's Heilands woorden, by *Joannes* in 't XXste Hoofdstuk vs. 27. *Brengt uwen vinger hier, en ziet myne handen, en brengt uwe hand en steekt ze in myne zyde, en zyt niet ongelovig, maar gelovig*: welke stoffe by de daarop volgende maaltyden dikwils zeer liefiyk in de huizen bezongen wordt.

Des zomers wordt, indien de Groenlanders byeen kunnen komen, maandelyks, veertien dagen na het H. Avondmaal, de Gemeente- of bid-dag op een zondag gehouden. Behalven de gewone predikatie worden alsdan zommige vertaalde narigten uit de heiden- en andere-Gemeenten, als mede de levensbeschryvingen van ontslapene Broeders en Zusters mede gedeeld, een stuk uit de *Psalmen* of *Propheten* gelezen en opgehelderd, en gewonelyk ettelyke leerlingen, na ene aanspraak, met den kus des *Vredes* onder de aanstaande dopelingen aangenomen, of ettelyken der laatsten der Gemeente door den doop ingelyft, en eindelyk deze plechtige dag met een gebed, onder 't welk de Gemeente knielt, besloten.

§. 21.

In de algemene vergaderingen wordt altoos ene Bybelsche spreuk tot een grondslag gelegt; doch in de redevoering daarover wordt de stichting en opwekking, meer dan ene taalkundige en geleerde verklaring van den *Text*, beoogt. En wat de redevoeringen der Groenlandsche mede-arbeideren in 't byzonder aanbelangt, het zyn gewonelyk belydenissen van derzelver eigene en dagelykse bevinding, van het genot der zaligheid, en van 't geen ze ervaren, dat hen ten dien opzigte tot voortgang of tot hinderinge strekt: en de ondervindinge bewyst, dat dergelyke redevoeringen enen zonderlingen indruk op de harten der Groenlanderen maken. Op de feest- of gedenk-dagen, en in 't gemeen wanneer de dagelykse vastgestelde Bybelsche spreuken gene stoffe bevatten, die op de omstandigheden der Groenlanderen toepasselyk is, wordt een stuk uit de H. Schrift, en wel gewonelyk uit de Evangelie-schryveren, voorgelezen, 't geen zomtyds, wanneer men 't nodig agt, door ettelyke korte en eenvoudige aanmerkingen opgehelderd wordt. En dewyl vele Groenlanderen reeds vaardig lezen kunnen, zo leest de een of ander dikwils den overigen hier en daar in de huizen een stuk voor, 't geen dan aanleiding geeft tot nutte gesprekken, of, wanneer zy iets niet wel vatten, om by de leraren nader onderrigt te vragen.

§. 22.

De Groenlanders, vooräl de vrouws-personen en de kinderen, zingen den meesten tyd by derzelver arbeid, zo wel te huis als buiten het huis zynde, geestelyke liederen. In vroegere tyden hieldt men met de zulken, die goede stemmen hebben, byzondere zing-scholen. Doch tans zyn die niet meer nodig, alzo de meesten zeer wel zingen, de meest in gebruik zynde liederen van buiten kennen, of in staat zyn, om dezelven uit het gezang-boek te leren. En ik moet betuigen, dat, gelyk Vremden den regelmatigen en lieflyken kerk-zang der Broeder-gemeenten in 't algemeen met genoegen horen en bewonderen, het gezang der Groenlandsche Gemeente my dermaten behaagd heeft, dat het zelve, myns oordeels, dat van verscheiden onzer Broeder-gemeenten in *Europa* overtreft. 't Is waar, vele manspersonen hebben ene enigzins schorre stem, en zingen derhalven maar zagtjes; maar daarentegen hebben de vrouws-personen ene zeer zuivere en lieflyke stem, en zingen allen zo geregeld en zamenstemmende, dat het geluid van verre niet anders gehoord wordt, dan of het ene enkele stem was. Onder dezen zyn in 't byzonder de kleine meisjes door de zuiverheid en levendigheid des gezang uitmuntende.

Het enigste gebrek ten dezen opzigte, te weten dat hare stem by ene lange zang-wyze of *melodie* enigzins lager wordt, heeft men door de Muzyk gelukkig verbeterd. Doch deze Muzyk is zeer eenvoudig, zo als men 't van zulk een gering dorpje verwagten kan, en bestaat slegts uit twe of drie violen en zo veel fluiten, die zomtyds door ettelyke harpen of guitarn ondersteund worden. Zommige Groenlanders hebben alle hen bekende geestelyke zangwysen op deze speeltuigen in de eerste en twede stem vry zuiver en vaardig leren spelen, en zouden, indien men zulks nodig en nuttig oordeelde, het daarin misschien zeer verre brengen, alzo de meesten ene natuurlyke neiging tot de Muzyk hebben. Ettelyken hebben ook geleerd op de trompet en de wald-hoornen te blazen, doch deze speeltuigen worden niet by 't gezang gebruikt, maar slegts om de gedoopten en Avondmaals-leden tot derzelver vergaderingen byeen te roepen.

§. 23.

Het voorname oogmerk, 't geen in alle Predikatien, Katechisatien en gesprekken bedoeld wordt, is de levendige kennisse van *Jesus Kristus* den gekruisten, en uit deze bron worden alle andere waarheden afgeleid. Tot dezen Heiland worden alle zielen door de Missionarissen gewezen, ten einde in zyne wonden vergevinge der zonden, leven en zaligheid te zoeken, en zig door zyn bloed naar ziel en lighaam te laten heiligen en bewaren. In 't byzonder tragten de Missionarissen ene iegelyke ziel tot enen innigen ommegang te brengen met dien getrouwen Vriend der zielen, dien ze wel nog niet gezien hebben, doch wiens nabyheid zy overäl, onder vurige verzuchtingen tot- en hartens-gesprekken met hem, genieten kunnen; 't geen tot een dagelyks voedsel van 't leven, dat uit God is, verstrekt, en niet gedoogt, dat de kaars des geloofs uitgebluscht wordt.

Op welke wyze ze de onwetende heidenen tot kennisse der waarheid tragten te brengen, daarvan zyn, in de voorgaande Historie, voorbeelden genoeg te borde gebragt. Zy hebben ondervonden, hoe weinig men by de domme Wilden uitvoert, wanneer men dezelven eerst tot redelyke menschen maken, hen van het aanwezen van God, van deszelfs eigenschappen, en van de daaruit voortvloeijende pligten overtuigen, en langs dezen weg tot aanneminge der lere van de verzoeninge toebereiden wil. Na enen vergeefschen arbeid van ses jaren hebben ze ondervonden, dat de eenvoudige, maar met gevoel van 't hart gepaarde, verkondiging van 's Heilands lyden, deszelfs oorzaken en zalige gevolgen, de beste voorbereiding is, en tevens de zekerste weg, om ingang te vinden in de duistere en woeste gemoederen der heidenen, en dezelven vervolgens in alle waarheid allengskens in te leiden. En ik heb niet dan met de grootste verwondering gezien, hoe kragtdadig het woord des kruises zig by heidenen, die nog t' enemaal onwetende en woest waren, betoond heeft, terwyl ik dezelven, in den eersten opslag, nog in 't geheel niet bekwaam zoude geoordeeld hebben, om deze grote verborgenheid der Godzaligheid te omhelzen.

In deze leerwyze zyn ze, niet alleen door ene eigene ondervinding van vele jaren, maar ook door het voorbeeld hunner mede-arbeideren onder andere heidensche volkeren, bevestigd geworden; ja dezelve leerwyze is ook by andere knechten Gods in *Oost-* en *West-Indiën* beproefd bevonden onder heidenen, die veel schranderer en op hunne wyze geleerder, maar tevens verwarder zyn, waarvan ik uit *Johan Lucas Niekamps Kurtzgefaßten Ostindischen Missions-Geschichte*, *mit einer vorrede des Herrn Prof. Frankens*, slegts het volgende mede delen zal: „ De Heren „ Missionarissen (dus wordt in het zo even gemelde Hoogduitsche werk bladz. 140 gesproken) hebben meermaals „ opgemerkt, dat de gemoederen meest getroffen en begerig gemaakt worden, om zig nader te laten onderrigten van de verdorvenheid der menschen, en de nietigheid hunner Goden, wanneer men hen *terstond en by de eerste aanspraak* de heilryke boodschap van Gods vrye „ ontferminge in Kristus Jesus over het verlorene menschelyke geslagt met nadruk verkondigt. Daarentegen „ hebben de Katechiseerders, eer dezelven de *voorname zaak*, die een dienaar van het Nieuwe Verbond te verkondigen heeft, regt inzien, zeer dikwils moeten ondervinden, *hoe weinig men by deze heidenen slaagt, door hen ene reeks van zedelyke begrippen van Gods overheerlyke eigenschappen, en allerly verpligtingen tot deugd voor den geest te brengen.* Want schoon ze ook alle „ waarheden van dien aart uiterlyk toestemmen, zy tragten egter dezelven door allerly tegenwerpingen kragteloos te maken, en zulks te meer, om dat hun verkeerde wil gene genegenheid tot dezelve heeft. " En bladz. 465. word gezegt: „ Den meesten aandagt en opwekking bespeurde men by het voorstel van Evangelische stoffen, en vooräl by dat van 's Heilands lyden „ enz. "

Hetzelve heeft ook wylen *David Brainerd*, Missionaris van ene *Presbyteriaansche* Maatschappy in *Schotland*, onder de Indianen in de *Provintien Jersey* en *Pensilvanien* waargenomen. (*) Van dezen getrouwen en tot deszelfs maar al te vroegtydigen dood toe onvermoeiden man weet men,

(*) Ziet de *merkwurdige Heiden-bekehrung in West-Indien*; in het 3de en 4de deel van *Fresenii Pastoral-Samlungen.*

men, en het blykt ook uit den ganschen zamenhang zyner berigten, dat dezelve, zo lang hy volgens de gewone leerwyze en manier, van te willen overtuigen, gepredikt heeft, niets by de Indianen heeft kunnen uitregten; dan zo dra hy, naar het voorbeeld zyner buren, van welker zegen onder de heidenen hy zelve een oog-getuige was geweest, het besluit nam, om den heidenen van den eersten beginne af en terstond den Heiland en deszelfs liefde tot in den dood des kruises te prediken, heeft hy zulk ene grote en schielyke opwekking bespeurd, dat hy en alle leraren van zyne gezinte, die 'er oog-getuigen van geweest zyn, daarover zeer verbaast gestaan hebben en Gode de eer hebben moeten geven. Ik zoude vele bladzyden moeten beschryven, indien ik de veelvuldige schone voorbeelden van dien aart hier plaatsen zoude. Het volgende zy genoeg: „ Ik predikte (de Heer *Brainerd* spreekt onder den 3den Aug. 1745) over *Openb.* XXII: 17. *En die dorst heeft, kome: en die wil* enz. Schoon ik nu deze stoffe niet verhandelen kon op de gewone predik-wyze, de Heer gaf my egter kragt en vrymoedigheid, om den dierbaren Heiland op ene enigzins ongewone wyze mynen hoorderen voor te stellen als enen goedertieren en liefhebbenden Zaligmaker, zo dat men ene byzondere opwekking bespeurde. "

In de *algemeinen Anmerkungen uber dieses Genaden-werk* wordt bladz. 300 gezegt: „ Dan deze grote opwekking en „ verwonderlyke bekommering der zielen werdt noit door „ Schrik-predikatien veroorzaakt; in tegendeel, ik heb „ met verwondering opgemerkt, dat, wanneer ik in myne redevoeringen voornamelyk staan bleef by de zielroerende voorstellinge van enen aan 't kruis gestorven Heiland, en deszelfs betoninge in zyn lyden; als mede by „ de overheerlyke heil-goederen van 't Evangelie, en met „ welke goedertierenheid, met welke vrye en onverdiende barmhartigheid, dezelve door de Goddelyke Genade „ aan alle arme, treurende en bekommerde zondaren aangeboden worden; zig dan ten eersten een buitengewone „ aandoening en opwekking onder de toehoorderen openbaarde, enz. "

§. 24.

't Is deze zelve en geen ander grond, die by onze Groenlanderen gelegd is, en het weinige, dat tot dus ver uit hunne redevoeringen en brieven mede gedeeld is, en in het byvoegzel nog volgen zal, kan tot een bewys dienen, dat ze op dezen grond in de genade en kenniffe der waarheid waffen en toenemen. Dan dewyl deze openbare belydeniffen niet dan van de gefteldheid zommiger leden der Gemeente getuigen, zo zal ik tans myne gedagten nopens de Gemeente, dezelve over 't geheel befchouwd, uiten, naar ik ze door ene dagelykfe verkering en by verfcheide gebeurteniffen heb leren kennen.

Ik heb onder de Groenlanderen weinig of gene voorbeelden van zulke lieden gevonden, die niets hadden dan ene levenlofe kenniffe, dewelke, het hart leeg latende, niets doet, dan den menfch opblazen, ja menigmaal de ziel met een fchadelyk gepeins vervuld. Hiertoe hebben ze ook gene aanleiding, want de waarheid wordt eenvoudig, fchriftmatig en in diervoegen voorgedragen, dat ze niet flechts tot fcherpinge van het verftand, maar tevens en wel voornamelyk tot verbetering van het hart, diene. Men zet ze niet aan, om veel van buiten te leren, als waardoor by velen, die daartoe gene genegenheid hebben, een afkeer van de waarheid, en langs dezen weg of ene murmurerende ftompheid, of een verborgen fpitsvinnig en fchadelyk gepeins ontftaan kan. Zy worden door gene eerzugtige jaloersheid tot het leren aangezet, en het fpreekwoord: *Wie veel weet, wordt veel geacht*; wordt by hen op de geeftelyke kenniffe niet toepaffelyk gemaakt.

Des niettegenftaande hebben de meefte gedoopten ene fraije letter-kenniffe. Men moet egter een onderfcheid maken tuffchen dezulken, die bejaard by de Gemeente gekomen zyn, en de zulken, die in hunne jonge jaren, of als kleine kinderen gedoopt, in de fchool onderwezen, en, om zo te fpreken, onder het beftier der Broederen opgewaffen zyn. Want de laatften, behalven dat zy dagelyks gekatechifeerd worden, waartoe de bejaarden genen tyd hebben, kunnen voor het grootfte gedeelte lezen, en gevolgelyk, 't geen ze horen, beter verftaan en onthouden.

Dus beſpeurt men by dezen een merkelyk onderſcheid in het toenemen van ene onderſcheidene kenniſſe, ſchoon 'er ook onder de bejaarden zyn, die door ene rype en met gevoel van 't hart gepaarde overweging het zo ver gebragt hebben, dat men 'er over verbaaſt moet ſtaan.

De voorname zaak, op welke de Broeders het by hunne Groenlanderen, zo wel gedoopten als ongedoopten, toeleggen, is het gevoel van 't hart, of de levendige kenniſſe en eigene bevindinge der Genade Gods in Kriſtus. By hen, die gedoopt zullen worden moet het zo min aan het heilzaam gevoel van 's menſchen ellende, gepaard met het verlangen naar den Here Jeſus en het vertrouwen op deszelfs verdienſten, als aan de nodige kenniſſe ontbreken. By wien het eerſte t'enemaal ontbreekt, die zoude, ſchoon hy het laatſte in ene nog zo ryke mate bezat, by de Miſſionariſſen ten aanzien van den doop in gene de minſte aanmerking genomen worden; terwyl ze in tegendeel iemand, die waarlyk om genade ſchreit, hoe gering deszelfs wetenſchap voor het overige zyn mogt, aanmerken als een tot het koningryk Gods geſchikt en waardig onderwerp, om dat ze van begrip zyn, dat een menſch die dus geſteld is, de regte geſchiktheid heeft, om ryk te worden aan allerly kenniſſe en ondervindinge. En ik heb in der daad ook bemerkt, dat de Groenlanders niet, dan na derzelver doop, enen regten voortgang in de nodige en nuttige letter-kenniſſe maken; want dan hebben ze eerſt een ruim hart, een getrooſt gemoed en dus ook luſt gekregen, om alles te leren, wat nuttig is en der lere des Heilands tot eer en ſieraad ſtrekken kan. Voorts heb ik opgemerkt, dat de zulken, die by hunnen doop meer gevoel dan kennis gehad hebben, anderen, by welken het tegendeel plaats had, binnen kort voorgekomen zyn; en dat de genen, die na hunnen doop ſtaan blyven en niet in de genade toenemen, ook in de kenniſſe veragteren. Deze evenredige wasdom in genade en kenniſſe is 't geen, waar naar men zig ten aanzien der gedoopten rigt, in derzelver beſtieringe en inleidinge in de voorregten en goederen van het ryk der genade.

§. 25.

§. 25.

Dus leid my de orde tans tot de H. Sacramenten, te weten den *Doop* en het *Avondmaal*.

De H. Doop wordt, of aan kleine kinderen van gelovige ouderen, of aan bejaarde personen toegediend.

Wat den *Kinder-doop* aangaat, zo dra een kind geboren wordt, geeft de vader daarvan aan den Missionaris berigt, en verzoekt, dat zyn kind moge gedoopt worden. En zulks wordt niet langer dan tot de naaste algemene vergadering (want de doop wordt gewonelyk in tegenwoordigheid der gansche Gemeente bediend) uitgesteld, alzo de Groenlanders gene toebereidselen, by voorbeeld tot kinder-malen enz., nodig hebben. Dan byaldien het kind zwak is, wordt hetzelve ten eersten in het huis of de tente der ouderen gedoopt, en is het 's avonds, of slegt weder, dan stelt men 't tot den volgenden morgen uit. De vroedvrouw, die dikwerf door de moeder verzeld wordt, brengt het kind, zo naakt als 't is, (want ze hebben gene luijeren) by de *Diakonesse*, die het kind ten doop kleedt, en vervolgens aan den Missionaris, na dat dezelve ene aanspraak aan de Gemeente, en in 't byzonder aan de kinderen, gedaan heeft, overgeeft, die het door een kort gebed met opleggingе der handen inzegent, en vervolgens, onder het uitspreken van 't gewone Doop-formulier, *N. N. Ik doop u in den name des Vaders, en des Zoons, en des H. Geestes*, in den dood des Heren doopt. Daarna wordt het kind ettelyken mede-arbeideren, als Peten, voorgehouden, die het met opleggingе der handen zegenen. Vervolgens wordt deze plechtige handeling met gezang geëindigd.

Des zomers, wanneer de ouders uit zyn en in tenten wonen, brengen ze de kinderen herwaards ten doop, doch in geval van noodzakelykheid, vaart een der Missionarissen naar hen, en bezoekt tevens de heidenen.

De kleine kinderen van heidenen, zelfs van de zulken die by de Gemeente wonen, worden door de Broeders niet gedoopt, om dat men nopens derzelver opvoeding niet kan verzekerd zyn, eer een van de ouders of beiden ge-

gedoopt, ten minsten onder de aanstaande dopelingen aangenomen zyn. En dit al geschied zynde worden evenwel derzelver mede gebragte kinderen, die ouder zyn, dan dat men ze als onschuldige kinderen aanmerken kan, niet gedoopt, eer dezelven de jaren van onderscheidinge bereikt en de nodige kennisse verkregen hebben.

§. 26.

Ten aanzien van dezen en alle bejaarden wordt het volgende in agt genomen. Wanneer men van hen verstaan heeft, dat ze voornemens zyn, om bestendig by de gelovigen te blyven, en niet alleen door de mede-arbeiders verwittigd is, dat ze hun verlangen naar den doop dikwils te kennen gegeven, de openbare vergaderingen naarstig bygewoond, en hunne bygelovige gewoontens verlaten hebben, en zo wel onder de heidenen als de gelovigen een geregeld leven leiden: maar daarenboven by dikwerf herhaalde gesprekken met dezelven ook ene innige begeerte by hen bespeurd heeft, om hunnen onzaligen toestand met enen zaligen te verwisselen; zo worden ze door een der Missionarissen (en indien het vrouws-personen zyn, door ene Diakonesse, ten minsten altoos in derzelver tegenwoordigheid) gesproken, en dus hun verlangen zo wel als de getuigenissen der mede-arbeideren getoetst. Vervolgens wordt hun verlangen in de *Conferentie* der Duitsche arbeideren door den Missionaris voorgedragen, en byaldien niemand ietwes tegen dezelven in te brengen heeft, worden ze op den eerstvolgenden Gemeente-dag onder de aanstaande dopelingen aangenomen, en den Here in een gebed aanbevolen.

Van dien tyd af worden ze eerst als regte leerlingen of aanstaande dopelingen aangemerkt, en men kan alsdan staat daarop maken, dat ze blyven; (hunne heidensche bloedverwanten geven ook ten eersten alle hope verloren, om ze weêr af te trekken) vervolgens worden ze tot de onderwyzing der gedoopten mede toegelaten, men bezoekt ze en spreekt meer dan voorheen met hen, ten einde zy van de eerste en voornaamste gronden des kristelyken Godsdienst klaare en onderscheidene begrippen verkrygen, en vooräl leren mogen, om op het inwendig werk des H. Geestes

aan

aan hunne harten te letten. Men tragt, wel is waar, tevens, om hen ettelyke voorname stukken der Kristelyke Leer, voorāl de Apostolische Geloofs-belydenisse met de verklaring van *Luther*, van buiten te doen leren, men eischt zulks egter niet als iet, dat noodzakelyk is, voorāl niet by oude lieden; neen, men vergenoegt zig daar mede, dat ze, van 't geen zy van de waarheid begrypen, en van den grond der hope, die in hen is, op ene vrye en katechetische wyze rekenschap kunnen geven. En hier omtrent ziet men meer op het verlangen en de opregtheid van 't hart, dan op de vermogens van 't verstand en de geheugenisse, of slegts op de vaardigheid en gladheid van tong.

Dat nu onze Missionarissen zo weinig werk maken van het van buiten leren, en zig vergenoegen met 't geen hunne leerlingen uit de onderwyzingen voor en na den doop onthouden, daar van zal misschien dit de reden zyn, dat ze met leedwezen gezien hebben, hoe weinig, in 't midden der kristenheid, het moeijelyke en langdurige van buiten leren, het vaardig opzeggen uit meer of min kleine en grote leer-schetsen, tot verlichtinge van het verstand, men zwyge tot veranderinge van 't hart, of tot een dadelyk en wezendlyk kristendom, gewonelyk toebrengt. En dit zullen ongetwyfelt alle opregte ziel-verzorgers, voorāl op de dorpen, best weten en met leedwezen toestemmen.

Ondertusschen moet ik by deze gelegenheid aanmerken, dat nu reeds vele Groenlanders van beide kunnen, die by de Broeders opgewassen zyn, en in derzelver scholen vaardig hebben leren lezen, vlytig den ouden in de huizen voorlezen, waar door de laatsten meer van buiten leren, dan wanneer ze tot het van buiten leren, als tot ene plicht-oeffening, op ene meesterachtige wyze aangezet worden. Want de genegenheid tot de zaak maakt ze ligt.

§. 27.

Dewyl het nu dus by onze leerlingen niet zo zeer op ene uitgestrekte kennisse, als op een hartelyk gevoel en eenvoudige belydenis van hunnen onzaligen toestand, gepaard met een opregt verlangen naar de heilgoederen van het Koningryke Gods, aankomt, zo kan het gebeuren, dat de

de een of ander (fchoon zulks zelden gefchiedt) binnen vier weken gedoopt wordt, terwyl anderen, by welken het gemelde niet befpeurd wordt, jaar en dag naar den doop wagten moeten, alzo men niemand geeft, eer hy begeert en weet, wat en ten welken einde hy 't begeert.

De Bejaarde-doop wordt niet aan enen enkelen perfoon, maar altoos aan velen tevens toegediend. Zulk ene plechtige bediening van den doop wordt gewonelyk verrigt op een Gemeente- of enen Feeft-dag, wanneer het ganfche volk te huis is, na dat men alvorens met de leerlingen nogmaals grondig gefproken en hun voornemen verftaan heeft; doch zieken, en die op het uiterfte liggen, worden in de tegenwoordigheid van zommigen hunner bloed-verwanten in derzelver huizen gedoopt. Na ene aanfpraak aan de Gemeente en de Dopelingen moeten dezen ettelyke vragen beantwoorden, die ene belydeniffe van hunne ellende, ene uiting van derzelver verlangen naar het bloed des Heilands en ene opentlyke betuiging van hun voornemen, ten aanzien van hun gedrag in 't toekomende, behelzen. Alsdan worden ze door den Miffionaris, onder oplegginge der handen en een hartelyk gebed, van de magt der duifterniffe vry gefproken, en voor een eigendom van den Heiland, als hunnen wettigen Heer en Meefter, verklaard. Hierop wordt het water door de dienaren in de zaal gebragt, en na dat ettelyke vaarzen, by voorbeeld:

Het water, 't welk 'er op den ftoot
Des fpeers uit Jefus Zyde vloodt,
Dat zy uw bad, en al zyn bloed
Verkwik u hart en zin en moed.

of:

Het oog ziet flechts het water-bad,
Als menfchen water gieten,
Maar het geloof de kracht bevat
Van 't Bloed, dat neêr komt vlieten. enz.

gezongen zyn, knielen de dopelingen, ter plaatfe waar het water ftaat, neder, en worden door den Miffionaris uit een fchotel drie reifen, onder het uitfpreken van het gewone Formulier, rykelyk begoten. Dit aan allen gefchied zynde, wordt een ieder van hen, door de Duitfche arbeiders van deszelfs kunne, onder oplegginge der handen ge-

ze-

XIV.

J. Swertner sculp. 1767

zegend, en, met toewenschinge van ene euwige bewaring der klederen des Heils, bevestigd. (*)

Welken indruk de H. Doop by de Groenlanderen maakt, en hoe de meesten in de genade, die ze daarby ontvangen, voortgaan en toenemen, daar van zal ik, behalven de reeds mede gedeelde verblydende voorbeelden, slegts het volgende als ene byzondere genade, en tot roem der kragt van 's Heilands bloed, nog melden: dat namelyk tot hier toe van alle onze gedoopten niet meer dan een enkele ons verlaten heeft en tot het heidensch leven terug gekeerd is. De Heiland geve, dat de Groenlandsche Zendinge in 't vervolg den zelven zegen tot ere van deszelfs wonden genieten moge.

§. 28.

Met de toelatinge tot het H. Avondmaal gaat het veel langsamer. Want schoon men ook ten dezen opzigte gene grote wetenschap eischt, men eischt egter ene levendige kennisse, en, behalven een kristelyk gedrag, vooräl een waarachtig gevoel van de geestelyke armoede, en een innig verlangen naar de Goddelyke heilgoederen.

Na den aanstaanden Avondmaals-leden een eenvoudig begrip van deze grote verborgenheid gegeven te hebben, ten welken einde de onderregting meer dan eens herhaald wordt, wonen ze de bediening van het H. Avondmaal het eerste maal slegts als aanschouwers by. Want voorheen hebben ze 'er niets van gezien, om in ene zo gewigtige zaak van alle onnutte, en voor het gemoed zelfs schadelyke, voorstellingen en peinzingen bewaard te worden. De bediening van 't Avondmaal geëindigd zynde, naderen ze tot hunne arbeiders, door welken zy met den kus des vredes bevestigd worden in derzelver verwagting, om het eerst volgende Avondmaal mede te zullen genieten, gelyk ook dadelyk geschiedt, byaldien intusschen niets voorvalt, dat ze nog van deze genade uitsluit. Wanneer ze het eerste maal het H. Avondmaal genieten zullen, worden ze daar toe, onmiddelyk voor het zegenen van brood en wyn, met oplegginge der handen ingezegend.

(*) Zie de XIVde Plaat.

§. 29.

§. 29.

Een of twe dagen voor het Avondmaal worden de Avondmaals-leden telkens gesproken. Zy verklaren zig over hunne gemoeds-gesteldheid en verlangen naar het Avondmaal; is 'er iets dat hen terug zou kunnen houden, het wordt, naar bevindinge van zaken, of uit den weg geruimd, of men raadt hen, voor dat maal terug te blyven. Een ieder wordt afzonderlyk, en zomtyds man en vrouw tevens, door den Missionaris en deszelfs vrouw te gelyk gesproken.

Het H. Avondmaal wordt gewonelyk alle maanden van alle Avondmaals-leden gehouden. De tafel, die in plaats van den predikstoel en altaar op de zaal staat, is by die gelegenheid met een wit kleed bedekt, en de Missionaris en Diaken zyn gekleed in lange witte klederen, hoedanig de koor-hembden zyn, die op vele plaatsen in Duitschland en Engeland gebruikt worden. En dit zyn ook alle de byzondere Ceremonien, die daarby plaats hebben.

Na ene korte aanspraak geschiedt de opentlyke belydenisse van zonden knielende in een gebed, waarop de vergevinge in den name van Jesus Kristus verkondigd wordt. Alsdan wordt het brood met de woorden der inzettinge van den Here Jesus gezegend, en, onder het zingen van een Avondmaals-lied, door twe Diakenen uitgedeeld. De Avondmaals-leden blyven, een ieder op zyne plaats, staan, en na dat het gezegende brood uitgedeeld is, vallen ze allen onder de woorden: *Neemt, eet, dit is zyn lighaam* enz. op de kniën, en genieten dit grote goed te gelyk onder ene stille aanbiddinge.

Na een kort gezang over het heilig lighaam des Heren, wordt de wyn op dezelve wyze gezegend, en den enen na den anderen uitgedeeld, terwyl intusschen liederen van den dood des Heren gezongen worden. Ten besluite geven de leden, zo als ze staan, elkander den kus des vredes.

Den volgenden morgen vergaderen de Avondmaals-leden op de zaal, alwaar de aanbiddinge knielende, of, indien de plaats zulks gedoogt, op het aangezigt liggende, gehouden wordt. Hier laten ze hunne harten in zulke vurige

zugtingen en ontelbare liefde-tranen uit, dat een hart, schoon het zo hard als een steen was, niet zonder aandoening zou kunnen blyven.

Den zieken wordt hun aandeel naderhand in 't huis gebragt; maar men heeft niet de gewoonte het H. Avondmaal aan de zulken, die op het uiterste liggen, toe te dienen, ten zy dat het geval op enen gewonen Avondmaals-dag voorkwam.

Uit de hier boven mede gedeelde berigten van de laatste jaren zal men gezien hebben, met hoe veel verlangen de Groenlanderen de H. Sacramenten te gemoet zien, en welke byzondere genade in 't midden van hen by het H. Avondmaal bespeurd wordt, des ik my daarover tans in 't brede niet uitlaten zal, te meer daar zulks niet wel te beschryven is.

§. 30.

Op Witten-donderdag, als mede kort na dat ze allen weêr te huis gekomen en in de winter-huizen ingetrokken zyn, wordt met het H. Avondmaal nog deze plechtigheid gepaard, dat de Avondmaals-leden de zo genaamde *Agapen* of liefdemalen houden, en dat hen de voeten gewasschen worden.

De *liefdemalen* (die wel ook by andere gelegenheden, by voorbeeld, grote Feest- en Gedenk-dagen enz., of met alle gedoopten, of slegts met een byzonder gedeelte der Gemeente, gehouden worden) worden met gezang begonnen em met zodanige gesprekken, die ter bereiking ván het oogmerk der vergadering dienstig zyn, onderhouden, en zomtyds met ene korte redevoering geëindigd. De spyzen zyn of gedroogde haringen, of scheeps-beschuit, die hen ten dien einde door den enen of anderen vriend toegezonden worden.

Het *Voetwasschen* wordt, in twe afdelingen, eerst by de Broeders en daarna by de Zusters door de arbeiders van derzelver kunne verrigt. Na het voorlezen der geschiedenisse dezer plechtigheid uit *Joan.* XIII, wordt de Heiland om vergevinge aangeroepen. Hierop beginnen de Missionaris, deszelfs naaste mede-arbeiders, en zomtyds ook ettelyke Groenlandsche mede-arbeiders, het voetwasschen.

De

De voeten worden, gewaſſchen zynde, met een handdoek telkens afgedroogd, terwyl intuſſchen ettelyke vaarſen van de reiniging door het bloed des Heilands gezongen worden. By de Zuſters wordt deze plechtigheid door de *Diakoneſſen* en ettelyke Groenlandſche mede-arbeidſters verrigt, terwyl de Miſſionaris de vergadering met het zingen van vaarſen onderhoudt.

§. 31.

Ten tyde, wanneer de Groenlanders, of op derzelver uittogt ſtaan te gaan, of weêr te huis gekomen zyn, worden niet alleen de Avondmaals-leden, gelyk alle maanden geſchiedt, maar ook de overige gedoopten en leerlingen, zo wel de jongen als de ouden, geſproken, ten dele, om te vernemen, of, en in hoe ver, ze intuſſchen in de kenniſſe van- en ommegang met den Heiland toegenomen hebben; ten dele, om by derzelver uittogt de herinneringe van den grond, op welken ze byeen gekomen en gedoopt zyn, in hen te verlevendigen, en hen tot enen ſtigtelyken wandel onder de heidenen te vermanen; ten dele, om by derzelver terug komſt te horen, hoe ze aan hunne belofte beantwoord hebben.

Indien nu de ene zig over enige bezwaringe van den anderen te beklagen heeft, wordt het in liefde afgedaan, en dus verdere onenigheid voorgekomen. Heeft zig iemand te buiten gegaan, hy wordt met den geeſt der zagtmoedigheid te regt gebragt, en tot de nodige voorzigtigheid en waakzaamheid vermaand. Dan byaldien iemand, met zyn hart van den Here afgeweken zynde, tegen licht en beter weten gehandeld heeft, zo moet hy een of meer malen van 't H. Avondmaal terug blyven, of wordt naar bevindinge van zaken, by voorbeeld, zo hy ene openbare ergerniſſe gegeven heeft, (hoedanige gevallen 'er egter hoe langer hoe weiniger voorkomen) opentlyk uit de Gemeente uitgeſloten, tot dat hy zyn hart weêr zoekt en vindt, en zig, na nieuwe genade ontvangen te hebben, beter gedraagt.

§. 32.

Hieruit zal men ligtelyk de reden kunnen opmaken, waarom de Broeders de in alle tot de Broeder-kerk behorende en wel ingerichte Gemeenten goedgekeurde *Koor-verdelingen*, of afzonderingen der bejaarde personen van beide kunnen, ook in *Groenland* ingevoerd hebben. De droevige ondervindinge van de algemene verdorvenheid onder alle volkeren, het zy dat ze in ene koude of hete lugtstreek wonen, beschaafd of lomp, vryë lieden of slaven zyn, heeft de Opzienders der Broeder-kerk verpligt, om ene tydige afzondering beider kunnen te denken, ten einde den regel des Apostels te ligter te kunnen betragten: *Dat een iegelyk van u wete zyn vat te bezitten in heilig-makinge en ere; niet in kwade beweginge der begeerlykheid als de heidenen, die God niet kennen.* Ten aanzien van deze verdorvenheid hebben de Broeders de Groenlanderen, niettegenstaande derzelver naar den schyn zonderlinge eerbaarheid en ingetogenheid, in genen dele beter gevonden, en hebben dus getragt, deze verdorvenheid door ene kristelyke ordonnantie of inrichting te beteugelen, schoon men zulks in den eersten opslag aanmerken zoude, als iets, dat by zulk een ongebonden ja t' enemaal woest volk onmogelyk is. Dan de zalige *Judith*, na derzelver terug komst uit *Europa* in 't jaar 1749, een begin met hare koor-verwanten, te weten de jonge dogters, gemaakt hebbende, om in een eigen en byzonder huis zamen te wonen, hebben de weduwen, en eindelyk ook de jongelingen, haar voorbeeld gevolgt, en eigene koor-huizen voor zig gebouwd. De ondervinding heeft geleerd, dat dit noch in derzelver uitwendige huishoudinge, noch in den dienst by de huisgezinnen, gene de minste zwarigheid veroorzaakt heeft, in tegendeel dat daardoor het een en ander in vele opzigten ligter geworden is; terwyl de gemelde inrichting zeer veel tot den wasdom in de genade en tot bewaringe naar ziel en lighaam, vooral by jonge lieden, toebrengt, en veelvuldige gevaarlyke aanleidingen tot zonden afsnydt. In deze huizen wonen, en arbeiden ze voor zig onder het opzigt van een of meer personen uit hun midden; tragten aan den enen kant de aankomende jongelingen,

gen, en aan den anderen de aankomende meisjes, die niet meer by hunne ouderen wonen, en gedeeltelyk, wegens den arbeid, niet meer zo vlytig in de ſcholen kunnen gaan, in 't lezen en de nodige kenniſſe te oeffenen, dezelven tot den arbeid aan te voeren, en dus met hen op den begonnen weg voort te doen gaan.

§. 33.

Volgens deze Koor-afdelingen wordt wekelyks ene byzondere vermaning aan een iegelyk Koor, te weten aan dat der kinderen, der ongetrouwde Broederen, der ongehuwde Zuſteren, der getrouwden, en der weduwen, gehouden, zynde daarenboven een iegelyk Koor in kleinere gezelſchappen van ſes tot tien perſonen verdeeld.

De *Koor-vergaderingen* worden des zondags door een der Miſſionariſſen gehouden. In dezelven wordt, na de regtvaardigmakinge of vergevinge der zonden uit genade door het geloof in Jeſus Kriſtus als de grondſlag van alle zaligheid, de op 's Heilands verdienſten gegronde Heiligmakinge naar ziel en lighaam, door de dagelykſe vernieuwinge en beſprenginge met het bloed der verzoeninge allen, en eenen iegelyk naar deszelfs byzondere uitwendige omſtandigheden en inwendige vatbaarheid, aangeprezen.

De *Gezelſchappen* worden wekelyks een of twemaal, merendeels door de Groenlandſche mede-arbeideren van die afdeling, tot welke het gezelſchap behoort, gehouden, en van tyd tot tyd door de Miſſionariſſen en derzelver Duitſche mede-arbeideren bezogt.

In deze gezelſchappen wordt niet gepredikt of gekatichiſeerd, maar ſlegts eenvoudig en op ene gemeenſame wyze geſproken, terwyl een ieder zegt, hoe hy zyne gemoeds-geſteldheid vindt, wat hem in den voortgang op den weg der genade tot bevordering of hindering ſtrekt, 't geen aanleiding geeft den enen te regt te wyzen en te vermanen, den anderen aan te moedigen en op te beuren. Nu en dan houden de Miſſionariſſen *Conferentien* met de beſtierders der gezelſchappen, om te vernemen, hoe 't met de gezelſchappen geſteld is, en hen tevens nutte erinneringen te geven.

§. 34.

§. 34.

Tans zal ik de Koren, naar derzelver verdelingen volgens den ouderdom, en zo als hen des zondags de onderwyzingen en vermaningen, overeenkomftig met den byzonderen ftaat van een ieder, in hunne vergaderingen gefchieden, kortelyk in derzelver uitwendige gefteldheid befchryven.

De ganfch kleine kinderen, dat is de zulken, die nog op de armen gedragen en gezogen worden, worden door de moeders op de zaal gebragt, alwaar de Miffionaris ettelyke vaarfen met hen zingt, en aan de moeders enige nutte erinneringen tot ene kriftelyke opvoeding der kinderen geeft.

Wanneer ze boven vier jaren oud zyn, worden ze onder de *kinderen* geplaatft, die, zo wel de meisjes, als de jongens, hunne byzondere vermaningen hebben, terwyl derzelver katechifatien, die alle morgen gehouden worden, gemeen zyn. Vervolgens hebben ze hunne fcholen afzonderlyk, in welke ze in 't lezen, en de oudften tevens in 't fchryven, onderwezen worden. De boeken, die ze in de fcholen gebruiken, beftaan uit Groenlandfche A. B. C. en leze-boekjes, waarby ettelyke ftigtelyke voorbeelden van kleine kinderen gevoegd zyn. Wanneer ze verder komen, geeft men hen, den kleinen katechismus van *Luther*, de vier Evangelien en de Handelingen der Apoftelen, vertaald door den Hoogleraar *Paul Egede*, en behalven deze boeken, die men niet altyd krygen en gevolgelyk hen ook niet altoos geven kan, hebben ze een door de Broeders vertaald gezang-boekje, benevens de lydens-gefchichte en laatfte redevoeringen des Heilands, naar de overeenftemming der vier Evangelie-fchryveren in 't jaar 1759 te *Utrecht* gedrukt. (*). De Groenlanderen gene fchrift hebbende, heeft men de Latynfche letteren, als de gemakkelykften en duidelykften onder hen inge-

(*) 'Er zyn wel meer ftukken der H. Schrift, zo wel uit het Oude als 't Nieuwe Teftament door de Miffionariffen vertaald en met nut gebruikt, doch niet gedrukt noch onder de Groenlanderen ingevoerd.

gevoerd, en deze leren ze ook zeer net en vry wel naar de schryf-kunde schryven. De genen, welke lust en bekwaamheid hebben tot de Muzyk, worden afzonderlyk in dezelve onderwezen. Tegen het eindigen der school leren ze ene Bybelsche spreuk, of een vaars uit het gezangboek, 't geen hen te ligter valt, om dat ze 'er dagelyks mêe omgaan, en 'er over gekatechiseerd worden.

's Namiddags is 'er gene school, om dat dan niet alleen de Broeders andere bezigheden hebben, maar ook de kinderen hunne ouderen in allerly huisselyke bezigheden de behulpsame hand moeten bieden, en de jongens zig vooräl oeffenen om in den Kajak te varen, pylen te werpen enz. Des zomers, wanneer ze met de ouderen uitvaren, wordt 'er in 't geheel gene school gehouden. Des niet te min leren ze schielyker dan men 't van Groenlandsche kinderen verwagten zoude, zo dat ik opgemerkt heb, dat zommige jongens in enen winter hebben leren lezen, ja dat velen onder de aankomende jeugt hunne les te huis voor elkander opgezegt, en enen ganschen artykel uit de Kristelyke Geloofs-belydenisse, en wel den grootsten, te weten den tweden, in enen dag van buiten geleerd hebben. Dan alles moet zonder dwang geschieden. Gewonelyk zyn ze ook zeer gewillig en begerig om te leren, en worden ettelyken nu en dan moede, ze kunnen niet, dan door vriendelyke woorden, aangemoedigd worden.

Wanneer ze het twaalfde jaar bereikt hebben, worden ze in ene Koor-vergadering onder de *aankomende jongelingen* of *meisjes* aangenomen. Van dien tyd af wonen ze ook merendeels in het Koor-huis der *ongetrouwde Broederen*, of in dat der *ongehuwde Zusteren*. De jongelingen gaan by derzelver ouderen ten eten, maar de meisjes halen de levensmiddelen by de hunnen, en maken ze in haar huis klaar: dan zy, die een huisgezin te bedienen of kinderen op te passen hebben, blyven ook des dags by dezelven.

§. 35.

§. 35.

Hoe de getrouwden met hunne huisgezinnen by elkander wonen, hebben we hier boven (*) reeds gemeld: tans moeten we nog melden, hoe ze by elkander komen.

De Broeders gedogen hier zo min als in de overige Gemeenten, dat ongetrouwde mans- en vrouws-personen, behalven in gevallen, die zeer noodzakelyke en burgerlyke zaken betreffen, enen gemeenzamen en opentlyken, veel min enen geheimen, ommegang met elkander hebben, jaren naar elkander vreijen, en by die gelegenheid tot allerhande ergerlyke gesprekken, zo niet zelfs tot daden, aanleiding geven. Geen weduwenaar, vooräl indien hy kleine kinderen heeft, kan lang zonder ene hulpe blyven. En zo dra een ongetrouwd Groenlander het twintigste jaar bereikt heeft, en in staat is, om een huisgezin te onderhouden, dient men om een huwelyk voor hem te denken. Dit is zyner ouderen, en indien hy gene heeft, der Leraren post. Want schoon het enen iegelyk vry staat, om zyne gedagten deswegens zelve te kennen te geven, het geschiedt egter zeer zelden, om dat ze weten, dat men voor derzelven best zorg draagt, en hen niet te min alle vryheid laat. Men doet hem dan een voorstel nopens de verandering van deszelfs stand, vraagt hem, of hy zelfs ene verkiezing reeds gedaan hebbe? zo ja, men neemt 'er zeer gaarn genoegen in, byaldien zyne verkiezing niet met deszelfs geestelyk en tydelyk welzyn strydt, of door onbevoegde en onverstandige lieden bepaald is geworden. Heeft hy in tegendeel zyn oog nog niet op een byzonder voorwerp laten vallen, dan wordt hem een persoon voorgesteld. En gelyk de Missionarissen enen Groenlander de plechtige voltrekking van een onbedagtzaam en kwalyk beraamd huwelyk weigeren kunnen; zo staat het den laatsten ook vry, om een persoon, die hem voorgesteld wordt, te weigeren. Indien men 't nu, na enigen tyd van beraad, nopens de persoon eens geworden is, 't geen by de mans-per-

(*) §. 4. en 5.

perſonen weinig zwarigheid ontmoet, dan wordt het aan de vrouws-perſoon voorgeſteld. Doch hier doen zig meer zwarigheden op. Want ſchoon ze niet meer weg lopen, de hairen uittrekken of afſnyden, en zig door meer ſoortgelyke grollen, gelyk de heidenen, wonderlyk en belachelyk aanſtellen, zy weigeren het egter dikwerf volſtrektelyk, en dan is 'er ook verder niets in te doen. Dan wanneer het eindelyk zo ver komt, dat twe perſonen in tegenwoordigheid hunner bloed-verwanten na ene korte aanſpraak verloofd worden, zo wordt derzelver aanſtaande verandering der Gemeente opentlyk bekend gemaakt, en derzelver gebed aanbevolen, enigen tyd daarna worden ze door den Miſſionaris in den name der H. Dieëenheid getrouwd: waarop ze wederzyds van de Koren, tot welke ze tot dus verre behoord hebben, by ene maaltyd, te weten een ieder afzonderlyk van zyn Koor, afſcheid nemen, en dus met de hartelyke zegenwenſchen dier Koren van ſtand veranderen.

§. 36.

De Broeders gedogen niet, dat iemand van de hunnen ene vrouw uit de heidenen neemt, geven ook gene gedoopte aan een heiden: Kort, zy gedogen diergelyke huwelyken niet, in de onzekere hope, dat de ongelovige egtgenoot door den gelovigen zou kunnen gewonnen worden. Men vergunt aan niemand, meer dan ene vrouw te nemen, noch die te verſtoten, welke hy reeds heeft. Het band des huwelyks, zelfs by de genen, die, eer ze gelovig waren, in 't Heidendom zamen gekomen zyn, ſchoon het zelve niet in de beſte orde geſchied is, wordt by de Broeders als onverbrekelyk aangemerkt, en dienvolgens vermanen ze diergelyke lieden tot betrachtinge van alle elkander verſchuldigde pligten. Ook zullen ze noit toeſtaan, dat een man, die zyne vrouw, onder het voorgeven, dat zy hem hindert, een kriſten te worden, verlaat, by hunne Groenlanderen wone; om dat hy, onder zulk een voorgeven, ligtelyk het oogmerk zou kunnen hebben, ene andere miſſchien gedoopte vrouw, die hem beter behaagde, te krygen. Even min zal men ene vrouw, zonder toeſtemming van haar man, aannemen, ten ware, dat hy ze

ver-

verftoten had. Deze en foortgelyke middelen, om den hoop van Kriftenen te vermeerderen, en diergelyke uit vleefchelyke oogmerken, tegen alle Goddelyke en menfchelyke wetten, gemaakte *Profelyten* zyn den Broederen een gruwel.

Dan wanneer heidenfche Egte-lieden in behoorlyke orde gedoopt en vervolgens beiden ook tot het H. Avondmaal toegelaten zyn, zo worden ze voor de ganfche Gemeente tot een Gode welbehagelyk en leden van Kriftus betamelyk huwelyk onder opleggingе der handen ingezegend, of, gelyk de Broeders fpreken, zy ontvangen *den zegen der Gemeente.*

§. 37.

Wanneer Egte-lieden door den dood gefcheiden worden, dan blyft de *Weduwenaar* in zyne huishoudinge, en gaat, indien zyne jaren zulks niet beletten, na enigen tyd tot een ander huwelyk over.

Heeft ene *Weduwe* kleine kinderen, dan blyft ze om derzelver wille in haar vorig huis, tot dat de kinderen in ftaat zyn, om of in het Koor-huis der ongetrouwde Broederen, of dat der ongehuwde Zufteren, aangenomen te worden, of ook by een huisgezin te dienen. Alsdan gaat zy zelve in 't *Weduwen-huis* wonen, ten ware, dat ze gehuwde kinderen heeft, by welken ze dan blyven mag ter verzorginge van hare kleine kinds-kinderen, zonder zig met het beftier der huishoudinge te moeijen. Daarentegen neemt ene weduwe de huishoudinge voor hare volwaffene ongetrouwde zonen waar, doch altoos in gemeenfchap met dat huisgezin, in 't welk dezelven opgevoed zyn; terwyl dezen weêr verpligt zyn, om zulk een huisgezin in deszelfs ouderdom te onderfteunen, en de kinderen in hetzelve, zo ze nog klein zyn, op te voeden.

Valt 'er wat na het overlyden van een man te erven, dan worden boot, tente en gereedfchap, byaldien 'er gene volwaffene zonen voorhanden zyn, aan enen anderen man overgegeven, die daarentegen de weduwe verzorgen moet, en hare kinderen opvoeden. Het overige goed behoudt de weduwe en gebruikt het, naar 't de nooddruft van haar en hare kinderen vereifcht.

§. 38.

De Broeders moeten ook in geval van ziekten der Groenlanderen lighamelyke Genees-meeſters zyn, en hen, naar bevindinge van zaken, of met aderlatinge ter regter tyd, 't geen by derzelver, uit een overvloed van bloed en het veelvuldige verkouden voortkomende, hete ziekten van ene goede uitwerking is; of met andere toegezondene geneesmiddelen dienen. Men bezoekt ze tevens vlytig en waakt ook, des noods zynde, by hen, alzo de Groenlanders weinig met zieken weten om te gaan.

In hunne ziekten gedragen ze zig zo als het kriſtenen betaamt, die den dood niet meer vrezen, maar verlangen, om ontbonden te worden en met Kriſtus te zyn; van welke vrymoedigheid en verlangen men reeds vele voorbeelden gezien heeft, die men by lieden, welke nog onlangs blinde heidenen waren, niet ligtelyk zou verwagt hebben. Ja men heeft opgemerkt, dat zommigen, over welken men zig na hunnen doop niet regt heeft kunnen verblyden, niet lang voor hunne ziekte dermaten veranderd zyn en zulk ene goede hope van ene volkomene verandering gegeven hebben, dat men met vrymoedigheid heeft kunnen zeggen: *Einde goed, al goed.*

Wanneer hun einde nadert, wordt hen door enen der arbeideren de zegen der Gemeente, onder gezang en gebed, met opleggingе der handen mede gedeeld. De geeſt in 's Heilands handen overgegaan zynde, wordt het lyk op Groenlandſche manier door de bloed-verwanten gekleed, en, in plaats van in ene kiſt gelegt te worden, in een vel genaaid. Vervolgens wordt het op de doodbaar gelegt, en met een wit kleed bedekt, op het welk een Groenlandſch vaarsje met rode banden geſtikt is, en 't geen hier op uitkomt: *Ik word ten grave gedragen gelyk Jeſus, myn God en Heer, en gelyk hy opgeſtaan is, zo zal ik ook opſtaan.* Na dat 'er op de zaal ene lyk-reden gehouden is, wordt het lyk door vier Groenlanderen naar den kerkhof gedragen, terwyl de Miſſionaris vooraan gaat en de Groenlanders by paren volgen. Aldaar gekomen zynde, wordt het lyk, onder het zingen van een lied, in het graf, dat van ſtenen opgeregt is, gelegt, en na dat men

uit

uit de *Litany* onder anderen deze woorden gebeden heeft: *Bewaar ons met de Gemeente der voleindigden, en in 't byzonder met onzen Broeder* (of *Zuster*) N. N. *in ene euwige Gemeenschap* enz. wordt de zegen des Heren uitgesproken, en het graf met brede stenen en groene zoden gedekt.

Men neemt het den Groenlanderen niet kwalyk af, wanneer ze over het henen gaan van derzelver beminde nabestaanden tranen storten, doch de bygelovige gewoonten, en de *Ceremonien* der met veel schreijen gepaarde rouw-visiten, zo wel in het huis als by het graf, vinden in 't geheel gene plaats meer, om dat ze de opstandinge des vleesches en een euwig leven geloven.

§. 39.

Ten besluite zal ik nog uit het Kerk-boek der Broederen melden, hoe vele Groenlanders, zedert het jaar 1739 tot tegen den herfst 1762, door hen gedoopt zyn. Het getal te *Nieuw-Herrnhut* beloopt een weinig meer dan 700, zonder dezulken te rekenen, die zy den voormaligen Missionaris *Drachart* hebben helpen dopen, of die ze, by het afzyn van den Deenschen Missionaris, verzogt zynde, op de volkplanting gedoopt hebben; en die 'er in *Lichtenfels* nog by gekomen zyn. Van dezen zyn nu reeds 250 by den Here; en de Gemeente te *Nieuw-Herrnhut* bestaat tans, na in den beginne ettelyken naar *Lichtenfels* te hebben laten gaan, uit 421 gedoopten, onder welken zig 174 Avondmaals-leden bevinden. Behalven dezen zyn 'er nog 39 leerlingen, en 11 onlangs eerst aangekomenen, zo dat het getal aller inwoneren 471 bedraagt.

Volgens de Koor-verdelingen zyn 'er tans 122 getrouwde lieden; 3 weduwenaren; 62 weduwen, van welken 46 reeds in 't heidendom weduwen geworden zyn, en als zulke met hare kinderen haren toevlugt tot de Broeders genomen hebben; het getal der ongetrouwde Broederen benevens zulke jongelingen, die reeds in de school gaan, en in den *Kajak* leren varen, beloopt 101, en dat der ongehuwde Zusteren met de school-meisjes 116. Het getal der kleine jongens maakt 31 uit, en dat der kleine meisjes 25, dus te zamen 460 zielen.

Te *Lichtenfels* bevonden zig, volgens een in den zomer 1762 ontvangen berigt, 100 gedoopten, van welken 63 aldaar gedoopt zyn, doch de overigen zyn van *Nieuw-Herrnhut* derwaards getrokken. Behalven dezen waren 'er nog 38 leerlingen, en 30, die eerft in dit jaar aldaar gekomen zyn, dus te zamen 168. 'Er bevinden zig 18 gedoopte huisgezinnen, die in twe grote huizen wonen; onder dezen zyn niet begrepen de ongehuwde vrouws-perfonen en weduwen, die hare eigene huizen hebben, echter onder de huisgezinnen verdeeld zyn, om te dienen en daardoor haar beftaan te vinden.

§. 40.

't Is waar, dit hoopje is maar zeer klein, niet zo wel ten aanzien van het Groenlandfche volk, het geen, volgens de hier boven (*) mede gedeelde rekening, nauwelyks 10000 zielen bedragen mag (want voor zo ver de gelovige Groenlanderen hier mede vergeleken worden, leveren ze nog al een aanmerkelyk getal van voor den Heiland gewonne zielen uit) maar ten aanzien der ontelbare menigte van ongelovige heidenfche volkeren, in vergelyking met welken deze Groenlandfche en andere Gemeenten uit de heidenen maar ene zeer kleine kudde uitmaken. Dan wanneer men de genade, die zig aan en onder dit volk openbaart, met aandagt befchouwt, zo moet men zig over dit wonder onzer tyden verwonderen, en men leert de oorzaak uit het gewrogte befluiten. Ik zal my hier omtrent nader verklaren. Dikwerf heb ik, onder de Groenlanderen verkerende en op hunne zeden en gedrag lettende, of flegts het gelaat der gelovigen met dat der ongelovigen vergelykende, by my zelve gedagt, dat zy, die zo gaarn alles, wat ze door de reden niet begrypen kunnen, in twyfel trekken, en de kragt van 't Evangelie lochenen, of ten minften dezelve niet toereikende agten, om ene wezendlyke en gehele verandering van hart en zeden by den menfch uit te werken, hier oogfchynelyk van hunne dwaling zouden kunnen overtuigd worden, door te zien, dat menfchen, die

(*) Ifte Boek §. 4.

die als Wilden in eene tomelofe vryheid geboren en opgewaffen zyn, die van gene opvoeding, van gene, om zo te fpreken, aan de borften hunner moederen ingezogene gevoelens, van gene wetten, beloningen, of ftraffen ietwes weten, zig t' enemaal vrywillig, maar door ene hogere hand gedreven, onder een voorheen onbekend en ongewoon jok buigen, dat is, aan de gehoorzaamheid des geloofs onderwerpen, en hunne leraren zonder geweld en dwang gehoorzamen en volgen. Daar ze anders hunne geboorte-plaats noit verlaten, of wanneer ze dezelve verlaten, niet nalaten kunnen van de ene naar de andere plaats, in ene gedurige onruft, heen en weer te trekken; verlaten ze tans zeer gewillig en voor altoos hunne geboorte-plaatfen, hunne bloed-verwanten en bekende vrienden, zetten zig by hunne leraren met 'er woon neder, en vormen dus ene geregelde en voor zig en andere nutte burgerlyke Maatfchappy, enkel en alleen, om het woord des levens te horen, waardoor hunne zielen gevoed worden. Menfchen, die anders zo dom en bot, ten minften zo traag, zorgeloos en zonder overleg zyn, dat ze over niets denken, dan 't geen op hunne zintuigen werkt en dezelven ftreelt, invoegen velen ze gaarn met de redenlofe dieren gelyk ftellen, terwyl 'er in der daad onder hen gevonden worden, die geen onderfcheid weten te maken tuffchen zig zelven en andere dieren: zulke menfchen, zeg ik, worden door ene middelmatige onderwyzing, gepaard met de genade en verlichting des H. Geeftes, zo verftandig, zo oplettende, zo zorgvuldig en verlicht, dat ze de grootfte verborgenheden des geloofs omhelzen, en dezelven in hunne zielen tot ene kragt Gods laten worden, zo dat ze daarvan de heerlykfte en met geeft en kragt gepaarde getuigeniffen geven kunnen. En daar de Wilden anders zo hardnekkig en onverzettelyk zyn, dat ze zig dikwerf liever zouden laten dood flaan, dan hunnen wil breken, gelyk men my ook verzekerd heeft, dat velen, die van de hunnen niet hebben kunnen verkrygen het geen ze wilden, zig zelven dood gehongerd, of op ene andere wyze van 't leven beroofd hebben; zo vindt men in tegendeel by de gedoopten een week, gezeggelyk en buigzaam gemoed, 't welk zig door buitenlanders, die anders van hen gehaat worden, door zagtmoedigheid en liefde gemakkelyk laat leiden en beftieren. En dat dit gene uitwerking der natuur, maar een ge-

gewrogte der genade is, blykt, wanneer men of in openbare vergaderingen, of in byzondere gesprekken, of ook in afgelegene plaatsen, zomtyds den een of ander, ja dikwils enen der stoutsten Groenlanderen, onder het gevoel van zyne ellende en de heilryke genade onzes Heren Jesus Kristus, in tranen ziet uitbarsten. Ja deze zalige verbryzelinge des harten, veroorzaakt door het woord des kruises, dat steenrotsen tot morsel slaat, en tevens het hart verblydt, neemt men nog duidelyker waar, wanneer het gebeurt, dat de een of ander eens haastig wordt, en deszelfs natuurlyke eigenzinnigheid voor een oogenblik de overhand weêr krygt. Want wanneer alle beweegredenen, om hem van gedagten te doen veranderen, te vergeefsch zyn, dan is gemeenlyk de herinnering aan den Doop, of aan 't geen de Heiland voor ons geleden en aan ons gedaan heeft, en hoe men door zulke afwykingen, niet zo zeer menschen, als wel den Heiland en zynen Geest bedroeve, het kragtdadigste middel, het hardnekkig gemoed dermaten te vermurven, dat het verdwaalde schaapje onder een vloed van tranen om vergiffenis bidt en beterschap belooft. Deze tedere gemoedsgesteldheid, die ik dikwils, zo wel by jongen als ouden van beide kunnen, tot myne grote blydschap en met ene innige aandoening myner ziele waargenomen heb, levert by my een veel bondiger bewys uit van de wezendlyke verandering, die door het bloed des Heilands in hunne harten en gemoederen geschied is, dan by aldien ze altoos in hunnen wandel zo onberispelyk waren, dat 'er in 't geheel niets by hen gevonden werdt, 't geen ene stoffe van verwyt en bestraffing uitleveren kon. Dit toch zoude eer aan enen zagten inborst, aan de goede orde en opzigt, of aan de vreze voor schande en schade enz. kunnen toegeschreven worden, terwyl de eerstgemelde tedere gemoedsgesteldheid niet dan uit het geloof en den diepen indruk van 's Heilands dood en lyden, waar door het nieuwe schepsel deszelfs leven en werkzaamheid ontvangt, voortkomen kan. Ondertusschen moet ik niet vergeten aan te merken, dat 'er weiniger afwykingen onder hen voorkomen, dan men verwagten zoude, en dat ze onder de heidenen een leven leiden, dat dezen tot stigtinge en het Evangelie tot eere strekt.

Dien volgens wordt dit, ten aanzien van het getal, kleine

kleine hoopje van gelovige Groenlanderen, benevens de overige Gemeenten uit de heidenen, by my aangemerkt als een der grootste werken Gods in onze tyden, en als een sprekend bewys:

Dat elk een kan vinden in 't Bloed der Wonden
Volle vergeeving en reiniging van zonden,
Wie maar gelooft.

Dit is van den Here geschied, en het is wonderlyk in onze ogen.

EERSTE

EERSTE

BYVOEGSEL,

Behelzende enige korte Brieven, die ſedert het jaar 1755 *van Groenlanderen, welke nog leven, geſchreven zyn.*

SChoon ik lang in bedenken geſtaan heb, om iets mede te delen uit de brieven der nog in leven zynde Groenlanderen, alzo dezelven genoegſaam van enen en denzelven inhoud zyn, en by zommigen miſſchien geen gunſtig oordeel vinden zullen; ik heb egter niet van my verkrygen kunnen, om al 't geen ik daar van gevonden heb t'enemaal terug te houden, om dat ik meermaals beſpeurd heb, dat de brieven van bekeerde Heidenen, en in 't byzonder die der Groenlanderen, velen indruk hebben gemaakt by allen, die 'er iets van gezien of gehoord hebben, zo dat ze daardoor niet alleen zyn opgewekt geworden, om de genade van den Heiland, die zig onder de wildſte en domſte heidenen zo heerlyk bewezen heeft, te roemen en te pryzen, maar dat hen ook zodanige brieven verſtrekt hebben tot beſchaming en aanmoediging op hunnen eigenen weg. Lezeren van dien aart zoude, byaldien alle brieven, waar van een vry groot getal voorhanden is, agter wegen gelaten wierden, ongetwyfelt iet, en miſſchien juiſt 't geen hen beſt ſmaakt, ontbreken. *Z*ie daar de enigſte reden, waarom hier uit enige brieven korte uittrekſels mede gedeeld worden. Uit vertrouwelyke brieven, in welken men gewonelyk gene leerſtukken verhandelt, maar ſlegts van zig zelven en op enen eenvoudigen trant ſchryſt, kan men, wel is waar, niet zien, hoe verre de ſchryvers in de kennis van den ganſchen zamenhang der leer van 't Evangelie gekomen zyn; men kan egter den eens geleiden grond daar uit leren kennen, en tevens bemerken, hoe op dezen grond verder gebouwd wordt. Daar benevens kan men daar uit zeer klaar zien, hoe de Groenlanders denken, en in hunne harten geſteld zyn. 't Is waar, zommigen kunnen in der daad beter geſteld zyn, dan ze zig weten uit te drukken, terwyl het in tegendeel ook zou kunnen gebeuren, dat de een of ander

meer

meer voorgaf, dan hy dadelyk bezat; doch het laatste is van de Groenlanderen niet ligt te vermoeden, gemerkt het een volk is, dat in deszelfs eigen en natuurlyken aart vry eenvoudig en opregt bestaat, en niet ligtelyk in staat is, om van iets, 't geen zy niet ondervonden of ervaren hebben, onderscheidentlyk te spreken. Zy zouden zig ten minsten wagten moeten, om aan hunne leraren ietwes te zeggen, waar van dezen het tegendeel wisten: want deze brieven zyn voor het grootste gedeelte den leraren door de Groenlanderen woordelyk voorgezegt, om door de eersten in geschrifte gebragt te worden; ettelyken zyn egter door de Groenlanderen zelven geschreven, en ten aanzien van dezen hebben de Missionarissen niets gedaan, dan dezelven te vertalen.

Ik zal met twe Groenlandsche brieven beginnen, van welken ik tevens ene woordelyke, en met het oorspronkelyke zo naukeurig als immer doenlyk is overeen stemmende, vertaling mede delen zal.

Van

Van *A.* een Man te *Lichtenfels.*

Assarsara Johannes Assarsok!

Arlagut tersanéauit, kanogaktiksomik assagingma, puiorsinnaungilara,
Tarnima piksanik tunningarparma,
Annaursirsum Auanik, Tokkoaniglo, Ikkeniglo ajokærsortarangma.
Tamakkoa Okautsivit kiblikpæt Umættiga taimane,
Sullilo tamakkoinneit illuarituinnarpaka:
Adlab tipeitsugluartissinnaungilanga
Annaursirsub Tokkoæt, Anniællo, Auello, Ikkesalo;

Kissimik tipeitsuktissinnauanga.
Umætimnut ajulersomut adlamik piomangilanga,
Tamersa namagaka.
Assarset Assarsigalo Hannese Nulliengoalo Illægællugik tamaunga pirsonga, illissimauet;
Annaursirsublo pekkogaminga,
Tunnirsaranga Okausiksamnik Koissimarsunnut,
Taimatog Nellursunnut okalluktitaranga tussarnarsomik mamartarnomiglo Umætteinnut.

Imangoak nellyungnærsitsomarpaukit,
Kannogétomik okausekarpunga, Nellursunnut okallukuma.
Ima: Arlagut illivsisut Nellursungovlungalo Ajortulliartorsursunga,
Sullilo Illovne uamnik ajungitsokangilanga.

Annaursirsimale ujarniarpanga nennivlungalo,
Okautsiminik kakoanga kennerlerdlungalo,
Nellursunnilo pærsipanga
Opertunnut Illægeksunnullo pissillunga.
Sullilo ajortorojungoama,
Annernernik ajokærsordlungalo,
Aungminik ubbarpei Ajortika,
Kivgaiungnærsillungalo Ajortunnut tamannut
Tokkomullo Tornarsub pirsauneranullo.
Sumikme annaukanga?

Aung-

Myn geliefde en liefhebbende *Johannes*:

Ik kan niet vergeten, hoe zeer gy my bemind hebt, toen ge hier waart.
Want ge hebt aan myne ziele voedsel gegeven,
Door my dikwils onderregt te hebben van 's Heilands bloed, dood en wonden.
Deze uwe woorden troffen myn hart dermaten,
Dat ik in niets anders enig behagen vinden kan:
Want niet anders kan my verblyden,
Dan alleen des Heilands dood, zyn lyden, zyn bloed en wonden.
Die alleen kunnen my verheugen.
Ik wil ook niets anders voor myn arm hart hebben,
Daaraan heb ik volkomen genoeg.
Dat ik herwaards gekomen ben in 't gezelschap van uwen en mynen geliefden *Hannese* (*Bek*)
En deszelfs huisvrouw, weet gy;
En dewyl zulks volgens des Heilands wil geschied is,
Zo geeft hy my ook woorden aan de gedoopten te spreken,
Als mede, dat ik den heidenen woorden zeggen kan, die aangenaam zyn te horen, en smakelyk voor hunne harten.
Een weinigje zal ik u evenwel melden,
Hoedanige woorden ik gebruik, wanneer ik tot de Heidenen spreek.
Dus: eertyds was ik, gelyk gylieden, een onwetend en kwaad mensch,
En ik heb ook tans, uit my zelven, nog niets goeds in 't binnenste van my.
De Heiland heeft my egter gezogt en gevonden,
En door deszelfs woord geroepen en uitverkoren,
En my van de Heidenen vry gemaakt
En tot de Gemeente der gelovigen gebragt.
En toen ik nog een elendig mensch was,
Heeft hy my door zynen Geest onderregt,
En myne zonden door zyn bloed afgewasschen,
En heeft my verlost van de slaverny der zonde
En van den dood en 't geweld des Satans.
Waardoor heeft hy my dan gekogt?

Aungminik nellekangitsomik
Anniaminiglo pingitsomik Tokkominiglo.
Okkorsea! Taima aktiksomik Innuit Annaursirsum assauei, pigiomavlugit.
Umættivsinik tunniomagussiuk,
Nangminek illuarsaromarpei, tipeitsuktillusilo.
Taima okallugbigaka.
Nellungilettog, tersanéauit, Ikkiortiksengoamnik pigauko, Gub pekkursanik.
Taursoma Kenæt Sanelo tipeitsugluarpoguk,
Assarsuserpuglo taursomunga agliartorpok.
Uautingnut illeksillunuglo

Sullueksauvut naniarpauvut Annaursirsivta Kenæt sané.

Assukkiak nuænekau,
Nulliareek ingmingnuk Anaursirsomullo innulluarunik pinniakkattigeeklutiglo.

Kaumarsome
karsomepunga

A. K.

Door

Door zyn eigen onwaardeerlyk bloed
En door zyn onfchuldig lyden en fterven.
Hoort toch! zo onbegrypelyk lief heeft de Heiland de menfchen gehad, om ze tot zyn eigendom te verkrygen.
Indien ge nu uwe harten aan hem geven wilt,
Dan zal hy ze zelve toebereiden en u lieden zalig maken.
Aldus ben ik gewend met hen te fpreken.
Gy weet ook, dat ik, toen ge hier waart, ene hulpe gekregen heb, naar den wil van God,
Voor wiens aangezicht wy beiden vergenoegd leven,
En de liefde tot hem neemt by ons beiden toe.
Onderling zyn we vriendelyk (of gemeenzaam) jegens en met elkander.
En 't geen wy te doen hebben, doen we voor 't aangezicht van den Heiland.
Ja, t' is waarlyk aangenaam,
Wanneer egte-lieden zalig met elkander voor den Heiland leven, en elkander in alles behulpfaam zyn.

Ik die te *Lichtenfels*
wone.

A. K.

Deze Brief was den *Miffionaris* ter nafchryvinge woordelyk voorgezegt. Daarentegen had een aankomend Groenlandfch jongeling aan den zoon van een der *Miffionarisfen*, die zig toen in een der Kinder-huizen van de Broeder-Gemeente bevondt, het volgende zelve gefchreven:

Assarsara Jakungoak!

Aksut Umættingoamne kunningarbaukit,
Nellunginnama aksut assagangma,
Taimaitomiktok aksut assauaukit.
Aglekketit mahna piaka,
Attuardlugullo tipeitsutigaka.
Annaursirsuble Annia, Tokkoallo, Ikkilo Ullut nungullugit erkeiginnarpaka
Tukstarbigirsara
Nuttamik Saimaunerminik tunnekullunga,
Umættingoarallo kersakullugo.
Taima erkeiniaruma,
Kodlinnermit, Tipeitsungnermillo Issigei puttusimarsut erkinniarpaka;
Nellunginnama, Assaursirsub Assasusia uautinut angisorsumet.
Annaursirsungoara innutillunga allarsinnaungillara.
Naugle kissimikuma summilloneet ikkuma
Nungullugit Umættimne neijongardlutalo, tipeit-suktittaranga
Taimatog Aniasusia erkeiniarauko
Uanga pivlunga taima aktiksomik anniarmet;
Uangale sumik akkinniaisauara Illiortinnik Ekkarsautiniglo
Tipeitsuktinieissauara.

Kyannakau Annaursirsub Assasusia

Angnerumet Innungnut tamanut adlanullo

E - - - - ovunga.

Assarsamnut Kattengutimnut
Jakomut
Kablunæt Nunametumut.

Myn

Myn lieve Koosje!

Ik omhels u met vele tederheid in myn hart.
Om dat ik weet, dat ge my zeer bemint,
Heb ik u insgelyks zeer lief.
Uwen brief heb ik hier ontvangen,
En toen ik denzelven las, heeft hy my zeer verblyd.
Dan aan 's Heilands lyden, dood en wonden denk ik alle dagen en uren.
En bid hem,
Dat hy my nieuwe genade geve,
En myn hart ontvonke.
Dus aan hem denkende
Omhels ik zyne doorboorde voeten met innige liefde-tranen en met vreugde.
Want ik weet, dat 's Heilands liefde tot ons zeer groot is.
Van den Heiland kan ik, zo lang ik leve, niet weggaan,
Schoon ik alleen ben, of waar ik my bevinde,
Hy is my in myn hart altoos naby, en maakt my verblyd.
Dus ook wanneer ik aan zyn lyden denk,
Hoe zeer veel hy voor my heeft uitgeſtaan;
Dan weet ik niet, waar mede ik hem zal betalen, al 't geen hy aan my gedaan heeft.
En met al 't geen in my is, wil ik hem gaarn tot vreugde leven.
De liefde des Heilands is waardig, gedankt en geprezen te worden,
Zy is tot alle menſchen, op alle plaatſen, groter dan enig ander ding

Ik ben E - - - -

Aan mynen lieven Broeder
Jakob
in 't land der Europeänen.

Hier volgen nu ettelyke korte uittreksels uit Brieven.

I. *Van getrouwde Mannen.*

1.) A. —— Dikwerf komt het my in de gedagten, dat de Heiland my niet uit de wereld te vergeefs verkozen heeft, maar dat ik door mynen wandel zo wel onder de gedoopten als onder de heidenen zal zyn als een licht. —— Wanneer ik my den Heiland voorstelle, hoe hy in deze wereld gewandeld heeft, zo schaam ik my, en weet niets voor den dag te brengen. —— Ik ben een arm mensch, en durf niet te min als een klein kind dagelyks tot den Heiland naderen. Waar ik my ook immer bevinden mag, ik heb voor ziel en lighaam nergens, in tyd en euwigheid, ene veiligere en betere schuilplaats dan in 's Heilands wonden. Ik gevoel ook, dat my het lighaam en 't bloed myns dierbaren Heilands van het grootste gewicht en 't leven myner ziel is. —— Ik ben een arm en behoeftig zondaar: de Heiland veragt my egter niet, maar spyzigt my met zyn lighaam en drenkt my met zyn bloed. Hy doodt in my hoe langer hoe meer al 't geen hem niet behagen kan, en maakt myn hart door zyn bloed levendig en brandende van liefde. Dewyl hy my nu niet veragt, schoon ik een elendig en verdorven zondaar ben, zo zal ik Hem ook geduriglyk voor oogen hebben.

2.) A. —— De Heiland heeft grote dingen aan my gedaan, want hy heeft my door zyn eigen bloed en dood verlost. En dewyl ik hiervan verzekerd ben en zulks in myn hart gevoele, zo zal ik hem, al myn leven, daar voor danken, en hem noit uit myn gezigt laten komen. enz.

—— De Heiland schenkt my alles uit genade, daarom zal ik niet meer onvergenoegd zyn. En dewyl ik in der daad bevinde, dat ik naar ziel en lighaam verdorven ben, zo zal ik al myn vertrouwen in hem stellen. Want zyn bloed strekt my tot ene artzeny voor ziel en lighaam. enz.

—— Voor het tegenwoordige gevoel ik my elendig, maar ik gevoel tevens de grote liefde des Heilands in myn hart.

hart. Dit onderhoudt my en is 't geen waarin ik dagelyks leve. Geen ander vergenoegen heb ik. Ik heb my ook over mynen *Johan Lodewyk* zeer verblyd, toen de Heiland hem dezen winter tot zig genomen heeft, want in zyne handen wees hy geduriglyk 's Heilands wonden aan, tot dat hy den geest gaf. enz. ——— Ik kan niet zalig zyn, dan in 't genot van 's Heilands lyden. ——— Wanneer ik hem niet omhelsen kan, of dat hy my niet aan zyne gewondde borst legt, dan ben ik niet wel. Maar wanneer ik dat gevoele, dan ben ik verblyd. En dewyl zyne liefde tot my zo groot is, zo heb ik my ook geheel en al aan hem tot een eigendom overgegeven, en alles wat ik doe, zal voor hem zyn. enz. ——— Ik ben in der daad een arm behoeftig mensch, en schoon my gene byzondere zaken bewust zyn, die my kwellen of drukken, myne gebreken en misslagen zyn egter ontallig. Daarvan moet hy my verlossen en genezen. ——— Hy heeft my uit loutere genade zyn lighaam en bloed gegeven, daardoor is myn hart ontvonkt, en ik heb een euwig leven in myne ziel, ook vertrouw ik van hem, dat hy my daarin zal doen volharden, en altoos het nodige geven. enz.

3.) ——— Niets dan zyn bloed maakt ons zalig en vergenoegd. Ik bid hem derhalven, dat hy myn hart als een vaatje onder zyn kruis gelieve aan te merken, en 't met vele druppelen van zyn bloed te vullen. Want dit in 't hart te gevoelen is toch iet dat alles overtreft; en dikwerf is 't my, als of zyne zyde tans eerst doorstoken wierdt. Hierdoor wordt myn hart levendig gemaakt en verblyd. En dit ligt my ook het naast, waar ik my immer bevinde, het zy te huis, op het land, of op de zee. enz.

——— Ook laat ik u weten, dat de Heiland ons nu reeds twe kinderen gegeven heeft. Wy zullen hem bidden, dat hy ze tot een eigendom voor hem neme, en we zullen tragten, om ze voor zyn aangezicht te stellen. enz.

——— Dewyl de Heiland my door zyn bloed verlost heeft, zo wil ik ook gene andere zaligheid hebben, dan die daardoor verkregen is. Ik bid hem, dat hy het gevoel van zyne wonden geduriglyk in my vernieuwe, en myn hart door zyn bloed steeds in ene brandende liefde jegens hem doe leven. Dikwils gevoel ik my zeer arm en elendig, dan wanneer ik hem in den geest omhels, zo word myn hart vertroost. De H. Geest is myn leermeester, en verzorgt my als een moeder haar kind. En alzo hy den

dood en 't lyden van den Here Jesus in myn hart verklaart, zo zal ik zulks ook aan anderen verkondigen. Ik heb myn hart en ziel eens voorál aan den Heiland gegeven, en zal ze noit wederom nemen. enz.

4.) C. ——— Ik danke den Heiland van ganscher harte, dat hy my gehoorsaam heeft gemaakt, om zynen wille te volgen. enz.

——— Ik heb 't nog niet vergeten, hoe gy my voor ettelyke jaren by de wilden Zuidlanderen als uwen Tolk gebruikt hebt. Schoon ik toen nog zeer slegt was, ik deed het egter uit gehoorzaamheid. Tans begin ik te merken, dat ik een weinigje meer uit myn hart voortbrengen kan, en wanneer ik onder de Wilden kome, zo is de Heiland my naby en geeft my ook woorden, om tot hen te spreken. Dan, zo lang ik leef, zal ik wel een arm behoeftig mensch blyven, en niet ophouden van hem te bedelen. Intusschen wenen myne ogen reeds van vreugde. Dat hy my door zyn bloed verlost heeft, kan ik, zo lang ik leef, noit vergeten. En gelyk hy zyne ogen op my arme elendeling geslagen heeft, zo zullen myne ogen ook noit van hem afzien. ënz.

——— Gewisselyk ben ik by den Heiland nog in zeer grote schuld, ik weet hem egter niets te geven, dan myn arm verdorven hart. Hy heeft my opgewekt uit den slaap der zonde en der verdorvenheid, en ik ken noch in den hemel noch op de aarde enen Heiland, die hem gelyk is. Ik heb hem wel nog niet gezien, 't is my egter dikwils, als of ik hem voor myne ogen zag, en ik zal niet ophouden, van my zyn bloedig aangezigt voor te stellen, tot ik hem eens van naby zal kunnen aanschouwen. Op dit ogenblik, terwyl ik om het bloedigen zweet, dat hy voor myne zonden gezweet heeft, denk, vloeijen de tranen uit myne ogen dermaten, dat ik u niet veel meer te zeggen weet. Gy weet toch zelve, wat men dan gevoelt. enz.

——— Ik heb den Heiland lief, doch zyne liefde tot ons is nog veel groter. Hiervan zou ik niets geweten hebben, had hy my niet tot de Gemeenté der gelovigen gebragt. Hy alleen is 't, die myn hart troost en ziel en lighaam bewaart. Dit weten myne Broeders, die hier zyn. enz.

——— Voor hem houde ik niets verborgen. Hy zal my kennen zo als ik ben: want ik weet, dat ik niet zou kunnen vergenoegd zyn, byaldien ik iets voor hem verber-

gen

gen wilde. En indien ik hem niet in myn hart gevoelde, ik zoude moeten zyn als iemand, die droomt. Myne Broeders! gy die in 't Oosten woont, of waar ge ook in de wereld zyt, ik laat u lieden weten, dat ik overal in myne gebeden aan u denk en voor u bid, dat gy u altoos over den bloedigen Heiland en deszelfs wonden verblyden moogt, 't geen ook de grootste zaak is, waarover wy ons verblyden kunnen, te weten, dat de Heiland door zyne wonden en bloedig doods-zweet ons van de zonde verlost heeft. En nademaal wy en gy hier omtrent het zelve gevoelen, zo kan ik u niet vergeten. —— Wy zullen hem ook danken, en niet vergeten wat hy voor ons gedaan en geleden heeft. Dit zal noit uit onze harten uitgewischt worden. enz.

5.) *D.*—— De bloedige Heiland behaagt my boven alles: doch wanneer ik voor myne Broeders en Zusters een getuigenis zal geven van de vreugde en zaligheid in den Heiland, zo gevoel ik nog het gebrek van myn eigen hart, ook ontbreken my de woorden. Ik houde my egter vastiglyk aan hem, schoon ik myne armoede gevoele. enz.

——— Ik dank den Heiland, dat hy my van de zonde verlost en uit de duisternis tot het licht gebragt heeft, en tevens in myn hart een gevoel gegeven van zyne bloedige verzoening. Ik heb niets, waarop ik myn vertrouwen stel, dan den gekruisten Heiland gansch alleen. En hy blyft my geduriglyk in 't gezigt, schoon ik my elendig gevoele. Indien myne ogen zig maar een weinigje van hem afkeerden, ik zoude ten eersten van hem afdwalen. Maar hy behoedt, onderhoudt, bewaakt en bewaart myn hart door zyn bloed.

——— De Heiland is myn enigste toevlugt, daarom zal ik my geduriglyk aan hem houden. Want wanneer ik de verdorvenheid myner ziel en myns lighaams gevoele, dan kan ik my zelve niet helpen. Doch dan herinnere ik my 't geen hy voor ons gedaan heeft, waardoor hy my tot de ware gelukzaligheid brengen en in dezelve bewaren kan. Voor hem, die voor my aan 't kruis geklonken werdt, leg ik my neder, zo als ik ben; hy alleen kan my verzorgen en bewaren, uit zyne wonden wil ik drinken, gelyk een kind aan 's moeders borst. enz.

——— Had ik in 's Heilands wonden, in deszelfs lighaam en bloed, gene artzeny, ik was naar ziel en lighaam

in gevaar, om in de uiterste elende te geraken. Dan ik vertrouwe het den Heiland toe, dat hy my bewaren zal. Wanneer ik zwak ben, zo houde ik my aan zyn dierbaar bloed en bid hem, dat hy myn hart daardoor gelieve te besprengen, en my geduriglyk in ontferminge naby te blyven. enz.

6.) *G.* —— Uwe gedagten zyn my bekend, en ik ken u ook van aangezigt. Ik omhels u dan met een innigst gevoelen van onze onderlinge deelgenootschap in 's Heilands wonden. Zy toch zyn 't alleen, die myn hart verblyden. Ach dat ik maar het gevoel van zyn bloed niet verlieze! Waar ik sta of ga, is hy my overäl naby en omringt my. Ik zal my dan altoos in hem verblyden, en hoe arm ik immer zyn mogt, ik zal my geduriglyk tot zyne geopende Zyde wenden, werwaards ik eenen vryen toegang heb.

7.) *Johannes*, die onlangs gedoopt en nu ook reeds ontslapen is, schrijft: Ik ben tans ook alhier, en bid den Heiland dikwerf met tranen, dat hy myn hart door zyn bloed regt brandende gelieve te maken. Ik heb myne Leraars lief, en wil myn hart geheel en al aan den Heiland overgeven, en de wilde gewoonten laten varen, want daarom ben ik herwaards gekomen. (*)

8.) Een ander even eens genoemd, en de eerste, die te *Lichtenfels* gedoopt werdt:

Ik was in der daad een verduisterd, wellustig, boos en onwetend mensch, doch de Heiland heeft my door zyn woord en Geest geroepen, verlicht en tot de Gemeente gebragt, en nu ook van myne zonden afgewasschen, waarvoor ik hem niet genoeg danken kan. Ik ben nog zeer elendig, maar ik kere my veel tot den Heiland en bid hem, dat hy myn hart hoe langer hoe meer door zyn bloed ontvonke. enz.

9.) *Job.* —— Schoon ik u in langen tyd niet gezien heb, ik heb u egter niet vergeten. Even min kan ik den Heiland, zo lang ik leef, vergeten. ——— Ik ben arm, doch in

(*) Men geeft hem het getuigenis, dat hy aan zyne beloste eerlyk beantwoord heeft, en dat hy een der bruikbaarste Groenlanderen zoude geworden zyn, gemerkt hy boven anderen met een schrander verstand begaafd was.

in myne armoede roep ik den Heiland aan, dan wordt ik wel te vrede. enz.

——— Dezen winter ben ik dikwils onvernoegd geweeſt, wanneer my het blyven van mynen Zwager in de zee in de gedagten kwam. Doch de Heiland heeft my op ene onuitſprekelyke wyze getrooſt. Hy is toch myne grootſte vernoeginge. ——— Wanneer ik mynen zondigen aart gevoele, dan weet ik genen Behouder, buiten den Schepper, wien ik leef. ——— Was 'er geen Heiland, ik zou niets goeds doen: maar dit is myne vreugde, dat hy de elendigen niet veragt.

——— Wanneer myn hart zijne armoede gevoelt, dan gevoelt het doch ook de genade van den beminnelyken Heiland. Schoon hy reden hadt, om zig, wegens myne ſlegtigheid, van my te onttrekken, hy doet het al evenwel niet. Dit doet my verbaaſt ſtaan. Daarom zal hy ook myn hart geheel en al bezitten. enz.

10.) *Jon.* Ik verberg my dagelyks in 's Heilands geopende zyde, gelyk een vogeltje in de kloven der ſteenrotſen, en zyn bloed verkwikt my als een klein kind. ——— Schoon ik in 't lighamelyke dikwerf gebrek heb, myn hart heeft egter altoos zyn deel, en dit maakt, dat ik ſteeds vernoegd blyve. enz.

——— Ik heb myn vertrouwen op den Heiland geſteld en de H. Geeſt heeft my geduriglyk aan hem herinnerd en my een innig vernoegen doen erlangen. Wanneer de Heiland zig zomtyds op ene byzonder gevoelige wyze aan my vertegenwoordigt, zo val ik voor zyne doorboorde voeten neder en aanbid hem met een vloed van tranen. Ik heb hem, en zal hem noit laten gaan. Dikwerf denk ik: Ach hoe zullen we ons toch verblyden, als wy eens by hem zullen zyn, en hem zien, gelyk hy is! Wanneer ik alleen ben of in mynen Kajak roeije, bid en ſtort ik dikwils de gedagten van myn hart met tranen voor hem uit. By 't bezoeken onder de heidenen ſpreek ik met hen van den Heiland: en wanneer hy myn eigen hart met zyn bloed zegent en zalft, dan horen zy 't ook met aandagt. Maar zie ik, dat zy 'er niet op letten, dan zwyg ik. Echter zal ik niet ophouden, van den Heiland te ſpreeken. enz.

——— 't Is my lief, dat de Heiland my hoe langer hoe meer myne elende en te kort kominge naar ziel en lighaam ontdekt; ik zal, zo lang ik leef, met bidden en ſmee-

ken

ken by hem aanhouden. Zo dikwils als ik tot zyn h. lighaam en bloed nadere, bid ik hem, al 't geen hem in my niet behagen kan te doden, en my zo te maken, dat hy zig over my verblyden moge: en naderhand dank ik hem, dat daardoor altoos iets, dat my niet voegt, weggenomen wordt. ——— Wanneer ik ene slegtigheid in my gewaar worde en myne armoede gevoele, dan reikhals ik naar hem, gelyk een kind, dat zyne moeder zoekt. En dan kan ik my dikwils over hem verblyden, gelyk wanneer ik iet gevonden heb, dat ik met veel verlangen en yver zogt. Hy is myn harte-vriend, en waar ik my bevinde, is 't my als of ik met hem sprak. enz.

——— Ik verblyde my altoos, wanneer ik iet van u hoor, vooräl toen uw brief op den Gemeente-dag en iets uit uwe Leerredenen gelezen werdt. ——— By alle ongesteldheid myner ziel heb ik my doch altoos verblyd, dat ik als een arm zondaar voor zyne voeten mag liggen en zyne wonden kussen. Van alles wat op de aarde is, is het H. Avondmaal my het zaligste, daar is hy my toch in 't binnenste van myn hart zeer naby. enz.

11.) *Jon.* te *Lichtenfels*. Ik gevoel in myn hart een weinig van 't geen de Heiland voor my gedaan heeft. Schoon ik een zeer slegt en onnut mensch ben, hy geeft my doch dikwils van zyn dierbaar bloed, en daardoor verandert hy en bereidt my zo als ik zyn zal. enz.

——— Ik verblyde my, wanneer ik hoor, dat gy ons allen zo lief hebt: dan de Heiland heeft my nog eer lief gehad. Want toen ik nog onder de Wilden was, en niets van hem gehoord had, heeft hy my reeds gezogt en my eindelyk tot de Gemeente gebragt en myne zonden door zyn bloed afgewasschen. Schoon my nog zeer vele slegtigheden aankleven, hy is my egter genadig en vergeeft my altoos myne misslagen. Dit overwegende schaam ik my voor hem, ik nadere egter altoos als een zondaar weêr tot hem, en bid hem, dat hy zelve myn hart door zyn bloed gelieve te besprengen en zuiver te bewaren. enz.

12.) *L.* —— Wetende dat de Heiland my als een zondaar aanneemt, verblydt zig myn hart over hem. Doch ik weet tevens, dat myn hart niet altoos vurig en brandende is. Des is al myn verlangen, dat hy zyne liefde in myn hart uitstorte, en 't door zyn lighaam en bloed hoe langer hoe meer zodanig toebereide, dat het hem welbehagelyk zyn kan. enz.

13.) Tans gevoel ik in myn hart gansch wat anders dan voorheen. Ach ja! ik gevoel des Heilands grote genade, 't geen my dikwils de ogen nat maakt. ——— Ik wensch met u, die in 't oosten wonen, een hart en ene ziel te zyn. Zyn bloed heeft ons verenigd. Ach dat ik toch ook zo zonder afwisseling kon zalig zyn, gelyk ik van u hoor.

14.) *N.* te *Lichtenfels*: Dewyl ik u lieden lief heb, zo zal ik u myn gevoelen melden. Ik heb egter niets te berigten, dan van myne elende, en 's Heilands genade en liefde tot my, als een arm en elendig mensch. Ik danke den Heiland met tranen, dat hy my, verloren schepsel, niet heeft veragt, maar tot de Gemeente gebragt, door zyn bloed gewasschen, alle zonden vergeven en nu ook met zyn lighaam en bloed gespyzigt en gedrenkt. Tans zoude ik gaarn voor hem willen leven: dan ik ben nog met ontelbare gebreken en slegtigheden bezet. En dit doet my nog dikwerf schreijen. Doch wanneer ik als een arm zondaar tot hem nadere, zo vertroost hy altoos myn hart weêr. En wanneer ik vrymoedigheid gevoele, zo verkondige ik ook voor de onwetende, wat hy voor onze zielen gedaan heeft; en 't geen hy in zyn lighaam heeft geleden, om onze lighamen ook te regt te kunnen brengen; en hoe kragtdadig zyn bloed zy, om de harde harten der menschen te smelten en te vermurven. ——— Ik heb ook drie kleine kinderen, en bid u, dat ge derzelver voor den Heiland wilt gedenken. Ik denk ook dikwils aan u, wanneer ik in den gebede tot den Heiland nadere.

15.) *P.* te *Lichtenfels*: De Heiland is het wit, naar 't welk ik dagelyks jage. Myn hart is nu ook vuriger geworden, dan 't voor een jaar was, na dat hy my met zyn H. lighaam gespyzigt heeft. En dewyl ik dagelyks van zyn dood en lyden hoor, zo neem ik toe in de kennisse van hem, en lere ook myne verdorvenheid beter kennen. Ik zal hem hoe langer hoe meer lief hebben, om dat hy my eerst heeft lief gehad.

16.) *S.* ——— Voorheen dagt ik, geen kwaad in my te hebben, doch nu doet my de Heiland door zynen H. Geest hoe langer hoe klaarer zien, dat myne misslagen ontelbaar zyn. Dus nadere ik dagelyks tot hem en bid hem, dat hy myn hart en gemoed door zyn bloed gelieve te besprengen. Hy herinnert my ooft steeds aan zyn lyden, en wanneer ik in mynen Kajak roeije, zo valt my dikwils het vaarsje in de gedagten:

Laat

Laat myne ziele treê voor treê
Met uwe Ziele gaan,
Neem ze in uw' *Liturgien* meê:
Myn hart heeft luſt daaraan.

Had ik niets van hem gehoord, ik zoude nog op den dwaalweg heen en weêr zwerven.

17.) *S.* —— en deszelfs vrouw, zynde een paar oude lieden:

Schoon de tranen uit onze ogen rollen, (want ze begonnen ten eerſten te wenen) ons hart is nogtans zalig. De Heiland heeft ons eensgezint en ook onze harten brandende gemaakt, wy bidden hem, dat ze noit koud mogen worden. Door zyn bloed kan hy ze wel brandende bewaren enz.

——— Gy zult reeds wel weten, dat de Heiland my en de mynen herwaards (naar *Lichtenfels*) gebragt heeft. Toen we hier kwamen, was het land zonder menſchen, en het ontbrak aan alles, wy hadden ook gene vergaderplaatſe. Tans ben ik verblyd, dat hier reeds velen zyn, die de Heiland door zyn bloed gewaſſchen heeft, en ik ben ook daarvoor zeer dankbaar, dat gy lieden ons een huis hebt gezonden, waar we nu dagelyks van den Heiland horen en onze gezelſchappen houden kunnen. enz.

——— Schoon my nog veel ontbreekt, ik gevoele egter, dat de Heiland myn hart zeer dikwils doet ſmelten, gelyk de zon den ſneuw. Dan is het, gelyk wanneer men traan in de lampen doet; het brandt des te klarer en ontſteekt tevens anderen. Kome ik by de Heidenen, die nog in de duiſternis wandelen, ik verkondige hen, dat de Heiland ze door zyn bloed verloſt heeft, en dat zy, byaldien ze in hem geloven wilden, even zo zalig kunnen zyn, als ik en alle gelovigen. Ik zeg hen ook, dat hy my uit de duiſternis tot het licht zyner wonden gebragt heeft, en dat ik my hem dagelyks in zyne bloedige geſtalte voorſtelle, en hem bid, dat hy my lere wandelen voor zyn aangezigt. Ja, zeg ik, zo gewond aan zyn geheel lighaam ſtelle ik my hem voor, zyne handen en voeten met ſpykers doorboord, en zyne zyde geopend met een ſpere, uit welke bloed en water vloeit en myn arm hart beſproeit. En zo ga ik in 't ſpreken tot myne landsgenooten voort. Want den Heiland dus hebbende leren kennen, heb ik hem van ganſcher harte lief en verblyde my over hem.

II. *Van*

II. *Van Jongelingen, doch die sedert ten dele opgewassen, en ten dele reeds getrouwd zyn.*

1.) A. ——— Ik ben een arm jongeling: dan wanneer ik my den Heiland voorstelle, zo als hy voor my gestorven is, dan bid ik dus: Myn lieve Heiland, breng myn hart in de regte gestalte! Gy alleen zyt de gene, die my bewaren kan. enz.

——— Na dat de Heiland my een gevoel van deszelfs lyden en sterven in 't hart gegeven heeft, bevinde ik, dat het kwaad 't geen in my is, gene magt meer over my heeft. Ach hoe dank ik hem, dat hy een mensch geworden is, gelyk ik, en dat hy myne verdorvenheid door zynen dood en bloed heeft willen vernietigen. Om de kragt van dit bloed bid ik hem dagelyks, dat hy daardoor myn hart wassche en reinige. ———. Wanneer ik myn hart vraag, dan geeft het my dit antwoord: gy hebt hem nog niet lief genoeg. Zyne grote ontferminge beschaamt en vertroost my. enz.

2.) *B.* —— Wanneer myn hart by den Heiland is, en omtrent zyn lyden en verdiensten verkeert, dan wordt myne ziel en myn lighaam van het kwade bewaard. —— Zonder zyn bloed ben ik buiten staat, om de verdorvenheid, die in my is, te wederstaan. Ach dat de Heiland my toch haast naar ziel en lighaam zynen beelde gelykformig make, dan zoude ik myne Broeders en Leraaren niet meer bedroeven, wanneer wy in den zomer afwezig zyn. Ik zal derhalven zyn kruis en lyden regt diep in myn hart laten inprenten, ten einde de gedagtenis daarvan my overäl verzelle.

3.) *J. L.* —— Dewyl de Heiland alle gedagten van myn hart kent, zo spreek ik hem dus aan: Lieve Heiland, gy zyt een mensch geweest gelyk ik; gy hebt alle myne leden gedragen, doch zonder zonde, maak my derhalven uwen beelde gelykformig, en bewaar my voor alle gevaren naar ziel en lighaam. ——— Ik wil met de Broeders in 't oosten een en het zelve doelwit hebben, en dus, door het bloed des Heilands in 't hart gewasschen zynde, voor den Here wandelen. enz.

——— Myne begeerte is, dat hy my met zyn lyden en alle

alle zyne verdiensten zo naby zyn moge, als of ik hem zag. Want schoon myne lighamelyke ogen hem niet zien kunnen, myn hart gevoelt egter grote vrymoedigheid, zo dra het gewaar wordt, hoe hy aan 't kruis alle myne schulden op zig genomen heeft. Ach hoe dank ik den Heiland, dat hy zyn bloed tot ene verlossing en reiniging voor my en alle menschen gestort heeft, en dat hy my nu daardoor met zig verenigen en naar zynen beelde formeeren wil enz.

J. ——— Ik laat u weten, dat de liefde tot den Heiland in dit jaar, door het gevoel van zyn dood en lyden, merkelyk in my toegenomen heeft, en dat myn hart daardoor vertroost is geworden. Anders is 'er niets goeds in my, en wanneer ik niet zyn bloed in myn hart gevoel, dan ben ik bedroeft en ontroostelyk, tot dat de Heiland my 't weêr klaar maakt, dat hy zyn bloed voor my gestort heeft. Ach hoe dank ik hem, dat hy my uit het duistere heidendom geroepen en zyne verdiensten klaar gemaakt heeft. Daarom zal ik hem myn hart geheel en al tot een eigendom geven, en my van alle verdorvenheid, die hem zo veel lydens veroorzaakt heeft, laten vry maken. ——— De Heiland heeft zig nu ook over my ontfermt, en my tot de gemeenschap zyns lighaams en bloeds toegelaten. Het zal my steeds in gedagtenisse blyven, dat ik daardoor met hem verenigd ben.

5.) M. ——— Ik zal hem niet verlaten, want hy heeft my tot zig getrokken: maar ik zal hem bidden, dat hy myn hart geheel en al tot zyn eigendom make, om dat hy voor myne zonden, die my zo dikwils een benauwd hart gemaakt hebben, gestorven is. Dikwils denk ik: wat heeft hy toch moeten ondervinden, toen hy voor myne zonden aan 't kruis hing! Dan smelt myn hart, en ik weet niets te zeggen, dan hem te bidden, dat hy my geduriglyk beware in 't gelovig zien op zyne lydens-gestalte.

——— Dewyl hy my met zyn lighaam en bloed gespyzigt en gedrenkt heeft, zo wil ik een eigendom van hem zyn en blyven, en hem bidden, dat hy, zo lang ik leef, zig zo aan my vertegenwoordige, als ik hem onder het Avondmaal gevoelde. enz.

III *Van ettelyke Groenlandsche Vrouwen.*

1.) *B.* ——— te *Lichtenfels.* Ik heb nog niet vergeten, 't geen gy ons van den Heiland gezegt hebt: te weten, dat wy ten allen tyde, en waar we ons bevinden, met hem verkeren zullen. ——— Dit heb ik eerst naderhand allengskens begrepen en ondervonden. ——— Ik kan niet uitdrukken, 't geen ik by 't laatste Avondmaal, zynde juist de tyd van 's Heilands lyden, gevoeld heb. Ik gevoelde my zelven zeer zondig en vol van gebreken en misslagen. Maar de Heiland vergaf my alles. Ach hoe dank ik den Heiland, dat gy lieden ons Leraars herwaards hebt gezonden, die ons van 's Heilands inzettingen onderregten. Want by aldien zy niet gekomen waren, waar van daan zouden wy toch zulks te weten en te verstaan gekregen hebben? Ik bid hem, dat hy my myne elende hoe langer hoe meer ontdekke: dus zal ik dan als ene zondaresse tot hem naderen enz.

2.) *J.* ——— 't Geen ik arme en elendige tans in myn hart gevoele, bestaat hierin: Ik heb al myn vertrouwen op den Heiland gesteld, en myne begeerte is, dat het bloedig Lam my gedurig naby blyve. Alle zyne smarten, zyn dood en lyden, zullen my altoos in 't hart gevoelig en tevens de grond van alle myne vreugde zyn en blyven. Ik weet, dat, indien de H. Geest my niet geduriglyk als ene moeder onder zyne ogen hieldt, ik ten eersten in gevaar zoude zyn, om in alle elende te geraken enz.

3.) *K.* ——— Schoon ik den Heiland niet lighamelyk zie, ik denk egter veel aan hem en stel hem geduriglyk voor de ogen myns gemoeds. Hy alleen kan my door zyn bloed te regt helpen. Ik gevoel myne armoede en weet, dat myne misslagen ontelbaar zyn: doch daarom werp ik myn vertrouwen tot hem niet weg, want hy is 't alleen, die my van het kwaad bewaart, en ik heb gene zaligheid dan in hem.

4.) *K.* ——— Schoon ik ene zeer geringe Zondaresse ben, de Heiland is egter naar zyne barmhertigheid myner ziele naby, en ik denk dikwerf aan mynen Schepper, die myn hart door zyn bloed heeft doen smelten. Had ik onder de onwetende moeten blyven, ik zoude gewisselyk zeer geplaagt en veracht zyn geweest; dan myn getrouwe Heiland heeft my niet veracht. Was hy niet voor my gestorven,

ik zoude nog in de duisternis omzwerven. Dan dewyl hy gestorven en weêr opgestaan is, zo ben ik verblyd. Ik heb met vele tranen aangehoord, wat onze Leraars ons, op het tegenwoordig Paasch-feest, van 's Heilands lyden en opstandinge voorgelezen en gezegt hebben enz.

5.) *S.* ——— te *Lichtenfels*: Wanneer ik myne elende en verdorvenheid gevoel, dan weet ik nergens dan tot hem en zyne wonden den toevlugt te nemen. Hy heeft reeds om my gedagt en voor my gezorgt, toen ik nog onder de Wilden was. ——— Toen we voor vier jaren herwaards kwamen, zag het slegt uit. ——— Dan horende, dat ons een huis ter houdinge van de vergaderingen zoude toegezonden worden, konden we de eerste nagt van vreugde niet slapen. Nu staat het 'er. Ik dank 'er den Heiland en u lieden allen voor. Wy armen hebben in 't geheel niets, waardoor wy u enigzins zouden kunnen vergelden, 't geen gy aan ons gedaan hebt. enz.

——— Hy heeft my verkozen, verlicht, vertroost, en laat my dagelyks de aangename woorden van zyne verdiensten horen. Wanneer ik dit alles overwege, dan weet ik dikwerf niet, wat ik zeggen zal, vooräl wanneer wy het H. Avondmaal hebben, alsdan dank ik hem van ganscher harte voor zyn dood en lyden. enz.

6.) *S.* ——— Ik ben vergenoegd, wetende dat de Heiland my lief heeft, en in dankerkentenisse heb ik hem ook lief. Gelyk de vogeltjes zig in de kloven verbergen, zo heb ik mynen uit- en ingang in de wonden des Heilands, en ik leg myn hart onder des Heilands zyde, alwaar ik mynen dorst stille. Wanneer ik hem regt beschouw, dan rollen de tranen uit myne ogen, vooräl onder het Avondmaal. Ik ben zeer beschaamd en met den diepsten eerbied vervuld, wanneer ik overwege, dat ik arme en elendige zyn dierbaar lighaam en bloed genieten mag, en my daardoor sterken kan. enz.

7.) *S.* ——— te *Lichtenfels*. Ik heb gene Broeders en Zusters naar den vleesche, dan ik heb my zeer verblyd, wanneer ik uit de brieven vernam, dat ik zo vele Broeders en Zusters naar den Geest heb, die den Heiland toekomen. enz.

——— Ik zal u tans weêr in 't kort berigten, hoe ik het in 't vorig jaar gemaakt heb, en zo wel van myne elende als van myn genoegen spreken. Toen myn zoontje langen tyd ziek lag, had ik een zwaar hart. Ik bad den Heiland, om het kindje tot zig te nemen. Hy deedt het ook, en daarvoor

voor dank ik hem. By die gelegenheid erinnerde ik my, hoe bevreest ik eertyds voor den dood was. Dan ondervonden hebbende, dat de Heiland den dood door zynen dood en lyden te niet heeft gemaakt, zo verblyde ik my; en wanneer het hem behagen zal, om my te roepen, dan zal ik zyne handen en voeten, ja alle zyne wonden, kussen gelyk *Maria Magdalena* deedt. Doch zo lang ik hier nog ben, bid ik hem, dat ik alle dagen, gelyk *Maria*, de zuster van *Martha*, aan zyne voeten moge zitten en woorden des levens van hem horen, en dat hy my, wanneer ik opsta of te bed ga, in zyne doods-gestalte en alle zyne wonden gevoelig naby gelieve te zyn. Zo dikwils als ik zyne grote liefde tot my, arme zondaresse, overwege, word ik zo beschaamd, dat ik niet weet, wat ik zeggen zal. Want ik heb hem nog op verre na niet lief genoeg. En dewyl de Heiland ook mynen man tot het H. Avondmaal heeft toegelaten, zo ben ik buiten staat, om hem naar behoren te danken, dat hy ons beiden met zyn lighaam en bloed spyzigt en drenkt. Ik dank u lieden ook zeer, dat gy ons Leraars hebt gezonden, die ons den regten weg des levens aanwysen, en tot den bloedigen Heiland leiden, die voor ons gestorven is, en ons van alle onze zonden door zyn bloed verlost heeft. Tans breek ik af en blyve uwe arme zwakke S. K.

8.) *Z.* —— Ik heb nog niet vergeten, 't geen gy ons by uw hier-zyn gezegt hebt. Van 't gezelschap der medearbeideren, in 't welk ik na dien tyd gekomen ben, had ik toen nog geen begrip; maar om 's Heilands wonden dagt ik veel en wenschte zeer, om myn hart met zyn bloed vervuld te hebben. Ik heb ook in der daad niets, dat my meer vergenoegt, dan de Heiland en zyn lyden, en schoon ik hem niet zie, ik nadere doch in myne armoede tot hem, en hy maakt my hoe langer hoe zaliger. Ik zal met myn hart altoos voor hem blyven en als een kind van hem leren enz.

—— Ik ben, wel is waar, slegt en arm, egter heb ik op de wereld niets nodig, dan my aan den Heiland te houden, myn hart verblydt zig ook over niets dan over het bloed des Heilands, en 't aanschouwen van de tekenen der nagelen in zyne handen en voeten. Was hy niet voor my aan 't kruis geklonken, ik zoude euwig hebben moeten verloren gaan. In onze vergaderingen gevoel ik de tegenwoordigheid des Heilands in 't midden van ons, doch nergens

gens gevoel ik zyne nabyheid inniger dan onder het H. Avondmaal. enz.

IV. *Van ettelyke Weduwen.*

1.) *E.* ——— Medearbeidfter onder de Weduwen: Ik dank den Heiland onophoudelyk, dat hy my een gevoel geeft van de armoede myner ziel, en dat ik my als ene arme zondareffe aan hem overgeven kan. Wanneer ik om den Heiland denk of van hem fpreek, zo wordt myn hart terftond zo week, dat myne ogen tranen ftorten. Dewyl ik nu dezen winter in enen onafgebrokenen en vertrouwelyken ommegang met den Heiland leef, zo doet hy my ook hoe langer hoe klaarer zien, waar ik nog te kort kome. Ik weet niet veel te zeggen, maar wanneer ik om des Heilands liefde in deszelfs lyden denk, dan fta ik verbaaft. Ik zoude niet gaarn in iets, hoe gering ook, van den Heiland gefcheiden zyn, en dewyl ik hem zo teder bemin, zo omhels ik hem geduriglyk in den geeft. enz.

——— Ik heb mynen bloedigen Heiland van harte lief, en al wat ik begere is niets anders dan met hem overäl te verkeren. ——— Lieve *Afferfok!* hoe komt het toch, dat ik tans, daar ik met u fpreken wil, myne ogen niet droog houden kan? Hoe zal het toch dan zyn, wanneer ik den Heiland lighamelyk zal aanfchouwen en met hem fpreken? wanneer ik aan myne uitvaart denk, zo verblyde ik my zeer. enz.

——— De Heiland alleen is myn man, en ik bid hem dikwils met tranen, dat hy niet om myne ontelbare misflagen gelieve te denken, maar dat het hem behage, my te bewaren in de zalige vereniging met alle myne Broeders en Zufters, die ik gezien en niet gezien heb, en by het gevoel zyner wonden, waar ik als ene grote zondareffe vergevinge van zonden verkregen heb. enz.

Gy Weduwen, myne geliefde Zufters! fchoon wy naar 't lighaam verre van elkander zyn, wy zyn ons egter naar den geeft naby, en willen ons over onzen dierbaren Heiland verblyden. Myne gebreken en misflagen zyn ontelbaar. De H. Geeft toont my dezelven, ik zoude ze anders niet kennen; doch ik word 'er altoos over te vrede geftelt, wanneer ik het lighaam des Heren geniet, en daarvoor dank ik

hem

hem met tranen. ——— Ook dank ik u voor 't geen ge ons gezonden hebt: wy hebben niets anders, dat wy u daarvoor geven kunnen, dan aan u te schryven en u lief te hebben, want wy zyn in der daad zeer arm. enz.

2.) *J.* ——— Ik ondervinde, dat de Heiland met onze elende gedult heeft, en ik heb het vertrouwen tot hem, dat hy ons door zyn bloed hoe langer hoe aangenamer en reiner maken zal. Zyne liefde en genade is onuitsprekelyk groot. Was zyn bloed 'er niet, ik zoude ten eersten in gevaar zyn om verloren te gaan, maar ik dank hem, dat hy myn hart geduriglyk verlicht en bewaart. Ik bevinde ook, dat het de Heiland gansch alleen is, die my zalig maken kan; want hy heeft myn hart door zyn bloed geheiligd, daarvoor dank ik hem met een kinderlyk hart. Schoon ik nu reeds vry oud word, ik maak het egter gelyk de kleine kinderen, wanneer ze honger hebben, ik ga by de Heiland bedelen, en dan verkwikt hy myn hart door zyn bloed. Ik zal hem derhalven onophoudelyk blyven aankleven.

3.) *M.* ——— te *Lichtenfels*. Schoon ik in der daad van weinig nut voor den Heiland ben, en zyn hart dikwerf door myne slegtigheden bedroefd heb, hy ziet my egter in genade aan, en wy kunnen niet meer van elkander gescheiden worden. Hy heeft veel voor my uitgestaan, des wil ik nu ook altoos voor hem leven. enz.

——— Ik gevoel in der daad, dat ik de slegtste ben onder myne Zusters, en dat wil ik ook gaarn zyn: want wanneer ik my zo arm en elendig gevoele, dan vertroost my de Heiland door zyne nabyheid. En dewyl hy my zo lief heeft, zo ben ik zeer beschaamd en myne ziel is met tedere gevoelens van nederigheid voor hem vervuld, en dankt hem voor zyn lyden en alle zyne wonden.

4.) *Z.* ——— Ik weet dat ik genen anderen Heiland heb, dan den gewondden, die is myn behouder. En nademaal hy my zo lief heeft gehad en uit de heidenen verkozen, zo wil ik hem van ganscher harte lief hebben. Verblyd u met my. Ik ben zeer verblyd by het innig gevoel van myn hart, wanneer ik het lighaam des Heren eet, en zyn bloed drink; ik gevoele daarby meer zaligheden, dan ik uitdrukken kan. Gy Weduwen, ik kus u allen, als myne geliefde Zusters. De Heiland is onze man, daarover moeten we ons verblyden en hem lief hebben. enz.

V. *Van ettelyke ongehuwde Zuſters.*

1.) *A.* —— Ik was wel gedoopt, toen ge hier waart, maar ik had nog geen regt gevoel van den Heiland en zyne verdienſten, en ik werd dikwerf zeer beſchaamd, ziende, dat velen, die na my gedoopt waren, zulke zalige lieden en Avondmaals leden werden. Eindelyk kreeg de Heiland myn hart geheel en al, en maakte my zyns lighaams deelagtig. Dit heeft myn hart eerſt regt week gemaakt. —— Wanneer ik overwege, hoe lief ons de Gemeente heeft, dat ze ons Leraars heeft gezonden, die ons van den Heiland onderregten, en dat we nu ook boeken bekomen hebben, in welken wy 't zelven leren kunnen, dan dank ik den Heiland met tranen. Dezen winter hebben we in ons huis dikwils den halven nagt gelezen, gezongen en met elkander daarvan geſproken. enz.

—— Ach, dat onze zin den zin des Heilands hoe langer hoe gelykformiger wierdt! Daarin hebben we met u enen en denzelven zin. Ik houd my aan den Heiland, en zeg hem met tranen, 't geen my ontbreekt: hy kan my niet afwyzen, alzo ik van hem alles hebben moet, wat ik nodig heb. —— Wy hebben dezen winter dikwils gevoeld, dat de Heiland in 't midden van ons is, en wy danken hem, dat hy ons zo eensgezind by een vergaderd heeft. enz.

—— Wanneer ik myn hart voor den Heiland doorzoeke, zo ontdek ik nog ontelbare zaken, over welke ik my ſchamen moet. Ik bid hem derhalven, dat hy gedurigſyk met nieuwe genade tot mij kome, en ik dank hem voor zyne redding door zyn lyden, als mede voor de verzorging en den arbeid des H. Geeſtes enz.

2.) *B.* —— te *Lichtenfels.* —— Wanneer ik overweeg, dat hy my, en ik niet hem, gezogt en gevonden heeft, zo wordt myn hart vol van verwondering en dankbaarheid. —— Schoon we naar 't lighaam verre van elkander af zyn, de Heiland heeft egter onze gedagten in een middelpunt zamen gebragt. Hem allen vertrouwen en leven wy.

3.) *C.* —— te *Lichtenfels.* Wanneer ik over myne ellende ſchrei, ben ik doch wel te vrede, wetende, dat de Heiland de elendigen niet veracht, maar dezelven zegent. Ik bid hem dagelyks, dat hy myn hart door zyn bloed believe te zalven en te beſprengen, ten einde hy my geheel en al tot

zyn

zyn eigendom en zyne woning behouden moge. Geliefde Zuſters, ik heb u wel noit van aangezicht gezien, maar in den geeſt ben ik 't met u eens, om den Heiland te leven, die voor ons geſtorven is, ten einde onze zielen en lighamen te verloſſen van alles, wat ons verderf bedoelt. ——— Ach wat is zyn lighaam en bloed een hemelſch voedſel voor myn arm hart. De woorden ontbreken my, wanneer ik zyne grote liefde overdenk. Welk ene liefde, dat hy voor ons geſtorven is, dat hy ons door zyn bloed gekogt en gewaſſchen heeft van onze zonden, en in alle euwigheid noit meer om dezelven denken wil. Dank zy hem daarvoor in alle euwigheid.

4.) *M. Th.* ——— Ik gevoel in der daad, dat ik een arm zondig menſch ben. Wanneer ik aan den Heiland denk, dan kan ik van wegens myne gebreken gene woorden voortbrengen. Ik kan hem egter noit uit myn gezigt laten verdwynen, en hy kan my ook niet vergeten, want hy heeft my van myne zonden verloſt. Wanneer ik in 't veld ga en bid, zo gevoele ik zyne nabyheid. Want hy veracht de elendigen niet, daarom nadere ik ſteeds tot hem. ——— Denkt aan ons voór den Heiland, dat hy ons altoos met zyn dood en lyden in 't hart gevoelig naby zy, dan zullen wy hem tot vreugde leven, en, wanneer we tot hem geroepen worden, zyne wonden in handen en voeten kuſſen voor alle genade, die hy ons bewezen heeft.

TWEEDE

BYVOEGSEL,

De Missionaris Frederik Böhnisch *op den 29sten July* 1763 *tot zynen Heer henen gegaan zynde, zal ik hier nog deszelfs levensloop mede delen en daar mede de geschiedenis der Zendinge eindigen.*

„IK ben (dus luidt zyn eigen opstel) den 16den April 1710 te *Kuhnewald* in *Moravien* geboren, alwaar myn vader molenaar was, die my naar zyne kennisse getrouwelyk tot de vreze des Heren aanmaande. Ik had 'er wel weinige genegenheid toe, doch toen ik enigzins verstand kreeg, werd ik zeer ongerust, vooräl wanneer ik om den dood dagt, en ging dikwils gansch alleen in 't veld schreien, zonder regt te weten waarom. Toen ik in 't jaar 1722 omtrent Paaschen, wanneer de grote opwekking in *Moravien* bespeurd werdt, voor het eerste maal in ene vergadering der Broederen kwam, en den zaligen getuige des Heren, *Melchior Nitschman*, hoorde spreken en bidden, werd ik zo innig en gevoelig getroffen, dat myn hart in een tranenvloed weg smolt. Ik nam terstond het besluit, om uit het land te gaan en kinderen van God op te zoeken, en ging dagelyks 's morgens en 's avonds met mynen vader *Matthys Böhnisch* in den tuin, waar we knielende, het aangezicht naar Saxen kerende, baden, dat het Gode behagen mogt ons derwaards te brengen. Het eerste gezelschap, 't welk derwaards vlugtte, wilde my niet mede nemen, om myne ouders van droefheid en verantwoordinge te bewaren. Dan met veel aanhouden my aan een ander gezelschap opgedrongen hebbende, vertrok ik met het zelve 's nagts van den zondag voor paaschen in 't jaar 1725. Op den eersten paasch-dag hoorden we te *Panten* de eerste *Lutherse* predikatie, en kort daarna den zaligen dienst-knegt des Heren, *Magister Schwedier*, te *Niederwiese*, wiens gebed een gansch byzonderen indruk op myn hart maakte. Den eersten zondag na paaschen kwamen te

Bert-

Bertholsdorf in de katechiſatie (of *repetitie* der predikatie) van den Heer Predikant *Rothe*, alwaar wy de ganſche Gemeente van *Herrnhut* aantroffen. Ik was wel zeer verblyd, dat de Heiland my, volgens de begeerte van myn hart, naar *Herrnhut* gebragt had: dan ten aanzien van 't uitwendige zag ik op deze plaats, waar alles nog vry woeſt en ledig uitzag, weinig kans om myn beſtaan te vinden. Myn voornemen was het linneweven te leren, doch dewyl ik by dit handwerk niet gezond was, werd ik als medehelper by de kinderen in het toenmalig weeshuis geplaatſt. Dan het kwynen nog ſteeds toenemende, leerde ik het tuinieren. Intusſchen deed ik vier reizen naar *Moravien*, en bragt op de derde vyf perſonen, onder welke zig myn jongſte broeder bevondt, mede.

Wanneer in 't jaar 1731, na de terug komſt van den Here Graaf uit *Kopenhagen*, van de *Negers* en *Groenlanders* geſproken werdt; gevoelde ik een hevig verlangen, om naar Groenland te gaan: en wanneer ik dit aan Broeder *Matthæus Stach*, die met my aan den Kerkhof werkte, ontdekt had, zo vernam ik tot myne blydſchap, dat hy even eens gezint was. Dienvolgens gaven wy onze gedagten der Gemeente door enen brief te kennen, en gingen ſtilletjes met ons werk voort, in afwagtinge van te zien wat uit de Groenlandſche Zendinge worden zoude. Ik verzelde Broeder *Chriſtoph Demuth* op deszelfs reis naar *Pruiſſen* en *Litthauen*, om de *Saltzburgſche Emigranten* te bezoeken. Ondertuſſchen was *Matthæus Stach* in 't jaar 1733 naar *Groenland* vertrokken, en in 't jaar 1734 werd ik met Broeder *Johan Bek* hem derwaards na gezonden. Schoon we nu vonden, dat de heidenen, in een omtrek van vele mylen, uitgeſtorven waren, wy maakten egter een verbond, 't welk wy ondertekenden, dat wy, al was het, dat geen Groenlander zig binnen tien jaren bekeren zoude, den moed egter niet zouden opgeven, maar by hen uithouden, zo lang wy leven zouden. Het gebrek aan levens middelen, de moeijelyke en gevaarlyke zee-reiſen, om leeftogt te zoeken, de veragting van onze buurlieden, de hoon en lagen der heidenen, die tegen ons vooringenomen waren en ons niet begeerden aan te horen, de moeijelyke taal, en vele in- en uitwendige zwarigheden, wilden my wel dikwils den moed doen verliezen, en bragten myn hart, vooräl in 't jaar 1737, wanneer ik het lied: *Hier zyn wy, uw' Gezel-*

len enz. (*) maakte, in grote benauwtheid. Dan de levendige hoop, om nog eens een hoopje van gelovige Groenlanderen rondom ons te zien, en de grote liefde tot deze Wilden, welken ik gaarn den Heiland in 't hart had willen inschryven, sterkte my altoos weêr en deedt my alle moeijelykheden doorstaan. Toen de Heiland ons nu den eersteling, *Samuel Kajarnak*, schonk, dagt ik van vreugde gelyk *Simeon:* „ Nu Here! wil ik gaarn in vrede henen gaan, want myne ogen hebben uwe zaligheid onder deze heidenen gezien. " Dan deze vreugde duurde niet lang. Onze *Samuel* vlugtte voor de moordenaren. Ook werden wy door allerlei valsche tydingen van 't verongelukken van den Here Graaf, op deszelfs reis naar *St. Thomas*, verschrikt, en moesten dikwerf horen, dat het nu ook met onze Zendinge haast zoude gedaan zyn. Dan door de gezegende *visitatie* van den Eerwaarden Broeder *Grasman*, by wiens hier-zyn ik met Zuster *Anna Stach* in den egt verbonden werd, en door de kort daarop gevolgde grote opwekking onder de heidenen werden we tot onzen arbeid ongemeen aangemoedigd. Dan nademaal ik het reeds negen jaren in velerly zware omstandigheden van binnen en buiten op mynen post uit gehouden had, zo deed ik 1743 ene reis naar *Duitschland*, om my by de Gemeente te sterken. Hoe vele genade de Heiland my aldaar heeft laten genieten, en hoe dikwils ik voor zyne voeten van vreugde en ootmoedige dankerkentenis in tranen, als 't ware, weg gesmolten ben, zal ik noit en nimmer vergeten. Intusschen volgde myne vrouw gansch alleen my agter na en bragt onze twe eerste kinderen in de kinder-huizen der Broeder-kerk. In 't jaar 1745 vertrokken wy van *Amsterdam* met een tot de walvisch-vangst geschikt schip, op 't welk ik de plaats van Schips-predikant waarnemen moest; en kwamen dus in *Groenland* terug, alwaar wy de volgende jaren met onze lieve Groenlanderen enen zeer zaligen tyd hadden. In 't jaar 1749 kregen wy voor 't twede maal verlof, om tot een bezoek naar *Europa* te komen. Wy vertrokken eerst naar *Pensilvanien*, alwaar wy

(*) Onze zalige Broeder heeft verscheide liederen vervaerdigd, doch ik heb niet meer dan het hier gemelde aan 't einde van 't jaar 1737 laten drukken, om dat daarin de toenmalige staat der Zendinge levendig uitgedrukt is.

wy niet alleen de Gemeenten te *Bethlehem*, *Nazareth*, *Gnadendaal*, *Chriſtiansbron* enz. bezogten, maar ook met de Indianer-Gemeente, te *Gnadenhutten* aan de *Mahoni*, het H. Avondmaal genoten, en ene bediening van den Doop bywoonden. Van daar vertrokken wy naar *Engeland*, en werden in 't huis des zaligen *Ordinarius* te *London* naar ziel en lighaam vier maanden verkwikt. Vervolgens bezogten wy in 't jaar 1750 de Gemeenten in de *Nederlanden*, *Duitſchland* en *Sileſien*, en zagen met vele verwondering al het goede, dat de Heer binnen zulken korten tyd aan zyn volk gedaan hadt. Het *Synode* te *Barby* bygewoond hebbende, vertrokken wy weêr 1751 met nieuwen moed en genade tot onzen arbeid geſterkt. En de plaatſe van Broeder *Bek* in de jaren 1757 en 1758 moetende vervangen, bewees zig de genade des Heren by alle myne onmagt en onbekwaamheid zeer kragtdadig aan myn hart; en myn ſtamelend getuigenis aan de heidenen werdt met kragt en genade van den Here agtervolgd. In 't jaar 1759 werd ik weêr door Broeder *Bek* vervangen, en reisde voor het derdemaal naar *Herrnhut*, alwaar ik, vooräl door de leerredenen van den zaligen *Ordidinarius* velen zegen genoot. Dan hoe had ik kunnen denken, dat ik in de maand May 1760 de gebeenten van dezen eerwaarden Man zou helpen ter ruſt brengen! Deze gebeurtenis was my ongemeen ſmartelyk en koſtte my ontelbare tranen. Doch de Heiland trooſtte myn hart, en gaf my ene levendige verzekering, dat 't geen hy door dezen zynen uitverkoren dienſtknegt begonnen hadt, niet zou blyven liggen, maar door deszelfs opvolgers uitgevoerd worden. Met deze hoop vertrok ik 1761 weêr naar Groenland, en kwam met myn gezelſchap den 1ſten Auguſtus behouden te *Nieuw-Herrnhut* aan." Tot dus verre de eigene woorden des overledenen.

Op deze zeer langdurige en gevaarlyke reis, was hy altoos vrolyk en wel te vrede: hy geloofde egter, dat ze waarſchynelyk de laatſte zyn zoude, waarom hy ook zeer veel om zyne ontbinding ſcheen te denken. Van de laatſte uren en leerredenen des zaligen *Ordinarius* verhaalde hy zynen reisgezel, den Schryver dezer Geſchiedenis, die daarby niet tegenwoordig was geweeſt, veel en dikwils, 't geen altoos met natte ogen geſchiedde. Hy was den meeſten tyd met het lezen der jongſte ſchriften van den *Ordinarius* bezig, en eindigde gewonelyk met ſtilletjes het een of ander vaarsje te zingen, vooräl uit de liederen van den zaligen

Graaf *Christian Renatus*, in de welken hy enen zonderlingen smaak vondt. Zyn amt in Groenland aanvaarde hy op nieuw met een nederig maar gelovig hart, en deszelfs redevoeringen, van welken de aanpryzinge der onuitsprekelyke liefde des Heren, met welke hy zyne arme schepselen tot in den dood lief had gehad, de voorname inhoud was, waren gezalfd, hartelyk, teder en dikwils met tranen verzeld. Vooral zogt hy de gemoeds-gesteldheid der Groenlanderen, hooft voor hooft te leren kennen, menschelyke zwakheden van dadelyke trouwloosheden te onderscheiden, en de personen overeenkomstig met deze onderscheiding zagt of ernstig te behandelen, doch altoos zo, dat hy allen met zagtmoedigheid en liefde zogt te winnen. In deszelfs zamenspraken met de Groenlandsche mede-arbeiders openbaarde zig een geest der bedaardheid en zalvinge. Hy hoorde ze met gedult en vriendelykheid aan, riedt hen ten beste, verblydde zig wanneer het wel ging, zonder egter neêrslagtig te worden, wanneer het niet naar wensch onder 't volk gesteld was: hy toonde hen den oorspronk der verwarringen, gaf hen nutte regelen, en moedigde ze aan tot getrouwheid en een goed voorbeeld. In de *Conferentie* met zyne Europeaansche mede-arbeiders, toonde hy tegen een ieder ene vredelievende en edelmoedige inschikkelykheid, des hy met gene styfhoofdige onverzettelykheid op zyn gevoelen en manier van denken staan bleef, maar in tegendeel hy zogt altoos alles uit den weg te ruimen, waardoor de liefde en de eendragt zoude kunnen gestoord worden. Zyn amt onder de Groenlanderen lag hem, vooräl in deze laatste jaren zeer na aan 't hart; dikwils zag men hem alleen gaan, en zo wel zyne eigene noden als die der Gemeente den Heiland met tranen voordragen. Vooräl zogt hy te beletten, dat de Groenlandsche Gemeente niet mogt vermeerderd worden met zodanige lieden, die niet uit geestelyke maar slegts uit lighamelyke behoeftigheid den toevlugt tot de Broeders namen: uit dien hoofde was hy in 't onderzoeken van derzelver beweegredenen zeer naukeurig, en nam in dezelven geen genoegen, ten zy hy overtuigd werdt, dat zy in der daad door het Evangelie getroffen en door den geest van God opgewekt waren. In 't uitwendige hielp hy zyne Broeders, zo veel het zyne kragten en andere bezigheden gedoogden, met een gewillig en vrolyk hart. In Augustus 1762 in zekere bezigheden uit geweest zynde kwam hy in regenagtig weêr door nat te huis en klaagde

de over hooftpyn. Men riedt hem, by zulken weder, dat hier de meefte ziekten veroorzaakt, in huis te blyven. Dan de kortheid des tyds, binnen welken zyne Broeders met zo veel en allerlei arbeid klaar moeften zyn, dreef hem gedurig weêr naar buiten. Voorál deedt hy in den herfft des gemelden jaars ettelyke reizen naar de eilanden, om de zieken Groenlanderen geeftelyk en lighamelyk te bedienen; want hy was tevens hun gewoon Arts. De hooftpynen kwamen tegen het einde van 't jaar weêr, en zo hevig, dat hy gewonelyk de predikatie en andere vergaderingen met een omzwagtelt hooft houden moeft. Hierby kwam in May 1763 een gezwel aan 't hooft, 't welk hem dermaten aantaftte, dat hy dikwerf nauwelyks zyner zinnen magtig was. Niettemin zettede hy zynen arbeid onder de Groenlanderen, by welken zyne laatfte getuigeniffen in ene onuitwisfchelyke gedagteniffe blyven zullen, tot drie weken voor zyn einde, met vele getrouwheid en groten zegen voort. Den 12den July wilde hy, door een Groenlander verzeld, ene wandeling op het veld doen: dan in 't afklimmen van ene rots werdt hy door ene duizeling overvallen, en kreeg in 't vallen ene wonde aan 't hooft. Hierdoor raakte hy t' enemaal bedlegerig. Hy gaf niet alleen zyn verlangen naar, maar tevens zyne verzekering van deszelfs kort aanftaande ontbinding te kennen: hy zugtede dikwils tot den Heiland, en was zeer getrooft en geduldig, kon egter weinige woorden byeen brengen. In den nagt van den 16den July werdt hy wat fterker, en fprak veel met zynen Amtsbroeder, die by hem waakte. Daarop liet hy zyne vrouw, die ook ziek was, roepen, hy fprak hartelyk en met het teder gevoel van iemand, die zig zelve als een zondaar kent, met haar, beval haar en hare kinderen aan de verzorging en bewaring des Heren, en eindelyk gaf hy haar en het onlangs geboren zoontje, onder opleggingе der handen, zynen zegenwenfch. Wanneer men hem hierop een weinig brood en wyn ter verkwikking gaf, herinnerde hy zig de grote genade en eer, die hy hadt gehad, door de H. Sacramenten aan de Groenlanderen toegediend te hebben, en badt den Heiland tevens om vergevinge over alle misflagen in zyn amt. En wanneer zyn Amts-broeder hem de goedheid en menfchlievendheid der Heilands indagtig maakte, antwoordde hy: „ Ja zo is het ook! dus heeft hy zig altoos aan my bewezen. " Van toen af bragt hy den meeften tyd in ftille zamenfpraken met den Heiland door, waarvan men egter

wei-

weinig verstaan kon. Alleenlyk hoorde men hem dikwils zeggen: „ De Heiland bezoekt my dikwerf, en zal my haast tot zig nemen. " Den 24sten July genoot hy voor 't laatst het H. Avondmaal, en lag vervolgens den meesten tyd in enen diepen slaap tot den 28sten July, wanneer hy, onder het zingen voor zyn bed, dikwerf begon meê aan te heffen. Den 29sten July gaf hy met ene gebroke stemme te kennen, dat de Heiland reeds naby was, om hem te halen, en te vier uren 's namiddag verscheen het uurtje, in 't welk hy zynen geest onder een lieflyk gezang en den zegen zyner Broederen aan zynen getrouwen Schepper en Verlosser overgaf, in den ouderdom van omtrent 54 jaren, waarvan hy 29 in den dienst onder de Groenlanderen en 23 in een vergenoegd en met 8 kinderen gezegend huwelyk toegebragt hadt.

Kort daarna werdt de Groenlandsche Gemeente, of zo velen als 'er tans, zynde juist de tyd van den drukften arbeid, te huis waren, byeen geroepen, en hen het ontslapen van hunnen tot hiertoe getrouwen Leraar, zynde de eerste, die, in de dartig jaren van het hier begonnen werk der Zendinge, tot den Here henen gegaan is, bekend gemaakt. Een van liefde en smart ondermengd teder gevoel, persste hen de tranen uit de ogen. Vervolgens werden twe Groenlanders met brieven naar de veertig mylen noordwaards van hier gelegene volkplanting *Zudbay* afgezonden, om, ware het mogelyk, deze tyding nog met het aldaar liggende schip naar *Europa* te doen komen, 't geen ook gelukt is. Ondertusschen kwamen alle onze Groenlanders, als mede vele naburige heidenen, uit de eilanden tot de aanstaande begraffenis herwaard, in welker tegenwoordigheid het lyk dezes eerwaarden Getuigen van 's Heeren dood onder de Groenlanderen, na ene redenvoering van den Missionaris *Ballenhorst*, op den Groenlandschen kerkhof begraven werdt. *Zyne gedagtenisse is in zegeninge!*

E I N D E

Van 't tiende en laatste Boek.

De

De Plaaten betreffende.

I. De Kaart van Groenland wordt geplaatst achter de Voorrede van den Schryver.

II. De West-kust van Groenland, of der Straate Davis, van Bals-Rivier af tot aan de Ys-blink, te plaatsen tegen over bladz. 8. van het eerste Deel. Nieuw-herrnhut en Lichtenfels vertoont de XII. en XIIIde Plaat.

III. Een Groenlander, komende uit Zee, en draagende den Kajak met den arm, nevens een Groenlandsch Huis en een Zeehond. Tegen over bladz. 155 van het eerste Deel.

IV. Eene Groenlandsche Vrouw, een *Kind* in haar kleed op den rugge, een *Vrouwen-mes* in de rechte hand, een *Wateremmer* in de slinke hebbende; verder een *Tente* met een geopend Voorhangsel, als ook eenige Zee-vogelen. Tegen over bladz. 156. van het eerste Deel.

V. en VI. Doorsneede van een Groenlandsch Huis en deszelfs platte Grond. Tegen over bladz. 158 van het eerste Deel.

VII. Pylen, die tot de Water-jagt gebruikt worden. Tegen over bladz. 165 van het eerste Deel. De verklaaring zie daar in de Note.

VIII. *Umiak* of Vrouwen-boot, tegen over bladz. 168 van het eerste Deel.

IX. De Vrouwen-boot in de Doorsnede, tegen over bladz. 168 van het eerste Deel.

X. Een Groenlander in den *Kajak* of Mans-boot, die eenen Zeehond werpt. Tegen over bladz. 170 van het eerste Deel.

XI. Een Kajak in de Doorsnede. Tegen over bladz. 170 van het eerste Deel.

XII. Nieuw-Herrnhut in Groenland.

1. Het Woon-huis, in wiens groote Zaale de Vergaderingen gehouden worden.
2. De rechte Vleugel, waarin het School-vertrek, de Keuken, Bakkerye, en Bron zich bevindt.
3. De slinke Vleugel, of het Europeesche Proviant- en Hout-huis.
4. De Tuin.
5. 't Riviertje.
6. Het Europeesche Boot-huis.

7. Groen-

7. Groenlandsche Huizen.
8. Het Proviant-huis der Groenlanderen.
9. De rust-plaatsen der Ontslaapenen (zie platte Grond van Nieuw-herrnhut op de kaart van de West-kust)

Te plaatsen tegen over bladz. 294 van het derde Deel.

XIII. Lichtenfels in Groenland.
1. Het Huis, waarin de Zaale voor de Vergaderingen.
2. De Tuin.
3. Huizen der Groenlanderen.
4. Tenten. Zie platte Grond van Lichtenfels op de kaarte van de West-kust.
5. Weg-wyzer voor de Schippers.
6. Rust-plaatsen der Ontslaapenen.
7. Het oude Groenlandsche Huis, *Akonamiok*, waarvan deze plaats de naam heeft.

Wordt geplaatst tegen over bladz. 269 van het derde Deel.

XIV. Bediening van den heiligen Doop. Tegen over bladz. 332 van het derde Deel.

CORRIGENDA

In het derde Deel van bladz. 147 tot 155 en van 180 tot 195, in plaats van: *Geschiedenisse van Nieuw-Herrnhut*; lees het opschrift van ieder rechte bladzyde: *Geschiedenisse van Lichtenfels*.

